STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 05836

ANTOLOGYE FUN LITVISHE UN LETISHE FOLKS-LIDER

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אנטאלאגיע

פון ליטווישע און לעטישע פאלקסלידער
(דײַנעס)

איבערגעזעצט, דערקלערט און מיט איינלייטונגען פון
אוריה קאַצענעלנבאָגן

צווייטע אויפלאַגע

פאַרלאַג ל. מ. שטיין, שיקאַגע

ערשטע אויפלאגע ארויסגעגעבן
פון דער טאראנטער אידישער
קולטור געזעלשאפט אין דעם
יאָר ניינצן הונדערט דרייסיק.

Copyright, 1930
BY U. KATZENELENBOGEN
Second Edition, 1936
Printed in Canada

AN ANTHOLOGY
Of Lithuanian and Latvian Folk-Songs
(Daines)
Translation, Comments and Introductions
BY U. KATZENELENBOGEN
L. M. Stein, Publisher, Chicago, Ill., 1936

ליטוויש

איינלייטונג

דער רייכסטער קולטור־אוצר פון ווייטן עבר איז בא די ליטווינער די דיינע. א סך דיינעס־וואריאנטן האָבן נאָך געקלונגען בא די ליטווינער, בעת זיי האָבן מיט יאָר־טויזנטער צוריק געוואנדערט נאָך דער „מאַמע־זונעלע" פון אַזיען ארויס.

געזונגען האָבן דערנאָך די דיינעס אף די נייע ערטער, בא די ברעגן פון ניעמאַן און ווילע, די „ווײדעלאָטינס"—ליטווישע מיידלאך־פריסטערינס אין די הייליקע וועלדלאך, ארום שטיינער־מזבחות, אין הייליקן טאַנץ.

פאררוקטע צווישן וועלדער און זומפּן איז בא די ליטווינער זייער שפּראַך, אזוי ווי א פליג, וואָס איז אין דורכזיכטיקן בורשטין אף יאָר־טויזנטער פארגליווערט געוואָרן.

דאָס ליטוויש האָט איינגעהיט פון דעם אוראַלטן אַזיאַטישן סאַנסקריט (די אַמאָליקע שפּראַך אין אינדיען און די ווייטע פאָר־שפּראַך פון אלע אייראָפּייאישע שפּראכן) א גוזמא שרשים און גראמאטיקאלישע פאָרמען.

אויך שפּראַכלאַכע אויסדרוקן באווייזן אין איצטיקן ליטוויש שפּורן פונם אמאָליקן אַזיען־היים.

איז באַקאַנט, אז פון אמאָליקע אוראַלטע צייטן איז אין אינדיען עד היום שטאַרק פארשפּרייט דאָס אָפּטע מויל־שווײנקעניש, ווייל דאָס מויל ווערט באַטראַכט פאַר זייער אומריין.

נישט נאָר זינגען די ליטווינער, ווי עס פלעגן קומען פאַר דער לבנה צום קוואַלכל „שוויינקען דאָס מײלכל" גאָטס זינדעלאך און גאָטס טעכטערלאך, (זע נומ. 11), נאָר דער אויסדרוק „שוויינקען דאָס מויל" אָנשטאָט וואַשן דעם פּנים, איז אין ליטוויש פארבליבן און ווערט באנוצט ביז היינטיקן טאָג, (זע נומ. 69).

די אמאָליקע ליטווינער האָבן זיך פעסט געהאַלטן אָן זייער לעבנשטייגער און קינדישער געצנדינערשאַפט. בוים, שטיין, קאַטשקע און קוקאַווקע, און באַרג און ווינט, און נאָך, און נאָך—אלץ האָט מען

פארגעטערט און פאר׳גילגול׳ט. אלץ האָט געוואָרפן אן אימה, אָבער צו אלעמען האָט מען געקענט בעטן, ווי צו די נשמות פון נאָענטע.

זאָל זיך דעמב־בוים פארוואנדלען אין טאטעלען (זע נומ. 10). שווארצע קאַטשקעלאך זיינען טויטע ברידערלאך, וואָס שפּאצירן אין דער אַזערע פארביי דעם טאַטנס טייערן, (זע נומ. 4). די שוועסטערלס נשמה הילכט אַפּ פונם ברודערס פייפל, (זע נומ. 3). די לבנה איז א טאַטע, און דאָס זונעלע איז דאָס ליב מאַמעלע. פארשפּעטיקט זונעלע אויפצוגיין, האָט עס הינטער בערגל דערוואַרעמט פאַסטוכער, אַפּגעהיט יתומות, (זע נומ. 6). אליין די שלאַנג קען זיין פון די געטער א שליח׳ל אויסצעקלויבן א באַשערטע, (זע נומ. 13), און כדי דער קאָרן זאָל געראָטן אפן פעלד, און דאָס גראָז זאָל זיין געדיכט און גרין, איז נאָר נייטיק, מען זאָל ברייננגען א שוואַרץ בעקעלע צום בערגל פאר א קרבן, (זע נומ. 17).

נאָר אָט איז איבער א יאָר־טויזנט פארלאָפן פון קריסטוסעס געבורט. אייראָפּע איז אליין פון קריסטנטום באַזיגט און לאָזט זיך צום זיג־מאַרש צו אלע ערד־ווינקלען, וואָס זיינען דער דעמאָלטיקער אייראָפּע געווען באַקאַנט, און דאָ שטעקט בא די ברעגן פון ווילִיע און ניעמאַן, ביזן באַלטישן ים, אן עקשנות׳דיק פאָלק, וואָס האָט, אפשר, אזוי פיל געטער, וויפלביימער אין וואַלד. מען שרעקט זיך מער פאר אלעמען פארן גאָט פון דונער און בליץ און מען איז היימיש מיט מאַמעלע־זונעלע און טאַטעלע־לבנה. מען לאָזט זיך אין טאַנץ מיט די שטערן—גאָטס טעכטערלאך און גאָטס זינדעלאך, און צו זיי אלעמען קאָן אָנקומען איטלאכער פאַסטוך, אז עס ווערט אים פארלאָרן א שעפּסל, (זע נומ. 7).

אומברייננגען די ליטווישע געצנדינערשאַפט איז א קידוש־השם זאַך געוואָרן פאר אלע ארומיקע פעלקער, וואָס זיינען געווען בא זיך אזוי האַפּעררדיק און באַרעכטיקט צו אלץ דורך... די לײדן פון געקרייציקטן יעזוס׳ן און די קרייצטרעגער האָבן מיטן אָנגענייטן צלם אפן רוקן און מיטן שווערד אין האַנט זיך געלאָזט אַף ליטע.

לאַנגזאַם און נאָך אן עקשנות׳דיקן קאַמף האָבן זיך די ליטווינער אונטערגעגעבן צום נייעם גלויבן. די קרייצטרעגער האָבן ראַבירט, געצונדן און גענומען געפאנגענע, (זע נומ. 19).

איבערגעוואַלט פלעגן די ליטווינער ווערן גע׳טובל׳ט, געהייליקט צו ווערן צום קריסטנטום, אָבער ווי דער שונא פלעגט אוועק, פלעגן די ליטווינער גיין צום ניעמאַן און צו דער דווינע, אראָפּצעשווייַנקען פון

זיך די קריסטלאכע טבילה און זי אָפּשיקן מיט די כוואַליעס צוריק צום ים, פון וואנען די קרייצטרעגער זיינען אָנגעקומען.

אין געהיים האָט מען אין די הייליקע וועלדלאך געזונגען די מיטאָלאָגישע דיינע. גלחים האָבן זיך געלאָזט אויסברענען די הייליקע וועלדלאך, אויסרייסן די הייליקע שטיינער און פארטיליקן די געצנדינערישע דיינע. די ליטווינער אליין האָבן זיך פון איר מיט שוידער אָפּגעטרייסלט, אז מען איז צום נייעם גלויבן געקומען. עבט־געצנדינערישע דיינעס זיינען כמעט ניט פארבליבן, אָבער מיטאָלאָגישע שפורן האָבן זיך דאָך אין א סך דיינעס איינגעהאלטן.

איצט ווערט פארשטאנען אונטערן וואָרט „דיינע" נאָר דאָס וועלטלאכע פאָלקסליד. דאָס קריסטלאך־רעליגיעזע ליד ווערט אין ליטוויש אָנגערופן „גיעסמע".

ווי די „ווײדעלאָטינס"—פּריסטערינס—האָבן פריער דערהאלטן אין וואַלד און וועלדער דאָס הייליק פייער פאר פּערקונאסן, דעם גאָט פון דונער און בליץ, אזוי האָט שפּעטער די ליטווישע פרוי אויפגעהאלטן אין פארשטעקטן דאָרף די דיינע.

אלע ווײלע באַפאלן, פלעגן די מענער זיך פארבאָרגן פון הינטער די באַפעסטיקטע בערגלאך (פּילקאַלנעס) און פייערן פון בערגל צו בערגל צעצינדן, אלע זאָלן קענען שונא ארוים. די ווייבער און קינדער פלעגן זיך פארשטעקן אין גריבער אָדער אנטלויפן אין וואַלד.

אלץ אומעטיקער האָט די דיינע געקלונגען.

היסטאָריש איז די וועלט פריער באקאנט געוואָרן מיט דער ליטווישער מלוכה, איידער מיטן ליטווישן פאָלק. אין מיטן פון דרייצנטן יאָרהונדערט האָט דער ליטווישער גרויספירשט מינדויגאַס פאראייניקט די פעאָדאל־צעברעקלטע ליטע און ווייסרוסלאנד אין איין גרויסער ליטע. אין 1250טן יאָר נעמט ער אָן קריסטנטום און באקומט א קיניגלאכע קרוין, וואָס נאָר דער פויבסט האָט געקאָנט צוטיילן.

אין 1260טן יאָר, אז אין ליטע איז אויפגעקומען אן אויפשטאַנד קעגן דעם אָרדן פון די קרייצטרעגער, וואָס האָבן שטאַרק געדריקט די ליטווינער, איז מינדויגאַס אליין צוגעשטאַנען צום אויפשטאַנד. שפּעטער ווערט ער דער׳הרג׳עט פון זיינע מקורבים. מען ווייס פון א ריי שפּעטערדיקע גרויספירשטן, וואָס האָבן רעגירט מיט א גרויסער ליטע, וואָס איז געווען באפעלקערט ניט נאָר מיט ליטווינער, נאָר אויך מיט ווייס־רוסן און אנדערע.

די גרויספירשטן, אלע כמעט דערווייטערט פונם ליטווישן פאָלק, האָבן געפּראַוועט הויך־פּאָליטיק, געשלאָסן אָפּמאַכן מיט מלוכות, גע־

פירט אונטערהאנדלונגען מיטן פויבסט וועגן איבערגיין צום קריסטנ־טום, ארויסגעשטעלט ארמייען און אפגעהאלטן נצחונות, פארלייגט פעסטונגען און רעזידענץ־שטעט, בראש מיט ווילנע, און אלץ געריסן זיך פארויס צו פארנעמען נייע געגנטן. האבן די ליטווינער א שפריכ־ווארט: „קיסרים האבן לאנגע הענט״. די ארמייען פון ליטע האבן זיך אין פערצנטן יארהונדערט ווייט אזש ביז קיעוו און אונטער די ווענט פון מאסקווע ארייננעריסן אין רוסלאנד, וואס איז דעמאלט געווען פאריאכט פון די טאטערן,—אבער בא די אלע נצחונות האט דאס ליטווישע פויערים־פאלק גארניט געוואונען, נאר זייער שטארק אין די מלחמות געבלוטיקט, (זע נומ. 22־24).

אין היפוך צו אנדערע פעלקער, האבן די ליטווינער קיינמאל ניט באזונגען קיין קריגערישע האפערדיקייט און קיין מלחמה־העלדן. נאך ווינציקער האט עס געקאנט באזינגען די פארוואהרלאזטע, פאר׳אלמנה׳טע ליטווישע פרוי אין היימישן ארימען דארף. מען האט נאר באוויינט די געפאלענע. אויפגעקומען זיינען א סך יתומים־דיינעס, וואס ווייזן טאקע, לויטן ליטווישן שפריכווארט, אז „יתומים׳שע טרערן קענען לעכערן א שטיין״, (זע נומ. 86־92).

די דיינע איז פארבליבן אפילו אין דער גלאנץ־תקופה פון דער היסטארישער ליטע אונטערן שטרויענעם דאך. די איינגענומענע געגנטן, וואס זיינען אין רוב געווען סלאוויש, האבן באהערשט ליטע מיט שריפט און שפראך, מלוכה־פיר און לעבנשטייגער. מען האט גע־קוקט אף מאסקווע און קיעוו, מען האט געשלאסן יחוס׳דיקע פירשט־לאכע שידוכים, און די שכנ׳ישע פוילן האט געקראגן מער און מער איינפלוס, ביז מען האט געשלאסן אין 1385טן יאר די ערשטע אוניע, די פאראייניקונג פון פוילן מיט ליטע. דער ליטווישער גרויספירשט יאגעלא האט אין 1386טן יאר חתונה מיט דער פוילישער טראן־יורש׳טע יאדוויגע און ער ווערט דער הערשער פון פוילן און ליטע. פוילן באוועלטיקט אלץ מער ליטע. עס ווערט פארשפרייט צווישן דער ליטווישער אריסטאקראטיע פוילישע פראכט און קאטוילישע פרומקייט און צום גרונט ווערט געשטויסן די ליטווישע געצנדינער־שאפט. די ליטווישע פירשטן, מלחמה־פירער און אויפגעקומענע פריצים האבן די פויערים־געזאנגען געווייכט, און די אומעטיקע דארף־דיינע פארגליכן צו א „וואיעניש פון וועלף״. די קריסטלאכע גייסטלאכע האבן טאקע כמעט ביזן סוף ארויסגעשטויסן די אומצאליקע אלטע קלאג־לידער, „ראודאס״, (זע נומ. 93־96), און זיי האבן זיך איינ־געהיט אין א קליינער צאל. דאס יאמערדיקע געוויין נאך א טויטן איז אין די אלטע צייטן געווען בא די ליטווינער א מין קולט. זיינען

געוועזן ספּעציעלע גערונגענע קלאָגערינס, (זע נומ. 97). מען ברײנגט, אַז אין די אַלטע געצנדינערישע צייטן האָבן די ליטווינער אַפּילו געהאַט פאַר די טעמפּלען טרערן־וואַזעס פאַר די טרערן פון די קלאָגנדיקע.

אין הונדערטער יאָרן איז ליטע באַהערשט געוואָרן פון פּוילן. נאָך דער אַנטגילטיקער צעטיילונג פון פּוילן אין 1795טן יאָר איז ליטע צוגעטיילט געוואָרן צו רוסלאַנד. דער ליטווישער פּויער איז אָבער פאַרבליבן דער לייבקנעכט פון פּוילישן פּריץ.

די דיינע האָט געמעגט, ווי אומעטיק קלינגען, אָבער איז ניט אונ־טערגעגאַנגען.

געזונגען און געדיכטעט פון פּרויען איז די דיינע דורך און דורך ליריש, נאַאיוו און צניעות׳דיק און קיינמאָל ניט געקינסטלט. זייער אַ סך דיינעס הויבן זיך אָן מיט איינעם און דעמזעלביקן אויסרוף־וואָרט, און דאָס באַווייזט, אַז זיי האָבן פאַרמאָגט אַלגעמיינע אור־טעקסטן. דער גראַם איז ניט נאָכגעזוכט, איז בלויז געדולדעט, אויב ער קומט צופעליק. ניט געקוקט אויף דעם, וואָס די ליטווישע שפּראַך איז אַזוי רייך אין גראַם,—איר אומגעהויער־גרויסע צאָל ליבלינג און פאַרקלענערונגס־ענדונגען גראַמען זיך פון זיך אַליין,—און דאָך איז די דיינע כמעט אינגאַנצן פריי פונם גראַם. אָפן ערשטן אָרט איז דאָס געפיל, וואָס איז אַלע מאָל עכט, ניט געפאַרבן, אָפטמאָל באַהויכט מיט אַ שטילער איראָניע. אינם שלל דועטן־דיינעס, וואָס די ליטווינער פאַרמאָגן, הערשט אַפּילו אינם בחור׳ס געזאַנג דער פרויען־טאָן. מען קאָן דערפון דרינגען אַז פון די דועטן־דיינעס זיינען פריער געוועזן געזונגען די דיינעס פונם מיידל, (זע נומ. 13, 45, 99־100).

ווי אין אַלע פאָלקס־לידער, איז אויך אין דער ליטווישער דיינע די מעלאָדיע אויפגעגאָסן מיטן טעקסט. קומט דאָך, אייגנטלאַך, די מעלאָדיע און טעקסט פון איין קוואַל, און די דיינע־מעלאָדיע קלינגט אַלעמאָל עלעגיש. ברעכט זי אויס, טרעפט, גלייך צום פויגל־געזאַנג, גאָר פּלוצלונג, אָבער פאַלט שנעל אָפּ און אַלעמאָל פאַרשוועבט זי זאַנפט.

אַ מערקווירדיקייט, די זינגערינס און זינגער אין דאָרף בלייבן נאָך יעדער אויסגעזונגענער דיינע זינקען אין שטיל־שוויגן. דאָס זינגען אַליין ווערט הויך געשעצט און באַזונגען, (זע נומ. 98־100).

דאָס גרעסטע אָרט פאַרנעמט דאָס עראָטישע ליד. עס איז אָבער אַלעמאָל צאַרט און צניעות׳דיק. פאַרמאָגן אַפּילו אַ חנ׳עוודיקע גע־צאַמטקייט די ריזיקאַליש־שטיפערישע, (זע נומ. 37־38).

אין אן ערך א העלפט פון אלע דיינעס ווערט דערמאָנט דאָס ברוין פערדל, דער שטאָלץ און פּוץ פונם בחור, און אין א דריטל—דאָס רויטן קרענצל, וואָס דאָס ליטוויש מיידל טראָגט ביז דער חתונה. די גרינינקע רוטן פלעגט דאָס מיידל איינהיטן דורכן גאנצן יאָר, ווינטער פארגראָבנדיק אין דער ערד.

אף חתונות פלעגן ווערן די דיינעס געזונגען אף אן אופן פון א דראמאטישער אימפּראָוויזאציע, וואָס פלעגט זיך אָפטמאָל ציען עטלאכע טעג נאָכאנאנד.

די אימפּראָוויזאציעס האָבן געוויינטלאך א סך נוסחאות, ווערן אין פארשיידענע געגנטן אנדערש איינגעטיילט און געזונגען. דער פארשפּרייטסטער אופן איז: די ערשטע באקאנטשאפט, (זע נומ. 29). אָנקום פון שדכנים, וואָס ווערן אגב אָפטמאָל ביטער אויסגעלאכט, (זע נומ. 80-81). מתנות פונם חתן, (זע 74). דאָס צעבייטן זיך מיט די רינגען פון חתן־כלה. דאָס ציטער פונם מיידל ווערט פארגליכן צו דער אָנגעבויגענער ליליע (זע נומ. 30-31). אינם ערב־חתונה־אָוונט זינגען אינם הויז באם מיידל אירע חבר'טעס וועגן איר גורל, (זע נומ. 66-69). דאָס ארויסלאָז פון דער כלה מיט איר אויסשטייער (זע נומ. 71-72). עס צעזעגנט זיך דאָס מיידל מיט דער מאַמען (זע נומ. 63). די מערכה פון דער שנור, (זע נומ. 75).

דאָס ליטוויש מיידל היט אָפּ איר גערטנדל, פּאָלגט מאַמעלען, גרייט איר נדן אין געפארבטן קופערט, אָבער איר גורל נאָך דער חתונה מאָלט זיך איר אזוי אומעטיק און אָפט גרויליק.

אָט ווערט דאָס ניי לעבן, וואָס די כלה וועט דארפן פירן נאָך דער חתונה, אלעגאריש פארגליכן צו אן אָזערע, וואָס איז איינגעפּראָרן. זאָל „ליימע", די געטין פון גליק, שיקן א זוניק טאָגעלע און צעוואַרעמען די פאראייזטע אָזערע, (זע נומ. 73). אזוי אָפט ווערט געזונגען פון דער שלעכטער שוויגער, בייזע שוועגערינס און שטרייגנע שוואָגערלאך. פארגלייכט אָפט דאָס מיידל אין דער דיינע איר גורל צום בחור'ס: ער וועט פארבלייבן בא זיין פאָטערל, זי דארף אוועק אין דער פרעמד. אזוי אָפט רייסט זי זיך צוריק פון דער שוויגער צו דער מאַמעלען. בלאָנקענדיק אין וואַלד, הערט זי אינם געשריי פון דער קוקאַווקע דאָס רופן פון דער מאַמעלען (זע נומ. 64).

אָבער דאָס מיידל זעט פאָרויס אויך, אז מען וועט נאָך דארפן צאָלן מס צום פּריץ (זע נומ. 131).

עס שרעקט זיך דאָס מיידל פאַר אַ שלעכטער מערכה באַם שטריינגן מאַן, ער זאָל ניט שלאָגן, צי ער זאָל ניט זיין אַ שיכור און אַ לאַ יוצלח, (זע 76־78).

עס זוכט אויך דער בחור אַ גוטע שפּינערין און וועבערין — אַ גוטע אַרבעטערין. ער טרייסט זיין כלה, אַז ניט דורך שילטן און שווערער אַרבעט, נאָר דורך גוטע ריידעלאַך וועט מען זי לערנען פאָלגן דער שוויגער און די שוועגערינס, (זע נומ. 62). דאָ רימט ער זיך, אַז ער האָט אַ בייטשעלע, פיין געשניצט, געדיכט געפלאָכטן, זיין ווייב צו לערנען שפּינען פיין, געדיכט צו וועבן, (זע נומ. 70). דערהערט אַזוינס אַמאָל דאָס מיידל און זי באַליידיקט זיך: „ניט געוועזן נאָך חתונה, זאָגט ער צו מיך שלאָגן", און ער פאַררעדט, אַז מיטן בייטשעלע וועט ער דאָס פערדל שמייסן, מיטן ריטעלע פליגעלאַך אָפּטרייבן (זע נומ. 60).

דאָס גרעסטע אומגליק איז פאַרן בחור אַ ווייב אַ „שפּרינגערקע", ניט קיין בריה, (זע נומ. 52 און 61). אַזוינע פאַראַכטנדיקע ברוטאַלע ווערטער האָט דער בחור פאַרן זאַרגלאָזן מיידל, (זע נומ. 126).

אַרבעט, שווערע אַרבעט ווייס די ליטווישע פּויערישע משפּחה. „באַם אַרבעטער איז שוואַרץ אַלעמאָל אונטער די נעגל", „עס ווייַנט דאָס ברויט, אַז אים עסט אַ פּוילער", „שוואַרצע הענט — ווייס דאָס ברויט, ווייסע הענט — שוואַרץ דאָס ברויט", „ליגט דער וואָלף — איז מאָגער דער וואָלף, לויפט דער וואָלף — איז פעט דער וואָלף". דאָס זיינען די שפּריכווערטער פון ליטווינער וועגן אַרבעט און אין דעם גייסט באַזינגט מען די אַרבעט. מען פאַרוויגט דאָס קינד, עס זאָל קענען האָרעווען, קערן פלינק אין פעלד דאָס אַקער־אייזן, (זע נומ. 102).

אָפּגעשפּאָרט נאָך אַ יאָר אַרבעט באַם פּריץ אַ הון, נאָך אַ יאָר אָפּגעשפּאָרט באַם פּריץ אַ קאַטשקע, נאָך אַ יאָר — אַ גאַנדז, ביז ער אַרבעט זיך אָפּ ניינטן יאָר אַרויף און דער פּריץ מאַכט אים חתונה, (זע נומ. 112). איז אין דעם ליד דאָ מער ערנסט, ווי שפּאַס. לער־נען זיך אַרבעטן פון אַ בין — דאָס איז די העכסטע מדרגה: מאַכן זיס מיטן האָניק פון דער אַרבעט דאָס לעבן פונם מענטשן, (זע נומ. 140).

די אַרומיקע נאַטור אַפילו איז פאַרהילט מיט זאָרגן; אַליין די פייגעלען זינגען, ווי פאַרפאָלגטע, עלעגיש־אָומעטיק, (זע נומ. 132).

רייסט זיך דער ליטווינער אַמאָל אַרויס פון זאָרג און גרויען לעבן און קומט צו דער שיינק, (זע נומ. 114, 116, 118, 125, 128). דאָס שטילע פּויערים־פאָלק האָט אין דער געשיכטע פאַר די לעצטע הונדערט

יאָר אפילו אויפגעקומענע פאַרהערלאַכטע גזלנים, וואָס האָבן זיך אָנגע־נומען פאַר די אָרימע. (זע נום. 124). זײנען אָבער בכלל בא די ליטווינער פאַראַן זײער װײניק טרינק־לידער און וואָולעריִשע.

די וואָלעריִשע דײנעס זײנען דאָס רוב נאָר װאַריאַנטן פון על־טערע פאַרשפּרײטע דײנעס.

בא די ליטווינער, װי בא אַנדערע פעלקער, באַזירט זיך אָפטמאָל דאָס וואָוילעריִשע פאָלקסליד נאָר אויף װעלכן פאַרשפּרײטן אויסרוף, װעמעס באַטײט עס איז לאַנג פאַרגעסן געװאָרן און עס איז נאָר גע־בליבן אַ קלאַנג. אָט איז עס אינם „דאַלי־דאַס, אַ־פּאַ־פּאַ", אָדער אינם „זשו־זשו־זשו־זשעמזשו", צי „איי, דזשים־דזשום", (זע נום. 82, 128 און 133).

אָבער רעשטן זײנען נאָך דאָ פון די עלטערע צײטן, װען מען האָט נאָך געהאַט פרײַע טאַנץ־דײנעס, װען מען האָט אײנגעלאַדן אַלײן די געטינס צום טאַנץ, (זע נום. 14).

זײנען פאַראַן מײנונגען, אַז דאָס פאָלקס־ליד צעבליט זיך בא אַ פאָלק אין צײטן, װען עס לעבט גליקלאַך. די ליטווינער אָבער האָבן הונדערטער־הונדערטער יאָרן געלעבט אין עבֿדות און יאָך.

קענטיק, אַז זינגען הערט ניט אויף אַ פאָלק אפילו אין די שװערסטע צײטן, נאָר אָפטער בלאַנקט די טרער, מען זינגט אומעטיק און געצאַמט.

צום ערשטן װערט די ליטווישע דײנע דערמאָנט אין דרײצנטן יאָרהונדערט.

דײטשישע און פּױלישע היסטאָריאָגראַפן פלעגן אָנװײזן אויף די האַרטנעקיקע עקשנות פון די געצנדינער־ליטווינער, װאָס שטרײטן קעגן די שכנ'ישע קריסטן, װאָס װילן פאַרנעמען ליטע. זײ ברײנגען דערבײ, אַז די ליטווינער באַקלאָגן זײערע געפאַלענע מיט יאָמערדיקע געזאַנגען.

די ערשטע געפונענע שריפטלאַכע ליטווישע פאַרצײכענונג, ברײנ־גען אַנדערע, איז אויף אַ גורט, װאָס זאָל געהערן צום 1512טן יאָר— דאָס איז אַן אַכט־שורה'דיקע אויסגעהאָפטענע דײנע, (זע נום. 67).

אין 1747טן יאָר האָט דער פּאַסטאָר רוהיג פאַרעפנטלאַכט אין דײטשלאַנד די ערשטע דרײ דײנעס בא זײנע „באַטראַכטונגען װעגן דער ליטווישער שפּראַך", װאָס ער האָט אַרױסגעגעבן אין דײטש אײנ־אײנעם מיט אַ ליטוויש־דײטשיש־ליטווישן װערטער־בוך; ער האָט געבראַכט די דײנעס אין ליטווישן אָריגינאַל און אין אַ

ווערטלאך־פראזאאישער דייטשישער איבערזעצונג. דאס זיינען די ער־שטע דריי געדרוקטע דיינעס, (זע נומערן 29, 63, 70).

בנוגע דער ליטווישער שפראך באמערקט רוהיג: „ווארשיינלאך וועט אנדערן זיין פארדראסיק, וואס מען וויל צושרייבן צירליכקייט אזא ניט קולטיווירטער און פאראכטעטער שפראך, ווי ס'איז ליטוויש". בנוגע די געבראכטע דריי דיינעס איז רוהיג נאך עניוות'דיקער: „עס וואלט אודאי ניט אנגעשטאנען,—שרייבט ער,—דא צו ברייננגען אזוינע שטות'ערייען, ווען מען וואלט פון אט די געזאנגען ניט קענען דער־לערנען וואסערע ניט איז שפראך־אידיאמאטיזמען".

צופעליק קומט אין 1759טן יאר רוהיג'ס ווערק צו דער האנט דעם גרויסן דייטשישן דראמאטורג און קריטיקער לעסינג און די דריי דיינעס מאכן אף אים א וואונדערלאכן רושם.

אט איז א שטעל פון זיינע „ליטעראַרישע בריוו":

„ניט לאנג צוריק האב איך געבלעטערט רוהיג'ס ליטווישן ווערטער־בוך, און צום סוף פון די געבראכטע „באטראכטונגען" האב איך גע־טראפן א זעלטנהייט, וואס האט מיך אומענדלאך דערפרייט. אייניקע ליטווישע דיינעס, אדער לידלאך, וואס ווערן געזונגען פונם ארימן דארפס־מיידל. וועלכער נאאיווער וויץ, וועלכער רייצנדער איינפאל! מען קען דערפון לערנען, אז אונטער יעדן הימלשטריך קענען דיכטער ווערן געבארן און אז די לעבהאפטע עמפפינדונג איז ניט קיין פאר־רעכט פון די מער־אנטוויקלטע פעלקער".

אין 1779טן יאר פארעפנטלאכט דער באקאנטער דייטשישער דיכ־טער הערדער אין זיינע „שטימען פון פעלקער אין לידער" אכט ליט־ווישע דיינעס, איבערזעצט אין דייטש, צווישן זיי איינע פון רוהיג'ס. אין 1785טן יאר האט דער גרעסטער דייטשישער דיכטער געטע, באאיינפלוסט פון הערדערן, די אייגענע רוהיג'שע דיינע, (זע נום 63), אויסגענוצט פאר אן אנהויב צו זיין זינג־שפיל „די פישערין".

געטע'ס באגייסטערונג פאר דער ליטווישער דיינע איז ניט גע־ווען קיין צופעליקייט. אין 40 יאר ארום, אז דר. רעזא האט אין קעניגסבערג פארעפנטלאכט 85 דיינעס מיט א דייטשישער איבער־זעצונג, האט זיך געטע אפגערופן וועגן דער זאמלונג זייער ווארעם. ער הויבט אן דעם אפרוף מיט די ווערטער: „דורך דער זאמלונג איז ווידער א מאל מיינער א וואונטש מקוים געווארן!"

רעזא'ס זאמלונג איז אין דער דייטשישער געזעלשאפט גוט אויפ־גענומען געווארן און ערשט דעמאלט האט די ליטווישע אינטעליגענץ אנגעהויבן אראפצוקוקן אף דער פאלקס־דיינע. פריער די פאר־

דייטשישטע ליטווישע אינטעליגענץ פון דער פּרייסישער ליטע, דערנאָך די פּאַרפּוילישטע ליטווישע אינטעליגענץ. מען הויבט אויך אָן זאַמלען דיינע־מעלאָדיעס.

אין 1829 גייט ארויס אין ווילנע דאָס ערשטע קליינטשינקע דיינעס־זאַמלונג אין ליטוויש פאַר ליטווינער „30 זאַמעטער דיינעס". אין 1844טן יאָר גייט ארויס א זאַמלונג מיט א פּוילישער איבערזעצונג פון 51 דיינעס.

דאָס דיינעס־זאַמלעניש האָט זיך מער ניט אָפּגעשטעלט—אפילו אין די שווערסטע צאַרישע צייטן, ווען מען האָט נאָכן פּוילישן אויפשטאַנד פון 1863טן יאָר, אויף גאַנצע 40 יאָר איינגאַנצן פאַרבאָטן צו דרוקן ליטוויש.

פון 1864 ביז 1904 איז דאָס ליטווישע וואָרט געווען אין רוסלאַנד פאַרבאָטן צו דרוקן. גאַנצע פערציק יאָר! זאָגן די ליטווינער: „די ציינער פון דער צייט זיינען שאַרף, די צייט וועט אויך א פּעל צעגריזשען". און די ליטווינער האָבן אַלץ געהאָפט און עקשנות'דיק זיך געהאַלטן אָן זייער שפּראַך. דער דאָרפישער דרדקי־מלמד איז אויפגעקומען. ער פלעגט עסן אַלע וואָך בא אן אנדער פּויער, לערנענדיק געהיים די דאָרפישע קינדער דאָס פאַרבאָטענע ליטוויש, ביז דער אוריאַדניק פלעגט אויפדעקן דעם טריף־פסול'דיקן מלמד און ער פלעגט זיך לאָזן גיין צו א צווייטן דאָרף.

דרוקן עפּעס מיט ליטווישע אותיות האָט מען ניט געטאָרט, אפילו געבעט־ביכער, און מען פלעגט זיי אריינשמוגלען פון אויסלאַנד. זשאַנדאַרן פלעגן ארומרינגלען קירכן און אָפּנעמען בא די ליטווינער די געבעט־ביכער.

די דיינע איז אָבער געזונגען געוואָרן ניט נאָר אין די שטיבער. מען פלעגט פאַרבאַרגענערהייט זיך אויפזאַמלען אין שייערן און וועלדער צום דיינעס־געזאַנג און טאַנץ.

אָבער אפילו אין אָט דער צייט האָבן זיך געפונען זייער אייפעריקע דיינעס־זאַמלער. אליין די ברידער יושקא האָבן אויפגעזאַמלט טויזנטער דיינעס. מיט דער הילף פונם פּראָפעסאָר באַדועו־דע־קורטענע, וואָס איז באַקאַנט אין מזרח־אייראָפּע ניט נאָר אלס גרויסער שפּראַכן־פאָרשער, נאָר אויך אלס קעמפער פאַר רעכט פון שפּראַכן, האָט זיך די ברידער יושקא איינגעגעבן צו אָפּדרוקן אין די יאָרן 1880-1883 ביים קאַזאַנער אוניווערזיטעט, אלס א ביילאַגע צו די „וויסנשאַפטלאַכע אוניווערזיטעט־שריפטן", 4 בענדער מיט 2,669 דיינעס.

באַדוען-דע-קורטענע האָט שפּעטער ארויסגעגעבן א באַנד דיינע-מעלאָדיעס.

זאמלונגען זיינען דערשינען אין פּרייסן, וואו דרוקן ליטוויש האָט מען געקענט פריי, און אין די פאראייניקטע שטאַטן, וואו ס'האָט זיך אין די ניינציקער יארן פון פאריקן יארהונדערט אָנגעהויבן בילדן א גרויסער ליטווישער קיבוץ.

אין דער איצטיקער ליטע, זינט דעם 1918טן יאָר, ווען זי האָט באַקומען איר אומאָפּהענגיקייט, האָט פּראָפעסאָר מיקאלאס ביר-זשיזשקא ארויסגעלאָזט עטלאכע דיינעס-זאמלונגען, צוגעפּאסט דער עיקר פאר שולן. נאָך זיינען דערשינען דיינעס-זאמלונגען פון אנדערע פאלקלאריסטן.

טויזנטער געזאַמלטע ניט פארעפנטלאכטע דיינעס געפינען זיך אין ליטע, ווי אויך אין קעניגסבערג, ווילנע און אנדערשוואו.

ביז איצט זיינען פארעפנטלאַכט געווארן אריבער אכט טויזנט דיינעס, אריינגערעכנט וואַריאַנטן און איבער'חזר'ונגען. א דריי טויזנט, אויך מיט איבער'חזר'ונגען און וואַריאַנטן, זיינען פארעפנט-לאכט דיינע-מעלאָדיעס.

מען מוז אָבער צוגעבן, אז דאָס רוב זאַמלונגען זיינען ניט סיס-טעמאַטיזירט, מיט א פארעלטערטער אָרטאָגראַפיע און כמעט ניט צו באַקומען. אין ליטע גרייט מען זיך ערשט צו א פולקומענער אקאדע-מישער דיינעס-אויסגאַבע.

אונז אידן, וואס וואוינען לאַנגע יארהונדערטער אין ליטע, מוז אויפקומען די שאלה, צי זיינען פאַראַן דיינעס וועגן אידן.

א זיבן טויזנט דיינעס, אַלע וויכטיקסטע און פולסטע זאמלונגען, האָב איך דורכגעשטודירט און האָב נאָר א פּאָר צענדליק אָנגעציילט, וואו עס דערמאָנט זיך א איד.

אין דער אלטער היידנישער דיינע איז ניטאָ פון אידן קיין שפּור. אין די שפּעטערדיקע ווערן אידן יאָ דערמאָנט, אָבער... דאָ מוז די פראגע באהאַנדלט ווערן אין אַן אנדער פלאַך. אין א פאָלקסליד זאָל פאָלק צו פאָלק און לאַנד צו לאַנד זיך באַציען צארט און פריינטלאַך, דאָס איז בכלל נאָך מוזיק פון דער ווייטער צוקונפט, און פאלקסלידער שטעקן אין עבר.

זינגט דער ליטווין, באַ וועמען עס ווערט אזוי אָפּט אָפּן פעלד צעפוילט די תבואה פון די שפּעטיקע רעגנס, אז די וואָלקן זאָלן גיין צו פריסנלאַנד, אין ליטע זאָל שיינען מאַמעלע-זונעלע, (זע נומ. 15).

דארף מען נאָך געדיינקען, אז ניט איטלאַך אַנאַנים לידל קען ווערן פאררעכנט פאר א פאָלקסליד. א פאָלקסליד קען נאָר דעמאָלט פאר-רעכנט ווערן פאר עכט, ווען עס איז צעצווייגט אין וואַריאַנטן, ווערט

געזונגען אין פארשיידענע מקומות, ווערט דורך דורות געליטערט און מיטגעדיכטעט און ווערט אן אמת'דיקע קאלעקטיווע שאפונג.

דער דאזיגער כלל איז אויך גילטיק פאר דער דיינע. מען דארף נאך צוגעבן, אז דאס גרויסע רוב דיינעס איז פרויענדיכטונג. אויב מיר טרעטן צו מיט דעם קריטעריום, האבן מיר כמעט גארניט קיין ליטווישע דיינעס וועגן אידן. די ליטווינערין האט בכלל קיינמאל ניט געהאט פארוואס, חלילה, איבער אידן צו זינגען מיט גאל. איר ברודער אף מלחמה האט דער איד ניט אוועקגעריסן און אין געפאנגשאפט ניט פארנומען. דאס ליטוויש מיידל האבן אידן ניט אוועקגערויבט, ווי עס זינגט זיך וועגן טאטערן און אנדערע, (זע נומ. 21, 25, 26). איז ניט געווען קיין אידיש פריציש זינדל, בא וועמען ס'זאל זיך בעטן מיידלס מאמעלע: „פריציש זונדעלע, שיינער פריצ'ל, גיב אפ מיין טאכטערס קרענצעלע", (זע נומ. 42). קיין אידישע איבערפאלנדיקע מחנות, ווי די אמאליקע קרייצטרעגער, צי שוועדן—צי ווער ניט?—זיינען ניט געווען, (זע נומ. 18, 19).

אידן ווערן דערמאנט אין גאר אלטע היסטארישע דאקומענטן פון ליטע. האט דער בארופענער געדימין, גרויספירשט פון ליטע אין די יארן 1316-1341 זיך געהאט געווענדעט צווישן אנדערן אויך צו די אידן, מען זאל אים העלפן בויען די נייע רעזידענץ־שטאט, ווילנע. געדימין איז צו אידן געווען פריינטלאך און ער ווערט פארגליכן אין אידישע ספרים צו כרשן. אין 1388טן יאר באקומען די אידן פריווילעגיעס פון א צווייטן בארופענעם ליטווישן גרויספירשט—וויטאווטן.

זיינען דאך פון די אלע ליטווישע גרויספירשטן אליין כמעט ניטא קיין שפור אין דער דיינע און מען קען ניט זוכן דעם אידן אין די דיינעס פון יענע צייטן.

ווייס מען, אז מען האט די אידן געהאט אויפגעווארפען, אז זיי שטערן די ליטווינער אננעמען קריסטנטום. ווייס מען נאך,—אין א סך שפעטערדיקע צייטן, אין 1769טן יאר, בשעת'ן פויערים־אויפשטאנד אין ליטע,—האט מען באשולדיקט די אידן, אז זיי העלפן די פויערים. דער אנטיסעמיטיזם האט זיך באוויזן, ווי א גיפטיקע שפראץ, צווישן די ליטווינער א סך שפעטער. נאך דער פויערים־באפרייאונג, פארן רוסישן צאר אלעקסאנדער דעם צווייטן, נאכן 1863טן יאר, האבן אנדערע ליטווישע גלחים געוואלט פארזען, אז דער צאר האט איבערגעלאזט די ערד און די וועלדער צו דער מלוכה, פריצים און צארישע משרתים, און דערפאר איז דער פויער אזוי ארים. מען האט אנגעהויבן ראטעווען די פויערים מיט גאטספארכטיקייט און

ניכטערקייט און אָנגעהויבן העצן קעגן אידישע שיינקערס און הענדלער. זיינען טאָקע פאַרבליבן וואו ניט וואו אַזוינע הפקר'דיק־וואוילערישע און אָפּלאַכערישע דיינעס קעגן אידן, טאָקע פאַרשריבענע אין די זיבעציקסטע יאָרן פון פאָריקן יאָרהונדערט. ס'איז אָבער ניט צו מערקן אפילו אין די דאָזיקע דיינעס קיין שפּור פון אַן איינגעפונדעוועטער עקאָנאָמישער אָדער פּאָליטישער שנאה צו אידן.

ווי געזאָגט, דאָמינירט אין די דיינעס די פרויען־דיכטונג און הפקר'דיק־וואוילערישע, ווי אויך שיינק־דיינעס, זיינען פאַראַן אין א נישטיקער צאָל.

די איינציקע אָפּגעריסענע דיינעס וועגן אידן, זיינען גיכער מערערישע דיכטונג, וואוילעריש געגראַמט, אויבערפלעכלאַך און אָן וואַריאַנטן. קיין אַלטע עכטע דיינעס (פון אייגנאַרטיקע מעלאָדיעס צו זיי איז אָפּגערעדט), זיינען וועגן אידן ניט בנמצא.

טרעפט אָט א דיינע, וואו מען שטעלט אַמאָל אריין דעם ליטווישן נאָמען „יורגיס", אמאָל—דעם דייטשישן „האַנס" און אמאָל גאָר דעם אידישן—„יאָסל", (זע נומ. 121). טרעפט אויך א שפּאַסיקע נאַאיוורוטאַלע דיינע, געזונגען פון א פרוי, וואו ס'ווערט דערמאָנט א איד, (זע נומ. 120).

לאָזן זיך דערביי מאכן השערות... וואָלטן גאָר אַמאָל בא ליטווינער געווען אידן־פיינטלאַכע אָדער אידן־אָפּשפּעטערישע דיינעס, וואָלטן די אַלע קאַטוילישֿ־קאַלוויניש־פּראָטעסטאַנטישע קריסטן־פּריידיקער, וואָס האָבן אַזוי פיל אַלט־ליטווישע דיינעס פאַרטיליגט, דווקא די אידן־פיינטלאַכע, אפשר, איינגעהיט.

א צווייטע השערה: זיינען די פריערדיקע דיינעס־זאַמלער אַלע געווען פאַרגעשריטענע פאָלקס־אינטעליגענטן, און ליטע איז געווען אַזוי פאַריאָכט, אַז ניט צום הארצן איז געווען, אפשר, צו פאַרצייכענען, פאַראייביקן דיינעס מיט א גרעבלאַך־געפּעלשטן ביי'טעם, וואָס באַליידיקן א שכנ'יש אונטערדריקט פאָלק, ווי עס זיינען געווען די אידן.

אויב אמונה, עקאָנאָמישע סיבות און פּאָליטישער דרוק רייסן אָפּט פיינטלאַך און אָפּשפּעטעריש פאַנאַנדער די וואָרט־טעקסטן פון שכנ'ישע פאָלקסלידער, האָבן זיי דערפאַר כמעט גאָר קיין שליטה ניט אױף די פאָלקס־ניגונים.

דאָס פאָלקסליד, ווי אויך זיין ניגונ'דל, פורעמען זיך און שפּאַלטן זיך אויף וואַריאַנטן. דאָס ניגונ'דל אָבער פליסט אומבאַמערקבאַר פון פאָלק צו פאָלק, לייגט זיך בא פאָלק מיט פאָלק אויף, גלייך די פליגלען

פון א פרידנס־טויב. געוויינטלאך, נעמט איטלאך פאָלק אויף דאָס נגונ׳דל אייגנארטיק, גיט אים צו זיין שטיינער. שטאַמען אָפּט אָפּ די הייליק־סטע פאָלקס־ניגונים פון א דערבייאיק פאָלק. געגוג דער אָנוויז — אונזערע חזנ׳ישע וואָלעבלאך, וואָס שטאַמען פון וואלאכיען. שטאַמט דאָך אָפּ אונזער ניגון פון „לכה דודי" פון א פוילישן טאַנץ־געזאַנג פון דרייצנטן יאָרהונדערט. די דיינע־מעלאָדיעס האָבן אודאי געהאַט אַן איינפלוס אפּן אידישן פאָלקסליד אין ליטע, און די זמרלאך מיט די נגונ׳דלאך פון אידישע קאַראַבעלניקעס, קרעטשמערס און ישוב׳שע חתונות האָבן זיכער אויך געהאַט זייער איינפלוס אף די דיינע־מע־לאָדיעס.

אָפּשאַצן די געמיינזאמע ווירקונג פון דער ליטווישער דיינע און אידישן פאָלקסליד מוז מען מיט גרויס פאָרזיכט. מען מוז האָבן אין באטראכט דאָס פאָלקסליד פון אַלע ארומיקע פעלקער און אַלעמעס געמיינזאמקייט. ניט נאָר אין ניגון געפינט מען געמיינזאמקייט בא פאָלק מיט פאָלק, נאָר אויך אינם פערזנבוי און אינהאַלט.

אזוינע דיינעס, וואו מען רעכנט אויס פארן מיידל כל׳ערלייאיקע חתנים, (זע נומ. 108), צי די קינדישע דיינע „מאָן", (זע נומ. 111), די רעטענישן־דיינעס, (זע נומ. 129־130), וואו מען פרואווט אויס דעם שכל פונם מיידל, אָדער די דיינעס, אין וועלכע ס׳בעט זיך דאָס בחור׳ל אז דאָס מיידל זאָל אים ארייגלאָזן, (זע נומ. 37 און 38), צי די דיינעס וועגן וואָלף און ציגעלע, (זע נומ. 133, 134), און אנדערע — צו די אַלע קען מען געפינען ענלאכקייט אויך אין זייער פארשפרייטע אידישע פאָלקסלידער. זיינען בכלל פאראַן פון אלטע צייטן אָן גע־מיינזאמע טעמעס פונם פאָלקסליד בא פאָלק און פעלקער און ס׳איז ניט קיין חידוש, וואָס אזוינע געפינען זיך סיי בא ליטווינער, סיי בא אידן.

די אומצאָליקע ליבלינגס און פארקלענערונגס־פאָרמען פון דער ליט־ווישער דיינע, האָבן אודאי אויך באאיינפלוסט דאָס פאָלקסליד פונם ליטווישן אידן. איז אָבער מערקווירדיק, וואָס איבערפולט מיט פאר־קלענערונגס־ליבלאכע פאָרמען זיינען נאָר די אידישע וויגלידער, אָבער בא די ליטווינער זיינען וויגלידער דווקא פאראַן גאָר א קליינע צאָל. די פארשקלאָפטע ליטווינערין, טועגדיק אירע שווערע היים־ און פעלד־ארבעט האָט ניט געהאַט קיין צייט צו פאַרוויגן איר קינד מיט וויג־לידער. אוועקלייגנדיק דאָס קינד אונטער א בוים, בעט זי נאָר, אז דאָס ווינטעלע זאָל בלאָזן פּאַוואָלינקע, (זע נומ. 101).

איך ברענג אודאי א קליינעם טייל פון די דיינעס, וואָס וואָלטן ראוי זיין צו פאַרעפנטלאַכט ווערן אין אידיש. בשעת מען פאַרעפנטלאַכט אייגענעם פאָלקלאָר איז אַן סכנה, אויב צווישן די גאָלד־קערנדלאַך קומט אריין זאַמד. דער געזונטער פאָלקס־חוש וועט זיכער די גאָלד־קערנדלאַך ארויסבאַקומען. באַם איבערטראָגן דעם פאָלקלאָר פון א צווייטן פאָלק, מוז מען דעם זאַמד אינגאַנצן אָפּוואַרפן, כדי ניט צו פאַרמישן אונזער פאָרשטעלונג וועגן פרעמדן פאָלק.

איך האָב געזוכט צו איבערזעצן די מער־עכטע און עלטערע דיינעס און כמעט אינגאַנצן אויסגעלאָזט וואַריאַנטן.

באַם איברזעצן פון ליטוויש פאַרשאַפן שוועריקייטן די אַלטער־טימלאַך־אָפּגעקירצטע גראַמאַטיקאַלישע פאָרמען און ספּעציפישע אייגנאַרטיקייטן. אין ליטוויש איז, דהיינו, דער אַדיעקטיוו, ווען ער באַציט זיך צו פאַרשיידענע קעגנשטאַנדן, אויסגעדריקט מיט פאַרשיידענע ווערטער. למשל: „א גרויער מענטש", „א גרוי פערד", „א גרויע קו" און א „גרויער גאַרניטער",—באַ די דאָזיקע פיר קעגנשטאַנדן ווערט דער אַדיעקטיוו „גרוי" אויסגעדריקט מיט פיר פאַרשיידענע ווערטער. נאָך מוז ווערן אָנגעוויזן אפן אומגעהויערן שלל ליבלינגס און פאַרקלענערונג־פאָרמען, וואָס לאָזן זיך באַין אופן ניט איבערגעבן אין אַן אנדער שפּראַך.

אין ליטוויש איז אגב אין אלע פאַרקלענערונגס און ליבלאַכע פאָרמען דער טראָפּ אפן פאָרלעצטן טראַף. אין אידיש אָבער באַקומט אָפּטמאָל די ליבלינג און פאַרקלענערונג־פאָרם א פאַרעכטלאַכן בייטעם, אויב דער טראָפּ איז אף דעם פאָרלעצטן טראַף; פעלד—פעלדל, טייך—טייכל, בוים—ביימל. אין אידיש האָבן ס'רוב פאַרקלענערונגס און ליבלאַכע פאָרמען דעם טראָפּ אף דעם פאָר־פאָר־לעצטן טראַף: פעלד—פע'ל־דע־לע, טייך—טיי'־כע־לע, בוים—ביי'־מע־לע.

זייער א סך דיינע־שורות ענדיקן זיך מיט א ליבלינג אָדער פאַרקלענערונג־זאַכוואָרט. אין דער אידישלאַכער ליבלינג־פאַרקלענערונגס ענדונג איז דער טראָפּ אף דעם פאָר־פאָר־לעצטן טראַף, הגם אין ליטוויש איז, ווי דערמאָנט, דער טראָפּ אין די אלע פאַלן אפן פאָר־לעצטן טראַף. אין דער אידישער איבערזעצונג איז, פאַרשטענדלאַך, אין אזוינע שורות צוגעקומען נאָך א טראַף.

אויך די אַדיעקטיוון זיינען אין אידיש און אין ליטוויש פאַרשידן געבויט. אידיש איז רייך אין פאַרקלענערונגס־ליבלאַכע אַדיעקטיוון און איך האָב מיט זיי ערטערווייז קאָמפּענסירט די זאַכווערטער, וואָס לאָזן זיך אין אידיש ניט פאַרקלענערן, אָדער ווערן צו זיס. אָנשטאָט

„גרינע רוטלאך״ איבערגעזעצט גרינינקע רוטן, אנשטאט „נאכטיגאל־בעלע״—נאכטיגאל קליינינקע.

ליטוויש האט אבער נאך א ספעציפישן אנווייזונג־אדיעקטיוו, וואס קלינגט אפט, ווי א פארצערטלונג און לאזט זיך ניט אין אידיש איבערגעבן.

ליטוויש האט אויך ניט קיין ארטיקל פאר זאכווערטער און איך האב געמוזט צוליבן ריטם אויסמיידן, וואו מעגלאך, דעם ארטיקל אין דער אידישער איבערזעצונג. אין ליטוויש זיינען ניטא קיין הילף־צייטווערטער פאר דער פארגאנגענער און קומענדיקער צייט. כדי ניט צו פארגרעסערן די צאל טראפן, האב איך אין אידיש אפטמאל גע־ענדערט, וואו עס איז געווען דערלאזבאר, די פארגאנגענע צייט אף דער איצטיקער.

עס דארף אויך ווערן אנגעוויזן, אז דער טראפ איז בכלל אין דער דיינע וואקלדיק, און איך האב דעריבער פארבויגן די פעדאנ־טישקייט פון ריטם, צוגעגעבן אדער פארמינדערט א טראף אין א שורה, אבי ניט צו שעדיקן אן אייגנטימלאכן אויסדרוק אדער בילד.

א באריםטער אידיש־רוסישער זשורנאליסט, פון צווייטן העלפט פון פאריקן יארהונדערט, א. ארשאנסקי, האט פארגעלייגט, מען זאל, כדי אויסצוואווארצלען פונם רוס די בלבולים אף אידן פון מכלומרשטער עשירות, גייציקייט און פארקויפטקייט, איבערזעצן די אידישע פאלקס־לידער, וואו עס זינגט זיך אזוי פיל פון ארימקייט און דחקות, פאמיליען־איבערגעבנקייט און טרייקייט. געווייינטלאך, קלינגען הייניקע צייטן אזוינע אפאלאגעטישע מאטיוון פאר איבערזעצן פאלקסלידער אומ־ווירדיק און קינדיש. גענוג עסטעטישע און עטישע ווערטן פארמאגן פאלקסשאפונגען, זיי זאלן ראוי זיין צו ווערן איבערגעטראגן פון פאלק צו פאלק. און דאך... זאל אין דער איצטיקער גרוילעקער צייט פאר די אידן דאס פרעמד־איבערגעזעצטע פאלקסליד אין אידיש דינען אונז פאר א טרייסט, אז ריין און צארט איז דאס פאלקס־געפיל בא די שכנות׳דיקע מענטשן. הערן מיר אין א שטוב זינגען, גלויבן מיר ניט, אז דארטן זאל זיין שלעכטס...

.I

מיטאָלאָגישע

1

באַגינען־שעה א חתונה,
דורך טויער רייט פּערקונאַס *),
דעם גרינעם דעמב צעשפּאָלט ער.

פון דעמב דאָס בלוט, האָט זידנדיק,
באַשפּריצט מיין רוטן־קרענצל,
באַשפּריצט מיר מיינע קליידער.

זונ׳ס טעכטערל האָט, וויינענדיק,
געלאָזט זיך דריי יאָר קלייבן
די בלעטעלאך פאַרוועלקטע.

—וואו זאָל איך, ליבע מאַמעלע,
די קליידער מיינע וואַשן,
און זיי פון בלוט אָפּוואַשן?

—מיין יונג, יונג טעכטערל,
דו גיי צו יענער אָזערע,
וואָס צעפלייצט זיך אין ניין טייכעלאך.

—וואו זאָל איך, ליבע מאַמעלע,
די קליידער מיינע טריקענען,
אַף דער זון זיי טריקענען?

—מיין יונג, יונג טעכטערל,
אין יענעם גרינעם גערטל,
וואו רויזעלאך ניין וואַקסן.

—ווען זאָל איך, ליבע מאַמעלע,
די קליידער מיינע אָנטאָן,—
זיי וויסינקע צעטראָגן?

—מיין יונג, יונג טעכטערל,
אין יענעם טאָג אין העלן,
ווען זונעלאך ניין שיינען.

---

*) גאָט פון דונער און בליץ.

2

לויפט אף בערגל געטין ליימע,*)
באַרוועס לויפט זי, רופט זי, שרייט זי:

—כ׳האָב פאַרקליבן זיך אף בערגל,
זע איך שיפן זיך דריי פישער,—
דיונען-מענטשן,—איבער ים׳עלע.
האָט איר ניט געזען מיין ברודערל
איבער הויכן ים׳עלע?

—איי, דו ליליען-מיידעלע,
ליגט דיין ברודערל דערטרונקען
אפן דעק פון ים׳עלע,
שווינקען כוואַליעס זיינע הערעלאך,
גריזשעט זאַמד זיין פנים׳ל.

—דיונען-מענטשן, שכנים ליבע,
וועט איר ברודערל ארויסציען
פונם אָפגרונט ים׳עלעס?

—פאַרן ארויסציען וואָס גיסטו אונז?

—איינעם גיב איך זיידן גאַרטעלע,
דעם צווייטן גיב איך גילדן רינגעלע,
און דעם דריטן, וואָס צו געבן?
וועל מיט אים אליין באַדינגען,—
מיטן יונגען רודערער:
רודערער, דו קלוגער מאַנסביל,
לערן גוט דאָס שיף דיינם פירן,
פירן נאָכן ווינט און ווינט אַנטקעגן.

*) געטין פון גליק.

3

ליפּע־ביימער דריי באַם טייכל,—
אַלע וואַקסן פון איין וואָרצל,—
מיידעלאַך דריי אָנגעקומען
פאַרן טייכל צו די ליפּעס.

שוועסטער צוויי די צווייגעלאַך
אָנגעהאַלטן און אַריבער,
און די לעצטע אויסגעגליטשט זיך—
איז אין טייכעלע געפאַלן.

האַלט ניט טייכעלע דאָס מיידעלע,
האָט׳ס פאַרטראָגן אַזש צום ניעמאַן־טייך,
האַלט ניט ניעמאַן־טייך דאָס מיידעלע,—
האָט׳ס פאַרטראָגן אַזש צום ים׳עלע.

האַלט ניט ים׳עלע דאָס מיידעלע
און פאַרטראָגט׳ס אַף ברעג אַף זאַמדיקן:
וואַקסט דאָרט אויס א גרינע ליפּע,
וואָס צעוואַקסט זיך אין ניין צווייגן.

גייט דער ברודער פייפלאַך שניידן
פון דער גרינער ליפּעס צווייגן.
—אוי, ווי שיין עס קלינגט מיין פייפל,
מיט אן אומעטיקן אָפּהילך.

ענטפערט מאַמעלע אין טרערן:
—ניט פון ליפּע־בוים דער אָפּהילך,—
ס׳רופט דיין שוועסטערלס נשמה,
איבער וואַסערל שווימנדיק.

4

פאַרביי מיין טאַטנס טייערן
איז דאָ א טיפע אָזערע.

עס שווימען דאָרט צוויי קאַטשקעלאך,
זיי שווימען אום און שרייען.

ניין, ניט קיין שוואַרצע קאטשקעלאך—
דאָס זיינען ווייסע ברידערלאך.

„קום האָרכן ביידע, ברודערל,
וואָס זאָגט ער, אונזער טאַטעלע?

ער האָט פערדלאך צוויי אונז צוגעזאָגט
און זאָטעלאך צוויי לעדערנע.

געוועלט אונז וויט ארויסלאָזן,
אהינטער פינצטערע וועלדעלאך.

מיר זאָלן דאָרט אָפט ווייִנען
און זעלטן לידער זינגען.

דאָרט ניטאָ קיין שיינע מיידעלאך,
פאר לידער ניט קיין ערטערלאך.

בא אונז די שיינע מיידעלאך,
בא אונז פאר לידער ערטערלאך.״

5

איך רייט דעם בריק דורך,
גליטש אויס פון פערד זיך,—
איך פאַל אין בלאָטע.

איך ליג דאָרט אָפּ׳עט
דריי גאַנצע וואָכן—
מיך מערקט ניט קיינער.

נאָר אָט־אָ פליען
אין שוואַרצער נאַכט
דריי געשפּריינקלטע קוקאַווקעס.

עס שרייט די ערשטע
בא מיר צופוסן,
די צווייטע שרייט צוקאָפּן,

און זי, די דריטע,
געשפּריינקלטע קוקאווקע,
שרייט מיר לעבן האַרצן:

—די פרוי—צופוסן,
די שוועסטער—צוקאָפּן,
באַם האַרץ—די מאַמע.

די פרוי באַקלאָגן
וועט דיך דריי וואָכן,
דריי יאָר—די שוועסטער.

די גוטע מאַמע,
וואָס האָט דיך געבאָרן,
ווי לאַנג זי׳ט לעבן.

די פרוי באגלייט דיך
דעם פעלד אריבער,
די שוועסטער—ביזן טיפלע.

די גוטע מאַמע,
וואָס האָט דיך געבאָרן—
גייט מיט ביז'ן בית-עלמין.

6

ליב זונעלע, גאָטס-טעכטערל,
וואו האָסטו פאַרהאַלטן זיך,
וואו געוועזן אַזוי לאַנג,
גאָר פארלאָזן אונז?

—אהינטער ימים, בערג,
יתומות אָפּגעהיט,
פּאַסטוכער דערוואַרעמט:
האָב אַ סך מתנה'לאך.

—ליב זונעלע, גאָטס-טעכטערל,
ווער האָט פרימאָרגן און אין אָוונט—
דיר פּייערל געצונדן,
דיר אויסגעבעט דאָס בעטעלע?

—מאָרגנשטערן, אָוונטשטערן:
מאָרגנשטערן—פּייערל,
אָוונטשטערן—בעטעלע,—
האָב איך אַ סך קרובים'לאך.

7

אוי, נעכטן שפעט אין אָוונט
פאַרבלאָנדזשעט האָט א שעפסל,
ווער וועט מיר העלפן זוכן
מיין איינציק, איינציק שעפסל?

איך גיי צום מאָרגנשטערן,
דער מאָרגנשטערן ענטפערט:
—פאר זונעלע פרימאָרגן
א פייערל מוז איך צינדן.

איך גיי צום אָוונטשטערן,
דער אָוונטשטערן ענטפערט:
—איך מוז דער זון אין אָוונט
ס׳געלעגערל אויסבעטן.

צו לבנה׳לע נאָך גיי איך,
עס ענטפערט די לבנה:
—פון שווערד בין איך צעשניטן
און טרויעריק איז מיין פנים.

בין צו דער זון געקומען,
און זונעלע האָט געענטפערט:
—ניין טעג, אוי, וועל איך זוכן,
דעם צענטן—אויך ניט רוען.

8

לבנה׳לע און זונעלע
פאר׳קנס׳ט אין פריען פרילינג.
באגינען גייט אויף זונעלע,
לבנה׳לע טיילט אָפּ זיך.

לבנה׳לע אליין שפּאַצירט,
קריגט ליב דעם אָוונטשטערן.
פּערקונאַס אין גרוים צאָרן
צעהאַקט מיט שווערד לבנה׳לע *).

למאַי עס טיילט זיך פון דער זון אָפּ,
אַליין באַנאַכט שפּאַצירט,
פאַרליבט אין אָוונטשטערן?—
ס׳פאַרפילט זיין האַרץ אַן אומעט.

*) לבנה איז אין ליטוויש מענלאכער מין.

9

אוי, שלאָפֿן, שלאָפֿן, —
אַף שלאָף, אוי, בעט איך, —
אז איך זאָל איינשלאָפֿן
א קליינע ווײַלע.

ווען איך זאָל איינשלאָפֿן
א קליינע ווײַלע,
וואָלט איך פֿאַרוואַנדלט זיך
אין א קוקאווקע.

וואָלט איך פֿאַרוואַנדלט זיך
אין א קוקאווקע:
„קו־קו!" — פֿרימאָרגן,
„קו־קו!" — אין אָוונט.

עס גייט א בחור'ל
אַף גרינעם הויפֿל,
נאָר ער פֿאַרשטייט ניט,
ווער איז דער פֿויגל.

עס איז דאָס קול'כל,
ווי פֿון א מיידעלע,
נאָר פֿעדערלאַך געשפּרייִנקלטע
פֿון א קוקאווקע.

— גיי, גיי, דו מיידעלע,
גיי, גיי, דו יונגינקע,
פֿאַרפֿראָרן דײַנע
הענטלאַך, פֿיסעלאַך.

איז אויסגעבלייכט
דיין קלאָר פּנימ׳ל,
פאַרגאַנגען זונעלע
אין פרימאָרגן העלן.

ווײַל דיר דערוואַרעמען
די הענטלאַך, פיסעלאַך,
וועל ווידער אָפּלעבן
דיין קלאָר פּנימ׳ל.

10

אין דער מיט פון טייכן, ימימ׳לאַך,
שטייט א הויך, הויך בערגעלע,
אַף דעם באַרג, דעם בערגעלע
גרינט א דעמבעלע.

—ווּעסט זיך, דעמבעלע, פאַרוואַנדלען
אין מיין טאַטעלען?
דיינע גרינע צווייגעלאַך—
זיינע ווייסע הענטעלאַך?

דיינע גרינע בלעטעלאַך—
זיינע ליבע ריידעלאַך?—
ניט פאַרוואַנדלט האָט זיך ס׳דעמבעלע
אין מיין טאַטעלען.

זיינע גרינע צווייגעלאַך—
ניט אַף ווייסע הענטעלאַך,
זיינע גרינע בלעטעלאַך—
ניט אַף זיסע ריידעלאַך.

11

אונטער קליאָן-בוים שלאָגט אַ קוואַלכל,
קומען דאָרט גאָטס זינדעלאך,
קומען טאַנצן פאַר לבנה'לע
מיט גאָטס שיינע טעכטערלאך.

אונטער קליאָן-בוים פארן קוואַלכל,
גיי איך שווינקען מיילכל, —
שווינקנדיק דאָס מיילכעלע,
פאַלט אַראָפּ מיין רינגעלע.

וועלן אָנקומען גאָטס זינדעלאך
מיט די נעצן זיידענע
און ארויסציען מיין רינגעלע
פונם טיפן וואַסערל.

אָנגעריטן א יונג בחור'ל
אַף אַ טונקל פערדעלע,
און באם פערדל טונקל-ברוינינקן
פּאָדקעוועלאך גאָלדענע.

— קום אַהער, דו מיידעלע,
קום אַהער, דו יונגינקע,
מיר'ן ריידן זיסע ריידעלאך,
טרעפנישן צוטראַכטן:

וואו עס שלאָגט דער שטראָם צום טיפסטן,
און פון אַלץ, וואָס ליב — איז ליבער?
— ניין איך קאָן ניט, יונגינקער,
שרייען וועט מיין מאַמעלע.

שרייען וועט מיין אַלטיטשקע,
אז איך וועל זיך זאַמען.
— דו וועסט זאָגן, מיידעלע,
דו וועסט זאָגן, יונגינקע:

שוואַנען צוויי דאָ אָנגעפלויגן
און צעמישט מיט זאַמד דאָס וואַסערל,—
האָסט געוואָרט, ס'זאָל אויסקלאָרן.
—איז ניט אמת, טעכטערל,

איז ניט אמת, יונגינקע,
האָסט גערעדט מיט בחור'ל,
האָסט פאַרבראַכט מיט יונגינקן
אין זיס־ליבע ריידעלאך.

12

בליט גאָטס ביימעלע,
גרינסטו, ביימעלע,
צווישן רוטן,
אינם גערטנדל.

האָט געבלאָזן
צפון־ווינטעלע,
ברעכט אָפּ צווייגעלע
פון גאָטס ביימעלע.

קומט אָן רייטנדיק
א יונג בחור'ל,
האָט ער פריי־געלאָזט
זיין ברוין פערדעלע.

דאָס ברוין פערדעלע
טרעט די רוטן אוים,
און דאָס בחור'ל
קושט דאָס מיידעלע.

פיר אָפּ פערדעלע
פונם גערטנדל,
און דאָס בחור'ל
פונם מיידעלע.

13

(בחור'ס געזאַנג)

איי, דו שלאַנג, דו שליינגעלע,
פון די געטער שליח'ל,
פיר מיך צו דעם בערגל,
צו דעם ליבן געטעלע,—
ער זאָל מיידעלע מיר געבן,
מיין מתנה אָננעמען.

(מיידלס געזאַנג)

איי, דו דעמב, יונג דעמבעלע,
ביימעלע דו גרין,
הודזשעסטו, איי הודזשעסט
אינם פינצטער וועלדעלע.

דו פאַרטראָג מיין קומער
צו מיין ליבן געטעלע,
ער'ט מיר געבן חתנ'דל,
הערצעלע באַרואיקן.

14

די האַק

(שפּיל)

לאָמיר טאַנצן, לאָמיר שפּרינגען—
היינט די רעכטע צייט.

ווער היינט טאַנצט און הוליעט,
דער איז אונזער פריינט.

אַלע עלטסטע פון די געטינס
בעטן מיר—אהער!

ווען אונז די געטינס העלפן—
מאָרגן, נאָר ניט היינט.

היינט געטרונקען און געהוליעט—
היינט איז אונזער צייט.

און אַף מאָרגן ווער קאָן וויסן,
ווער וואוהין פאַרשווינדט.

מיידעלע העל־האָריקע,
איינעם פון אונז קלויב.

אינם בחור׳ל דעם פלינקסטן
מיטן העקל טרעף, מיטן העקל טרעף!
אוי, אוי, מיטן העקל טרעף!

15

טרייב, ווינטעלע,
דעם רעגנדל—
אוועק פון אונז,
אוועק פון אונז.

גענוג געליטן
פון רעגנדל,
זאָל קומען זונעלע,
מאַמע־זונעלע!

שוועבט, וואָלקנדלאך,
וואָלקן שווארצינקע,
צו פרייסנלאנד,
צו פרייסנלאנד.

מאַמע־זונעלע,
דערבארעם זיך
אַף אונז אָרימע,
מאַמע־זונעלע.

ס׳צעשפרייט דער נעבל זיך
אַף פעלדל־פעלדעלע,
ס׳באַקט היים זונעלע,
צעווארעמט טאָגעלע.

זונעלע־מאַמעלע,
האָט דערבארעמט זיך,
אַף אונז אָרימע,
מאַמע־זונעלע.

16

זונעלע-מאַמעלע
צו אונזער לאַנד,
צו אונזער לאַנד.

וואָלקנדל-טאַטעלע,
ניט צו אונזער לאַנד,
ניט צו אונזער לאַנד.

אָט-אָ אין פּרייסנלאנד
איז באַרג און אַקער-פעלד,
גלייך זאַמד צע׳שרפ׳עטער.

די פעלדער אונזערע,
פון איבער בערגעלאך—
צעפלייצטע טייכעלאך.

זונעלע-מאַמעלע,
צו אונזער לאַנד,
צו אונזער לאַנד.

וואָלקנדל-טאַטעלע,
ניט צו אונזער לאַנד,
ניט צו אונזער לאַנד.

17

דו בעקעלע שוואַרצבערדלדיקס,
וואַקס, וואַקס, וואַקס!
איי, אונזער געטל וואַרט אַף דיר—
וואַרט, וואַרט, וואַרט.
באַם טייך איז דאָ א בערגל,
וואו טאָג און נאַכט א פייערל,
ווי א שטערנדל זיך סמילקעט, סמילקעט:
דאָרט ווערט קאָרן־גאָט מיט היי־שניט־גאָט,
גאָטס בעקעלע, דיך שטיקן,—שטיקן...

נאָך תבואה־שניט און זייען,
וועלן מיר, שוואַרצבערדל, פירן
דיך אַף יענעם בערגל,
דיך אַף יענעם בערגל,
וואו ס׳ווערט קאָרן־גאָט מיט היי־שניט־גאָט
צום לויב און רום פאַר אונזערע געטער
דיך דערשטיקן,
דיך דערשטיקן.

ₒoₒ

II.

היסטאָרישע

18

—נו, זינג, מיין שוועסטערל,
וואָס זיצטו אומעטיק,
אַף דיינע הענטלאַך אָנגעלעגט,
די הענטלאך אזוי רואיק?

—וואו זאָל איך זינגען
און וואו זיך פרייען?—
מיין גערטנדל צעשעדיקט,
חרוב איז מיין גערטנדל.

צעטראָטן רוטן,
צעפליקט די רויזן,
די ליליען איינגעבראָכן,
דער טוי אראָפּגעטרייסלט.

—האָט ווינט געשטורעמט,
האָט טייך פאַרטרונקען,
האָט, צאָרנדיק, פּערקונאַס
מיט בליץ געשלאָגן?

—ניט ווינט געשטורעמט,
ניט טייך פאַרטרונקען,
ניט, צאָרנדיק, פּערקונאַס
מיט בליץ געשלאָגן.

פון ים די מענשן,*)
מיט בערד באַוואַקסן,
צום ברעג ארונטער,
דאָס גערטנדל צעגראָבן.

*) שוועדן.

צעטראָטן רוטן,
צעפּליקט די רויזן,
די ליליען איינגעבראָכן,
דעם טוי אַראָפּגעטרייסלט.

און איך אַליין האָב
זיך קוים באַשירעמט
אונטער רוטן־צווייגעלע,
אַהינטערביימעלע.

∾ ∾ ∾

19

היינט אַף דער לאָנקע,
פינף פרייע ברידער,
מאָרגן אונז אַלע
קרייץ-טרעגער פאַנגען.

ווי אונז געפאַנגען
ברידערלאַך יונגע,
פּים אונז געפּענטעט
אין אייזערנע פענטעס.

אייזערנע פענטעס
פּים אונז צעוואונדיקן,
טרייבט מען צופוס אונז,
טרייבט מען קיין טילזיט.

קרייץ-טרעגערס הויפּטמאַן
ווייסט קיין רחמנות,
הייסט ער נאָך ברייננגען
ריטעלאַך גרינע.

ווי מען געבראַכט האָט
ריטעלאַך גרינע,
שטעלט ער צו צוויי אוים
אונז פון די זייטן.

און ווי זיי שלאָגן,
בלוט האָט געפלאָסן,
פליסט אונטער פּים אונז, —
ערד האָט געציטערט.

אונזער היים בלוט
דעמפט אַפּו שליאַך-וועג
אונזערע טרערעלאך
גיסן אַראָפּ זיך.

—קיסרים ליכטיקע,
דאַרפט איר באַטראַכטן,
פאַר וואָס מיר גייען
ניט צו אייך דינען.

האָט פון שטאָל האַרטן
אויסגעשפּריצט פייער,
וועט אַפן פלאַץ מער
קיינער ניט בלייבן.

מאַמעלע-מאַמע,
האָסט מיך געהאָדעוועט,
בעסער באַדאַרפט מיך
קינדווייז דערטרינקען,

מאַמעלע, דאַנק דיר
פאַר דיינע זאָרגן,
טאַטעלען אַלטן—
פאַרן ברויט ווייסן.

איר'ט געזען, עלטערן,
ווי איך בין געבוירן,
זאָלט איר ניט אָנזען,
ווי איך וועל שטאַרבן.

נאָר איבער געסל
הערט זיך א רופן:
—איר זאָלט באַשיצן
זונדעלעס קערפּער.

ער ליגט אַף הפקר,
ליגט ניט באַגראָבן—
הענט און פיס ווייסע
הינט ארום רייסן.

20

ניין יאָר פארלאָפן
און ניט איין טאָג,
טרא-לא, לא-לא,
און ניט איין טאָג.
מען האָט מיך אין קריג געפאנגען,—
אין תפיסה׳לע פארשפארט.

אָ, ווען ס׳זאָל קומען
מיין מאַמעלע
און זי זאָל ברייגגען
א צוויי-דריי הונדערטער,
וואָלט מען מיך אָפּגעלאָזט,
די פיס און הענט מיר פריי געמאכט.

עס איז געקומען
מיין מאַמעלע
און האָט געבראכט
די הונדערטער,
נאָר מיך האָט מען ניט אָפּגעלאָזט,
די פיס און הענט ניט פריי געמאכט.

אָ, ווען ס׳זאָל קומען
מיין שוועסטערל
און זי זאָל ברייגגען
א צוויי-דריי הונדערטער,
וואָלט מען מיך אָפּגעלאָזט,
די פיס און הענט מיר פריי געמאכט.

עס איז געקומען
מיין שוועסטערל
און האָט געבראַכט
די הונדערטער,
נאָר מיך האָט מען ניט אָפּגעלאָזט,
די פיס און הענט ניט פריי געמאכט.

אָ, ס׳איז געקומען
מיין מיידעלע
און האָט געבראכט
א גאָלדן רינגעלע,—
מען האָט מיך דעמאָלט אָפּגעלאָזט,
די פּים און הענט מיר פריי געמאכט.

21

היגטער דער שטאָט ווילנע,
אין א רוטן־גערטל,
דאָרטן האָט שפּאַצירט זיך
א מיידעלע א שיינס,—
די גרינע רוטן, צערטלענדיק.

זיינען אָנגעריטן שררות,
אלע שררות פונם מלך,
און זיי בעטן, בעטן זיך:
—פליק אראָפּ א רוטן־צווייגל.

—ניין, איך וועל ניט אָפּפליקן
ניט קיין צווייגעלע, קיין בלימעלע,
בין איך נאָר א יונגינקע
ווילנער פרינצעסין,—
פּאַס ניט פארן מלכ׳ס טראָן.

—אָ, איך האָב זעקס גוטע רייט־פערד,
אלע אויסגעצירט אין גאָלד.
—בין איך נאָר א יונגינקע
ווילנער פרינצעסין—
פּאַס ניט פארן מלכ׳ס טראָן.

די פרינצעסין איינגערעדט,
אין קאַרעט אריינגעזעצט.
—בין איך עם די יונגינקע
ווילנער פרינצעסין—
פּאַס איך פארן מלכ׳ס טראָן.

די ערשטע טויערן—קופערנע
די צווייטע טויערן—מעשענע,
און די דריטע, די לעצטע,—
זיינען גאָלדענע,—
דורך זיי האָט מען זי אריינגעפירט.

מען האָט געפּייקלט מיט די פּויקן
און געצימבלט מיט די טאַצן:
—איצטער לאָמיר טרינקען ווייַן
פון די בעכער גילדערנע
פונם מלכ׳ס וויינקעלער.

∾ ∾

III.

מלחמה

22

בערג און טאָלן,
ווייסע לאַנקעס,—
גרעזעלאך געבלימלט.

שניטער יונגע
דריי שפּאַצירן,—
קאָסעס נייע בלאַנקען.

איז א שוואַרצער
קראָ געפלויגן
איבער גרינער לאַנקע.

האַלט אין שנאָבל
א האַנט א ווייסע
מיט א גאָלדן רינגעלע.

איי, דו פויגל,
קראָ דו שוואַרצער,
אויסגעקליגטער פויגל.

זאָג, פונוואַנען
די האַנט די ווייסע
מיטן גאָלדן רינגעלע?

—הינטער טייכן,
הינטער ימים
איז א שלאַכט א גרויסער,—

דאָרט גענומען
די האַנט די ווייסע
מיטן גאָלדן רינגעלע.

פעלד צעצאַמען
לאַנגע שפּיזן,
פאַלן שווערדן—בליצן.

גרין וואַסער
אויסגעפּלאַסטערט
מיט די שוואַרצע היטעלאַך.

אינם וואַסער
ברעג אריבער
אָנגעוואָרפן ברידערלאַך.

ניט איין מאַמע
זיצט אף בערגל
און באַוויינט איר זונדעלע.

ניט איין שוועסטערל
גראָבט אין זאַמדעלע—
זוכט איר ברודערל.

ניט איין מיידל,
כלה יונגינקע,
דאָרט באוויינט איר חתנ׳דל.

23

אײ, אױפגעטריבן
אַלע אײנאײנעם,
צום קריג זאָל רײטן
דערפֿעלע גאַנצע.

באַ אונז, אױ גאַטעלע,
אײן יונג ברודערל,
מער קאָן ניט קײנער
רײטן צום קריג־פּלאַץ.

די עלטסטע שװעסטער
ריכט אױס דעם ברודער,
די צװײטע שװעסטער
זאָטלט זײן פערדל.

און זי, די דריטע,
שװעסטערל אינגסטע,
צעעפנט טױער,
לאָזט אים ביז פעלד צו.

—אױ ברודער, ברודער,
ברודערל ליבינקער,
װאָס װעסטו ברײנגען
אונז פון מלחמה?

—דער עלטסטער שװעסטער—
א גאָלדן רינגעלע,
דער צװײטער שװעסטער—
א זײדן פאַטשײלקעלע.

און דיר, די אינגסטע,
דיר, ליבסטע מײנע,
דיר װעל איך ברײנגען
שיכעלאך פײנע.

אריבער בערגל
אַפּוואַרטן גייען
אלע דריי שוועסטער
ברודערלס אַנקום.

אראָפּ צום טאָלכל,
אף בערגלס רוקן—
אַן יאַסין־ביימלאך
שפּאַרן זיי זיך אַן.

און באַלד דערזעען
שוועסטערלאך אַלע,
ס׳לויפט אַן א פערדל—
קערט זיך פון שלאַכט־פעלד.

פון זייט אלץ נענטער
שווערדעלע פינקלט,
עס שאָקלען זיך ליידיקע
רייט־רונגען גאָלדענע.

—אוי, ליב פערדל,
פערעדעלע—פערדל,
וואו ס׳טו געלאָזן
ברודערל אונזערס?

—איי, אייער ברודערל,
ברודערל אייערס,
אין שלאַכט דערשלאָגן,—
טויט איז געפאַלן.

געפאַלן קעפּעלע,
ווי קרויט א קעפּל.
זיין בלוט איז געפלאָסן,
ווי א טייכעלע.

—אוי, ווי אונז, גאָטעלע,
גאָטעניו ליבינקער,
ווער העלפט אונז וויינען
אף ברודערל אונזערם?

עם רופט אוים זונעלע
האלב שוין פארגאנגען:
—איר טרויערט, שוועסטערלאַך,
איך וועל אייך העלפן.

איך וועל אף הימל
ניין טעג ניט אויפגיין,
און נאָך אין צענטן
וועט הימל כמאַרן.

24

באַם אַלטן טאַטן
ניין זין געוואַקסן,
א צענטע איינע, —
א טעכטערל.

אױף דעמב געוואַקסן
ניין גרינע צווייגן,
א צענטער איינער —
שפּיץ פון בוים.

ניין זין באַם טאַטן
אין קריג געפאַלן,
גאָט האָט באַשירעמט
דאָס טעכטערל.

דעם קאָפּ האָט טאַטעלע,
וואו צוצוטוליען,
דאָס האַרץ פארקלעמטע,
וואו איינצושטילן.

דעם דעמבס ניין צווייגן
פון ווינט צעבראָכן, —
האָט גאָט באַשירעמט
שפּיץ פון בוים.

פאַר דער קוקאַווקע —
„קו־קו" — צו שרייען,
פאַר נאַכטיגאַל —
צום צוויטשערן.

IV.

אוועקגערויבטע כלה

25

נים געקרייט האָט נאָך דאָס הענדל,
מאַמעלע הויבט אויף זיך,—
—זינדעלאך, הויבט אויף—הויבט אויף זיך,
שוועסטערל פארשוואונדן.

איר דארפט פאָרן, איר דארפט רייטן,
שוועסטערל געפינען,
איילט אף גיך צו דער סטאַדאָלע,
פערדעלאך אוי, זאָטלט.

—מאַמע־טייבעלע געטרייע,
וועלכן וועג, זאָג, רייטן?
—וואו איר׳ט, רייטנדיק אף שליאַך־וועג,
זען צעשאָטן רוטן.

וואו איר׳ט זען אף גרינער לאָנקע
שטייט א גרינע ליפע,
אף א שפּיץ פון צווייג—אף ליפע—
טרעפט איר א קוקאווקע.

אָנגעריטן אפן שליאַך־וועג,
אויסגעשאָטן רוטן,—
אף א שפּיץ פון צווייג—אף ליפע—
זיצט זיך א קוקאווקע.

—זאָג, געשפּרייגקלטע קוקאווקע,
וואו איז אונזער שוועסטערל?
—רייט אייך, בחורים׳לאך,
שוועסטערל ניטאָ דאָ.

רייט ביז צו א באַרג א הויכן,
ביז צום פריציש הייפל,
איר׳ט דאָרט שוועסטערל געפינען,
זיצט אין א פאָטעל זיך.

רייטן מיר צום באַרג צום הויכן,
ביז צום פריציש הייפל,
האָבן שוועסטערל געפונען,
וויינענדיק גאָר ביטער.

—וויין ניט, וויין ניט, שוועסטערל,
מיר'ן דיך באפרייען,—
מיר'ן פערדעלאך אָפּגעבן,
נאָר ניט דיך אָפּגעבן.

דיך באפרייען, ניט אָפּגעבן
אונזער ליבע שוועסטערל.
—ברידערלאך, אוי נעכטן אָוונט,
וואו זייט איר געוועזן?

אז געוועזן בין איך א מיידעלע
אונטער רוטן־קרענצל,
אָבער היינט, אוי היינט פארפאלן,—
בין מיט מאן געלעגן.

26

האָט דורך נאַכטעלע,
היינטיק נאַכטעלע,
הייפּעלע געליאַרעמט.

אַנגעריטן
פלינקע רייטערלאך—
טעכטערל אוועקגעפירט.

אויפגעשטאנען
אַלטע מאַמעלע
און געפינט ניט ס'טעכטערל.

ניט געפונען
האָט זי ס'טעכטערל—
ווייסע ליליען-בלימעלע.

—גיכער, גיכער,
שטייט אויף, זינדעלאך,
זאָטלט אייערע פערדעלאך.

אייערע פערדעלאך
גיכער זאָטלט,
יאָגט זיך נאָכן שוועסטערל.

וואו דאָס שוועסטערל
איז פאַרבייגעפאָרן—
אויסגעשאָטן רוטן.

בא דער זייט פון וועג,
באם שליאך-וועג—
דאָרטן ברענט א פייערל.

פאַרן פייער,
רויטן פייערל,
טאַנצט מען קאַראַהאָדן.

—לאָמיר רייטן,
רייטן, ברידערלאך,
ביז'ן גרינעם וועלדעלע.

צוגעריטן
צום גרין וועלדעלע,—
פיטערט מען די פערדעלאך.

—לאָמיר רייטן,
רייטן, ברידערלאך,
ביז'ן שטראָמיק טייכעלע.

צוגעריטן
צום שטראָמיק טייכעלע,—
טרינקט מען אָן די פערדעלאך.

—לאָמיר רייטן,
רייטן, ברידערלאך,
ביז'ן טאַטערישן הייפעלע.

צוגעריטן
צו די טאַטערן—
דאָ געפונען שוועסטערל.

א פאַרפּוצטע,
שימערירנדיק,
זיצט זי אינם פּאַלאַץ.

—קער צוריק זיך,
שוועסטערל,
גדולה מאַמעלעס.

—ניין, ניט אמת,
מיינע ברידערלאך,
פאַלשע אייערע ווערטערלאך.

גערוועזן נעכטן
נאָך אין קרענצל
און פאַרפוצט מיט סטיינגעס.

היינט קוקט אָן מיך,
מיינע ברידערלאַך,
אַף מיין קאָפּ א הייבעלע.

—ביזט נאָך נעכטן,
שוועסטער־שוועסטערל,
געווען מאַמעס טעכטערל.

און א טאָטערין
ביזטו היינט גאָר,—
ביזט א שנור בא טאָטערן.

27

עס שיקט מיך מאַמעלע
אין סווירנע*) שלאָפן,—
איך זאָל דאָרט שלאָפן זים.

האָב קוים אַנטדרעמלט,
האָב איך דערשפירט באַלד,—
עס קומען מענער אָן, ווי וועלף.

די טיר צעבראָכן,
מיר הענט געבונדן,—
מען פירט מיך צום מאַיאָנטעק.

געבראכט צום פּאַלאַץ,
אוועקגעזעצט,—
און מיר די פים געפּענטעט.

אוי, אוי, דו גאָטעלע,
מיין ליבער גאָטעלע,
ווער וועט אָנזאָגן מיין מאַמעלען?

*) אַ קלייט צו האַלטן תבואה און כל'ערליי מטלטלין. זומער־צייט שלאָפט מען דאָרטן, ס'רוב מיידלאַך, וואָס האָבן אַנגב דאָרטן זייער פּוץ־קאַמערל.

28

דורך בעריאָזע־וואַלד שטראָמט טייכל—
ס'איז מיין ווייַן דער קלאָרער,
פאַלט דער טוי פון די בעריאָזעס—
ס'איז מיין גאָלד און זילבער.

רייט איך דורך בעריאָזע־וועלדל,
רייט דורך גאַנצן וועלדל,
זע איך די בעריאָזעס בליען,
אָבער קיינע גרינט ניט.

—בליען, בליט איר, אוי, בעריאָזעס,
זאָגט הלמאי איר גרינט ניט?
—טרויעריק איז דאָס האַרץ באַם אינגל,
טרויערן מיר מיטן אינגל.

דאָרטן ווייט באַם הייפלס מויער,
פאָרן פעסטן טויער,
ברידערלאַך פיל אָנגעריטן,
פערדעלאַך דאָרט טראַמפּלען.

ברעכן איין דעם פעסטן טויער,
רייסן אויס דעם מויער,
טרעטן אויס דאָס גראָז דאָס גרינע,
טרעטן גרינע רוטן.

מ'פירט דאָס יונג־יונג טעכטערל,
מ'פירט זי אָפּ צום קלויסטער,
צום אַלטאַר איז זי געקומען,
זי איז דאָך נאָך אירע. — —

—קער צוריק זיך, מיין ליב מיידל,
קוק דאַך אָן דיין ערשטן!
—רייד ניט, איי דו, כוואַטסקער בחור,
ס'איז ניטאָ קיין אמת!

אוי, געוויינט דאָס האַרץ האָט מיינס,
נאָר געלאַכט האָט אירס,—
פון אַלטאַר מאַרשירט א שטאָלצע,
שוין געוועזן א פּריצטע.

V.

ליבע

.29

שפּראָץ אַף טאָג—באַגינענדל,—
אויפגעגאַנגען זונעלע;
פּאר באַגלאָזטן פענצטערל
איז געזעסן מאַמעלע.

—פרעג איך באַ דיר, טעכטערל,
וואו האָסטו שפּאַצירט זיך?
און וואו האָט דיין קרענצעלע
טויעלע באַטריפט?

—שפּראָץ אַף טאָג—באַגינענדל,—
בין געגאַן נאָך וואַסערל,—
און דאָ האָט מיין קרענצעלע
טויעלע באַטריפט.

—איז ניט אמת, טעכטערל,
פאַלשע דיינע ווערטערלאך,—
אוי, דו האָסט דיין בחור׳ל
אויסן פעלד באַגלייט.

—עס איז אמת, מאמעלע,
ריכטיק דיינע ווערטערלאך,—
איך האָב מיט מיין בחור׳ל
נאָר איין וואָרט גערעדט.

30.

—דער ווינט, וואָס בלאָזט ער,
דער וואַלד, וואָס רוישט ער,
וואָס בויגט זיך איין די ליליע?

—עס בלאָזט דער ווינט ניט,
עס רוישט דער וואַלד ניט
און ס'בויגט זיך ניט די ליליע.

עס וויינט מיין שוועסטערל,
מיין יונגע שוועסטערל,
אויף קאָפּ דאָס קרענצל ציטערט.

ניט וויין, מיין שוועסטערל,
דו יונגע, וויין ניט,
וועסט מאָרגן מערער וויינען.

טוסט אוים דאָס קרענצל,
טוסט אָן א טיכל,
וועסט האָבן מער צו וויינען.

וועסט האָר פאַרפלעכטן,
דאָס הייפל זיידנס,—
אָט דאָס איז דאָך דיין יוגנט.

טוסט אוים דאָס רינגעלע *)
פון וויסן הענטל,—
אָט דאָס איז דאָך דיין שיינקייט.

*) ביז דער חתונה טראָגט דאָס מיידל א רינגעלע אויף דער לינקער האַנט, בא דער חופה צעבייט זי זיך מיטן חתן די רינגען.

.31

אוי, האָט ארויסגעשפּראָצט
ווייסער באַגינען,
הויך—איבער הימל—
שווימט אום דאָס זונעלע.

זען זי, מיין מיידעלע,
מיידעלע ליבינקע,
דרויסן, באָם טייכעלע,
וועש אַ קאָרב שווינקט זי.

אף ברעטעלע ווייסן
לייוונטל ריינינקן,
מיידעלע יונגינקע—
איז זי די וועשערין.

—טריי בלייב מיר, מיידעלע,
גאנצע דריי יאָרעלאך,
איך וועל דיר קויפן
זיידן פאַטשייקעלע.

איך וועל דיר קויפן
גרינזיידענע סטיינגעס,
און וועל דיר שיינקען
גילדן רינגעלע.

—אין זיידן פאטשיילקעלע—
אין גרינינקן זיידנס—
וועל איך פאַרוויקלען
שולטערן מיינע.

גרינזיידענע סטיינגעס—
גרינינקער זיידנס—
אָנהאַלטן וועלן
צעפּעלאך מיינע.

בחור׳לם רינגעלע,
גילדן רינגעלע,
איינג וועט ארומנעמען
דאָ—מיר דאָס פינגערל.

.32

האָב איך א מיידל,
שענער פון אלע,
גייט זי דורך פעלדל
פאָכן די סטיינגעס.

זיצט זי באם וועבשטולכל,
לייוונטל וועבט זי,
שפילט און עס קלינגלט
נייאינקער וועבשטולכל.

וועבשטולכל קלינגלט,
שיפעלע רודערט,
בליצלט און פינקלט
ווייסינקע לייוונטל.

מיידעלע ליבינקע,
מיין שוואַרצאויגיקע,
אין פינצטערן נאַכטעלע—
שרעקט זיך פאר גאָר ניט.

הויך איז איר סווירנא *)
קלעטערט אליין זיך,
דאַרף ניט מיט פייערל
וועג אירן לויכטן.

דארף ניט מיט פייערל
וועג אירן לויכטן,
לויכטנדיק קוקן
די אייגעלאך שוואַרצע.

---

*) זע אנמערקונג פון נומער 27.

.33

לויף, לויף, מיין פערדל,
ברוינינקע פערדל,
ביז צו דער לאַנקע.

קומסטו צעלויפן
ביז צו דער לאַנקע,—
פיטער איך אָן דיך.

לויף, לויף, מיין פערדל,
ברוינינקע פערדל,—
צום שטראָמיק טייכל.

קומסטו צעלויפן
צום שטראָמיק טייכל,
גיב איך דיר טרינקען.

לויף, לויף, מיין פערדל,
ברוינינקע פערדל,—
ביז צום שווערם הייפל.

קומסטו צעלויפן
ביז צום שווערם הייפל,
לאָז איך דיך רוען.

מיידעלע מיינס
קומט פונם גערטל,
פלעכטנדיק קרענצל.

—מיידעלע מיינס,
קוק אָן מיין פערדל,
קוק, ווי עס ציטערט.

וועסט אזוי ציטערן
אונטערן קרענצל,
בא אונזער חופה.

בעת מ'וועט דיך פירן,
וועסטו באם זייט מיר,
גלייך וואַקס צעשמעלצן.

.33

—יונגע מיידעלע מיינע,
שוואַרצע אייגעלאך דיינע,—
אוי, וואָלט זיך מיר געלוסטן
מיט דיר טאַנצן, שפּרינגען.

וואָלט אָפּגעבן צוויי הונדערטער,—
אבי דיך איינמאָל קושן,
און א דריטן צולייגן,—
אבי מיט דיר צו טאַנצן.

דערלייג, יונג בחור׳ל,
א דריטן הונדערטער,
אָף מיין קעפּל קרענצעלע—
איז נאָך טייערער.

רוטן־קרענצעלע
איז נאָך טייערער
פון דיינע הונדערטער,
יונג בחור׳ל.

וועסט מיך אוועקפירן
אין א פרעמדן געגנטל,—
מיר וועט קיינער זאָגן:
„גוט מאָרגן, מיידעלע!״

עס וועלן שוועסטערלאך
קומען רייסן רוטן,—
איך איינע—שוועסטערל—
אין זייט וועל וויינען.

עס וועלן שוועסטערלאך
זיין גרין באַקרענצלט,—
איך איינע—שוועסטערל—
וועל זיין אין טרערן.

בא אלע שוועסטערלאך
די הערצער פריילאכע,
און מיר וועט שוויגערל
מיין וועלט פאַרפינצטערן.

35.

איבער בערגל-בערגעלע
אויפגעגאנגען זונעלע.

דורכן פענצטער-שייבעלע
קוקט ארוים דאָס שוועסטערל.

פרייט זי זיך מיט זונעלע,
זעט עס הויך און העכער.

און עס האָט דאָס ברודערל
פערדעלע געזאָטלט.

—ברודערל, דו רייטערל,
זאָג, וואו ווילסטו רייטן?

—שוועסטער, נעלקע-בלימעלע,
רייטן צו מיין מיידעלע.

ברודערל-פיאָנענבלום,
וואוינט זי ווייט פון דאנען?

—דאָ, וואו גאָלד און זילבער—
דאָרטן וואוינט מיין שוויגערל.

וואו דימאַנטן, פערעלאך—
דאָרטן איז מיין מיידעלע.

בליען דאָרטן רויזעלאך,
בליען נעלקן-בלימעלאך.

ווי די נעלקן רויטינקע
שטראַלן אירע בעקעלאך.

.36

זאָלסט שפּאַנען, דינער,
דאָס ברוין פערדל,
מיטן זילבערן צאַמעלע.

אוי, איך וועל רייטן
צו יענעם דערפל,—
וואו כ׳וועל מיין האַרץ באַרואיקן.

וואו הויך די שטיבער,
די פענצטער—ליכטיק,
און דער אריינפאָר איז אין גרינס.

באם טויער—קליאָנען,
פאר פענצטער—בעריאָזעס,
אין הייפל—בלומענגראָז.

ארויסגיין—גייט זי
פון ליליען־גערטל,
דאָס קעפל גלעטנדיק.

—מעגסט גלעטן, נישט גלעטן
דאָס קעפל, מיידעלע,
וואו ביזטו, זאָג, געלעגן?

איך בין געלעגן,
אוי האָב גע׳חלומ׳ט
פון אונטער ליליענקוסט.

געבלאָזט האָט ווינטל,
געוויגט די ליליען,
צעשויבערט מיינע הערלאך.

.37

אין א פינצטער נאַכטעלע—
אלע שלאָפן רוענדיק,
גיי איך שא, אין שטילינקן,
גיי איך צו מיין מיידעלע.

שטערן אַפן הימל,
גרויסע, ווי די קליינע,
באלויכטן טונקל שטעגעלע
צו מיין מיידעלע.

—קום איך צו דיר, מיידעלע,
ווינטשן אַ גוט נאַכטעלע,
מיידעלע, זאָלסט נאַכטעלע
דורכשלאָפן א גליקלאכע.

ריידן מיט דיר, מיידעלע,
מיידעלע מיין ליבינקע,
איך וואָלט ליב זיך צושפּאַרן
נאָענט דיר באַם זייטעלע.

טויזנט מאָל דיך אויסגעקושט,—
אַף דיר איינע האָף איך,
מיידעלע, דיר צו שווערן—
האָבן מיט דיר חתונה.

—אינגעלע, ניט בייזער זיך,
וועל דיך ניט אריינלאָזן,
מאַמעלע אין סווירנא *)
שלאָפט מיר האַרט באַם זייטעלע.

---

*) זע אַנמערקונג פון נומער 27.

38.

אוי, מיין מיידעלע,
יונג מיידעלע,
ווּעסטו, יונגינקע,
מיך אריינלאָזן?

—ניין, מיין ליבינקער,
גלויב מיר, אינגעלע,
אז איך קאָן ניט
דיך אריינלאָזן.

סקריפּעט טירעלע,
בעת איך עפן עס,
קלאַפּערט ריגעלע
באַם אוועקשאַרן.

—אוי, ליב מיידעלע,
יונג מיידעלע,
וועל דיך אויסלערנען,
שאָרך צו אויסמיידן:

הויב אויף טירעלע—
וועט׳ס ניט סקריפּענען,
דריק אָן ריגעלע—
וועט׳ס ניט קלאַפּערן.

—אוי, ניין, קלוגיטשקער,
זאָלסט ניט לערנען מיך,
לערן פערדל דיינס,
רייט אוועק פון מיר.

דיין ברוין פערדעלע
איז א טויגעניכטס,
און דו, אינגעלע,
ביזט א מיידלניק.

.39

איי, פיטער, פּאַטערל,
דאָס פערדל ברוינינקע,
לאָז מיך רייטן צו מיין מיידעלע.

בין אָנגעריטן
ביז צו איר הייפל,—
בין נישט געפעלן דער מיידעלע.

דו מיידל-מיידעלע,
מיין ליב מיידעלע,
פאר וואָס האָסטו מיך פיינט?

האָב איך ניט ווייסע
און ראָזע באַקן,
בין איך ניט פּאַטערס זונדעלע?

—דו מעגסט זיך האָבן
ווייס-ראָזע באַקן,
נאָר ס'איז דיין שכל א פיטשינקער.

—בא מיר אין הייפל,—
דאָרט פליסט א טייכל
פון ווייִן קלאָר-זיסינקן.

—דו ביזט א ליגנער,
דו ביזט אַן אָפּנארער,
ווילסט מיט ליגנס מיך פאַרנאַרן.

בא דיר אין הייפל,
דאָרט פליסט א טייכל,
וואָס איז פון טרערן ביטערע.

—פאַרביי מיין הייפל,
דאָרט שפּרינגען העזעלאך
און עס שפּילט זיי נאָך דאָס ווינטעלע.

—דו ביזט א ליגנער,
דו ביזט אן אָפּנארער,
ווילסט מיט ליגנס מיך פארנארן.

פאַרביי דיין הייפל—
דאָרט לויפן מייז אום
און עס יאָגן קעץ זיי נאָך.

40.

—איי, דו פערדל-פערדעלע,
פערדעלע ברוין-ברוינינקע,
אזוי הויך, וואָס הירזשעסטו?

ווילסטו פרישן האָבערל,
אָדער פריש-געשניטן היי,
אָדער ריינעם וואַסערל?

—ניט איך וויל קיין האָבערל,
ניט קיין היי קיין גרינינקן
און ניט ריינעם וואַסערל.

לויפן וואָלט איך נאָר געוואָלט
יעדן שבת אַף דער נאַכט
צו דער יונג-יונג מיידעלע.

איז ארוים דאָס מיידעלע,—
ווייסע ליליענבלימעלע,
ווייסע ליליענבלימעלע.

—פרעג איך בא דיר, פערדעלע:
צו איז גוט מיין אינגעלע,
פירט ער אויף זיך ערלאך?

ענטפערט אַפּ דאָס פערדעלע,
ענטפערט אַפּ דאָס ברוינינקע—
פערדעלע ברוין ענטפערט:

—וואָלט איך ריידן נאָר געקאָנט,
וואָלט איך דיר פארציילט א סך
פונם יונגן אינגעלע.

ליגט אין קרעטשמע גאַנצע טעג,
שלאָפט בא נאכט ניט אין דער היים,
שלאָפט בא נאכט ניט אין דער היים.

.41

האָט שפּאַצירט א מיידעלע
הינטער רוטן-גערטנדל,
מיטן פּישביין-קעמעלע.
קעמט זי אירע הערעלאך.

האַלט דאָס רוטן-קרענצעלע
א גריניגקן אַף אירע הענטעלאך,—
אירע יונגע טעגעלאך,
ווייס זי, ווי צו היטן.

—ניט פאראן אין ים׳עלע
אזוי פיל גרויע שטיינדעלאך,
וויפיל אַף מיין ליבינקן
רכילות-ווערטעלאך.

קאָן איך נאָר אין גערטנדל
פליקן רוטן, ליליען,
קאָן איך נאָר מיין ליבינקן
איין מאָל אין א טאָג זען.

ווייס איך ניט קיין שענערס,
און וואָס זאָל זיין ליבער
פון מיין איינציק-ליבינקן—
ראָז און ווייס זיין פּנים׳ל.

42.

עס שרייט דאָס מאַמעלע
און ס׳וויינט דאָס טעכטערל,—
—זאָג אויס, וואו איז דיין קרענצעלע?

עס ענטפערט טעכטערל,
ביטער וויינענדיק:
—פּריציש זונדעלע האָט צוגענומען.

—דו פּריציש זונדעלע,
דו שיינער פּריצ׳ל,
נו גיב־זשע אָפּ דאָס קרענצעלע.

עס שווימט א שוואַן אום
און שרייט אוים שווימנדיק:
—וואָס איז דאָס פאר א קרענצעלע?

—פון גרינע רוטן,
געפלאָכטן שוועסטערלאך,
און אויסגעזעצט מיט בלימעלאך.

43.

איז צו זען אַן רויטן עפּעלע,
ווען ס׳איז אינעווייניק ווערמדיק,
איז צו זען, אז מיין ליב מיידעלע
אין געדאנקען האָט אן אנדערן.

איז צו זען אַן רויטן עפּעלע,
ווען ס׳איז אינעווייניק ווערמדיק,—
איז צו זען אז מיין ליב אינגעלע—
אין געדאַנקען האָט אַן אנדערע.

44.

אוי איז שיין דאָס מיידעלע,
גלייך פון בלום דאָס הערצעלע.

זיסע אירע ליפּעלאך,
גלייך א זים-זים עפּעלע.

אז איך קאָן ניט זען זי, —
בין איך א צעמישטער.

45.

(מיידלס געזאַנג)

דריי אינגעלאך

צוליב מיר, מיידעלע,
האָבן זיך געקריגט.
ערשטער זאָגט:
— זי איז מיינע!
דער צווייטער:
— ווי באַשערט איז.
ער, דער דריטער,
מיין ליבינקער,
האָט פאַרטראַכט זיך אומעטיק.

(בחור'ס געזאנג)

דריי שוועסטערלאך

צוליב מיר, אינגעלע,
האָבן זיך געקריגט.
ערשטע זאָגט:
— ער איז מיינער!
די צווייטע:
— ווי באַשערט איז.
זי, די דריטע,
מיין ליבינקע,
האָט פאַרטראַכט זיך אומעטיק.

46.

—וואָס וועט זיין, מאַמעלע, וואָס?
וואָס וועט זיין, ליבינקע, וואָס?
אריין איז א העזעלע
אין רוטן־גערטנדל,—
וואָס וועט זיין?

—דאָס וועט, מיין טעכטערל, זיין,
דאָס וועט, מיין ליבינקע, זיין:
וועל הינטל ארייגלאָזן,
זאָל כאַפּן דעם העזעלע,—
דאָס וועט זיין!

—וואָס וועט זיין, מאַמעלע, וואָס,
וואָס וועט זיין, ליבינקע, וואָס?
אריין איז א בחור׳ל
אין הויכינקן קליטעלע,—
וואָס וועט זיין?

—דאָס וועט, מיין טאָכטערל, זיין,
דאָס וועט, מיין ליבינקע, זיין:
וועל שטעלן א שומר׳ל,
זאָל כאַפּן דעם בחור׳ל,—
דאָס וועט זיין!

47.

אז איך וועל אויסוואַקסן,
דאגה׳לע מיין,—
ווען וועל איך דיך אויסקלאָגן?

אז איך וועל אויסוואַקסן,
קריגן א חתנ׳דל—
וועל איך דאגה׳לע אויסקלאָגן.

48.

פיר איך פרי באגינענדל
אָנטרינקען מיין פערדעלע
און ס׳פארזיינקט אין וואסערל
פערדלס גאָלדענע פאָדקעווע.

—מיידל־ליליענבלימעלע,
גיי נאָך וואַסער פרי באגינען
און זאָלסט זוכן, דו זאָלסט אויפהויבן
פערדלס גאָלדענע פאָדקעווע.

—איי, דו בחור־רייטערל,
וואָסער וועג ביזטו געריטן?—
—געריטן פריער פאזע טייך,
שפעטער—צו מיין מיידעלע.

49.

בין איך געגאנגען
דורך א הייפעלע.

דאָרט אינם הייפעלע—
דריי סאזשעלקעס.

בא איטלאך סאזשעלקע
שטייט א מיידעלע.

בא איטלאך מיידעלע
שטייט אן אינגעלע.

.50

ס׳אַרא וואונדער, גרויסער וואונדער,
פלאַנץ איך רוטן—בליען רויזן.

—פלעכט זיך, מיידעלע, א קרענצל,
פלעכט א גרינעם רוטן־קרענצל!
וואַסער שעפּן גיי, דו מיידעלע!

—אז איך גיי אַוועק נאָך וואַסער,
טרעף איך אָן אַף ווינט פון צפון
און ער בלאָזט אַראָפּ מיין קרענצל
אינם ים אין טיפינקן.

בחורים׳לאך דריי אַף לאָנקע,—
שניידן היי אַף גרינער לאָנקע.

—ווער פון אייך איז מיין באַשערטער,
ווער וועט שווימען נאָך מיין קרענצל?

—איך וועל זיין דיין ליבער חתן
איך וועל שווימען נאָך דיין קרענצל,
אינם ים אין טיפינקן.

ס׳שווימט צום ברעג ארויף דאָס קרענצל,
נאָר צום גרונט פאַרזינקט דאָס בחור׳ל.
קרענצל אַף די הענטעלאך,
בחור׳ל אַף ברעטעלאך.

51.

הינטער טייכן
הינטער וואַסערן,—
דאָרט וואַקסט מיין מיידעלע,
דאָרט גרייט זי איר נדנ׳עלע.

—דינער-דינערל,
שפּאַן דאָס פערדעלע—
איך וועל רייטן צו מיין מיידעלע,
וועל מיין מיידעלע באזוכן.

איך קום צערייטן
צום שווער אין הייפל,
און באַלד דעם שווער באגעגנט,
צו מיר ארויסגייענדיק.

—א גוטן מאָרגן,
ליבער שווער,
איז דאָ אין שטוב מיין מיידעלע,
איז דאָ אין שטוב מיין יונגינקע?

—זיין—יאָ, איז זי,
נאָר זייער קראַנק,
זי ליגט אין נייעם קליימעלע,
דאָרט אין געפּאָרבן בעטעלע.

נאָנט צוגעקומען,
האָב איך ארויסגערעדט:
—וועסטו נאָך אויפשטיין, מיידעלע,
וועסטו נאָך אויפשטיין, יונגינקע?

—ניטאָ קיין הילף פאר מיר,
קען ניט געהערן דיר,—
דו וועסט באוויינען מיך
מיט האַרץ פארקומערטן.

מיין יונגינקער,
ליב אינגעלע,
דו מאַך פאַר מיר א טרונעלע—
פון ווייסע ליפּע־ברעטעלאך.

—איך וועל מאכן
פאַר מיין מיידעלע
א גאָלדן טרונעלע
אויף דימענטענע פיסעלאך.

אין איטלאך ווינקל
א זייגערל,
אין דער מיט פון טרונעלע—
צוויי העלינקע קוקאווקעס.

דורך דערפל טראָגנדיק,
וועלן שלאָגן די זייגערלאך,
די קוקאווקעס וועלן שרייען: „קו־קו!"—
אין דער מיט פון טרונעלע.

—דו זאָלסט מיך אויסריכטן,
מיין ליב בחור'ל,
מיט די קליידער פון מיין קופערטל,
דאָרט וועלן בלייבן נאָך פאַר מיידעלאך.

—איך וועל דיך אָנטאָן,
מיין ליב מיידעלע
אין זיידנס גרינינקן,
די שענסטע קליידעלאך.

וועל לאַנג באווייגען דיך,
מיין ליב מיידעלע,
א צוויי־דריי יאָרעלאך
וועל איך באווייגען דיך.

—עס איז ניט אמת,
מיין יונג אינגעלע,—
פאַלשע דיינע ווערטערלאך.

דורך ערשטן טויערל
וועסטו באַגלייטן מיך,
דורך צווייטן טויערל—
די געסט אַרויסלאָזן...

דורך דריטן טויערל
אליין ארויסרייטן,—
זיך שדכנ׳ען צו אנדערע.

52.

אין וואַלד פאַרגאַנגען,
געהאַקט דאָרט ביימער
און באַלד באַם וואַלד א שיף געבויט.

איי, איך האָב אויסגעבויט
א שיף שוואַרצע,
א שיף מיט ווינקלען אַכט.

אין איטלאַך ווינקל —
א ליפּע־בוים,
א ליפּע־בוים מיט צווייגן ניין.

אַף איטלאַך צווייגל
צוויי שיינע פייגל —
מיט זיסע קול׳כעלאַך.

— איי, ברודער, ברודער,
ליב ברודערל,
וואוהין דאָס שיף פירן?

צום מאַיאָנטעק,
צי צום שטעטל,
צי גאָר צום נאָנטן דערפעלע?

— אין קליינעם דערפעלע
נאָך קליינע מיידעלאַך,
נאָר זייער ליבינקע.

ווער איך ניט קריגן,
ווער ס׳וועט מיר געפעלן,
וואַרט איך ביז זי וועט אויסוואַקסן.

און קריג איך זי ניט,
ווען זי וועט אויסוואַקסן,
נעם איך דעם פישערס טעכטערל.

דעם פישערס טעכטערל
מיט שוואַרצע אייגעלאַך,
נאָר טויגן וועט זי ניט צו אַרבעט דריי:

צו שפּינען דין,
געדיכט צו וועבן,
שפּין־ראָד צו פאַרריכטן.

וועט פרי נאָר אויפשטיין,
אין שיפל זיצן,
וואַשן אירע ווייסע הענטעלאַך.

.53

עס שיקט מיך מאַמעלע
צום ניעמאַן־טייכעלע,
גיין שעפּן וואַסערל.

נאַסציעס גאָלדענע,
האַקנס מעשענע,
עמערס זילבערנע.

איבער וועג רייט אָן
א יונג בחור׳ל
אַף ברוינעם פערדעלע.

בעט דאָס בחור׳ל
בא יונג מיידעלע,
זיין פערדל אָנטרינקען.

זי בויגט די נאַסציעס ניט,
זי שטעלט ניט עמער אָפּ,—
טרינקט ניט אָן דאָס פערדעלע.

ווערט ער כעס׳דיק,
יונג בחור׳ל,
אַף יונג מיידעלע.

צעברעכט די נאַסציעס,
צעברעכט די עמערלאַך,
גיסט אוים דאָס וואַסערל.

א פאַרביטערטע
וויינט דאָס מיידעלע,
ס׳פאַרדריסט איר ס׳וואַסערל.

—שטיל זיי, מיידעלע,
וויין ניט, יונגינקע,
כ׳וועל דיר אָפּצאָלן.

מיט רענדלאך גילדענע
דיין שאָדן אומקערן.
און אויב מיין געלטעלע

שטעלט ניט צופרידן דיר,
וועל איך, שיין מיידעלע,
דיך אליין נעמען.

54.

גרינינקער־גרין,
וועלדעלע גרין,
דאָרט אינם וועלדעלע—
פינצטערע תפיסה.

דאָרט אינם וועלדעלע
פינצטערע תפיסה,
זיצט אינם תפיסה׳לע
בחור׳ל יונגינקער.

ווייסט ניט דאָס בחור׳ל,
ווען עס איז ווינטער,—
ווען קאַלטער ווינטער,
ווען עס קומט פרילינג.

זעט ניט דאָס בחור׳ל
זונעלעס אויפגיין,—
זונעלעס אויפגיין,
זונעלעס אונטערגיין.

וואָלט איך געוואָרפן
מיין גילדן רינגעלע
און וואָלט צעשלאָגן
אין תפיסה פענצטערל.

אז ער זאָל זען
זונעלעס אויפגיין,—
זונעלעס אויפגיין,
זונעלעס אונטערגיין.

איך וואָלט געוואָרפֿן
פֿון שנײ אַ קײַלכל,
אַז ער זאָל וויסן,
ווען עס איז ווינטער.

איך וואָלט געוואָרפֿן
פֿון בלעטער אַ בעזימל,
אַז ער זאָל וויסן,
ווען עס איז זומער.

∾ ∾

55.

בין איך געגאנגען
דורך גרינעם וועלדל,
דורך גרינעם וועלדל—
בעריאָזע וועלדל.

איך טרעף, עס גייען
דריי יונגע יעגער,
דריי יונגע יעגער—
גאָר פיינע יונגען.

זיי זאָגן פריינטלאך:
—גוט מאָרגן, מיידעלע.
איך האָב געשוויגן,
קיין וואָרט געענטפערט.

זיי הויבן חנ׳ודיק
די שוואַרצע היטעלאך,
און איך, איך ריר ניט
פון קאָפ מיין קרענצל.

—וואָס גייסטו, מיידעלע,
אזוי שטאָלצירנדיק,—
קיין וואָרט ניט אויסגערעדט,
און רירסט ניט קרענצעלע?

—ווי זאָל איך, מיידעלע,
ניט גיין שטאָלצירנדיק,—
כ׳געהער ניט קיינעם,
האָב קיין געליבטן ניט?

אז איך זאָל ליבן
א יונג בחור׳ל—
זיין תפיסה-פענצטערל
וואָלט איך אויסשלאָגן.

אהין געוואָרפן
א ווייסן שניי-קויל,
און זאָל ער וויסן
פון קאַלטן ווינטער.

אהין געוואָרפן
א רויטן-צווייגל,
און זאָל ער וויסן
פון שיינעם זומער.

מיין רויטן-קרענצל
באַצאָלט איז טייער;
און אייערע היטעלאך—
אין מאַרק געקויפטע.

∾ ∾

56.

שטראָמיק טייכעלע,
ריין וואַסערל,
נעבן טייכעלע,
נעבן וואַסערל:
וואָס וויינסטו, מיידעלע?

—ווי ניט וויינען
און ניט טרויערן?—
האָב אַזוינס גאָר
נישט געדאַכט,
וואָס איך טראָג אין האַרצן.

שלאָף באַנאַכט נישט,
זאָג צו זיך מיין צוזאָג:
אייביק טריי זיין,
קיינמאָל נישט
מיט אים זיך שיידן.

זאָל מיר ליבערשט
גוף פון נשמה
זיך צעשיידן,
אַבי נישט שיידן זיך
מיט מיין ליב בחור׳ל.

57.

אוי, אוי, ווי בין איך מיד,
נאָך ניט געגעסן היינט
און ניט געטרונקען היינט—
קיין איינציק טראָפּן מילך.

איך קום אין גערטנדל
און וואַש מיין פּנים׳ל
מיט פרישן רוטן־טוי,
מיט פרישן רוטן־טוי.

וויש אָפּ די בעקעלאך
מיט ליליענבלימעלאך,—
מיט ווייסע בלעטעלאך,
מיט ווייסע בלעטעלאך.

איך בויג די ליליע איין,
דאָ פאַלט מיין רינגעלע
אראָפּ פון הענטל מיינס,
פון ווייסן הענטל מיינס.

פארלאָרן איז עס מיר,
זאָגט, ווער האָט עס געזען?
געפינט ווער רינגעלע,
קערט׳ס ווידער אום צו מיר!

ס׳איז ניט מיין רינגעלע,
עס האָט מיין ליבינקער
געקויפט דאָס רינגעלע,—
גיט עס פאר ליבשאפט מיר.

.58

פון דער פערדן-טשערעדע
קלויב איך אוים שענסטע פערדעלע.
מיר געפעלט א מיידעלע —
דרייצן יאָר די יונגינקע.

— וואַרט נאָך אָפּ'עט, אינגעלע,
לאָז מיך פריי דריי יאָרעלאך,
לאָז זיך מיר נאָך אָנשפּילן
אין דער היים באַם טאַטעלע.

— שפּיל דיך, שפּיל דיך, מיידעלע,
זיי דיך פריי דריי יאָרעלאך,
נאָר ניט שפּיל זיך, מיידעלע,
מיט קיין יונגע אינגעלאך.

קוים פארלויפט א יאָרעלע,
רייט איך זי באזוכן, —
מענטשן, הער איך, ריידנדיק...
ס'איז פארוועלקט איר קרענצעלע.

קום איך צו איר טייערל
אינם שפּעטן אָוונטל,
זיצט מיין יונג-יונג מיידעלע
הינטער פענצטער-שייבעלע.

— גוטן אָוונט, מיידעלע,
כ'האָב געהערט א נייעסל,
אז דיין רוטן-קרענצעלע
אזוי גיך האָט אָפּגעוועלקט.

— אוי, עס האָט גרין-קרענצעלע
אף מיין קעפּעלע פארטריקנט.
כ'האָב די בליטן גרינינקע
דורכגענעצט מיט טרערעלאך.

לויף ניט, וואַרט צו, אינגעלע,
איך וועל דיך באַגלייטן...
וויש אָפּ מיינע טרערעלאַך,
מיר'ן ליב פֿרבריינגען.

—גיי באַגלייטן, מיידעלע,
דעם, וואָס האָט פֿאַרבראַכט מיט דיר,
ווען דו האָסט אוועקגעשאָנקען
דיין גרין רוטן־קרענצעלע.

.59

וואָלט איך אויסזינגען א לידל,—
כאָטש א קליינע, נאָר א שיינע.

וואָלט איך קויפן זיך א פערדל,—
כאָטש א קליינעם, נאָר א שיינעם.

אָנטאָן וואָלט איך אים א זאָטעלע,
כאָטש א קליינעם, נאָר א שיינעם.

זעץ איך אויף אָף אים זיך, בחור'ל,
כאָטש א קליינער, נאָר א שיינער.

האָבן חתונה מיט א מיידעלע,—
כאָטש א קליינע, נאָר א שיינע.

60.

בין געווען א כוואַט—א בחור'ל,
האָב געהאַט א ברוינעם פערדעלע,
זאַטל לעדערנעם אין גאָלד געפּוצט,
פערדלס צאַמעלע פון זילבער.

רייט איך פּאַזע סאָסנע-וואַלד,
טראָגט דער שטויב זיך איבער ביימער,
טרעפט דאָס פערדל אָף א שטיינדל,
בליצט א פייערל.

רייט איך, קום איך צום וויים שטיבעלע
בלאנקען אלע פענסטערלאך,
דאָ שפּאַצירט אום, זינגנדיק,
א יונג מיידעלע.

—איי, דו מיידל-מיידעלע,
וועסטו מיינע זיין?
—זיכער וועל איך,
נאָר איך קאָן ניט טאָן קיין ארבעט.

קאָן אין פעלד דעם פלאַקס ניט רייסן,
קאָן ניט קאָרן-גאַרבן בינדן,
קאָן ניט אין די זומער-טעג
שאַרן היי אָף לאָנקע.

—וועט פון פעל א בייטשעלע
ארבעטן דיך אויסלערנען,
א בעריאָזע ריטעלע—
פרי באגינען אויפשטיין.

—ניט געווען נאָך חתונה,
זאָגט ער צו מיך שלאָגן.
בין איך נאָך א פרייאינקע,
מעג איך אים ניט פאָלגן.

—מיט מיין פעלן־בייטשעלע
וועל איך פערדל שמייסן,
מיט בעריאָזע ריטעלע
פליגעלאך אָפּטרייבן.

61.

וואָס וויינסטו, בחור׳ל,
וואָס וויינסטו, יונגינקער?
—איך האָב א מיידעלע,
א גרויסע שפּרינגערקע.

ווען אנדערע שפּינען,
ווען אנדערע שפּולן,
דאן טאַנצט מיין מיידעלע
אין קרעטשמעלע.

ווען אנדערע וועבן,
ווען אנדערע נייען,
דאן שלאָפט מיין מיידעלע
געשמאַק אין קליטעלע.

ווען אנדערע גלעטן, *)
ווען אנדערע בלייכן, *)
האָט זיך מיין מיידעלע
נאָך ניט אויסגעטשוכעט.

*) דעם לייוונט.

.62

איך פיטער ס׳פערדל
דעם הערבסט דעם גאַנצן,—
איך ווייס, כ׳האָב וויט צו רייטן.

ארויסגעריטן,
פאַרגעסן אַפּפליקן
א בלימל—מיטצונעמען.

איך רייט דורך פעלדל,
זוך אָפּ א בלימל,
פאַרשטעק צו זיך אין היטל.

איין בלימל נעם איך,
צעפליק א צווייטן,
האָט׳ס ווינטעלע פאַרטראָגן.

איך רייט צו לאָנקע,
שנייד גרינעם גראָז אָן,—
גרייט פוטער אָן מיין פערדל.

רייט אָן צום הייפל,
הויב אויף מיין היטל,—
באַגרים דאָס מיידלס טאַטעלע.

צום שטוב געקומען,
רייד אפן קול הויך,—
דאָס מיידעלע זאָל הערן.

געזעצט צום טיש זיך
און ווײַן געטרונקען,—
געוויינט האָט אָבער ס׳מיידעלע.

—אוי נעם, מיין מיידעלע,
א זיידן טיכעלע,—
וויש אָפּ די טרערן ביטערע!

—אוי, אוי, מיין גאָטעלע,
זאָל איך דען, יונגינקע,
שוין באַלד א כלה ווערן?

איך וועל ניט וויסן,
ווי, פאָלגן שוויגערל,
ווי האָרכן שווענערינס.

—שטיל איין זיך, וויין ניט,
מיין ליב מיידעלע,—
וועסט שוויגערל גוט פאָלגן.

ניט דורך שילטן
און שווערער אַרבעט,—
דורך ליבע, גוטע ריידעלאך.

VI.

משפחה

63.

האָב געלאָזט וויסן
מאַמעלע מיינער,—
האָב איך מיט זומערל
איר געלאָזט וויסן:

—מאַמעלע, זוך זיך,
זוך זיך אַ שפּינערן,
זוך זיך אַ שפּינערן,
און אויך אַ וועבערן.

האָב געגוג אָנגעשפּינט
פלאַקסעלע ווייסן,
האָב געגוג אָנגעוועבט
לייוונטל דינעם.

האָב געגוג אָנגעשאַרט
היי אַף דער לאָנקע,
האָב געגוג קאָרן
געשניטן אַף בערגל.

אוי, דו מיין קרענצל,—
גרינינקע רוטן,—
וועסטו ניט גרינען
לאַנג אַף מיין קעפּל.

זייד־סטיינגעס גרינע,
וועט איר ניט פינקלען
פון מיינע צעפּעלאך
אַף גליענדן זונעלע.

איר מיינע הערעלאך,—
הערעלאך בלאָנדע,—
וועט איר ניט פלאַטערן
אַף פרייען ווינטעלע.

איך וועל באזוכן
מאַמעלע מיינס—
ניט גרין באַקרענצלט,
נאָר וויס באַהייבלט.

דין—דין הייבעלע,
הייבעלע וויים,
וועסטו נאָך רוישן
אף פרייען ווינטעלע.

דורכגעוועבט שטרייפעלאך,
אויסגעשטיקט פליטערלאך,
וועט איר נאָך פינקלען
אף גליענד זונעלע.

פון מיינע צעפעלאך,—
זייד־סטיינגעס גרינע,
וועט איר אף וואַנט הייגען—
מאַכן מיר וויינען.

רינגעלאך מיינע,
אוי, מיינע גאָלדענע,
איר וועט אין קופערטל
ליגן און ראָסטן.

64.

האָסטו, ליב מאַמעלע,
האַרצעלע־מאַמע,
דערצויגן אונז טעכטערלאך—
דריי, גלייך ווי איינע.

דערצויגן אונז טעכטערלאך—
דריי, גלייך ווי איינע,
אין פרעמד אויסגעגעבן—
מיך אָבער איינע.

ווייט, ווייט הינטער פעלדעלאך,
וועלדעלאך גרינע,
ווייט, ווייט הינטער וואַסערל,
הינטערן ניעמאַן.

דריי טעג איבער שליאַך־וועג
בין איך געגאַנגען,
דריי נעכט, ליב מאַמעלע,
אין וואַלד דורכגעלעגן.

„קו־קו"—א קוקאַווקע,
הער איך, דאָרט שרייען,—
פארטראכט איך זיך—טראכט איך:
מאַמעלע רופט מיך.

האָט האַרצעלע־מאַמע
מיך ניט גערופן,—
אליין די קוקאַווקע
אין וואַלד האָט געשריגן.

65.

נײַן יאָר פֿאַרלאָפֿן,—
און ניט איין טאָג,—
פֿון מאַמע־היימעלע
האָב איך צעשיידט זיך.

וואָלט זיך פֿאַרוואַנדלט
אין א קוקאַווקע,
געלאָזט זיך פֿליען
צו מאַמע־היימעלע.

געלאָזט זיך פֿליען
צו מאַמע־היימעלע,—
וואָלט אָפּגעשטעלט זיך
אױף עפּלבוים.

„קו־קו!״—פֿרימאָרגן,
„קו־קו!״—אין אָוונט,—
ניט קיינער הערט מיך,
ניט ווער פֿאַרשטייט מיך.

און בלויז עס הערן
פֿון מיינע ברידער,—
פֿון מיינע ברידער,—
די פֿערד אין שטאַלן.

איי, מאַמע אַלטעטשקע,
מאַמעלע אונזערס,
זאָג, וועלכער פֿויגל
פֿאַראומערט קוקעט?

—אוי, מיינע זינדעלאך,
איר יונגע מיינע,
ס׳איז אייער שוועסטערל,—
ווי ביטער וויינט זי.

איר'ט ניט באַטיילט איר
מיט גאָר איר נדן,
איר'ט ניט באַלאָדן
א הויכן וואָגן,

איר'ט ניט באַלאָדן
א הויכן וואָגן,
איר'ט ניט באַטיילט איר
א בלומען בייטל.

—איי, שאַ, ניט וויין מער,
דו, ליב שוועסטערל,
מיר'ן דיך באַטיילן
מיט גאָר דיין נדן.

מיר'ן דיך באַטיילן
מיט גאָר דיין נדן,
פאַר דיר אָנלאָדן
א הויכן וואָגן.

פאַר דיר אָנלאָדן
א הויכן וואָגן
קריגסטו פאַרן טויער
א בלומען-בייטל.

דו וועסט פאַרפלאַנצן
גרין-גרינע רוטן,
און וועסט פאַרפלאַנצן
פּיאָנען רויטע.

און פון פּיאָנען—
בוקעטן פליקן,
פון גרינע רוטן—
א קראַנץ זיך פלעכטן.

—שוין ניט די צייט מער,
אוי, ברידער מיינע,
ווען איך פאר׳קנס׳ט בין
צו מיין געוויילטן.

ווען איך פאר׳קנס׳ט בין
צו מיין געוויילטן
און בין געוואָרן
א שנור באַ לייטן.

וועל מער ניט פלעכטן
פאר זיך קיין קרענצל,
אז ניט צעטראָגן
האָב איך עס בא מאַמען.

∾ ∾ ∾

66.

—איי, רוטן, איר רוטן,
איר, גרינינקע מיינע,—
ווי לאנג וועט איר נאָך גרינען?

—אזוי לאנג נאָך גרינען,
אזוי לאנג זיך וויגן,—
ביז דו גיסט אוים דיין טעכטערל.

ארויסגעלאָזט טעכטערל,
ארויסגעלאָזט יונגינקע,
ארויסגעלאָזט מיין וועבערין.

העט-ווייט הינטער טייכן,
העט-ווייט הינטער וועלדער,
אהינטער גרויסע וואסערן.

—צוריק קער זיך, טעכטערל,
צוריק קער זיך, יונגינקע,
איי, קער צוריק זיך, וועבערין.

צוריק קומט ניט טעכטערל,
צוריק קומט ניט יונגינקע,
צוריק קומט ניט די וועבערין.

—ניטאָ דאָרט קיין וועבשטול,
קיין זיידענע פעדים,
פון קליאָנען-האָלץ קיין שפּינדל.

—אין פרעמדינקן געגנט,
באם בחור׳ל יונגן,—
דאָ איז מיר אלץ צום האַרצן.

דאָ האָב איך מיין וועבשטול,
האָב זיידענע פעדים,
פון קלאָרן זילבער א שפּינדל.

67.

באַ מאַמעלען געוואַקסן,
א פריייאינקע געוועזן,—
אין גערטנדל שפּאַצירט זיך,
געפלאָכטן רויטן־קרענצל.

פון גערטנדל ארויסצוגיין,
צעעפנט האָב איך ס׳טירל,—
און ס׳איז מיין רויטן־קרענצל
פון קאָפּ אראָפּגעפאַלן.

68.

בין איך, יונג מיידעלע,
געווען באַ מאַמעלען,
האָט אף מיין פּנים׳ל
געבליט א רויזעלע.

האָט אף מיין פּנים׳ל
געבליט א רויזעלע,
אף מיינע הענטעלאך
געבלימלט ליליען.

אף מיינע הענטעלאך
געבלימלט ליליען,
און אונטער פיסעלאך
פלעגט שעפּטשן פעלדעלע.

69.

האָב איך, זייענדיק בא מאַמעלען,
ניט געטאָן קיין ארבעט,
האָב געהאט מיין בלומען-גערטל
מיט א צאַם פון קליאָנען.

ניט פארטראכט זיך, ניט גע׳דאגה׳ט,
וואָסער זאָט צו פלאַנצן,—
פלעג צו מאַמעלען גיין פרעגן,
וואָסער זאָט פארפלאנצן.

—זאָג מיר, מאַמעלע געטרייע,
וואָסער זאָט פארפלאנצן?—
—דו זאָלסט פלאַנצן רוטן, מענטע,
דו זאָלסט פלאַנצן ליליען.

פלאנץ איך רוטן, פלאנץ איך מענטע,
פלאנץ איך ווייסע ליליען,—
פלאנץ איך מיינע טעג די יונגע,
ווי די גרינע רוטן.

שפּראָצן רוטן, שפּראָצט די מענטע,
שפּראָצן ווייסע ליליען,—
שפּראָצן מיינע טעג די יונגע,
ווי די גרינע רוטן.

רייס איך רוטן, רייס איך מענטע,
רייס איך ווייסע ליליען,—
רייס איך מיינע טעג די יונגע,
ווי די גרינע רוטן.

פלעכט איך רוטן, פלעכט איך מענטע,
פלעכט די ווייסע ליליען,—
פלעכט איך מיינע טעג די יונגע,
ווי די גרינע רוטן.

גרינג פאר דיר איז, מיין ליב בחור'ל,
בלייבן בא דיין פאָטערל,
אָבער ביטער איז מיר, מיידעלע,—
אין דער פרעמד פארוואָגלט זיין.

ווען דיין שוואַרצע היטעלע
אױף דיין קאָפּ פארבלייבן,—
נאָר מיין גרינעם רוטן-קרענצל
האָב איך אױף א ווײלע.

אויב איך קריג א מאן א גוטן,
וועל איך, גאָטעניו, דיר דאנקען,—
קריג איך אָבער א לא-יוצלח,
וועל איך אייביק וויינען.

—זאָלסט ניט זאָרגן, שוועסטערל,
פיין זיך אויסצופוצן,—
פוצן וועלן דיך די שוועגערינס
מיט די שטאָלצע ריידעלאך.

זאָלסט ניט זאָרגן, שוועסטערל,
ווי דאָס מיילכל שווינקען,—
דו וועסט מיילכעלע דיינס שווינקען
מיט די טרערן ביטערע.

זאָלסט ניט זאָרגן, שוועסטערל,
זיך צו ווישן מיט א האַנטוך,
וועסט זיך אָפּווישן אן אַרבל,—
קענסטו דען באַווייזן?

זאָלסט ניט זאָרגן, שוועסטערל,
ווי די האָר פאַרקעמען,—
דיינע בלאָנדע צעפּ פארקעמען
וועט דיין מאַן מיט די נעגל.

זאָלסט ניט זאָרגן, שוועסטערל,
וואַשן דיינע קליידער,—
וועסט דיין העמד אויסוואַשן
אױף דיין ווייסן אַקסל.

.70

האָב געהאט א פערדעלע,
כאָטש א קליינעם, נאָר א שיינעם.

טראָגט ער מיך, יונג בחור'ל,
מיך אין מיין גאָרניטערל.

לויפט ער פוס-טראָט באַרג ארויף,
באַרג ארונטער אין גאַלאָפּ.

איבער טייכן שפּרינגען—שפּרינגט ער,
איבער ימים שווימען—שווימט ער.

טרעף איך אָן א מיידעלע,
ארבעטן פארשטייט זי נים.

זי פארשטייט ניט פיין צו שפּינען,
שפּינען פיין, געדיכט צו וועבן.

אוי, האָב איך א בייטשעלע,
פיין געשניצט, געדיכט געפלאָכטן.

האָב מיט אים געלערנט זי—
שפּינען פיין, געדיכט צו וועבן.

.71

בין איך בא ליב מאמעלען
איינציק טעכטערל,
ארבעט דאָך פאר מאַמעלען:
טו די שווערסטע שטוב־ארבעט,
גלייך מיט אלע מיידעלאך.

הייסט מיך מיין ליב מאַמעלע
פרי־באגינען אויפשטיין,
פאָלג איך, שטיי אויף פרי־באגינען:
צינד פאר איר דאָס פייערל,
אָפּ צו קאָכן פרישטיק.

הייסט מיך מיין ליב מאַמעלע
דינעם פאָדים שפּינען,
פאָלג איך, שפּין, ניט רוענדיק:
דינעם פאָדים אויפגעדרייט,—
מאטקעס גאנצע טויזנטער.

הייסט מיך מיין ליב מאַמעלע
וועבן דינעם לייוונטל,
פאָלג איך, וועב איך לייוונטל:
דינעם לייוונט אויפגעראָלט—
אין געפאַרבטן קופערט.

פירט מען שוין מיין אויסשטייער
צו א פרעמדן געגנטל,
אָפּ א צוויי־דריי פורעלאך,
אָפּ א פיר־פינף פערדעלאך—
מחותּנימ׳לאך באגלייטן.

נאָר די פורעלאך פארזינקען,
רייסן זיך די שטריק פאנאנדער,
שטריקעלאך צעפלאצן,
פלאצט פאר אומעט הערצעלע
בא מיר, יונגער מיידעלע.

קומענדיק אין קלייטעלע,
שאָקלט די פאָדלאָגע זיך,
שאָקלען־שאָקלט זיך פאָדלאָגע,—
פאלן־פאלן טרערעלאך
פון מיין פנימ׳ל.

∾ ∾

.72

פאַרגאַנגען זונעלע,
באַלד קומט דער אָוונט.
—קומט מיך אַרויסלאָזן,
איר, ליבע ברידערלאַך,—
דורך קאָרנפעלד,
דורך גרינער לאָנקע.

אַרויסגעריטן,
באַגלייטנדיק,
דורך גרינער לאָנקע,
הויך רופנדיק:

—אַצינד, ליב שוועסטערל,
דו גרויסהאַלטערין,
גענוג געגרויסלט זיך
האָסטו בא מאַמעלען.
ווי וועסטו בויגן זיך
פאַר בייזער שוויגערל,
און ווי געפעלן
די שטאָלצע שוועגערינס?

—איך וועל פרי אויפשטיין
נאָך פאַרן וועקן,
צעצינדן פייערל
נאָך פאַרן הייסן.
וועל פאַר דער שוויגערל
צעצינדן פייערל,
וועל פאַר די שוועגערינס
גיין שעפּן וואַסערל.

איך פלעג בא מאַמעלען
דאָס גרעט מיט זייף וואַשן.
די גלעזער רייבן,
זיי זאָלן פינקלען.
און איצט בא שוויגערל
וועל איך דאָס גרעט וואַשן
מיט מיינע טרערעלאַך,
און וועל עס טריקענען
מיט מיינע זיפצן.

73.

אוי, א וואונדער,
איז געשען א וואונדער,—
זומער איינגעפראָרן
אלע אָזערעס.

—וואו דיך, פערדעלע ברוין,
פירן טרינקען?
ליפע־עמערל
וואו זאָל איך שווינקען?

גליקט אָפּ ליימע
מיט א זוניק טאָגעלע
און צעוואַרעמט
א פאראייזטע אָזערע.

פערדעלע ברוין,
דאָ גיב איך דיר טרינקען,
ליפע־עמערל
דאָ וועל איך שווינקען.

פונם פריץ
קויפט א פערד מיין ברודער—
קומט ער באַרג ארונטער
מיט זיין כלה.

—זאָג, זאָג אוים, וואָס הירזשעסטו
ברוין פערדל,
זאָג, זאָג אוים, וואָס וויינסטו,
כלה־מיידל?

הירזשעט פערדעלע,
ס'איז שוואַרץ דער האָבער,
וויינט דאָס מיידל
אפן ערשטן טאָגעלע.

.74

ניט באטראכט האָסטו זיך מיידעלע,
זייענדיק א יונגינקע:
צוגעהערט פון בחור׳ל
זיינע ליבע ריידעלאך.

דו פאַרפלעכסט היינט דיינע צעפּעלאך
שוין דאָס לעצטע מאָל,—
די מתנות צוגעשיקט
פונם יונגן בחור׳ל.

די מתנות צוגעשיקט
פונם יונגן בחור׳ל:
גרינעם רוטן־קרענצעלע
און א גאָלדן רינגעלע.

וועסט ניט מער שפּאַצירן, מיידעלע,
איבער מאַמעס הייפעלע,—
וועסט ניט רייסן גרינע רוטן,
זיך ניט פלעכטן קרענצעלע.

ניט שפּאַצירן אפן יאָרמאַרק
מיט א פריילאך הערצעלע,—
חנ׳דלען זיך מיט בחורים׳לאך,
ריידן ליבע ריידעלאך.

אָפּגעזונדערט, מיידעלע,
ביזטו פון די שוועסטערלאך:
האָסט צעבליט זיך, ווי א רויזעלע,
אין א ליליען־גערטנדל.

ניט צעבליט האָבן די רויזעלאך
היינטיקס יאָר נאָך ניט קיינמאָל,
דו פאַרוועלקט האָסט, מיידעלע,
שוין אף אלעמאָל.

.75

פון וואָס געזאַמלט
איז דאָס הויך בערגל?—
דאָס זיינען מיינע זיפצן.

פון וואַסער אויספלייץ
איז אָט די אָזערע?—
דאָס זיינען מיינע טרערן.

אוי, ווייט, העט-ערגעץ
האָב איך מיין הימעלע,—
ס׳וועט זיין א מייל צוויי הונדערט.

אהינטער טייכן,
אהינטער וואַסערן,
אהינטער וועלדער פינצטערע.

אוי, גאָט, אוי ווי מיר,
אוי, איך האָב, גאָטעניו,
געטראָפן שלעכט מיט מאַנעלע.

א בייזע שוויגער,
און בייזע שוועגערינס,
ניט פריינטלאַכע די שוואָגערלאַך.

כ׳וואָלט נעמען וועבשטול
און מיין דין נעדעלע,—
זיך לאָזן איבער טייכעלע.

צעבראָכן וועבשטול,
צעבראָכן נעדעלע,
ניטאָ מיין גרינער זיידנס.

װעל װי אַ פֿישעלע,
װעל װי אַ העכטעלע,
אין װאַסערל דערטרינקען.

װאָלט, װי אַ פֿישעלע,
װאָלט, װי אַ העכטעלע,
צום ברעג אַרום געראַנגלט זיך.

אױ שװער דער אָטעם
אין ים פֿאַר פֿישעלע,—
דאָרט אינם גרױסן װאַסערל.

76

אוי, אלע שילטן מיך,
ס׳העלפט מיר ניט קיינער.
מאנעלע שלאָגט מיך,
קאָן מיך ניט ליידן.
—וואַרט, ווּעסט דערוואַרטן זיך,
מאנעלע־רשע,
איך וועל פארקלאָגן
דיך פאר מיין טאַטעלען.

קומט אָן מיין טאטעלע,
קומט ער געגאנגען,
ברייגגט ער מיין מאַנעלע
עטלאכע הונדערטער:
—שילט נאָר און לערן זי,
איידימל ליבינקער,
טו, ווי דיר איז געפעלן.

אוי, אלע שילטן מיך,
ס׳העלפט מיר ניט קיינער,
מאַמעלע שלאָגט מיך,
קאָן מיך ניט ליידן.
—וואַרט, ווּעסט דערוואַרטן זיך,
מאַנעלע־רשע,
איך וועל פארקלאָגן
דיך פאר מיין מאַמעלען.

קומט אָן מיין מאַמעלע,
קומט זי געגאַנגען,
ברייגגט זי מיין מאנעלע
פיינינקן שטעקעלע:
—שילט נאָר און לערן זי,
איידימל ליבינקער,
טו, ווי דיר איז געפעלן.

אוי, אלע שילטן מיך,
ס׳העלפט מיר ניט קיינער,
מאַנעלע שלאָגט מיך,
קאָן מיך ניט ליידן.
—וואַרט, וועסט דערוואַרטן זיך,
מאַנעלע־רשע,
איך וועל פאַרקלאָגן
דיך פאר מיין שוועסטערל.

קומט אָן מיין שוועסטערל,
קומט זי געגאנגען,
ברייננט זי מיין מאַנעלע,
לייוונטל ווייסן:
—שילט נאָר און לערן זי,
שוואָגערל ליבינקער,
טו, ווי דיר איז געפעלן.

אוי, אלע שילטן מיך,
ס׳העלפט מיר ניט קיינער,
מאַמעלע שלאָגט מיך,
קאָן מיך ניט ליידן.
—וואַרט, וועסט דערוואַרטן זיך,
מאַנעלע־רשע,
איך וועל פאַרקלאָגן
דיך פאר מיין ברודערל.

קומט אָן מיין ברודערל,
קומט ער געגאַנגען,
ברייננט ער מיט שווערדעלע
גלאַנציקן, שאַרפן:
—זאָלסט גיך אנטלויפן,

שוואָגערל מיין,
וועסטו זיך ראַטעווען.

ווי אין א האָלץ מען האַקט,
וועל איך צעהאקן דיך,
זאָלסט צו דער ערד פאַלן,
גלייך צו א דעמב, וואָס פאַלט.
בלוט דיינס זאָל שפּריצן,
לעבן פארשווינדן,
ווי אַף ווינט—מעקענע.

77

טעגעלאך דריי פריילאכע,—
דאָס גאנצע לעבן וויינען,—
אוי, דו מיידל-מיידעלע,
ביטער וועסטו וויינען.

קומען אָנגעהוליעט
וועט דיין מאן פון קרעטשמע,—
ברייננען א ניי בייטשעלע
דיר אנשטאָט א לעקאכל.

שלעפּן דיך פון בעטעלע
גיי, דערלאנג אים וועטשערע!
צי דו האָסט, צי ניט,
נאָר דערלאנגען מוזטו.

דו וועסט ביי דער זייט זיך שטעלן,
ווי א זעלנערל,
אוי, דו מיידל-מיידעלע,
ביטער וועסטו וויינען.

78

איך וועל ניט זינגען,
נאָר ביטער וויינען:

מיין מאַן געוואָרן איז א ציגיינער,—
האָט אלץ געביטן זיין ברוין פערדל.
ער האָט פארמאָגט דאָס איינציק פערדל,
האָט ער עס טרייבנדיק, גע׳פּטר׳ט.

איך וועל ניט זינגען,
נאָר ביטער וויינען:

איך האָב א מאַן א וויסטן שיכור,
ער האָט פאר׳שיכור׳ט מיין לעצט קליידל.
געהאט האָב איך דאָס איינציק קליידל ,
וואָס כ׳האָב נאָך ניט געהאט צעטראָגן.

איך וועל ניט זינגען,
נאָר ביטער וויינען:

מיין מאַן געוואָרן איז א רימער,
האָט אויסגעפלאָכטן פאר מיר א קאנטשיק.
פאר וועמען זאָל איך מיין צער אויסגיסן?—
אנטלויפן וועל איך צו מיין מאַמעלען.

פאר איר ניט זינגען,
נאָר ביטער וויינען.

79

—מיין ליב מיידעלע,
פארקומערט הערצעלע,
זאָג-זשע, מיידעלע,
פון וואנען קומען די געסט?

—דער שדכן קומט פון ווילנע,
א קרוב׳ל פון טילזיט,
און דאָס יונג בחור׳ל
פון א ווייטן דערפעלע.

—מיין ליב מיידעלע,
פארקומערט הערצעלע,
זאָג-זשע, מיידעלע,
מיט וואָס וועסטו מכבד זיין די געסט?

—דעם שדכן מיט ביר,
דעם קרוב׳ל מיט מעד,
און מיין ליבן בחור׳ל
וועל איך ווין דערלאנגען.

—מיין ליב מיידעלע,
פארקומערט הערצעלע,
זאָג-זשע, מיידעלע,
עסן געבן, וואָס וועסטו די געסט?

—דעם שדכן חזיר-פלייש,
דעם קרוב׳ל גענדזנס,
און מיין ליבן בחור׳ל
א ווייס הינדעלע.

—מיין ליב מיידעלע,
פארקומערט הערצעלע,
זאָג-זשע, מיידעלע,
אויפוועקן מיט וואָס וועסטו די געסט?

—דעם שדכן מיט א ריטעלע,
דעם קרוב׳ל מיט א פעדערל,
און מיין ליב בחור׳ל
מיט ווערטער ליבינקע.

—מיין ליב מיידעלע,
פארקומערט הערצעלע,
זאָג-זשע, מיידעלע,
ביז ווי וויט ועסטו די געסט באגלייטן?

—דעם שדכן ביז׳ן ערשטן טויער,
דעם קרוב׳ל—ביז׳ן צווייטן,
און מיין ליבן בחור׳ל
אריבער גלייכן פעלדעלע.

80

שדכן, דריי־קאָפּ, דו מולירער,
האָסט פארלויבט דעם חתנ׳ס היימעלע,—
דערציילט פון א געמויערט הייפעלע,
פון קרישטאָלענע פענצטערלאך.

איך בין, יונגע, אָנגעקומען
און האָב ניט קיין גוטס געפונען,—
דאָס הייפל מיט א וויטשקעס־צאס,
פענצטערלאך מיט שטרוי פארשטאָפּט.

שדכן, דריי־קאָפּ, דו מולירער,
האָסט פארלויבט דעם חתנ׳ס היימעלע,—
דערציילט פון גענדזעלאך אין סאזשלקע,
פון שווימנדיקע קאטשקעלאך.

איך בין, יונגע, אָנגעקומען
און האָב ניט קיין גוטס געפונען,—
וואַסער־בלעזלאך אינם סאזשלקע,
און ארום א בלאָטע.

שדכן, דריי־קאָפּ, דו מולירער,
האָסט פארלויבט דעם חתנ׳ס היימעלע,—
דערציילט פון קאָרן אפן בערגל,
אונטער בערגל—פעטע ערד.

איך בין יונגע אָנגעקומען
און האָב ניט קיין גוטס געפונען,—
געפונען אפן בערגל דערנער,
אונטער בערגל—זאַמד.

שדכן, דריי־קאָפּ, דו מולירער,
שדכן, דריי־קאָפּ, דו מולירער,
איך וועל געבן דיר מתנות,
איך וועל געבן דיר מתנות:

פון אן עגלע־בוים—א וועסט,
פון א סאָסנע—אַרבל,
א קאָלנער פון בעריאָזע־קאָרע,
און א גאַרטעלע פון ריטער.

81

איז א פריילאך חתונ׳קה,
אף דער מאַמעלען א גדולה,—
מאַמעלע א שיכור׳ע,
פלאָנטערט מיט די טריטערלאך.

זי וועט זיך נאָך אויסגליטשן,
אף דער ערד זיך אויסציען,—
חוזק׳דיק צעלאכן זיך
וועט די שנור.

באַ דער זייט פון מאַמעלען
האָט געשטעלט זיך טעכטערל,
אָנגעהאַלטן מאַמעלען
פאר א הענטעלע.

וועט ניט מאַמעלע זיך אויסגליטשן,
ניט אף דר׳ערד זיך אויסציען,—
חוזק׳דיק צעלאכן זיך
וועט ניט די שנור.

82

—טאָכטער מיינע, סימאָניענע,
וואו ס'טו קינד באקומען?
דאַם־דאַם, דאַלי־דאַם,—
וואו ס'טו קינד באקומען?

—מאַמע־מאַמעלע געשעצטע,
נ'חלום מיר געקומען;
דאַם־דאַם, דאַלי־דאַם,—
נ'חלום מיר געקומען.

—טאָכטער מיינע, סימאָניענע,
נ'וואָס וועסטו עס וויקלען?
דאַם־דאַם, דאַלי־דאַם,—
נ'וואָס וועסטו עס וויקלען?

—מאַמע־מאַמעלע געשעצטע,
וויקלען אין מיין קליידעלע;
דאַם־דאַם, דאַלי־דאַם,—
וויקלען אין מיין קליידעלע.

—טאָכטער מיינע, סימאָניענע,
ווער וועט פאר אים זאָרגן?
דאַם־דאַם, דאַלי־דאַם,—
ווער וועט פאר אים זאָרגן?

—מאַמע־מאַמעלע געשעצטע,
הימלם ליבסטע טעכטערל;
דאַם־דאַם, דאַלי־דאַם,—
הימלם ליבסטע טעכטערל.

—טאָכטער מיינע, סימאָניענע,
נ׳וואָס וועסטו עס ליגן?
דאַס־דאַס, דאַלי־דאַס,—
נ׳וואָס וועסטו עס ליגן?

—מאַמע־מאַמעלע געשעצטע,
פונ׳ם טוי אין קאַלדרעטשקע;
דאַס־דאַס, דאַלי־דאַס,—
פונ׳ם טוי אין קאַלדרעטשקע.

—טאָכטער מיינע, סימאָניענע,
נ׳וואָס וועסטו עס וויגן?
דאַס־דאַס, דאַלי־דאַס,—
נ׳וואָס וועסטו עס וויגן?

—מאַמע־מאַמעלע געשעצטע,
נ׳ליימעס פיינעס וויגעלע;
דאַס־דאַס, דאַלי־דאַס,—
נ׳ליימעס פיינעס וויגעלע.

—טאָכטער מיינע, סימאָניענע,
ווי וועסטו עס שפייזן?
דאַס־דאַס, דאַלי־דאַס,—
ווי וועסטו עס שפייזן?

—מאַמע־מאַמעלע געשעצטע,
מיטן ברויט פון זונעלע;
דאַס־דאַס, דאַלי־דאַס,—
מיטן ברויט פון זונעלע.

—טאָכטער מיינע, סימאָניענע,
וואו וועסטו אים אָפּגעבן?
דאַס־דאַס, דאַלי־דאַס,—
וואו וועסטו אים אָפּגעבן?

—מאַמע־מאַמעלע געשעצטע,
אים אין זעלנער אָפּגעבן;
דאַם־דאַם, דאַלי־דאַם,—
אים אין זעלנער אָפּגעבן

—טאַכטער מיינע, סימאָניענע,
וואָס וועט פון אים ווערן?
דאַם־דאַם, דאַלי־דאַם,—
וואָס וועט פון אים ווערן?

—מאַמע־מאַמעלע געשעצטע,
ווערן א מלחמה־העלד;
דאַם־דאַם, דאַלי־דאַם,—
ווערן א מלחמה־העלד.

83

איך וועל אוועקגיין,
וועל דאָ ניט זיין מער,
זיך לאָזן זוכן,
די טעג די יונגע.

די טעג די יונגע,
מיין רוטן־גערטנדל,
מיין רוטן־גערטנדל,
די גרינע רוטן.

—אוי, רוטן, רוטן,
איר, רוטן מיינע,
ווער האָט אייך, רוטן,
אָן מיר געפלאַנצט?

—געפלאַנצט האָט זונעלע,
געפּאָליעט—לבנה׳לע,
דאָס צפון־רעגנדל
האָט באַגאָסן.

84

אף וועג אף ווייטן,
אף ווייטן שליאַך־וועג,—
דאָרט שטייט א גרינער ליפּע־בוים,
צעוואַסן אין ניין צווייגעלאַך.

פון אונטער ליפּע־בוים,
פון אונטער גרינינקן,
זיצט אַלטע מאַמעלע
און רעדט מיט טעכטערל.

—אוי, זאָג מיר, מאַמעלע,
מיין מאַמע אַלטעטשקע,
וואו קרענצל גרינינקן
זאָל איך אהינטאָן?

—ליב טעכטערל,
דו יונגינקע,
היינג אָן אף ליפּע־בוים,
אף וויגנדיקן צווייגעלע.

געבלאָזט האָט ווינטעלע,
געוויגט דאָס צווייגעלע,—
אַראָפּגעבלאָזט דאָס קרענצעלע
אין בלאָטע שוואַרצינקער.

פאַרזונקען טעגעלאַך,
די יונגע טעגעלאַך,
זאָל זינקען קרענצעלע
אין בלאָטע שוואַרצינקער.

85

איך וועל אוועקגיין,
וועל דאָ ניט זיין מער,
זיך לאָזן זוכן
די טעג די יונגע.

זיך לאָזן שווימען
אריבער ימים,
צוריקצוקערן
די טעג די יונגע.

—איז ניט א חוזק
די רייד די מיידלשע?—
דו ווילסט צוריקקערן
די טעג די יונגע.

וועסט זיך אראָפּלאָזן
צום דעק פון ים׳עלע,
וועסטו ניט אָפּזוכן
די טעג די יונגע?

נו, שטיל, ניט וויין־זשע,
נשמה־מיידעלע,
איך וועל דיך אָפּלאָזן
צו חברה־יונגוואַרג.

—איז ניט א חוזק
די רייד די בחור׳שע?—
ער וויל מיך אָפּלאָזן
צו חברה־יונגוואַרג.

באַ אַלע מיידעלאַך
די רינגעלאַך פינקלען,
באַ מיר נאָר איינער—
פאַרראָסט איז אינגעלע.

באַ אַלע מיידעלאַך
קרענצעלאַך גרינינקע,
באַ מיר נאָר איינער—
אַ ווייס הייבעלע.

VII.

יתומים׳שע

86

איבער דער אָזערע
שווימט אום א שיפל.

דאָרט אינם שיפל
זיצט א יונג מיידל.

זיצט א יונג מיידל,
וויינט זי און טרויערט:

—וועט ניט א מאמעלע
נדן מיר גרייטן.

וועט מיר ניט טאַטעלע
ירושה אויסטיילן?

ווען ניט שוועסטערלאך
קרענצל מיר פלעכטן?

וועלן מיך ניט ברידערלאך
פעלד אוים באַגלייטן?

—זונעלע-מאַמעלע
נדן וועט גרייטן,

לבנה-טאַטעלע
ירושה אויסטיילן.

שטערנדלאך שוועסטערלאך
קרענצל דיר פלעכטן.

זיבנשטערן-ברידערלאך
פעלד אוים באַגלייטן.

87

—אָ, וואו רייט איך, ברידערלאך,
אינם ליכטיקן באגינען?

זוך איך, זוך מיין מיידעלע,
זוך אויך מיין ברוין פערדעלע.

האָב קיין טאַטע־מאמעלען—
בין א יתום אָרימער.

ליכטיק זונעלע אף הימל—
מיין ליב מאַמעלע.

ליכטיק לבנה'לע אף הימל—
מיין ליב טאַטעלע.

שטערן ליכטיקע אף הימל—
מיינע ליבע שוועסטערלאך.

גרינע דעמבעס אינם וואַלד—
מיינע ליבע ברידערלאך.

מאָרגנשטערנדל אף הימל—
מיין ליב מיידעלע.

88

ביידע מיר שוועסטער,
ביידע יתומות;
וואו מיר צוויי גייען—
וויינען מיר, קלאָגן.

שוועסטערל ליבינקע,
קום אינם גערטל—
גרינען דאָרט רוטן,
אָנקוקן קום זיי.

אוי, אוי פאַראַנען
רוטן אין גערטל,
אָבער ניטאָ מער
מאַמעלע אונזערס.

רייסטו די רוטן—
גרינען באַלד נייע,
מאַמע געשטאָרבן—
ניטאָ מער קיין נייע.

89

דאָרט אַף הויכן בערגעלע,
אין דער הויך—אַ קבר'ל,
אוי, דאָרט ליגט מיין מאַמעלע—
דאָרט אַף הויכן בערגעלע.

לאָמיר גיין, מיין שוועסטערל,
ביידע מיר—יתומה'לאך,
זאַלבעצווייט זיך אויסוויינען,
אויסוויינען פאַר מאַמעלען.

—אוי, איר טעכטערלאך
איר, מיינע עלנטע,
וואָס וועט איר עסן,
וואָס וועט איר טרינקען?

—מיר'ן עסן גרינעם גראָז,
טרינקען דעם באַגינען-טוי,
אַבי אינאיינעם—ביידע שוועסטער
זיין בא אונזער מאַמעלען.

90

דורך דאָרף געגאַנגען,
דורך דאָרף געוואָגלט,—
אוי, ווייט פון טאַטעלע
און ווייט פון מאַמעלע.

איך קום אָן, גייענדיק,
איך קום אָן, וואָגלענדיק,—
בא זייט פון שליאַך־וועג,
צו לאָנקע גרינינקער.

און אף דער לאָנקע,
אף גרינער לאָנקע,—
האַלט גראַבליע מיידעלע,
שאַרט היי אויף פרישינקן.

היי שאַרט זי ווינציק אָן,
אוי, מערער וויינט זי,—
פארקומערט אָנגעשפּארט
אף גראַבליע הילצערנער.

—וואָס שטייסטו, מיידעלע,
דיין היי ניט אויפגעשאַרט,—
אף וואָס, זאָג, וויינסטו
מיט טרערן ביטערע?

—אוי, ווי ניט וויינען
און ווי ניט קלאָגן,—
מיר פעלט דאָס מאַמעלע,
מיין אַלטע מאַמעלע.

—פעלט דיר דאָס מאַמעלע,
און מיר פעלט טאַטעלע,—
מיר זיינען ביידע
יתומים עלנדע.

פאַרוואַרף די גראַבליע
אף גרינער לאָנקע,
און גיב מיר, מיידעלע,
דיין ווייס הענטעלע.

גיסטו מיר הענטעלע,
גיב אויך דיין רינגעלע,—
און דו ווערסט מיינע,
מיין ליב מיידעלע.

91

אײַ, האָט געהודזשעט
צפון־ווינטעלע,
אײַ, האָט געשריען
בחור יונגינקער.

עס הערט אויף הודזשען
צפון־ווינטעלע,
עס הערט אויף שרייען
בחור יונגינקער.

—אײַ, פלאָג מיך, פלאָג מיך,
דאגה׳לע מיין,—
וועל איך אמאָל דיך
ביז גאָר אויסקלאָגן?

בין איך געגאנגען
אף ברייטן שליאַך־וועג,—
דאגה׳לע מיין
שטעלט זיך אין וועג מיר.

אָט רייטן, רייטן
ברידערלאך הונדערט,—
פיר הונדערט טלויען,
פערדישע טלויען.

וואָלט איך געבעטן,
ברידערלאך יונגע,—
איר זאָלט צעטרעטן
דאגה׳לע מיין.

איר זאָלט צעטרעטן
דאגה׳לע מיין,—
זאָלט עס צעהאקן
מיט אייערע שווערדן.

טרעטן זיי, טרעטן,
האַקן מיט שווערדן,—
דאגה׳לע מיין
שרעקט זיך פאר גאָרנישט.

דאגה׳לע מיין
שרעקט זיך פאר גאָרנישט,—
וואָרצלט זיך טיפער,
בלעטלט זיך, בלעטלט...

בלעטלט זיך, בלעטלט,
צווייגלט זיך ברייטער,—
דאגה׳לע מיין
שרעקט זיך פאר גאָרנישט.

איך וועל אוועקגיין
צו מאַמעלען מיין,—
ביז גאָר אויסקלאָגן
דאגה׳לע מיין.

איז מיין מאַמעלע
אַף הויכן בערגעלע,
אַף הויכן בערגעלע,—
אין טרונע נייאינקער.

איך וועל אויסקלאָגן
דאגה׳לע מיין,
ווען איך וועל קומען
צו מאַמעלען מיין.

92

גּעשיקט מיך אינם וועלדעלע,
אין וועלדעלע נאָך יאַגעדעס,
אין וועלדעלע נאָך מאַלינעס.

קלויב איך ניט קיין יאַגדעלאך,
ריים איך ניט קיין מאַלינעס,—
פארגאנגען צו א בערגעלע,
אהין צו מאַמעס קבר׳ל.

אוי, ביטער־ביטער וויינענדיק
שטיי איך אף מאַמעס קבר׳ל.

—אוי, ווער האָט דאָ צעוויינט זיך,
ווער טרעט דאָ אף מיין קבר׳ל?
—איך, מיין מאַמעלע,
יתומה עלנדע.

ווער וועט קעפּעלע פארקעמען מיר
שוויינקען מיר דאָס מיילכל,
מיר זאָגן ליבע ריידעלאך?

—א היים גיי, מיין ליב טעכטערל,
דאָרט וועט אן אנדער מאמעלע
פארקעמען דיר דאָס קעפּעלע,
שוויינקען דיר דאָס מיילכל.

דאָרט וועט א יונג אינגעלע
דיר זאָגן ליבע ריידעלאך.

VIII.

ראודאָם

(קלאָגלידער)

93

(נאָך א מאַמען)

מאַמעלע דו מיין, איך וועל פאַרבויגן זיך צו דיינע פיסעלאך, איך וועל פאַרבויגן זיך צו דיינע הענטעלאך, וואס האָבן מיך ארומגעטראָגן, צום מיילכעלע, וואָס האָט גערעדט צו מיר, אלע ארבעט טאָן געלערנט מיך.

האָסט נאָך ניט אויסגעלערנט מיך, ווי דו האָסט עס געקאָנט, האָסט אונז אלעמען געהאָדעוועט, צו זיך געטוליעט.

געלאָזן א יתומה מיך, ווי א קאַטשקע אף א וואַסערל.

אוי, איך גיי אין צרות, ווי דורך א זומפּ א טיפן, איך גיי אין טרערעלאך, ווי דורך א וואַסערל.

א האַרט ביינקעלע פאַר א יתומה'לע, אף ביינקעלע זיץ איך, ביינקעלע בויג איך.

איך וואָלט אוועק צום גרינעם וועלדעלע, וואָלט געשטעלט זיך אונטער גרין בעריאָזקעלע, נאָר פון בעריאָזקעלע די צווייגעלאך זיינען ניט קיין ליבינקע, פון בעראָיזקעלע די צווייגעלאך זיינען בייזינקע.

מאַמעלע דו שטאָלצינקע, וואָס איך רייד ניט, וואָס איך זאָג ניט, אוי, פאַרוואָס ענטפערסטו ניט כאָטש מיט איין ווערטעלע? דיין האַרץ האָט זיך אין א שטיינדעלע פאַרוואַנדלט.

האָסט דאָך פריער אזוי פיל גערעדט צו מיר, אזוי דאָך ליב געווען, איך וואָלט געבעטן די קוקאווקע אין וואַלד, זי זאָל מיר העלפן דיך מאַכן ריידעוודיק.

צעעפנט זיך וועלע'ס*) טייערלאך, צעעפנט זיך וועלע'ס טירעלאך, נעמט מיין מאַמעלען פאַר די ווייסע הענטעלאך, זעצט אוועק זי אף וועלע'ס ביינקעלע.

---

*) וועלע, האָט באַטייט בא די געצנדינערישע ליטווינער די נשמה פון א צדיק.

מאַמעלע, ווייט איז דיין וועג, פינצטער דיין שטיבע־לע—אָן טירעלאך, אָן גלאָז־פענצטערלאך.

אוי, וועסט נישט זען דעם פרילינגס אויפשיינען, נישט הערן אין וואַלד די קוקאווקעס שרייענדיק.

פאַרוואַקסן וועט מיט גרינעם גראָז דאָס סטעזשקעלע צו דיר, וואַרפן וועלן זיך בלימעלאך און גרעזעלאך, און איך וועל ניט טרעפן צו דיר צו קומען—ניט אין א יריד־טאָג, נישט אין א חגא־טאָג.

94

(נאָך א מאַן)

אוי, מיין מאַנעלע, מיין באַשיצער, כאָטש געווען פאר מיר א שיטער פאַרקנדל, דאָך פון ווינט פארשטעלט.

אוי, מיין מאַנעלע, האָסטו דערציילט מיר, האָסטו גערעדט צו מיר. איי, מיט וועמען וועל איך איצט ריידן? באַטאָג—מיט ווינטעלע, באַנאַכט—מיט ווענטעלע.

אוי, מיין מאַנעלע, אז איך האָב דיך געהאַט, האָב איך פון הויף דאָס טייערל נישט אָפּגעשפאַרט.

אוי, מיין מאַנעלע, נאָך אין קבר'ל די פיסעלאך האָסטו נישט אויסגעצויגן—און איך האָב טייערל אליין שוין אָפּגעשפאַרט.

אוי, מיין מאַנעלע, האָסט פאר'יתומ'ט מיך און די קינדערלאך, ווער וועט דיינע עופ'עלאך אן ארבעט לערנען? שווער וועלן זייערע הערצעלאך זיין, אז לערנען וועלן זיי פרעמדע.

אוי, מיין מאַנעלע, באַדאַנק אונזערע שכנים'לאך פאר אלע קלאָג־ווערטער און געזאַנגען.

מען וועט פאַרטראָגן דיך צום מאַיאָנטיקל—אָן פענצ־טערלאך, אָן טירעלאך, דיין אייביק היימעלע; וועסטו אויפהייבן די ווייסע ברעטעלאך פון אונטער שוואַרצער ערד?

אוי, מיינע קינדערלאך, וועט איר, צום בערגעלע קומענדיק, אייער פאָטערל דערקענען?

95

(נאָך א טאָכטער)

טאָכטערל מיין, ליליענבלימעלע, איך האָב געטראַכט אויפצוהאָדעווען א העלפערין פאר מיר.

איך האָב געטראַכט מיינע פיס און הענט וועסטו פארבייטן. אצינד דארף איך אליין אף יונגע פיס זיך שטעלן.

אוי, ווען איך וואָלט דערווארט זיך, ווי אלע מאַמעס: דיך אויפהאָדעווענדיק, פאר א שנור ארויסלאָזן, מיט סטיינגעס זיידענע, מיט פייקעלאך און גלעקעלאך און מיט געזאנגען שיינע.

אצינד, אוי, לאָז איך דיך ארוים מיט א פארוויסטן הארץ, מיט טרערן ביטערע.

מיין טעכטערל, וועלע׳ס שנורעלע, איך וועל מער דיך שוין נישט זען.

אוי, מיין טעכטערל, ווי א בלימעלע האָסטו געהאט געבליט, אוי, מיין ליליע ווייסינקע, רויז דו רויטינקע, שמעקנדיקע נעלקע-בלימעלע, יונג רוטן-צווייגעלע.

אוי, אנדערע לאָזן די טעכטערלאך אין דער פרעמד ארוים, צו מאַנס משפחה׳לע, און איך מיין טעכטערל לאָז ארוים צום הויכן בערגעלע, אין שוואַרצער ערד.

אין די באַגינענס און פארנאַכטן וועל איך מיין טאָכטערס קבר׳ל באזוכן.

אוי, איך וועל באזוכן דיך מיט טרערן ביטערע און וואָסערע גרעזעלאך וועלן ארויסשפראָצן, וואָסערע צווייגעלאך וועלן צעוואַקסן זיך, וואָסערע בלימעלאך וועלן צעבליען זיך?

און אז איר וועט צעבליען זיך און צעבלעטערן, אלע גראָזן און בלימעלאך, וועט איר פאַרוויאַנען פון מיינע טרערעלאך די טריפנדיקע.

96

(נאָך א זון)

אוי, מיין זונעלע, מיין אַקערער, מיין היי־שניטער, ווען עס וועט אויפשיינען דער פרילינג, אלעמענס זין מיט נייע אַקערס וועלן אַף די פעלדער ארויס, און בלאַנקע קאָסעס וועלן פינקלען.

מיין זונס עקסעלאך וועלן ברומען, רופן דעם אַקערער, מיין זונעלעס בלאנקע קאָסע וועט זשאַווערן.

פרילינג וועט אויפשיינען. אלעמענס מאַמעלאך וועלן אין דרויסן ארויס, קינדערלאך טראָגנדיק, און איך, די איינציקע, וועל וויינען, וויינען קוקנדיק, קיין טרייסט ניט האָבן, מיט וואָס צו פרייען זיך.

אוי, מיין זונעלע, מיין ליב ביימעלע, וואָלסטו אויפ־געוואקסן, אַף די פיסעלאך זיך געשטעלט. אוי, מיין קליי־ניטשקער, זיינען דען מיינע הענט אזוי האַרט, מיינע ווערטערלאך אזוי ביטער?

טראָג א גערוס אוועק צו מיין מאמעלען: דער אַל־טיטשקער.

איך פאַרבויג זיך צו דיינע פיסעלאך מיט מיין זונעלע דעם קליינינטשקן.

מאַמעלע מיינע, באַגעגן און נעם אויף מיין אָנקומענ־דיקן זונעלע און טראָג אים אַף דיינע ווייסע הענטעלאך, מיין קליינינטשקן, מיין גאַרנישט־נישט־פאַרשטייענדיקן. ניט ריידן קאָן ער, ניט אַף די פיסעלאך זיך שטעלן.

פיר אים און לערן אים.

צי וועסטו דערקענען מיין זונעלע, דיין יונג אייניקל?

מאַמעלע, האָסטו דאָך קיין דינסטן ניט, וואָס זאָלן מיין זונעלע ארומטראָגן.

פיר־זשע דו אים און טראָג אים אַף דיינע ווייסע הענ־טעלאך.

97

(געדונגענע קלאָגערין)

מען האָט מיך געדונגען דיינע שבחים דערציילן,
מען האָט מיך געדונגען, דיך צו באַקלאָגן.

מען האָט מיר צוגעזאָגט א פולע זיפּ מיט באָב,
מיר צוגעזאָגט אויך חזיר-פעטס—א צוגאָב.
צי וועט מען באַצאָלן מיר, צי ניט?
זאָל איך שבחים זאָגן, אָדער ניט?
צי זאָל איך קלאָגן, אָדער ניט?

גיב אָפּ, טויט שוועסטערל,—
צו וואָס דיר דעם וואָל באהאלטן?—
גיב אָפּ אים צו דיין קלאָגערין.

אוי, פאר דיר, מיין שוועסטערל,
געפונען א קלאָג-לידעלע
האָב איך פון טיפן האַרצן:

דו האָסט נאָך נעכטן קוילעטשן געבאַקן,
און היינט ליגסטו אף ווייסע ברעטלאך.

IX.

געזאַנג

98

איר דיינעם*), איר דיינעם,—
איר האָט ניט קיין סוף;
מיט דיינעם איז פריילאך,
אָן דיינעם—אָן אומעט.

∾

*) אין ליטוויש איז איינצאל—„דיינא", מערצאל—„דיינאס".

99

(בחור׳ס געזאַנג)

איך וועל אויסזינגען
פון דיינעס—א דיינע,—
איך בין א דיינעס-בחור׳ל.

איך וועל צעעפענען
דאָס דיינעס-קעסטעלע,
אף שמחות זיי ארויסלאָזן.

דער שטיין אָן בלוט איז,
אָן פליגלען—דאָס וואַסער
דער קרויט אָן בלימעלאך.

איך בחור׳ל,
יונג בחור׳ל,—
בין אָן יונג מיידעלע.

איך וועל פערד פארקויפן
און זאָטל לעדערנעם,—
וועל דינגען זיך א וועבערין.

האָט אָפגעענטפערט
דאָס יונג מיידעלע,
פארן קלייט שפּאַצירנדיק:

—פארקויף ניט פערדל
און זאָטל לעדערנעם,—
איך וועל זיין דיין וועבערין.

100

(מיידלס געזאַנג)

איך וועל אויסזינגען
פון דיינעס—א דיינע
איך בין א דיינעס-מיידעלע.

איך וועל צעעפענען
דאָס דיינעס-קעסטעלע,
אַף שמחות זיי ארויסלאָזן.

דער שטיין אָן בלוט איז
אָן פליגלען—דאָס וואַסער
דער קרויט אָן בלימעלאך.

און איך, מיידעלע,
יונג מיידעלע,—
בין אָן א יונגן בחור׳ל.

וועל רינג פארקויפן,
און אויך מיין קרענצל,—
און דינגען זיך אָן אַקערער.

האָט אָפּגעענטפערט
דאָס יונג בחור׳ל,
פאַרן שטאַל שפּאַצירנדיק:

—פאַרקויף ניט רינגעלע,
און ניט דיין קרענצל,—
איך וועל זיין דיין אַקערער.

X.

פארוויגנדיק

101

קליאָן־בוים וואַקסט אין גערטנדל,
וואַקסט זיךביימל גרינינקער.

אונטער קליאָן־בוים־ביימעלע
ליגט א קליינטשינק אינגעלע.

ווינטל בלאָזט פון מזרח־זייט,
ווינטל בלאָזט פון מעריב־זייט.

ווינטל, בלאָז פּאַוואָלינקע,
וועק ניט אויף מיין אינגעלע.

.102

טשוטשיאַ־ליוליאַ, קליינינקער,
קינדעלע מיין שיינינקער,
וואַקס זיך שטארק און הויך
און א בריה—אויך:

טשוטשיאַ־ליוליאַ, טייבעלע,
קויף פאר מאמעלען א הייבעלע,
קויף פאר שוועסטערל, מיין אינגעלע,
רוטן־קוויטל, גאָלדן רינגעלע.

טשוטשיא—ליוליא, קליינינקער,
דיך גרוים האָדעווען
און געוואוינען האָרעווען,

זיין א שניטער גאָר א פלינקער,
קערן אין פעלד דעם אַקער־אײַזן
און וועסט מאַמעלען דיינס שפייזן.

XI.

ארבעט

103

גרילצן, אוי גרילצן
מילשטיינער מיינע,
דוכט—איך מאָל גאָר ניט איינע.

מאָל איינינקע אליין,
זינג איינינקע אליין,
איינע צי איך מיין מילשטיין.

וואָס, יונג בחור'ל,
ביזטו באפאלן,
מיך, אָרים מיידעלע?

האָסט בחור־הערצעלע,
אוי, גוט געוואוסט דאָך,
אז ס'איז ניט מיין אָרט אין מאַיאָנטעק.

פיסעלאך מיינע—
מיינע קאַרעטן,—
טעגלאך גייען איבער זומפּן.

הענטעלאך מיינע,
הענטעלאך פלינקע,—
טעגלאך טוען ארבעט שווערע.

הערעלאך מיינע,
בלאָנדינקע העלע,—
טעגלאך צעבלאָזן אייך ווינטעלאך בייזע.

104

רייטן ברידערלאך דריי יונגע,—
האָבן, רייטנדיק, פארטראכט זיך:
רייטן נאָך, צי מער ניט רייטן,
צי די פערדעלאך צעזאָטלען?
—לאָמיר רייטן, ברידער, רייטן,
וועלן, קומענדיק, צעזאָטלען.

שניידן גראָז דריי ברידער יונגע,—
האָבן, שניידנדיק, פארטראכט זיך:
שניידן נאָך, צי מער ניט שניידן,
צי זיך אָנשפּארן אַף קאָסע?
—לאָמיר שניידן, ברידער, שניידן,
נאָכן אָנשניידן זיך רוען.

שאַרן היי דריי שוועסטער יונגע,—
האָבן, שאַרנדיק, פארטראכט זיך:
שאַרן נאָך, צי מער ניט שאַרן,
צי זיך אָנשפּאַרן אַף גראַבליע?
לאָמיר שארן, שוועסטער, שארן,
נאָכן אָנשארן זיך רוען.

בינעלאך דריי האָניק טראָגן,—
האָבן, טראָגנדיק, פארטראכט זיך:
טראָגן נאָך, צי מער ניט טראָגן,
צי אַף בלימעלע זיך רוען?
—לאָמיר טראָגן, בינען, טראָגן,
נאָכן אָנטראָגן זיך רוען.

טייבעלאך דריי הויך געפלויגן,—
האָבן, פליענדיק, פארטראכט זיך:
פליען נאָך, צי מער ניט פליען,
צי די פליגעלאך צושפּרייטן?
לאָמיר פליען, טויבן, פליען,
אינם טויבנשלאק צעשפּרייטן.

105

(טראָגנדיק די ברידער עסן)

אף ווייטער לאָנקע,
ווייט א מהלך,
געשניטן האָבן
דאָרט גראָז פינף ברידער.

און איך, די זעקסטע,
יונג שוועסטערל,
צו זיי געטראָגן
האָב איך דעם פרישטיק.

אין איין האַנט טראָג איך
די ברידערס פרישטיק,
און אין דער צווייטער—
א לייוונט האנטוך.

נאָר אָט־אָ רייטן
אף פערד אף ברוינע
דריי שררות—פריצים,
דריי פריצים פוילישע.

עס נעמט דעם פרישטיק
ביי מיר אָפּ איינער,
ס'נעמט אָפּ דאָס האנטוך
ביי מיר דער צווייטער.

און ער, דער דריטער,
דער פריץ פוילישער,
ער הייסט מיך צוהאלטן
די פערד די ברוינע.

נאַר איך—איך האלט ניט
די פערד די ברוינע,—
בין גיך אנטלאָפן
צו מיינע ברידער.

—דו האָסט, יונג שוועסטערל,
געטאָן גאנץ ריכטיק,
דעם שררה ניט פאָלגנדיק,—
צו אונז אנטלאָפן.

זיי וואָלטן אָפּשניידן
דיינע צעפּ די זיידענע,
פון דיר אראָפּשארן
די רינגען גאָלדענע.

פון די צעפּ די זיידענע
געמאכט זיך צאמאלאך,
פון די רינגען גאָלדענע
געמאכט זיך שפּאָרן.

106

(פּאַסטושקעס)

די עקסעלאך געקומען ברומנדיק,
און מיר שוועסטערלאך, זינגענדיק...

—קום ארויס, דו יונגער אַקערמאַן,
צעעפן טויער פאר די עקסעלאך,
דערפריי אונז, פּאַסטושקעס.

שלעפער איין די עקסעלאך אין שטאַל,
און אונז, שוועסטערלאך—אין קלייטעלע.

107

שפּראָץ אַף טאָג זיך אויפגעהויבן,
דאַרף איך זיך צום שפּינראָד זעצן.

האָב א גאַנצן טאָג געשפּונען,—
מיינע פּיסעלאַך שוין שוואַכע.

שפּין איך מיט די לעצטע כוחות,—
פלאַקס דריי בינטלאַך אָנגעשפּונען.

אָבער ווינציק איז אַלץ, ווינציק,—
בורטשעט אַלץ די באַלעבאָסטע.

שטעל איך זיך דעם אָטים כאַפּן,—
זידלט, שילט די באַלעבאָסטע.

כאַפּט פּאַר כעס זיך צום זייגערל,—
דרייט אים אַף צוריק דריי שעה.

זיץ איך א פאַרקלעמטע שפּעט אין אָוונט,
קוק אַלץ אַפּן זייגערל.

זייגערל באַווייזט אַף ניין,
נאָר עס קרייען שוין די הענער.

קוים דערלעבט זיך לייגן שלאָפן,—
קוים א ביסל זיך דערוואַרעמט.

שרייט זי: פּאָפּסט נאָך, הויב זיך אויף,—
ס'האָט די פערטע שעה געשלאָגן.

ווען וועט התנ'דל מיך אויסלייזן
פון דער באַלעבאָסטע?

108

אפן בערגל—קאָרן,
אינם גאָרטן—עפּל,
דאָרטן שרייט, דאָרטן רופט
מאמעלע איר טאָכטער:

—גיי אהיים, מיין טאָכטער,—
טאָכטערל, אהיים—
טאַטעלע פאר'שדכנ'ען
וויל דיך צו א שניידער.

—וועל ניט גיין אהיים,
וויל ניט אזא חתן:
פראָסטע ארבעט ביי דעם שניידער—
נעדעלע אין האַנט.

נעדעלע אין איין האַנט,
פאָדים אין דער צווייטער,—
אלע ארבעט וואָרפנדיק,
דארף מען פאָדים שפּינען.

—גיי אהיים, מיין טאָכטער,
טאָכטערל, אהיים,—
טאַטעלע פאר'שדכנ'ען
וויל דיך צו שוסטער.

—וועל ניט גיין אהיים,
וויל ניט אזא חתן:
פראָסטע ארבעט ביי דעם שוסטער—
מיטן אָל אין האַנט.

מיטן אָל אין איין האַנט,
דראַטווע אין דער צווייטער,—

אלע ארבעט וואַרפנדיק,
דאַרף מען דראַטווע ציען.

—גיי אהיים, מיין טאָכטער,
טאָכטערל, אהיים—
טאַטעלע פאַר׳שדכנ׳ען
וויל דיך פאַר א שררה.

—וועל ניט גיין אהיים,
וויל ניט אזא חתן:
פראָסטע ארבעט ביי דעם שררה,
מיטן שווערד אין האַנט.

מיטן שווערד אין איין האַנט,
ביקס איז אין דער צווייטער,—
אלע ארבעט וואַרפנדיק,
דאַרף מען רייניקן די ביקס.

—גיי אהיים, מיין טאָכטער,
טאָכטערל, אהיים,—
טאַטעלע פאַר׳שדכנ׳ען
וויל דיך פאַר אַן אַקערער.

—איך וועל גיין אהיים,
אזא חתן וויל איך,
גוטע ארבעט ביי דעם אַקערער,—
מיטן אַקער אין דער האַנט.

אַקער איז אין איין האַנט,
בייטש איז אין דער צווייטער,—
אלע ארבעט וואַרפנדיק,
דאַרף מען פיטערן די עקסעלאך.

109

האָב איך היינטיק נאַכטעלע
ניט געקאָנט גאָר איינשלאָפן,—
האָב איך געסט אַזעטיקע
ניט געהאט קיינמאָל.

—טרינקט דעם ביר, דעם קלאָרינקן,—
וואָס געברייט האָט באַלעבאָסטעטשקע.
עסט דעם האָניק זיסינקן,
צוגעפגעבראכט פון בינעלאך.

ווילט איר, מיינע געסט, ניט טרינקען,
גייט אף לאָנקע שניידן היי,—
איך האָב פאר אייך אויסגעפּראוועט
קאָסעס נייאינקע.

ווילט איר, מיינע געסט, ניט טרינקען,
גייט זשע אַקערן דאָס פעלד,—
איך האָב פאר אייך אויסגעפראוועט
אַקעראייזנס נייאינקע.

ווילט איר, מיינע געסט, ניט טרינקען,
שניידן גייט דעם קאָרן,—
איך האָב פאר אייך אויסגעפראוועט
סערפּן נייאינקע.

110

(נאָך וואַסער גייענדיק)

—גיי נאָך וואַסער, ציגעלע,
ציגעלע, נאָך וואַסער.
—האָב איך מורא פאַרן וואָלף.
—האָב ניט מורא פאַרן וואָלף:
מיט איין האָרן וואַסער שעפּ,
מיטן צווייטן דיך באַשיץ.
טופּן מיט די פיסעלאַך,
קלאַפּן—קלאַפּן הערנערלאַך.

111

(זייענדיק מאָן)

—טייבעלע פייגינקע,
פייגעלע בלויאינקע,
האָסטו געהערט,
האָסטו געזען
מאָן, ווי מען זייט?
—הערן—געהערט,
זען—געזען;
אַזוי א שאָט
און אָט אַזוי—
מאָנדעלע פאַרזייט.
גייט אויף און בליט,
וואַקסט אוים,—
רייסט מען אָפּ,
א טרייסל
און מען עסט.

112

איך האָב געדינט באַם פּריץ
דאָס ערשטע יאָר,
האָב איך א הינדעלע פאַרדינט, —
מיין הון פאָרוים גייט אלע הינער.

איך האָב געדינט באַם פּריץ
דאָס צווייטע יאָר,
האָב איך א קאַטשקעלע פאַרדינט, —
מיין קאַטשקע בראָדזשעט איבער וואַסער,
מיין הון פאָרוים גייט אלע הינער.

איך האָב געדינט באַם פּריץ
דאָס דריטע יאָר,
האָב איך א געגנדזעלע פאַרדינט, —
מיין געגנדזעלע גאַגעט,
מיין קאַטשקע בראָדזשעט איבער וואַסער,
מיין הון פאָרוים גייט אלע הינער.

איך האָב געדינט באַם פּריץ
דאָס פירטע יאָר,
האָב איך א שעפּסעלע פאַרדינט, —
מיין שעפּסלס וואָל איז וואַרעם,
מיין געגנדזל גאַגעט,
מיין קאַטשקע בראָדזשעט איבער וואַסער,
מיין הון פאָרוים גייט אלע הינער.

איך האָב געדינט באַם פּריץ
דאָס פינפטע יאָר,
האָב איך א חזיר׳ל פאַרדינט, —
מיין חזיר׳ל כריוקעט,
מיין שעפּסלס וואָל איז וואַרעם,
מיין געגנדזל גאַגעט,
מיין קאַטשקע בראָדזשעט איבער וואַסער,
מיין הון פאָרוים גייט אלע הינער.

איך האָב געדינט באַם פּריץ
דאָס זעקסטע יאָר,
האָב איך אַן עקסעלע פאַרדינט,—
מיין עקסל רעווועט,
מיין חזיר׳ל כריוקעט,
מיין שעפּסלם וואָל איז וואַרעם,
מיין גענדזל גאַגעט,
מיין קאַטשקע בראָדזשעט איבער וואַסער,
מיין הון פּאָרוים גייט אלע הינער.

איך האָב געדינט באַם פּריץ
דאָס זיבעטע יאָר,
האָב איך אַ פערדעלע פאַרדינט,—
מיין פערדל איז אַ גוטער גייער,
מיין עקסל רעווועט,
מיין חזיר׳ל כריוקעט,
מיין שעפּסלם וואָל איז וואַרעם,
מיין גענדזל גאַגעט,
מיין קאַטשקע בראָדזשעט איבער וואַסער,
מיין הון פּאָרוים גייט אלע הינער.

איך האָב געדינט באַם פּריץ
דאָס אַכטע יאָר,
האָב איך אַ קיעלע פאַרדינט,—
מיין קיעלע גיט מילך אַ סך,
מיין פערדל איז אַ גוטער גייער,
מיין עקסל רעווועט,
מיין חזיר׳ל כריוקעט,
מיין שעפּסלם וואָל איז וואַרעם,
מיין גענדזל גאַגעט,
מיין קאַטשקע בראָדזשעט איבער וואַסער
מיין קאַטשקע בראָדזשעט איבער וואַסער,
מיין הון פּאָרוים גייט אלע הינער.

איך האָב געדינט באַם פּריץ
דאָס ניינטע יאָר,
האָב איך מיין מיידעלע פאַרדינט,—
מיין מיידעלע איז א בריה,
מיין קיעלע גיט מילך א סך,
מיין פערדל איז א גוטער גייער,
מיין עקסל רעוועט,
מיין חזיר׳ל כריוקעט,
מיין שעפּסלס וואָל איז וואַרעם,
מיין גענדזל גאַגעט,
מיין קאַטשקע בראָדזשעט איבער וואַסער,
מיין הון פּאָרוים גייט אלע הינער.

XII.

שפּאַסיקע און וואוילערישע

113

—שוועלבעלע, דו לויפערקע,
האָסטו, פליענדיק, געהערט,
וואָסער בחור׳ל איז אַנגעריטן,
וואָסער בחור׳ל איז אַנגעריטן?

וואָלט איך וויסן, אז א בחור׳ל,
וואָלט איך אויסגעבעט אים בעטעלע,
וואָלט איך אויסגעבעט אים בעטעלע,
מיט דריי רייען פערענעס.

—זאָג, וואָס וואָלסטו, מיידעלע,
אונטער קעפּעלע אים לייגן?—
וואָלט אים אונטער קעפּעלע
לייגן פינף־זעקס קישעלאך.

איך וואָלט נאָך געבעטן הענדעלע,
לייגער זאָל זיך ציען נאַכטעלע,
זיסן שלאָפעלע צו אויסשלאָפן,
ליבע ווערטערלאך צו אויסריידן.

וואָלט איך וויסן אז אן אלמנ׳דל,
וואָלט איך אויסגעבעט אים בעטעלע,
וואָלט איך אויסגעבעט אים בעטעלע,
מיט דריי רייען דערנערלאך.

—זאָג, וואָס וואָלסטו, מיידעלע,
אונטער קעפּעלע אים לייגן?—
וואָלט אים אונטער קעפּעלע
לייגן פינף־זעקס שטיינדעלאך.

איך וואָלט נאָך געבעטן הענדעלע,
ניט צו ציען לאנג דאָס נאַכטעלע
זיסן שלאָפעלע ניט אויסצושלאָפן,
ליבע ווערטערלאך ניט אויסצוריידן.

114

פריילאך איז אין קרעטשמעלע,
שיכור איך און טאַנץ,
זעץ זיך בא א טישעלע
מיט מיין מיידל יונגיטשקער.

מענטשן די דערבייאיקע,
מענטשן ניט קיין גוטע,
אָפּגערעדט מיין מיידעלע,
וואָס איז מיר בא זייט געזעסן.

איר וואָלט בעסער אָפּגערעדט
בא זיך הענט און פיס,
איידער אָפּריידן מיין מיידעלע,
וואָס איז מיר בא זייט געזעסן.

אוי, איך וואָלט שוין בעסער
פערדעלע פארלירן,
אבי ניט מיין מיידעלע
אָפּגעבן א צווייטן.

אָפּקויפן א פערדעלע
קאָן מען דאָך אן אנדערס,
נאָר א מיידעלע אזא
וועל איך דאָך ניט קריגן.

115

גיין לאָמיר, ברידערלאך, אהיים, אהיים!
ברידערלאך יונגע—אהיים!

מיר וועלן טרעפן טאַטעלען וואַרטנדיק,
אין האַנט א רימנדל האַלטנדיק.

מיר וועלן טרעפן מאַמעלען וואַרטנדיק,
אין האַנט א ריטעלע האַלטנדיק.

גיין לאָמיר, ברידערלאך, אהיים, אהיים!
ברידערלאך יונגע—אהיים!

116

איך האָב ביר טרינקנדיק
זיך אָנגע׳שיכור׳ט,—
אף ברוינעם פערדל
געזעצט זיך הוידנדיק.

—האָסטו קיין שווערדעלע
גאָר ניט געהאט,
אז דו זאָלסט קענען
אף אים זיך אָנשפארן?

—און אויב א שווערדעלע
האָב איך געהאט,—
אף אים זיך אָנשפארן
דאָך ניט געוואַגט.

האָב זיך געשראָקן
אים איינצעבויגן,—
מיין אַלט טאַטעלע
זאָל מיך ניט שילטן.

117

איך האָב ביר טרינקנדיק
זיך אָנגעשיכור׳ט,
בא נייעם וועבשטול
געזעצט זיך הוידנדיק.

—האָסטו קיין שפּינדל
גאָר ניט געהאַט,
אז דו זאָלסט קאָנען
אַף אים זיך אָנשפּאַרן?

—און אז א שפּינדל
האָב איך געהאַט,—
אַף אים זיך אָנשפּארן
דאָך ניט געוואַגט.

האָב זיך געשראָקן
אים איבערברעכן,—
מיין אַלט מאַמעלע
זאָל מיך ניט שילטן.

118

איי, איך טרינק און טרינק,
טראכט איך טרינקענדיק:
וואו צו האַלטן נאַכטלעגער,
וואו וועט רוען פערדעלע?

וואָלט אוועקגעריטן
צום בעריאָזע-וועלדל,—
האַלטן דאָרטן נאַכטלעגער,
אויסרוען ברוין פערדעלע.

אָנגעפיטערט פערדעלע
מיט בעריאָזע בלעטער,—
זאַט וואָלט ווערן פערדעלע,
ווי פון ריינעם האָבערל.

וואָלט נאָך אָנברעכן
בעריאָזע צווייגעלאך,—
וועט עס זיין מיין בעטעלע,
צעקאָפּנס שיינינקער.

וואָלט צו זיך אוועקלייגן
ליכט-שטראַלן א בינטעלע.
בא מיין זייט דאָס זונעלע,—
זאָל עס זיין מיין מיידעלע.

וואָלט נאָך אָנגעהאַנגען
קעגן זיך דאָס היטעלע,—
זאָל עס זיין מיין זייגערל,
מיין געשפּריינקלט הענדעלע.

119

ברודערל מיינס, טרינק,—
לאָמירביידע טרינקען,—
קומען וועט צום צאָלן
וועל איך ווערן נעלם.

שיינקערקע אַראָפּשלעפּן
וועט פון דיר דאָס היטל,—
היטעלע פאַרטרינקען
וועסטו אין דער שיינק.

שוועסטערל מיינס, טרינק,—
לאָמיר ביידע טרינקען,—
קומען וועט צום צאָלן
וועל איך ווערן נעלם.

שיינקערקע אַראָפּשלעפּן
וועט פון דיר דאָס קרענצל,—
קרענצעלע פאַרטרינקען
וועסטו אין דער שיינק.

120

האָב א שטיבל אויסגעבויט
פון א רויטן בוריק.
איז עס ניט א חידוש?—
פון א רויטן בוריק.

האָב געמאכט די פענצטער
פון א ווייסן פּאַסטערנאַק.
איז עס ניט א חידוש?—
פון א ווייסן פּאַסטערנאַק.

האָב געמאכט א טיש
פון איין איינציק קינעלע
איז עס ניט א חידוש?—
פון איין איינציק קינעלע.

האָב א מאַן גענומען—
אָנדערטהאַלבן יאָר אַלט.
איז עס ניט א חידוש?—
אָנדערטהאַלבן יאָר אַלט.

קאָן ניט טאָן קיין ארבעט
קאָן ניט האַקן האָלץ,—
אוי, דעם מאן—לא־יוצלח׳ל,
וואו זאָל איך אהינטאָן?

אוי איז גרוים מיין אומגליק,
און ווי גרוים מיין עלנט,—
אוי, דעם מאן—לא־יוצלח׳ל,
וואו זאָל איך אהינטאָן?

פיר איך אים צום מארק אָפּ,
בינד אים צו צום וואָגן,—
זאָל א איד אים אָפּקויפן,
א ציגיינער אויסבייטן.

שטיי איך אויף באגינען
אָנקוקן מיין מאַן,—
איך האָט אים ניט אָפּגעקויפט,
קיין ציגיינער אויסגעביטן.

אוי איז גרויס מיין אומגליק
און ווי גרויס מיין עלנט;
אוי, דעם מאַן—לא־יוצלח׳ל,
וואו זאָל איך אהינטאָן?

פיר איך אים איבער א בריק
שטויס אריין אין וואַסער,—
זאָל זיין סוף דאָ קומען
און זאָל זיין גע׳פּטר׳ט.

שטיי איך אויף באגינען
אָנקוקן מיין מאַן,—
איז זיין סוף געקומען,
איז מיט אים גע׳פּטר׳ט.

אוי איז גרויס מיין שמחה
און ווי גרויס מיין גדולה,—
איז זיין סוף געקומען,
איז מיט אים גע׳פּטר׳ט.

121

—איי, דו יורגים-יורגעלע,
וואוהין ווילסטו פאָרן?

—וועל ניט זאָגן—ניין!

—אפשר וועסטו, ליבער גוטער,
מיר דאָך אויסזאָגן?

—צום מאַרק פאָר איך—נאָ!

—איי, דו יורגים-יורגעלע,
וועלכע משא פירסטו?

—וועל ניט זאָגן—ניין!

—אפשר וועסטו, ליבער, גוטער,
מיר דאָך אויסזאָגן?

—בערנעס פיר איך—נאָ!

—איי, דו יורגים-יורגעלע,
גיב-זשע מיר א בערנע.

—וועל ניט געבן—ניין!

—אפשר וועסטו, ליבער, גוטער,
מיר דאָך איינע געבן?
—נעם א צוגעפוילטע—נאָ!

—איי, דו יורגים-יורגעלע,
לאָז מיך מיט דיר פאָרן!

—וועל ניט לאָזן—ניין!

—אפשר וועסטו, ליבער, גוטער,
מיר דאַך מיטנעמען?

—זעץ זיך אױף די קאָזלעס—נא!

—איי, דו יורגיס־יורגעלע,
לאָז מיר דיך ארומנעמען!

—וועל ניט לאָזן—ניין!

—אָבער ליבער, גוטער, טייערער,
וועסט דאָך מיר דערלויבן...

—נעם ארום מיך, אָבער שטיק ניט!

—איי, דו יורגיס־יורגעלע,
לאָז מיר דיר א קוש טאָן!

—וועל ניט לאָזן—ניין!

אפשר וועסטו, ליבער, טייערער,
לאָזן דאָך דיך קושן!

—קוש, נאָר זאָלסט ניט בייסן!

122

פאלט דער טוי פון דער בעריאָזע
אַף די גרינע רוטן:
וויל מיך נעמען פעטערל,
וויל נאָר איינע מיך.

דו—צו אַלט, און איך—צו יונג,
פּאַסן מיר ניטביידע:
דו וועסט ליגן אַפן אויוון,
איך וועל, יונגע, וויינען.

שיק איך פעטערל אַף מלחמה,
אפשר וועט אים ווער דער׳הרג׳ן:
בלייבן זאָל דאָרט פעטערל,
בלייבן דאָרט גרוי בערדעלע.

פון מלחמה קומט מיין פעטערל,
מען האָט ניט דער׳הרג׳עט:
דאָרט מיין פעטערל,
דאָרט מיין אַלטעטשקן.

פיר איך פעטערל צום וועלדל,
זאָל פאַרצוקן אים א וואָלף:
דיק די הויט בא פעטערל—
בייסן קאָן אים ניט דער וואָלף.

פיר איך פעטערל צום מארק-פּלאַץ,
דאָרט אים צו פארהאנדלען:
וואָנצעס סטאַרטשן בא מיין פעטערל—
קיינעם ניט געפעלן.

איז באשערט מיר פינצטערן
מיט מיין פעטערל:
מיט מיין פעטערל,
מיט גרוי בערדעלע.

123

איי, איר מיידעלאך
ליליען־שוועסטערלאך,
וועט איר אַנטרינקען
אונזערע פערדעלאך?

וועלן מיר ניט
אייך פאַרטשעפּען
מיר וועלן אַפּנעמען
נאָר אייערע רינגעלאך.

נאָר די רינגעלאך
און סטיינגעס זיידענע,
און די קרענצעלאך
גיט אליין אונז אָפּ.

איי, מיר וועלן
פון די רינגעלאך
שפּאָרן אויסשמידן, —
שפּאָרן גאָלדענע.

פון די סטיינגעס, —
סטיינגעס זיידענע, —
מאכן צאמעלאך
פאַר די פערדעלאך.

אייערע קרענצעלאך, —
גרינע קרענצעלאך, —
וועלן עסן
אונזערע פערדעלאך.

124

גזלנים־ליד

אײדא, מיר קאַזאַקן*)־יונגען,—
זאמעט**) האָט מיט אונז געקלונגען.

ניט געשלאָפן בא דער נאַכט,—
טעג אין הוליעניש פארבראכט.

טעג אין הוליעניש פארבראכט
און גענישטערט בא דער נאַכט.

וואו עס שטייט א רייכע קלייט,—
איז דעם שלאָס אַראָפּגעדרייט.

לייוונט, פלאקס און וואָל און בגדים,—
אויסגעטיילט אַלץ ביז א פּאָדים.

אויסגעטיילט צו דאָרף־קבצנים,
און פאר זיך—די מזומנים.

ס'געלט פארהוליעט ניט געקלערט,—
האָט ניט געלט פאר אונז קיין ווערט.

לאָמיר לויפן, לויפט צום וואַלד,
זונעלע וועט אויפגיין באַלד.

פלוצים טראך... פון אלע ווינקלען
פליען קוילן, ביקסן פינקלען.

---

*) די אנגעשיקטע קאַזאַקן אין ליטע, אין די שטראַף־עקספּעדיציעס, זײַנען, פארשטייט זיך, געווען זייער פארהאַסט בא די ליטווינער. מען פלעגט די קאַזאַקן אָנרופן—גזלנים.

**) די טייל ליטע, וואָס ליגט באַם באַלטישן ים.

נעמען מיר די ביקסן אויך,—
שיסן—אזש עס גייט א רויך...

אלע פויערימלאָך לייפן
צו די שטיבער, גריבער, הייפן.

זעלנער אונז ארומגערינגלט
קייטן האָבן זיך צעקלינגלט.

מ'האָט פאַרשמידטע אונז פארשפּארט,—
איי, די תפיסה-ברעטער הארט.

און די לייז פון זיך דאָ האָקן—
איידא, זאמעטער קאָזאַקן.

אוליא, אוליא, אוליא,
אוליא, אוליא, אוליא-לא!

125

זינגט דער וואָלף, זינגט דער בער,
זינגען אלע פייגל.
זאָל איך איינער—איינציקער—
בלייבן ניט געזונגען?

זיך א חברה אויפגעקליבן
אין דער קרעטשמע טרינקען.
נאַכט באַגעגנט טרינקנדיק,
טאָג באַגעגנט—ברעכנדיק.

126

אוי, דו גאַטעניו, דו גאָט מיינער,
אוי, וואָס זאָל איך, יונגער טאָן?
האָט מיך אָנגעלאָקט א מיידל,
וואָס איז גאָר נישט ווערט.

—אוי, דו ליליען־מיידעלע,
זאָג, ווי וועלן מיר זיך אויסבעטן?—
ניט קיין שפּינאַכץ, קיין געוועב,—
ניט קיין איינציק קאָלדרעטשקע.

—איי, דו בחור׳ל, מיין רייטערל,
דו זאָלסט גאָר ניט דאגה׳ן!
זיינען דאָ דריי זעק אין קליטעלע:

איינעם ליגן מיר צעקאָפּן,
דעם צווייטן בעטן מיר זיך אונטער,
מיטן דריטן דעקן מיר זיך איבער.

—איי, דו ליליען־מיידעלע,
זאָג, ווי וועלן מיר זיך שפּייזן?—
ניט קיין ברויטעלע, קיין זאַלצעלע,
האָבן ניט צו איבערבייסן.

—איי, דו בחור׳ל, מיין רייטערל,
דו זאָלסט גאָר ניט דאגה׳ן!
וואַקסן שוועמלאך, באַראָוויקעס,—
האָבן מיר צו איבערבייסן.

—קלויב, קלויב, הור, דו הורנמיידל,
מיידל, מיידלקע.

127

לאָמיר טרינקען היינט און הוליען
מאָרגן—חגא, קען מען שלאָפן.

מיר'ן רייטן, וואו מיר ווילן,
רייטן איבער פעלדער לאַנקעס.

רייטן איבער פעלדער לאַנקעס,
ניעמאַן-טייך אריבערשווימען.

מיטן ניעמאַן-ברעג אלץ רייטן
דאָרט ארויף—צום באַרג צום הויכן.

אפן באַרג, אף יענעם הויכן,
ליפע גרינט אין הונדערט צווייגן.

אונטער יענער הונדערט-צווייגיקער
שטראָמט א קוואַל א קילינקער.

בא דעם קוואַל דעם קילינקן
שווינקען גרעט דריי יונגע מיידעלאך.

קומען אָן אַהין דריי יונגען—
זעלנער דריי—צעהוליעט, פריילאך.

128

שווימט א גענדזעלע
איבער ניעמאן־טייך,—
איי, זשו־זשו־זשעמשו,
איבער ניעמאן־טייך.

שווימט צו גענדזעלע
צו א ברעג א הויכן,—
איי, זשו־זשו־זשעמשו,
צו א ברעג א הויכן.

און אף ברעג אף הויכן
שטייט א דערפעלע,
איי, זשו־זשו־זשעמשו,
שטייט א דערפעלע.

אינם דערפעלע
דריי שטיבעלאך,—
איי, זשו־זשו־זשעמשו,
דריי שטיבעלאך.

אין איין שטיבעלע
שרייבט א מיידעלע,—
איי, זשו־זשו־זשעמשו,
שרייבט א מיידעלע.

ניט אליין שרייבט זי,
מיט א שרייבערל,—
איי, זשו־זשו־זשעמשו,
מיט א שרייבערל.

נ׳צווייטן שטיבעלע
טאַנצט א מיידעלע,
איי, זשו-זשו-זשעמשו,
טאַנצט א מיידעלע.

ניט אליין טאַנצט זי,
מיט א זעלנערל,
איי, זשו-זשו-זשעמזשו,
מיט א זעלנערל.

נ׳דריטן שטיבעלע
וויינט א מיידעלע,
איי, זשו-זשו-זשעמזשו,
וויינט א מיידעלע.

ניט אליין וויינט זי,
מיט א קינדעלע,
איי, זשו-זשו-זשעמזשו,
מיט א קינדעלע.

XIII.

רעטעניש

129

—דערמאָן זיך, מיידעלע,
דערמאָן זיך יונגינקע,
וואָס גרינט סיי ווינטער און סיי זומער?

—וואָלט ניט זיין א מיידעלע,
אז איך זאָל ניט וויסן,
וואָס גרינט סיי ווינטער און סיי זומער:

עלגע־בוים און סאָסנע־בוים,
רוטן אינם גערטנדל,—
גרינען זיי סיי ווינטער און סיי זומער.

—דערמאָן זיך, מיידעלע,
דערמאָן זיך, יונגינקע,
וואָס אזוינס איז שווערער פון א שטיינדעלע?

—וואָלט ניט זיין א מיידעלע,
אז איך זאָל ניט וויסן,
וואָס אזוינס איז שווערער פון א שטיינדעלע:

האָט באם זייט א בחור׳ל
נאָענט צו מיר זיך צוגעזעצט,—
איז אזוינס נאָך שווערער פון א שטיינדעלע.

—דערמאָן זיך, מיידעלע,
דערמאָן זיך, יונגינקע,
וואָס איז גרינגער פון א פּאווע־פעדערל:

—וואָלט ניט זיין א מיידעלע,
אז איך זאָל ניט וויסן,
וואָס אזוינס איז גרינגער פון א פּאווע־פעדערל:

האָט באם זייט מיין מאַמעלע
נאָענט צו מיר זיך צוגעזעצט,—
איז אזוינס נאָך גרינגער פון א פּאווע־פעדערל.

130

—זאָג מיר, מיידעלע,
זאָג מיר, יונגינקע,
ווער לויפט אָן פיסעלאך?

—וואָלט ניט זיין א מיידעלע,
אז איך זאָל ניט וויסן,
ווער עס לויפט אָן פיסעלאך:

ריין וואַסערל,
שטראָמיק טייכעלע,
לויפט אָן פיסעלאך.

זאָג מיר, מיידעלע,
זאָג מיר, יונגינקע,
ווער פליט אָן פליגעלאך?

—וואָלט ני טזיין א מיידעלע,
אז איך זאָל ניט וויסן,
ווער עס פליט אָן פליגעלאך:

צפון-ווינטעלע,
שוואַרץ וואָלקנדל,—
פליען זיי אָן פליגעלאך.

זאָג מיר, מיידעלע,
זאָג מיר, יונגינקע,
ווער איז וויים, כאָטש ניט גערייניקט?

—וואָלט ניט זיין א מיידעלע,
אז איך זאָל ניט וויסן,
ווער איז וויים, כאָטש ניט גערייניקט:

וויים שוואַנעלע,
וואַסער-פויגל,
איז וויים, כאָטש ניט גערייניקט.

131

אײ, דו סאָקאָל־פויגל פרייער
זאָג מיר שיינער פויגל:

איז אין וואַלד אין גרינעם בעסער,
צי אין גרינעם גערטל?

—בעסער איז אין וואַלד אין גרינעם,
ווי אין גרינעם גערטל:

דאָרט אין גערטל, אינם גרינעם
בלאָזט אף מיר דאָס ווינטל.

אונטער בלעטעלאך די גרינע
נעצט מיך אוים דער רעגן.

נאָר אין וועלדל אינם גרינעם
בלאָזט אף מיר ניט ווינטל,—

אונטער צווייגעלאך די גרינע
נעצט מיך ניט דער רעגן.

—אײ, דו מיידל־מיידעלע,
זאָג מיר, מיידל יונגינקע:

בא דער מאמעלען איז בעסער
צי באם מאן דעם יונגן?

—בא דער מאמעלען איז בעסער
ווי באם מאן דעם יונגן.

האָב בא מאמעלע בא אלטעטשקער
ניט געדארפט פיל זאָרגן:

זאָרגן אַף אַ זיידן בענדל,
אַף אַ רוטן־קרענצל.

נאָר בא מאַנעלע באַם יונגן
האָב איך מער צו זאָרגן:

האָב אַף ברויט, אַף זאַלץ צו זאָרגן,
און אַף צינזש*) צו צאָלן.

*) מס דעם פּריץ פאַר דער ערד.

XIV.

פייגלען און חיות

132

(נאַכטיגאַל)

נאַכטיגאַל קלייניניקע,
פייגעלע מיינע,
וואָס'ט ניט געצוויטשערט
פרי אַף באַגינען?

—ווי זאָל איך צוויטשערן
פרי אַף באַגינען,
פאַסטוך צעשטערט האָט
נעסטעלע מיינעם.

דאָרף-מענטשן ווילן
מיך אליין פאַנגען,
זאָגן: אַף פעלדל
פיק איך דעם ווייץ אויס.

זאָגן: אַף לאָנקע
טרעט איך דעם גראָז אויס,
אז איך שרעק איבער
פערדעלאך ברוינע.

אייערע פאַסטעכער
זאָגן ניט אמת,
מיך פאַר'רכילות'ן
ווערטעלאך פאַלשע.

ניט דאָרט געווען גאָר,
ניט דאָרט געפלויגן,
ניט איך צעפיקט האָב
ווייץ אפן פעלדל.

האָב ניט צעטראָטן
גראָז אױף דער לאָנקע
און שרעק ניט איבער
פערדעלאך ברוינע.

נ'טאָל אױף א ביימל
בין איך געזעסן,
האָב אין די צווייגן
נעסט זיך געפלאָכטן.

תפילה צום הימל
נאָכט דורכגעצוויטשערט,
ס'זאָל ניט פון צפון
ווינטעלע בלאָזן.

זאָל ניט צעשטערן
נעסטעלע מיינעם,
זאָל ניט צעשויבערן
פעדערלאך מיינע.

133

האָט פאַרמאָגט די באָבעניו
א גרוי בעקעלע,—
איי, דזשים־דזשום,
א גרוי בעקעלע.

איז ארוים דאָס בעקעלע
צום פריי פעלדעלע,—
איי, דזשים־דזשום,
צום פריי פעלדעלע.

גייט דאָס באָבעניו
זוכן בעקעלע,—
איי, דזשים־דזשום,
זוכן בעקעלע.

געפינט ניט בעקעלע,
געפינט נאָר הערנערלאך,—
איי, דזשים־דזשום,
געפינט נאָר הערנערלאך.

134

שפּאַצירט א ציגעלע
אויף לאָנקע גרינינקער,—
ציגעלע, שפּאַצירנדיק,
זידלט זיך מיט וועלפעלע:

—איי, דו וועלפעלע,
דו, פּאַרפירערל,
איי, פאַרשלעפּט האָסטו
מיינע ציגעלאך.

—אַהינטער וויטשקע־ביימעלאך,
דאָרט ליגן דיינע קינדערלאך.

ס׳האָט געפונען ציגעלע
נאָר די הערנערלאך,
טלויען פון די פיסעלאך...

∾ ∾

135

געבראַכט האָט די באָבעניו
זיסינקן ביר
און האָט פאַרבעטן
פייגעלאַך אַלע,
נאָר ניט פאַרבעטן
האָט זי די סאָווע.

געקומען די סאָווע
ניט קיין געבעטענע
און האָט געזעצט זיך
אין סאַמע ווינקל.

פירט אַרויס שפּערלינג
סאָווע צום טאַנצן,
און עס טרעט שפּערלינג
אָפּ איר אַ פיסל.

—סאָווע צום בית־דין—
שפּערלינג אַף פּאַרקאַן,
סאָווע פון בית־דין—
שפּערלינג פון פּאַרקאַן.

הויבט אָן די סאָווע
זיך צו באַרימען:
צי איז מיין קאָפּ
דען ניט קיין טאָפּ?

צי מיינע אויגן
ניט קיין זעער,
צי מיינע פיס
ניט קיין גייער?

צי מיינע פליגלען
ניט קיין פליער,
צי איז מיין שנאָבל
מיט קיין גרעבער?

צי איז מיין עק
ניט קיין בעזעמל,
צי איז מיין נעסטעלע
ניט קיין פאלאצל?

צי מיינע זינדעלאך
ניט קיין פריצים׳לאך,
צי מיינע טעכטערלאך
ניט קיין פריצ׳טעלאך?

136

הענדעלאך, צוויי הענדעלאך—
אַרבעם ווייסע דרעשן,
הינדעלאך, צוויי הינדעלאך—
פירן אָפּ אין מיל.

בעקל האָט געמאָלן,
ציגל מעל געביימלט,
און דאָס דריטע ציגעלע
אויסגעזיפּט דעם קלייען.

פליגעלע געקנאָטן,
מוק געטראָגן וואסער.—
וואסער זידט אָף זונעלע,
און מען באַקט אָף דער לבנה.

137

גייט די יונגע שנור צום קלייטעלע
גייען פוס-טראָט נאָך די הינדעלאך.

און די שנור די יונגע כעס'דיק
וואַרפט צו זיי א הויפן קערנערלאך.

די שנור געטראכט זיך, וואַרפנדיק,
ווערגט אייך, הינער, מיט די קערנערלאך.

נאָר די הינדעלאך די קלוגיטשקע
שלינגען איינציקווייז די קערנערלאך.

טראַכטן, שלינגנדיק די קערנערלאך:
עלעהיי זאָל מען זיי נאָך וואַרפן.

138

האָט געקרייט די קאָטשערע,
לאָזט די הון זיך שפּרינגען.

הייצט דער האָן דעם מרחץ,
פוקס פאַרריכט די רייפען:

צוואָגט ער וועלפּעלע דעם קאָפּ.
מוק טראָגט אָן דאָס וואַסערל,

פליג קנעט אוים דאָס טייגעלע,
באַקט דעם קוילעטש־קוילעטשל.

139

בער איז אנגעקומען,
ביר געבראכט א פעסל,
דעם וועלפעלע, —
דעם נעבאַכל, —
פראַווען חתונה.

יאזשיק איז דער שדכן
פוקסל פירט די כלה,
און דאָס העזעלע, —
נעבאַכל, —
איז דער בעל-עגלה.

טכויר האָט ביר צו ברייען,
שפערלינג מישט די ברייע,
די קוקאַוזקע,
נעבאַכל, —
איז די סארווערקע.

אָקס האַקט האָלץ צום קאָכן,
הונט די כלים שייערט,
און דאס קעצעלע, —
נעבאַכל, —
ברייננט אריין דאָס פליישעלע.

שטאָרך קלאַפּט צו אין צימבל,
בער בלאָזט אין טראָמפייטל, —
וועלפעלע מלא שמחה'דיק,
טאַנצן גייט מיט ציגעלע.

בין איך מיר גוט אויפגעלייגט,
ווועל איך מיט דיר טאַנצן,
ווער איך אָבער
כעס'דיק, —
.ווועל איך דיך פאַרצוקן.

נייען פון דיין פעלכל
פעלצעלע דעם פאַסטוכל,
וואָס מיך פיטערט
איבער לאַנקע, —
איבער האָבער-פעלדער.

140

דו וועלפל-וועלפעלע,
פון וואַלד געלאָפן,
פאַרלויפסט צו לאַנקע,
צערייסט אַ קעלבל,
צערייסט א לאָשעק, —
דאָס איז דיין ארבעט.

דו פוקסל-פיקסעלע,
פון וואַלד פאַרלאָפן
אַהינטער טויער,
געכאַפּט, צעריסן
אַ גאַנדז, אַ הינדל, —
דאָס איז דיין ארבעט.

דו הינטל-הינטעלע
צום שטוב אַ שומר,
געבילט, געביסן
אין גנב׳ס קנעכל,
און שרעקסט אויך איבער
אַף שליאַך דעם גייער, —
דאָס איז דיין ארבעט.

דו פלוי, דו פלייעלע,
זיך בלוט אָנזויגן,
און פרי-באַגינען
געוועקט דאָס מיידל,
די קי צו מעלקן
דאָס איז דיין ארבעט.

דו בין, דו בינעלע,
אין וועלדל הודזשן,
דיין גיפט א שטאָך טאָן
אין באַק, אין פינגער,
און געבן האָניק,—
דאָס איז דיין ארבעט.

דו מענטשל-מענטשעלע,
קוק אָן דאָס בינעלע,
דו האָסט דיין גיפט-שטאָך,
און שטעכסט אין הארצן...
געבן זיסיקייט
צו מענטשן-ברידערלאך—
דאָס איז דיין ארבעט.

ניגונים צו אייניקע ליטווישע דיינעם

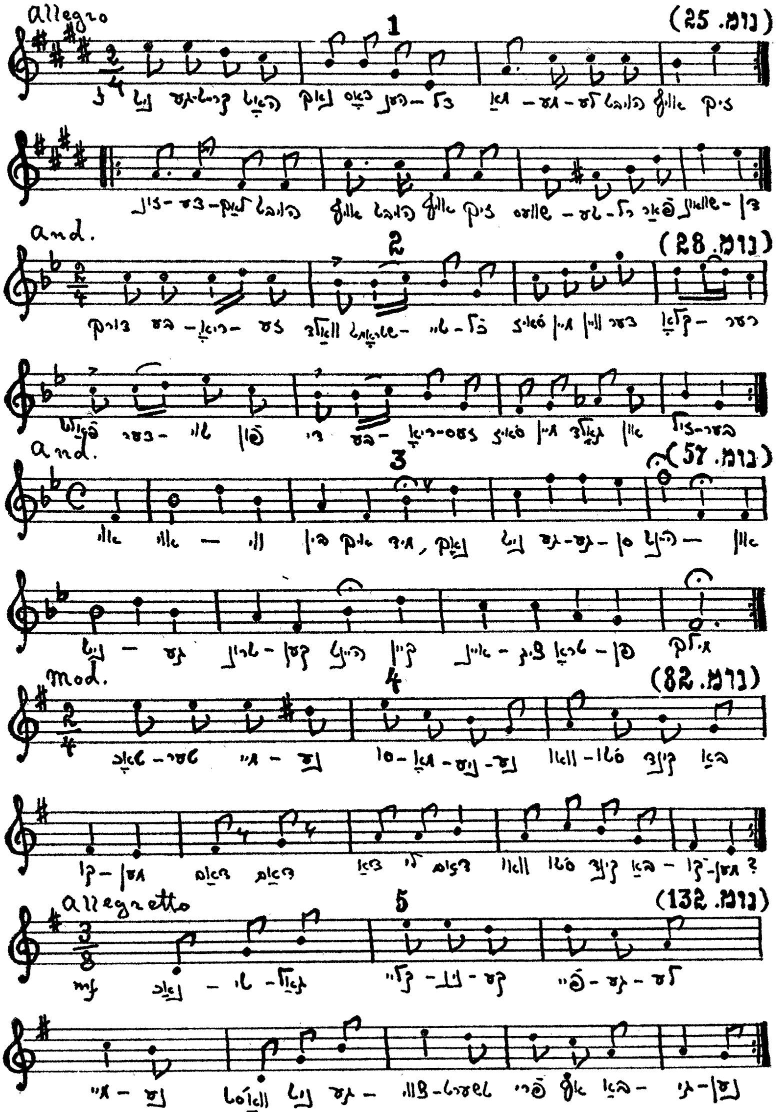

לעטישע

איינלייטונג

דאָס לעטישע פאָלקסליד, די לעטישע דיינע, איז ווי די ליטווישע, אָנגעזאַפּט מיט מיטאָלאָגיע און רייסט אַוועק אונזער פאַנטאַזיע צו דער וויג פון דער מענטשלאַכער קולטור, צום אַלט־אינדישן הייסן לאַנד. אין לעטיש, ווי אין ליטוויש, זיינען פארבליבן אורשפּרינגלאַך־פריש א גוזמא שרשים און ווערטער פון דער אוראַלטער סאַנסקריטישער שפּראַך.

נאָך מיט איבער צוויי הונדערט יאָר צוריק האָבן אייראָפּייאישע געלערטע, דער עיקר,—דייטשישע, אָנגעהויבן זיך אָפּצוגעבן מיט דער פאָרשונג פון ליטוויש און לעטיש. וואָס ווייטער, איז אַלץ מער דערוויזן געוואָרן די אַלטקייט פון דיביידע שפּראַכן. געלערטע האָבן צונויפגעשטעלט זאַצן פון אנטדעקטע סאַנסקריטישע ווערטער און די פויערים פון ארום ניעמאַן און באַלטישן ים האָבן לייכט פאַרשטאַנען דעם באַטייט פון די זאַצן.

אין 1800טן יאָר מונטערט דער גרויסער דייטשישער פילאָזאָף קאַנט די פּרייסישע רעגירונג און די דייטשישע געלערטע איינצוהיטן און צו פאָרשן די ליטווישע שפּראַך אין די אינטערעסן פון דער וויסנשאַפט—פון שפּראַך־פאָרשונג און פעלקער־וואַנדערונג.

לעטיש האָט געפונען די אייגענע באַגייסטערונג.

ווי די ליטווישע דיינע, אזוי איז אויך די לעטישע, פאַרוואָרצלט אין דער ווייטער פאַרגאַנגענהייט. עס דערוואַכט פאַר אונז אין דער לעטישער דיינע דער אוראַלטער לעגענדאַרישער מענטש, איבער וועמען ס׳האָט געשיינט מאַמע־זונעלע און טאַטע־לבנה מיט זייערע זין און טעכטערלאך—די שטערן. דעם מענטשן האָט געהאלטן אין אימה פערקאָנס, גאָט פון דונער און בליץ, און די געטינס פון גליק און אומגליק—„ליימע" און „נעליימע"—האָבן דעם מענטשן, גלייך איבער אן אומזיכערן בריק, תמיד באגלייט אף זיין לעבנס־וועג, צעטיילט זיינע טעג אף גוטע און שלעכטע, אף צאָלן געבענטשטע און פארשאָלטענע.

די לעטישע דיינע פאַרטראָגט אונז צו דער ווייטער פאַרגעשיכט־לאַכער תקופה פון די לעטן, איידער ס'האָט זיך נאָך אָנגעהויבן צו פורעמען דאָס לעטישע פאָלק און די לעטישע שפּראַך, איידער זיי האָבן דערוואַנדערט ביז צו די ברעגן פון דער דווינע און באַלטישן ים.

א סך לעטישע דיינעס, דערהויפּט די מיטאָלאָגישע, האָבן זייער ענלאַכע טעקסטן צווישן די ליטווישע, און אָט די ענלאַכע ליטוויש־לעטישע דיינעס־טעקסטן פירן אונז צו דער צייט, ווען די לעטן און די ליטווינער זיינען נאָך געווען איין ניט־צעטיילט פאָלק און זייערע שפּראַכן האָבן זיך נאָך ניט געהאַט צעשיידט.

ווי אָפּגעזונדערטע פעלקער קענען מיר די לעטן און די ליטווינער פון דרייצנטן יאָרהונדערט. פון דעמאָלט אָן האָבן זיי געלעבט אָפּגע־זונדערט, צייטנווייז אונטער אנדערע הערשער. ביידע ווערן פאַר־קנעכטעט און זיינען צוגעשמידט צום דאָרף און צום פּריץ. די ליט־ווינער האָבן געשמאַכט אונטערן יאָך פון די פּוילישע פּריצים, און די לעטן—אונטערן יאָך פון די דייטשישע באַראָנען. ביידע ברידערלאַכע פּויערים־פעלקער האָבן ניט געהאַט כמעט צווישן זיך מער קיין מגע ומשא. אָפּגעזונדערטערהייט האָבן די צוויי פעלקער צוגלייך געזונגען די דיינעס פון זייער ווייטן עבר.

אמת, שפּראַכלאַך זיינען די לעטן און די ליטווינער געבליבן נאָענט. פון אַלע שפּראַכן אין דער וועלט איז צו ליטוויש די נאָענטסטע—לעטיש.

דרינגט מען אָבער אריין אין די געמיינשאַפטלאַכע ליטוויש־לע־טישע דיינעס דערזעט מען, אז הגם זיי זיינען דאָס רוב וואַריאַנטן פון איין אורטעקסט, זיינען זיי דאָך זעלבסטשטענדיקע פאָלקסדיכטונ־גען. דער ריטם איז אין דער לעטישער דיינע אַן אנדערער, ווי אין דער ליטווישער, און ממילא איז ניט אידענטיש די מעלאָדיע. נאָענט און געמיינשאַפטלאַך איז דער'עיקר'שט בא די ליטווינער און די לעטן נאָר די אוראַלטע מיטאָלאָגישע דיינע, אָבער גאַנץ אייגנאַרטיק איז פאַרגאַנגען די דיכטונג־פאַנטאַזיע פון ביידע פעלקער.

איז באַקאַנט, אז ניט נאָר בא די אמאָליקע ליטווינער און לעטן, נאָר אז בא א סך פעלקער זיינען אין אמאָליקע צייטן געווען פאַרשפּרייט די אייגענע מטושטש'דיקע מיטאָלאָגישע פאָרשטעלונגען. אין נאָענטער קרובה'שאַפט, דהיינו, האָט מען געזען די זון מיט דער לבנה. מען האָט געקוקט אויף זיי, ווי אויף שוועסטער און ברודער, אָדער מאַן און ווייב. מיט א הונדערט יאָר צוריק נאָך פלעגן די דייטשן רופן די זון—„פראו זאָננע" און די לבנה „הערר מאָנד". די אַלטע בראַמינער

אין אינדיען און די אַמאָליקע גריכן האָבן געקוקט אַף די שטערן, ווי אַף די זין און טעכטער פון דער זון און דער לבנה. די שטערן האָט מען געהאַלטן פאר יתומים, ווייל מען האָט זיך פאָרגעשטעלט, אז די זון שטאַרבט מיטן אונטערגאַנג. די פינקלענדיקע שטערנדלאך זיינען עס געווען די בלאָנדזשנדיקע יתומים׳לאך אין הימל־רוים, (זע ליטווישע נומ. 6, לעטישע נומ. 12). איינעם און דעמזעלביקן שטערן האָט מען צעטיילט אַף אן אָוונטשטערן און מאָרגנשטערן, (זע ליטווישע נומ. 6, לעט., נומ. 26־27). דער גאָט פון דונער און בליץ,—דער ליטווישער פּערקונאַס און לעטישער פּערקאָנס,—לאָזט זיך ארוים אין וועג צו זיין חתונה, באגלייט פון כלה־זונעלע, צי פון דער זונס טעכטערל, (זע ליטווישע נומ. 1, לעטישע נומ. 1).

די האלבע לבנה, האָט מען זיך פאָרגעשטעלט, איז צעהאַקט פון גאָטס שווערד, (זע ליטוו. נומ. 8, לעט. נומ. 31). די זון האָט מען פארגליכן מיטן רויט פון אן עפּעלע און מיט די ראָזקייט פון א רויז. דעם עפּל און די רויז פלעגט מען באַגילטן מיט זונענשטראַלן. גאָלדן־עפּעלע, גאָלדן־גערטנדל איז אן אָפטער אויסדרוק פארבליבן אין א סך שפּראַכן ביז דער היינטיקער צייט. אזוי אויך אין ליטוויש און לעטיש.

טיף־פאַרוואָלצטע פאָרשטעלונגען און איינגעפונדעוועטע גלויבערייען פון אַמאָל האָבן די ליטווינער, ווי די לעטן, שוין דערווייטערטע און אָפּגעשיידטע איינע פון די אנדערע, ווידער און ווידער איבערגעטרוימט און איבערגעפורעמט אין נייע און נייע דיינעס.

עס איז ניט קיין חידוש, וואָס אויך אוראַלטע מנהגים, געמיינזאמע כמעט בַא אלע פעלקער, ווי, דהיינו, דער מנהג, אז דער חתן זאָל אוועקרויבן זיין כלה־מיידל, ווערן סיי בא די לעטן, סיי בא די ליטווינער וואַראירט אין דער דיינע. מען געפינט בכלל אין די ליטוויש־לעטישע דיינעס געמיינזאמע שטריכן פון גאַנץ־אַלט פּאַוואָרצלטן פּויערישן לעבנסשטייגער.

די צייטן ווערן באַצייכנט אין דער דיינע בא די לעטן, ווי בא די ליטווינער, מיט פעלד־ארבעט,—שניטצייט, צי זומער־תבואה,—צי מיטן האַרבסט, ווען מען קומט זיך שדכנ׳ען, נאָר ניט מיט קירך־יום־טובים. אפילו די צאָל זיבן—די צאָל טעג פון דער וואָך—ווערט א סך זעלטענער דערמאָנט, איידער די צאָל ניין, און דאָס באווייזט אַף דער אַלטקייט פון דער דיינע באביידע פעלקער (זע ליטווישע נומ 1, 7, לעטישע נומ. 41, 214, 308),

מערקווירדיק איז אָפט, פּארקערט, די אָפּגעפרעמדקייט פון דער ליטווישער און לעטישער דיינע. בא די לעטן ווערט לחלוטין ניט

דערמאָנט קיין רוטן־קראַנץ, ניט געקוקט אַף דעם, וואָס אין א דריטל און ערך פון די ליטווישע דיינעס ווערט ער באַזונגען.

א סך לעטישע און ליטווישע דיינעס הויבן זיך אָן מיט איינער און דערזעלביקער שורה, און דאָס באַווייזט נאָך בולט'ער אַפן געמיינזאַמען אורטעקסט.

פון דרום געקומען, האָבן די לעטן געפונען אַף די ברעגן פון באַלטישן ים די ליוון. דאָס איז געווען א פינישער שבט, וואָס איז אין דרייצנטן יאָרהונדערט שוין געווען אָפּגעשוואַכט פון מלחמות מיט די דייטשישע קרייץ־טרעגער און איז פאַרבליבן א קליין פעלקל*). די לעטישע שפּראַך באַהערשט דעם געגנט. די לעטן שטויסן די ליוון אַרויס, אָבער די ליוון זיינען אַריינגעוואַקסן אין דעם לעטישן פאָלק און זיך איינגעעדערט אין דער לעטישער שפּראַך. די לעטן האָבן איבערגענומען פון די ליוון דעם טראָפּ אויף דעם ערשטן טראַף, ווי עס איז אין אַלע שפּראַכן פון פינישן אָפּשטאַם. אין די דיינעס איז בא די לעטן נאָך ביז היינט פאַרבליבן דער ניט־באַשטענדיקער טראָפּ, וואָס גיט זיי צו בויגעוודיקייט און באַווייזט אַף זייער אַלטקייט. די אונטערגייענדיקע ליוון האָבן אָן ספק איבערגעלאָזן אין דער לעטישער דיינע שפּורן פון פאַרהאַרטקייט און מרה־שחורה און אַריינגעבראַכט אין דער לעטישער דיינע א מער פּרימיטיווע פאָרם.

באַהערשנדיק די ליוון, זיינען די לעטן באַלד אַליין געוואָרן פאַרקנעכטעט אַף... גאַנצע זיבן הונדערט יאָר. אין יעטווידער שפּאַרונקע פון דער לעטישער דיינע זעט זיך אַרויס די צוגעדריקטקייט פון פאָלק. ניט נאָר אין די דיינעס, וואו ס'רייסט זיך דער קרעכץ און די קללה, (זע נומ. 255). א שפּריכוואָרט איז באַם קורלענדער באַראָן געווען: „ער שילט זיך ווי א לאַנדקנעכט". אז דער פּריץ פלעגט זיך לייגן אָפּרוען אין פרייען פעלד, האָט ער געהאט א שפּאָטישן ווערטל דערצו: „ער שלאָפט אין לאַנדקנעכטס שטוב". דער לאַנדקנעכט האָט טאַקע גאָרניט געהאט אַף דער ערד, א חוץ דער זון פון אונטערן פרייען הימל, (זע נומ. 269). די אָרימקייט איז געווען אַזוי גרויס, אז א דעמאָלטיק פּויעריש גלאָז־שייבל, קלענער פון א שפּאַן אַף א שפּאַן,

*) א רעשט פון די ליוון—א צוועלף הונדערט נפשות—זיינען נאָך געבליבן עד היום. זיי וואוינען אַפן לעטלענדיש־עסטישן גרענעץ, און א פישער־דערפל איז זייער הויפּט־צענטער. זייער שפּראַך איז ענלאַך אַף פיניש. קיין ליטעראַטור האָבן זיי ניט. בלויז אין 1867טן יאָר איז אין ליוויש אַרויס מתי'ס עוואַנגעליאום, אין 1921טן יאָר—א 20־זייטלדיקע בראָשורקע, און אין 1924טן יאָר—א זאַמלונג פאָלקס־לידער. כדאַי צו באַמערקן די נאַציאָנאַלע האַרטנעקיקייט פונם ליווישן רעשט. איבער די טירן פון א טייל ליוון היינגען אויפשריפטן: „ריידן נאָר ליוויש".

איז געווען א לוקסוס. מען האָט באַזונגען, ווי דאָס זונעלע שווימט ארום אין הימל און קוקט אריין אין גלאָזיק פענצטערל, (זע נומ. 301-302). א טשוואַק האָט מען ניט באַנוצט, נאָר א הילצערן פלעקל, (זע נומ. 306).

אן ערות פון דער קנעכטשאַפט איז אין דער דיינע די פּאַטאַלע פּאַסיוויטעט, דער שטענדיקער לירישער טאָן, אָן שטורעם און אויפ־ברויז. קיין קינדער־לידער זיינען כמעט ניט בנמצא. קוים דאָס קינד וואַקסט אונטער, ארבעט עס אין פעלד און זינגט נאָך די דער־וואַקסענע. עס זינגט ביי דער טשערעדע, ווי דער זקן—דער פּאַסטוך. דאָס קליין מיידעלע אין פעלד פלעכט זיך פון בלומען א קרענצל, גלייך מיט די דערוואַקסענע שוועסטער. קלאָגט זיך דאָס לעטיש מיידל, וואָס קינדער צעמאַטערן אירע לידער, זינגען זיי נאָך, שלעפּנ־דיק א לאַפּצע איבער דער פּאָדלאָגע, (זע נומ. 287). די פאָלקס־טענץ באַ די לעטן, האָט מען געשריבן אין זיבעצנטן יאָרהונדערט, האָבן פארלאָרן זייער פרייע באַוועגונג און יוגנטלאַכקייט. זייער טאַנץ ווייזט אויס, גלייך עס צעגייען זיך אויסגעמאַטערטע מענטשן נאָך א שווערער מלאכה. עלעגיש זיינען די דיינע־ניגונים. דער אופן פון געזאַנג גופא איז פארטרויערט. זעצן זיך צוויי מיידלאַך איינע אנט־קעגן דער אנדערער, אָנגענומען זיך פאַר די הענט און זינגען אפן קול. די צוהערער באַגלייטן פארדומפּט און איינטעניק. דאָס שווער לעבן ווייזט זיך ארויס אין דעם, וואָס ס׳ווערן באַזונגען קלייניקייטן, ווי א טיש און א שטול, (זע נומ. 313-314). א מיידל אין איר גאָלדענעם חלום טראַכט פון אן אַקערמאַן—א באַשערטן און אן אייגן פּיצל ערד, (זע נומ. 414).

האָט זיך באַנאַכט דערהערט אין א פּויערישער שטוב א סקריפּ, האָט מען געמיינט, לויטן פאָלקסגלויבן, אז דאָס וויינט א פּויעריש מיידל, וואָס איז בגוואַלט פארשפּאַרט באַם פּריץ אין פּאַלאַץ. „וואָסער יאָמערלאַך געזאַנג הילכט דורך באַנאַכט?"—און מען ענטפערט: „דאָס זינגט די דינסט פון רשעות׳דיקן פּריץ". „שפּינראָד, מעגסט אוועק־פאַלן,—זינגט מען,—מ׳האָט די שפּינערין ווייט פארשלעפּט", (זע נומ. 273-274).

די באַראָנען האָבן אויך געשטעלט אויפקוקערס, וואָס פלעגן מיט בייטשן טרייבן אין רוקן דעם לאַנדקנעכט. וואַלד־שומרים פלעגן הארט באַשטראָפן דעם פּויער פאַר נעמען א בינטל האָלץ פון וועלדער, וואָס זיינען געווען טויזנטער אַקער די גרויס. אויפקוקערס און וואַלד־שומרים פלעגט דער באַראָן אָפּטמאָל רעקרוטירן פון ניט־געזעצלאַכע קינדער פון פארגוואַלטיקטע און פארפירטע דאָרפס־מייד־

לאַך. מיט גאַליקער שנאה און פאַראַכטונג זינגט דער לעט, ווי „פון ביינער מאַכן הינט א שליטן,—ס׳האָבן הינט א הונט געשליטלט״
\— דעם וואַלד־שומר, (זע נומ. 389).

אַלע לעטן האָבן געשטעקט אין וואַלד און א סך זינגט מען וועגן ביימער. מיט ביימער פלעגט מען פאַרגלייכן דאָס מענטשלאַכע לעבן און מיט ביימער פלעגט מען פאַרבינדן דעם לויה־קולט. די שכנ׳יש־דיקע ווייסרוסן פלעגן אָנרופן די לעטן „פּאָדדובניקעס״, ווייל גייענדיק צו א לויה, פלעגן זיי זיך אָפּשטעלן פאַר איטלאַכן דעמב. אין וואַלד האָט מען געהאַקט האָלץ, געטרונקען ביימער־סאָק און אין ביימער אויסגעדליבעט בינשטאָקן. דער בינער איז געווען דער פויער, וואָס אין געווען פעסט אין מעמד. מען ווינטשט זיך פאַר א חתן קריגן דעם בינערס זונדעלע, (זע נומ. 379). טיף פאַרשטעקט אין וואַלד גלייי מען זיך מאַכן א מרחץ: אהין פלעגן געווינערינס אוועק צו געבוירן זייערע קינדער און אהין פלעגט מען אוועקגיין שטאַרבן. די מיידלאַך פלעגן קלייבן זייער נדן אין א גרויסן צעבער מיט א דעקל אָדער אין א קופערט מיט אן אראָפּגעהאַנגענעם שלאָס. די מאַמע אָדער די באָבע פלעגן דעם שליסל טראָגן מיט זיך, (זע נומ. 322).

עס איז שטאַרק צו מערקן די איינגעפונדעוועטקייט פון עלטסטן ברודערס אפּוטרופּסות, (זע נומ. 118, 211, 212).

געפינען זיך דיינעס, וואָס פאַרטראָגן אונז צו דער אוראַלטער פּרימיטיוון משפּחה, אין פאַרשטעקטן דאָרף, וואו שוועסטער דאַרף זיך אפילו ראַטעווען פון ברודערס תאוה׳דיקן אָנגריף.

דער שטאַרקער לעט, פאַרהאַרטעוועט אין פראַציע, אין דער נאָענט־קייט צו וואַסער און וואַלד, האָט דאָך, ניט געקוקט אויף גאָר זיין פאַריאָכונג, באַהויכט זיין לירישע שטילע דיינע מיטן אָטעם פון קראַפט.

עס קלינגען דעריבער אין דער דיינע נאַטירלאַך אזוינע האַמעטנע ביישפּילן, ווי „אף אן אָקס פיר איך מיין שוועסטער, ס׳זאָל ניט ציטערן די ערד״, (זע נומ. 436).

די נאָענטקייט צו דער נאַטור אין דער לעטישער דיינע, די געצנ־דינערישע אויפגעגאָסנקייט מיט איר, זעט זיך ארוים ניט דווקא דורכ־דעם, וואָס די נאַטור ווערט אזוי פיל באַזונגען, נאָר וואָס אין איטלאַכן געגנשטאַנד פון ארום האָט זיך געקענט קאָנצענטרירן און אויסשעפּן די גאָרע לעבנאָנשויאונג פון לעט. איטלאַכער געגנשטאַנד ווערט, גלייך אן אַנגל, וואָס פאַרטשעפּעט, גרייפט אָן זיין נשמה און עס וויקלט זיך דאָס ליד ארום דעם געגנשטאַנד. מעג מען זינגען וועגן בוים אָדער

פויגל, קאָרן, יאַגדעס, ליבע אָדער טויט, וועגן א בינשטאָק, א שטוב, א טיש,—וויקלט זיך די לעטישע דיינע, ווי די לעטן פאַרגלייכן זייער געזאַנג, „ס׳וויקלט זיך, ווי א קנויל״, (זע נומ. 286). פערז אַף פערז, אַנגלט, אַנגלט פון דער נשמה—ביזן לעצטן הויך. די פאָרם פון דער לעטישער דיינע איז, אויבערפלעכלאַך געקוקט, פּרימיטיוו און אומבאַהאָלפן. איטלאַכע דיינע האָט פיר שורות. א ניינציק פּראָצענט דיינעס זיינען פיר־שורה׳דיקע מיט א צווייאיקן פּאַראַלעליזם. די ערשטע צוויי שורות פון דער נאַטור, די אנדערע צוויי—גענומען פון לעבן. אזוי דיינע נאָך דיינע. א משל און א נמשל... מען באַדאַרף אָבער דערפון ניט דרינגען, אז דער פּאָעטישער פאָלקס־גאון באַם לעט קען נאָר אויבערפלעכלאַך זיך א שפּיל טאָן, ווי א קינד, נאָר לייכטזיניק און כאַאָטיש אומשפּרינגען פון געגנשטאַנד צו געגנשטאַנד און איז ניט בכח דורכצופילן ביזן גרונט און זיך פאַרטיפן אין געדאַנק. די כלומר׳שט כאַאָטיש־אָנגעוואָרפענע פיר־שורה׳דיקע דיינעס באַקומען דורך אן אייגנאַרטיקער אימפּראָוויזאַציע זייער טיפקייט און קאָנצענטרירטקייט. הויבט אָן, דהיינו, דער לעט זינגען וועגן דעמב, וועט ער זינגען וועגן אים דויערנדיק און לאַנג, ביז דער זינגער שעפּט זיך אינגאַנצן אויס. „האָט דער יאַסען א ווייב, דער קליאָן האָט א ווייב״, און דער דעמב ניט... „בויגט זיך דער דעמב צו אלע זייטן לאָנקע...״ דאָ קומט אויף, ווי שיין און רייך דער דעמב וואַקסט. ווידער א פאַרגלייך—נאָר צו דער ליפּע קען מען אים פאַרגלייכן, און די ליפּע פאַר׳כשופ׳ט אים... און וואַקסן קען דער דעמב אויך אין א זומפּיקן טאָל... די בינעלע פאַרוואַרפט צו אים א זיידן פעדימל... באַלד באַדויערט מען דעם דעמב... „חזירים גריזשענען אָפּ זיינע וואָרצלען, מיידלאַך ברעכן אין דער הויך זיינע צווייגן...״ (זע נומ. 390, 393). נאָך צענדליקע פיר־שורה׳דיקע דיינעס וועט דער לעט אויסזינגען אלץ וועגן דעמב, וואָס וועט אלץ בילדלאַכער, וויקלט זיך ברייטער און מעכטיקער פאַנאַנדער און גיסט זיך צונויף מער און מער מיט דער נאַטור און מיטן גאַנצן מענטשלאַכן געפיל. די פרייע צונויפשטעלונג פון די פיר־שורה׳דיקע דיינעס מאַכט בויגעוודיקער די שילדערונג, לאָזט איטלאַכן זינגער זיך קאָנצענטרירן אַף א באַזונדער אופן און די פּאָעטישע שילדערונג פאַרבלייבט אין זיכרון אַף אלע מאָל.

אין די געדרוקטע דיינע־ניגונים פאַרלירט אָפּט די לעטישע דיינע איר בויגעוודיקייט, ווייל דער צונויפשטעל פון די פיר־שורה׳דיקע דיינעס איז קינסטלאַך־פאַרגליווערט.

איז בכלל פיל אָפּהייגניק באַם נאָכזינגען א ניגון פון א געדרוקטן נאָטן־טעקסט פון דער אינטערפּרעטאַציע, פונם אויסטייטש. טרעפט

אָפּט אין פֿאָלקסלידער, אז עס איז אומגעלונגען ארויפגעפּאַסט, א ניגון אף ווערטער, צי ווערטער אף א ניגון, און נאָך דורך דורות „קנייטשט" זיך איין, גיסט זיך אויס. דער פרייער צונויפשטעל פון די פיר־שורה'־דיקע דיינעס באַם געזאַנג מאַכט איטלאַכן פֿאָלקס־זינגער מעגלאך, לויט זיין געשמאַק, ענדערן און פורעמען דאָס ליד.

אין באַלטיש געגנט איז דער לעט פּיזיש דער שטאַרקסטער טיפּ. דער דורכשניטלאכער לעבנסדויער איז זייער א הויכער, גרייכט איבער זעכציק יאָר. דערפאַר די לעצטע צייט, אז דער לעט איז ארייַנגע־דרונגען אין שטאָט, האָבן די שטאָטישע מחלות און תאוות אים פאַר־כאַפּט מיטן גאַנצן אימפּעט. דאָס געפערלאַכסטע איז געוואָרן דאָס שיכרות, וואָס ווערט אין דער לעטישער פֿאָלקסדיכטונג אַזוי באַוויינט און באַשטריטן. דאָס גרעסטע אומגליק איז פאַר א מיידל קריגן א מאַן—א שיכור. ערגער, אפשר, איידער אַן אַלמן, (זע נומ. 121).

די לעטן, ווי א פֿאָלק, זיינען אין דער דיינע פּאַסיוו. אין דרייצנטן יאָרהונדערט, קוים זיך באַוויזן אף דער היסטאָרישער אַרענע, הויבט זיך באַלד אָן די קאָלאָניזירונג פון די דייטשישע ריטער—די קרייץ־טרעגער. אונטער די דייטשישע טעווטאָנישע אָרדנס בלייבן די לעטן ביזן 1562טן יאָר. זיי פאַלן דערנאָך ארונטער אונטער דער פּוילישער הערשאַפט ביזן 1795טן יאָר. באַ דער אָנטגילטיקער צעטיילונג פון פּוילן גייען די לעטן, צוגלייך מיט די ליטווינער, אריבער צו רוסלאַנד. א טייל פון לעטלאַנד, ליפלאַנד, מיט דער שטאָט ריגע, איז נאָך געווען פון 1629 ביז 1721טן יאָר אונטער שוועדן. דאָס לעטישע פּויערים־פֿאָלק איז אָבער פאַר די גאַנצע זיבן הונדערט יאָר געבליבן צוגלייך פאַרקנעכטעט באַם דייטשישן באַראָן.

פּריער—מס, דערנאָך—צוואַנג־ארבעט, און צולעצט—פּאַריאַכט לייב און לעבן. ניט פירנדיק קיין זעלבסטשטענדיקן מדינה־לעבן זייענ־דיק געשיכטלאָך־פּאַסיוו, האָבן ניט די לעטן קיין העראָאישע פֿאָלקס־לידער. דאָס לאַנד פון די לעטן האָט געהאַט אָנצאָליקע מלחמות און דער לעט האָט א שפּריכוואָרט: „ניט געבאָרן נאָך דער טאַטע, און דער זון איז שוין אף מלחמה". אָבער מען האָט זיך ניט געשלאָגן פאַר די אינטערעסן פון לעטן און דער לעט איז צו מלחמה געגאַנגען געצוואונ־גענערהייט.

באַ די לעטן, ווי באַ די ליטווינער, איז ניטאָ אין די מלחמה־דיינעס קיין אַקטיווע שלאַכטפעלד־לידער. זיי זיינען אלע עלעגיש און אינטים־ליריש. דאָס זיינען געזעגענונג־לידער, ארויסלאָזעניש, באַ־גלייטעניש און דערוואַרטונג. דער'עיקר'שט ווערן באַוויינט די געפאַלענע.

ניט געוואוסט האָבן אָפּט די לעטן, פאַרוואָס און פאַר וועמען זיי שלאָגן זיך. די אַלע מלחמות, וואָס האָבן כסדר פאַרניכטעט מיט פייער און שווערד זייער לאַנד, האָבן זיי ניט בעסער פאַרשטאַנען, איידער דעם צפון־שיין, וואָס זיי האָבן דערקלערט דערמיט, אַז דאָס פירן ווייטער אין הימל דעם שלאַכט די נשמות פון די געפאַלענע. נאָך יעדער מלחמה זיינען בלויז אויפגעקומען נייע יתומים־דיינעס.

מערקווירדיק,—סיי די לעטן, סיי די ליטווינער דערמאָנען ניט מיט קיין שנאה די פעלקער, אַנטקעגן וועמען מען האָט זיי געצוואונגען זיך גיין שלאָגן.

דאָס געזאַנג וועגן אַנדערע פעלקער איז בכלל מחוץ דעם קרייז פון דער אינטים־לירישער דיינע. מען זינגט אין דער לעטישער דיינע א סך און מיט פאַרביטערונג קעגן דייטש, נאָר דערפאַר, ווייל מען אידענטיפיצירט אים מיטן באַראָן און פריץ. וועגן אַנדערע פעלקער ווערט ניט פיל געזונגען.

וואו ניט וואו ווערט אויך דערמאָנט דער איד.

פעסטצושטעלן, ווי אָפט זינגט זיך וועגן אידן אין דער לעטישער דיינע, האָב איך איינמאָל נאָכגעזוכט א פערצן טויזנט נומערן *)— דיינע נאָך דיינע,—און ספּעציעל אין די אָפּטיילונגען, וואו עס ווערן דערמאָנט פעלקער און לענדער, און האָב קוים אָנגעציילט א פינף און צוואַנציק נומערן, וואו עס דערמאָנט זיך א איד. דיינעס וועגן אידן אין דער לעטישער דיינע זיינען נאָך ווינציקער, ווי אין דער ליטווישער.

זיינען אידן געווען אין לעטלאַנד ניט פיל. קורלאַנד און ליפלאַנד איז געווען אין צאַרישן רוסלאַנד מחוץ דעם אידישן תחום און אידן האָבן זיך דאָרטן ניט געקענט פריי באַזעצן. עס לאָזט זיך אָבער לייכט מערקן אין דער לעטישער דיינע, אַזוי ווי אין דער ליטווישער, אַז די דיינעס, וואָס זיינען דייטלאַך פּרויענדיכטונג אָדער האָבן א כאַראַקטעריסטיש פאָלקסטימלאַכן טאָן, זיינען ניט באַליידיקנדיק, (זע נומ. 336־337). גלאַט־זשע וואו ניט וואו וואוילעריש־אַנאָנימע גראַמער־

---

*) לויטן טעקסט פון דער פולסטער לעטישער דיינעס־אויסגאַבע פון קרישטשיאַן באַראָן פון נומ. 20,478 ביז 34,301. זאָל דאָ אונטערשטראָכן ווערן, אַז די פערצן טויזנט לעטישע דיינעס, וואָס זיינען כמעט אַלע פיר׳שורה׳דיקע, קאָנען אין כמות פאַרגליכן ווערן צו א צוויי און א האַלב טויזנט ליטווישע. די פינף און צוואַנציק, וואו עס רעדט זיך וועגן אידן, זיינען גלייך אין כמות נאָר צו א פיר־פינף ליטווישע.

רייקעס וועגן אידן זיינען פאר דער לעטישער דיינע אויך אזוי ניט כאראקטעריסטיש, ווי פאר דער ליטווישער *).

די לעטישע דיינע, ווי די ליטווישע, איז דער׳עיקר׳שט פרויענדיכטונג. לויט דער אויטאָריטעטער מיינונג פונם דיינעס־פאָרשער קאַרל ביטנער זיינען איבער זיבעציק פראָצענט לעטישע דיינעס געדיכטעט פון פרויען. די נייעסטע פאָרשער פון דער לעטישער דיינע קומען צו דערזעלביקער אויספירונג.

געווים זיינען אין א גרויסער צאָל לעטישע דיינעס, ווי אין ליטווישע, דורכגעמישט שורות פון פרויענדיכטונג מיט מענערדיכטונג. בולט געמישטע, אָדער אומקלאָרע לעת עתה פאר דער פאָרשונג, זיינען אָנגעציילט ביז אן אַכצן פראָצענט. ריין מענערישע דיכטונג נאָר א צען פראָצענט.

עס וואָלט געווען איבערפלעכלאך, אז מען זאָל אַלע ליריש־אינטימע דיינעס צורעכענען צו פרויענדיכטונג און אלע שכל׳דיק־באַלערנדיקע צו מענערדיכטונג. האָט די לעטישע, ווי די ליטווישע פרוי שווער געאַרבעט אין פעלד און אין דער היים. אירע פיס האָבן ניט גע־וואוסט קיין רו. דיקע, שטאַרקע פיס איז געווען א שטאָלץ פאר דער לעטישער פרוי. די לעטישע פויערטעס פלעגן ארומוויקלען זייערע פיס, אָדער אָנטאָן עטלאכע פאָר זאָקן, זייערע פיס זאָלן אויסקוקן דיקער. די ניכטערע שכל׳דיקייט און אויסגערעכנטקייט פון דער לע־טישער, ווי פון דער פויערישער ליטווישער פרוי, זעט זיך ארויס פון

---

*) מכוח דעם איד אין דער לעטישער דיינע זיינען דערלאָזבאַר די אייגענע אויספירונגען און השערות, וואָס אין דער ליטווישער.

געמיינזאַם זיינען אויך די שוועריקייטן באַם איבערזעצן די לעטישע און ליט־ווישע דיינעס אין אידיש.

אויך אין דער איבערגעזעצטער לעטישער דיינע האָב איך אָפטמאָל דערלייגט אָדער געמינערט א טראַף אין א שורה, אַבי ניט צו שעדיקן אן אייגנטימלאכן פארגלייך אָדער אויסדרוק, צי דעם וואוילקלאַנג. (זע איינלייטונג צו די ליטווישע דיינעס זייטן 15־20).

זאָל דאָ דערמאָנט ווערן, אז איך שרייב אין אידיש, צוגעפּאַסט צו אונזער אויסשפּראַך: „דיינע”, „דיינעס”, ניט ווי אין לעטיש: „דיינאַ”, „דיינאַס”, צי ווי אין ליטוויש: „דיינאַ”, „דיינאַס”.

דער לעט, ווען ער שרייבט וועגן ליטווישן פאָלקסליד, שרייבט ער, ווי עס איז אין גייסט פון דער לעטישער אויסשפּראַך, „דיינאַס”, און ניט ווי עס איז אין ליט־וויש „דיינאַס”. דאָסזעלביקע טוט דער ליטווינער. ער באַצייכנט די לעטישע פאָלקסלידער מיטן וואָרט, וואָס איז אייגנטימלאך פאר ליטוויש: דיינאָס.

איך מיין, אז דאָס וואָרט, וואָס באַצייכנט דאָס פאָלקסליד פון אונזערע צוויי שכנות׳דיקע פעלקער „דיינאַ”, וואָס איז אגב געוואָרן אן אינטערנאַציאָנאַל וואָרט, מעג זיך איינבירגערן אין אונזער לשון, ווי א סך אנדערע איינגעבירגערטע פרעמד־ווערטער, און מעג ווערן ארויסגערעדט ניט מיט א פלאָנטערנדיקער צונג: (דיינאַ, דיינאָס, דיינאַ—דיינאַס), נאָר אינם גייסט פון אונזער שפּראַך: דיינע—דיינעס.

זייער א סך דיינעס. אפילו אין א צאָל שאָקירנדיקע אָדער וואוילערישע דיינעס זיינען זיכער אריינגעשטרייפט שורות פון פרויענדיכטונג. פרויענגעמיט רייסט זיך אמאָל אריין אונערוואַרטעט אין דיינעס, וואָס זיינען, דוכט זיך, ריינער מענערישער גייסט־אויסברוך.

דער אוימגעהוירער שלל לעטישע דיינעס און די אַלערלייאיקע נוסחאות זייערע באַווייזן, אַז דאָס גאַנצע לעטישע פאָלק האָט מיט־געדיכטעט און אימפּראָוויזירט. איטלאַכע לעטין, אפשר, האָט, פלעכטנדיק פון בלומען און פאַטשערקעס איר מיידל־קרענצל, אויך אריינגעפלאָכטן איר פליטעריל אין פאָלקסליד.

די לעטישע דיינע האָט אויך איר מאַרטיראָלאָג. די אַלע אַזוי גערופענע „קולטור־טרעגער״ אין לעטלאַנד, ווי די קרייץ־טרעגער און דייטשישע באַראָנען־פּריצים, די קאַטוילישע גלחים, דערנאָך די פּראָ־טעסטאַנטישע פּאַסטאָרן האָבן האַרטנעקיק געשטריטן מיט דער לעטי־שער פאָלקס־דיכטונג און געזוכט צו איר פאַראַכטונג. דער פּרינציפּ פון דער לוטעראַנישער קירך האָט דערלאָזן איטלאַכע פאָלקס־שפּראַך צום גאָטעסדינסט און דערמיט דערהויבן דאָס פויערישע לעטיש ביז צו דער קירך, אָבער ווי דאָס ברויט, וואָס דער לעט האָט געגעסן, איז געווען מעקענע, אַזוי איז געווען מעקענע, זייט הונדערטער יאָרן, זיין גייסטיקע שפּייז. מען האָט פאַרפאַסט פאַרן לעט קאַטעכיזיסן „צו ראַטעווען פון געצנדינערײַ, אָבערגלויבעניש און כשוף״ און גילערנט נאָר געהאָרכזאַמקייט צום פּריץ. אין א זייער פאַרשפּרייטן ספר׳ל פון פרומע דרשות האָט זיך געזאָגט: „האָרך דיין פּריץ, האָרך דיין פּריצ׳טע, און אויב ניט... וועט געהאָרכזאַמקייט דיר ווערן אָנגעשריבן מיט א רוט אַפן רוקן״. עס האָט זיך א דייטשישער באַראָן אַמאָל אויסגעדריקט: „ווי מיין שעפּסן־טשערעדע דאַרף ניט וויסן, וואָס פאַר א פאַסטוך איך וועל פאַר איר נעמען, אַזוי באַדאַרף די לעטישע פויערים־געמיינדע ניט וויסן, וואָס פאַר א פּאַסטאָר איך וועל צו זיי אַראָפּברייננגען״.

אמת, ס׳זיינען אויך געווען פּאַסטאָרן־אידעאַליסטן, גוטהאַרציקע און געבילדעטע מענטשן און קענער פון לעטיש. אָבער די בעסטע אפילו פון די בעסטע האָבן יאָרהונדערטער לאַנג ניט געקענט דולדן די „רויע געצנדינערישע דיינע״. מען האָט פאַרן פאָלק פאַרפאַסט באַלערנדיקע שירים און אויפגעבלאָזענע פּאַסטאָראַלן, אפילו א דראַ־מאַטיש ווערק—די ערשטע לעטישע דראַמע—וועגן... דער נוציקייט צו שטעלן פּאָקן, אבי דאָס פאָלק זאָל פאַרשטויסן זיינע דיינעס.

אָבער נאָך געפערלאַכער פונם פּאַסטאָרשן מוסר איז געווען פאַר דער דיינע דער רעליגיעזער פאַנאַטישער אויפברויז, וואָס פלעגט פון

צייט צו צייט אויסברעכן בא די לעטן גופא און צעטרייסלען דאָס גאַנצע פאָלק. מען פלעגט אין קלעגלאַכן גורל זיך וואַרפן זוכן דעם ריינעם קריסטנטום, אָפּזאָגן זיך פון דער וועלט און זיך פּייניקן. די אַסקעטישע פּריידיקער, אויפגעקומענע פון פאָלק, פלעגן רופן זיך אָפּ־קערן פון דער מונטערער עראָטישער דיינע. מיט דער גרעסטער עקשנות פלעגן זיך די פאָלקס־פאַנאַטיקער וואַרפן אַרויסרייסן און פאַרטיליקן די געצנדינערישע דיינע... ניט קיין חידוש, אַז אַ סך דיינעס זיינען פאַרקריסטלט געוואָרן.

דער מאַרטיראָלאָג פון דער לעטישער דיינע, איז דער מאַרטיראָלאָג פון לעטישן פאָלק. בלויז אין 17טן יאָרהונדערט, אונטער דער שוועדישער הערשאַפט, האָט דאָס לעטישע פאָלק פרייער אָפּגעעטעמט. מען האָט באַגרענעצט דעם ווילקיר פון די פּריצים און זיך זאָרגפעלטיקער באַצויגן צו די לעטן. דעמאָלט האָט זיך אויך די לעטישע דיינע צעבליט און ברייט צעגאָסן. די שוועדישע תקופה רעכנט זיך פאַר דער בלי־תקופה פון דער לעטישער דיינע.

פאַרעפנטלאַכט ווערן צוערשט עטלאַכע לעטישע דיינעס אין 1761טן יאָר, אַלס שפּראַך־מוסטערן אין אַ „לעטישער גראַמאַטיק". אין 1764טן יאָר ווערן ווידער פאַרעפנטלאַכט עטלאַכע לעטישע דיינעס מיט אַ דייטשישער איבערזעצונג אין אַ ריגער אויסגאַבע „געלערטע בייטראַגע". עס באַקענט זיך מיט זיי דער דייטשישער דיכטער הערדער און דרוקט זיי איבער אין 1779טן יאָר אין זיין זאַמלונג „שטימען פון פעלקער אין לידער". ערשט אין 1807 און 1808טן יאָר לאָזט אַרויס פּאַסטאָר בערגמאַן צוויי זאַמלונגען דיינעס—אינאיינעם 490 נומערן. אייגנהאַנטיק האָט ער זיי אויסגעזעצט אין דער קליינער דרוקעריי אינם שטעטל רויען. ער האָט אָפּגעדרוקטביידע זאַמלונגען אין זייער ווייניק עקזעמפּליאַרן און זיי זיינען ניט געווען אין פאַר־קויף. אין אַריינפיר־וואָרט ווענדט ער זיך צו זיינע לעטישע ברידער—פּאַסטאָרן, זיי זאָלן אייפערדיג זאַמלען די לעטישע פאָלקספּאָעזיע. באַאיינפלוסט פון בערגמאַנען, פאַרעפנטלאַכט אין 1807טן יאָר פּאַסטאָר וואַר אַ זאַמלונג פון 411 לעטישע דיינעס.

אַ לאַנגע צייט בלייבן זיי אָן נאָכפאָלגער. ערשט אין 1844טן יאָר גיט אַרויס אין מיטאַווע פּאַסטאָר קאַרל ביטנער אַ גרעסערע זאַמלונג פון 2854 דיינעס. ביטנער האָט געהאַט אַ פיינפילנדיקן חוש פאַר פאָלקס־פּאָעזיע און האָט געגעבן דעם ערשטן קריטישן שטופּ.

דאָס ביסל אָנגעזאַמלטע דיינעס איז אָבער געווען נאָר די אַרבעט פון דייטשישע פּאַסטאָרן. אין אָנהויב פון די זיבעציקער יאָרן פון

פּאַריקן יאָרהונדערט, נאָך דער באַפרייאונג פון די פּויערים פון לייב־קנעכטשאַפט, קומט אויף די לעטיש־נאַציאָנאַלע אויפבלי־תקופה און לעטן אַליין הויבן אָן זאַמלען זייער פאָלקלאָר. זיי פאַראינטערעסירן אויך רוסישע עטנאָגראַפן. כדי צוציען די לעטן צו רוסלאַנד, ווערן אַרויסגעגעבן צוויי אינטערעסאַנטע, זייער ערנסטע דיינעס־זאַמלונגען, באַגלייט מיט אַ רוסישער איבערזעצונג. דער לעטישער טעקסט איז אויסגעזעצט מיט רוסישע בוכשטאַבן. איינע—אין ווילנע אין 1868טן יאָר פון ספּראָגיסן, מיט 1857 דיינעס, אַ צווייטע זאַמלונג—אין מאָסקווע אין 1873טן יאָר, מיט 1118 דיינעס. די רוסישע געלערטע פאַראינטערעסירן זיך מיט דער לעטישער דיינע אַלץ מער.

נאָך דערשיינען זאַמלונגען אין לעטיש מיט טויזנטער דיינעס. נאָר אָט נעמען זיך צונויף אין 1876טן יאָר די זאַמלער גופא. ווער גיט זעכציק רובל, ווער פערציק. מען קריגט אריין נאָך אַ הונדערטער און מען פּלאַנט פאַר די לעטן גופא אַרויסצוגעבן אַ צוגייִנגלעכע אויסגאַבע פון די וויכטיקסטע דיינעס. דאָ ווערט צוגעצויגן דער צוקינפּטיקער נעסטאָר פון דער לעטישער דיינע—קרישטשיאַן באַראָן. עס טוט זיך אַ שאָט צו די זאַמלער דיינעס און וואַריאַנטן פון אַלע עקן לעטלאַנד, אין די צענדליקע טויזנטער, און די געפּלאַנטע ראַמען ווערן אומגעהויער צעוואַקסן. מיט אײַזערנער געדולד און התמדה ווערט געזאָרטירט. קריסטיאַן באַראָן באַשליסט צו ווידמען זיין לעבן דער פאָלקסדיכטונג, און גלייך ווי לאַנגע יאָרן וואָלטן אים געשיינקט געוואָרן, ער זאָל קענען זיין אַרבעט פאַרענדיקן.

געבאָרן אין 1835טן יאָר—געשטאָרבן אין 1923טן יאָר. יונגערהייט שטודירט ער אין דאָרפּעטער מאַטעמאַטישן פאַקולטעט. טרעט אַרויס פון אוניווערזיטעט צוליב אָרעמקייט. לאַנגע יאָרן—אַ הויזלערער אין מאָסקווע, וואוינט דערנאָך אין מילגראַבן, אונטער ריגע, אין „הויז פאַר אָרימע לעטישע ליטעראַטן", אויסגעבויט פון אַ לעטישן פילאַנטראָפּ. זיין אַרבעט אונטערברעכט ניט באַראָן בא קיינע אומשטענדן. נאָך אַ קלענערער זאַמלונג פון די פּאָפּולערסטע לעטישע דיינעס אין 1888טן יאָר, לאָזט ער אַרויס אין 1894טן יאָר דעם ערשטן גרויסן באַנד פון זיין מאָנומענטאַלער דיינעס־זאַמלונג. דער ערשטער באַנד דרוקט זיך אָף פּריוואַטע מיטלען, די איבעריקע בענדער גיט שוין אַרויס די רוסישע קייזערלאַכע וויסנשאַפטלאַכע אַקאַדעמיע. דער לעצטער זעקסטער באַנד דערשיינט אין יאָר 1915. זיין האָנאָראַר באַקומט ער מיט אַ טייל עקזעמפּליאַרן, וואָס ווערן פאַרשפּרייט צווישן זיינע פריינט.

גרונט־נומערן זיינען פאראן אין דער אויסגאבע 35,790 און צו איטלאכן גרונט־נומער קומט אוים ביז 6 ווארישאנטן. אינאייגעם— צוויי הונדערט אַכצן טויזנט דיינעס. איטלאכע דיינע האָט איר מעט־ ריקע—פון וואנען און וואו זי איז איבערגעדרוקט אָדער פאַרשריבן. פארשריבן זיינען די דיינעס אין 400 פונקטן,—ממש ביז א לעצט דערפל און פאַרוואָרפן פויערים־הייזל אין לעטלאנד. דער זעקסטער באַנד איז ניט צום עפנטלאכן פארקויף, ווייל ער ענטהאַלט די ציניש און צווייידייטיקע דיינעס. ער האָט 1400 גרונט־נומערן, אחוץ וואַרי־ אַנטן.

א זקן פון דריי און אַכציק יאָר האָט ער זיך דערוואַרט, אין 1918טן יאָר, צו דער באַפרייאונג פון לעטלאַנד. אין יאָר 1922 דערשיינט, נאָך ביי זיין נאָענטסטער מיטארבעט, די צווייטע אויפלאגע פון זיין לעבנס־ווערק. זעקס אן ערך־טויזנטזייטיקע בענדער, געדרוקט אין צוויי שפאַלטן, פראַכטפול געבונדן.

די מער־קערנדיקע דיינעס, נאָך אן אויספאָרשונג און באַטראַכטונג, זיינען גענומען געוואָרן פארן הויפט־טעקסט. די ענלאכע—בייגעלייגט אלס וואַריאַנטן.

די לעטישע דיינעס, ווי אויך די ליטווישע, לאָזן זיך ניט שטרייננ קלאַסיפיצירן. עס קענען א סך ווערן איבערגעטראָגן פון איין אָפטיילונג אין דער צווייטער.

דער גאנצער מאטעריאל איז אָבער איינגעטיילט אזוי, אז ער זאָל שילדערן דאָס לעטישע פאָלק אין אלע זיינע ליידן און פריידן, סביבה און אַרבעט, אין פעלד און אין שטוב, פון וויגל ביזן קבר, און אלץ, וואָס דאָס לעטישע פאָלק—ביז די ווייטסטע אורעלטערן—האָט געזען אפן הימל מיט דער געטין פון גליק—ליימע, בליץ־און דונער־גאָט— פערקאָנס, דעם הימל־שמיד און דעם לייטער צום הימל, און זון און לבנה מיט זייערע זין און טעכטער, און וואַלד און וועלדער, און וואסערן און ווינטן, שדים, רוחות און מכשפים און פארצייטיקע מנהגים, פאררייידענישן, שפּרוכן, קינדער־שפּיל און חתונה און טאַנץ און נאָך, און נאָך...

אָט אזוי ווייזט אוים דער אוצר פון דער לעטישער דיינע.

זאָל אן אָפשפּליטער פונם לעטישן אוצר אויך זיין אין אידיש.

I.

מיטאָלאָגישע

1

פערקאָנס*)

איז פערקאָנס איבער ים געפאָרן,
הינטער ים זיין חתונה:
כלה-זונעלע פאָרט נאָך
מיט איר גאַנצן אויסשטייער,
וועלדער-וואַלד באַטיילנדיק:
דעמבע-בוים—א גאָלדענעם גורט,
קליאָן-בוים—בונטע הענטשקעס,
און דער וויטשקע דינינקער—
גאָלד-געקריצטן רינגעלע.

2

פערקאָנס, שלאָג אין וואַסערקוואל
ביזן סאַמע דעק,—
נעכטן האָט זיך דאָ דערטרונקען
זונס טעכטערל,
גאָלדענע קריגעלאך שווינקנדיק.

3

מ'האָט דאָ נאַכטלעגער געהאַלטן,
מ'האָט דאָ פייערן צעצונדן,—
פערקאָנס האָט זיך דאָ דערוואַרעמט
און זיין מאַנטל נאָכגעלאָזט.

---

*) נאָמ פון דונער און בליץ.

4

זונעלע

ס׳איז ניט אמת, ס׳איז ניט אמת,
אז באַנאַכט שלאָפֿט זונעלע,—
גייט עס דען באַגינען אויף
דאָרט, וואו עס פֿאַרגייט אין אָוונט?

5

זונעלע פֿאַרגייט אין אָוונט,
פֿאַלט אין גאָלדן שיפֿעלע,—
זונעלע שטייט אויף מיט טאָג,
שיפֿל בלייבט זיך שאָקלענדיק.

6

באָדט די זון אין ים
אירע ברוינע פֿערד,
זיצנדיק אַף באַרג,—
די לייצעס גאָלדענע אין האַנט.

7

שלאָף, שלאָף, זונעלע,
אין צעבליטן עפּל־סאָד,—
ס׳האָבן דיר פֿארפּילט די אויגן
עפּלביימערס בלימעלאַך.

8

וואָס האָבן זיך די הינט צעבילט,
זיצנדיק באַם טויער?—
פֿאָרט די זון, צעטרייבט דעם נעפּל
איבער זילבערנער אָזערע.

9

זונעלע לויפט איבער באַרג,
פרעגט: ווער האַלט דאָ נאַכטלעגער?—
קלוגע לייט, וואָס גייען דורך,
שלאָפן ניט אױף הויכן באַרג.

10

קוק איך אױף דיר, זונעלע,
דוכט מיר, ביזט מיין מאַמעלע,—
וואַרעם פונקט אַזוי און ליב,
ס'פעלן נאָר די ריידעלאך.

11

וואַרעם אָן מיך, זונעלע,
האָב ניט ווער זאָל מיך דערוואַרעמען,—
האָב מיך דו ליב, זונעלע,
האָב איך ניט קיין ליבינקן.

12

וואו האָסטו פאַרזאַמט זיך, זונעלע,
שפעט באַגינען אויפגעגאַנגען?
—האָב פאַרזאַמט זיך הינטער בערגעלע,
האָב, יתומה'לע דערוואַרעמט.

13

מיידל-קרענץ פלעכט זונעלע,
אױף דער ווערבע זיצנדיק,—
זונעלע, גיב איינעם מיר,
אין דער פרעמד דאַרף איך אַוועק.

14

האָט אוועקגעשוועבט דער מאָרגנשטערן
אָנקוקן זונס טעכטערל,
נאָר לבנה אָפּגענומען
האָט זונס טעכטערל.

15

אוונטשטערן — מאָרגנשטערן

גאָטס זינדעלאך — גאָטס טעכטערלאַך

פּערקאָנס מאַכט א סעודה׳ניו,
לאָזט זיך רייטן,—אָנגעריטן,—
גאָלדן דעמבעלע צעשפּאַלטנדיק.

וויינט דריי יאָר דאָס זונעלע,
גאָלדענע צווייגעלאך קלייבנדיק,
קלייבט דריי יאָר—אין פערטן
נעמט עס צו אויך שפּיץ פון בוים.

פלעכטן קרענצעלע זונס טעכטערלאך
פון די גאָלדענע צווייגעלאך,
אויסגעפלאָכטן—אָפּגעטראָגן
צו דער ליבער מאַראַס*) קלויסטערל.

---

*) „מארא” איז דער פארביטענער נאמען פון „ליימע”—געטין פון גליק, אויך פון געזאנג.

עס איז אנגענומען די מיינונג, אז די לעטישע דיינעס, וואו ס׳ווערט דער־מאנט „מארא” (מאריע), שטאמען פון אריבער דריי הונדערט יאר צוריק, בעת די איצטיקע פראטעסטאנטישע לעטלאנד איז געווען קאטויליש.

16

זונס טעכטערל, וואו לויפסטו
מיט די גראַבליעס זילבערנע?
—שאַרן היי אַף דווינע־ברעג,
קעגן מאָרגנשטערן.

17

שמידט דער שמיד אין הימל,
שפּריצן פונקען אין דער דווינע,—
שפּאָרן שמידט ער פאר גאָטס זונדעלע,
רינגעלע—פאר זונסטעכטערל.

18

היט איך, היט איך היינט, גאָטס זינדעלאך,
היינט גייט זונעלע אויף א ברוגז'ע,
איר האָט נעכטן אָפּגענומען
רינגעלע בא זונס טעכטערל.

19

האָט געבאָדן זיך זונס טעכטערל,
וואו ס'פאַרבויגט זיך שטראָמיק טייכעלע,—
האָט גאָטס זונדעלע זיך צוגעקוקט
פון הינטער וויטשקעס גאָלדענע.

20

ווענעס פערד און רייטוואָגן
פאַרן טויער פון זונס שטיבעלע?—
זיינען עס גאָטס פערד אין ליימע'ס *) רייטוואָגן
מיט שדכנים צו זונס טעכטערל.

*) זע אנמערקונג צו נומ. 35.

21

װעמעס פערד און װעגענער
פאַר דער שטוב פון זונעלע?

—זײנען עס גאָטס פערדעלאך,
זײנען לײמע'ס װעגענער.

אָנגעקומענע שדכנים
קוקן אָן זונס טעכטערל.

ס'װעלן זונעלעס זינדעלאך
דעם נדן אָפּפירן צום מאָרגנשטערן.

22

גײט אױף פרי דער מאָרגנשטערן
גלוסטנדיק זונס טעכטערל,—
זונעלע, גײ אױך אױף פרי,
גיב ניט טעכטערל צום מאָרגנשטערן.

23

שטײ אױף, זונס טעכטערל,
װאַש אָפּ װײס די ליפּע־טישן,—
ס'קומען מאָרגן אָן גאָטס זינדעלאך
קײקלען גאָלדענע עפּעלאך.

24

ברענען ליכט צװײ אָפּן ים
אין זילבערנע צװײ לײכטער,—
זיצט פאַר זײ זונס טעכטערל,
קרענצעלע באַפּוצנדיק.

25

האָט געקרייט דער גאָלדענער האָן
אַפן ברעג פון דווינע־טייך,
וועקט ער אויף זונס טעכטערל,
וויקלען פעדים גאָלדענע.

26

זע איך אלע שטערן,
נאָר ניטאָ דער מאָרגנשטערן,—
מאָרגנשטערן איז אַוועק,
זיך שדכנ׳ען צו זונס טעכטערל.

27

שיינט ער ניט דורך נאַכט דער שטערן,
וואָס גייט אויף אין אָוונט,—
ער פאַרקייקלט האַלבע־נאַכט זיך
צום געצעלט פון די נשמות.

28

לבנה

זאָג, לבנה׳לע, וואו לויפסטו
אינם שטערנדיקן מאַנטל?
—לויף איך, אייל איך אף מלחמה
העלפן דיינע ברידערלאַך.

29

שיין, לבנה׳לע, אף דיין וועג,
פאַר מיין באַגלאָזטן פענצטערל,
שפּין איך וויסן פלאַקסעלע,
האָב ניט וועך ס׳זאָל קין מיר שפּאַלטן.

30

זונעלע און לבנה

איז דריי טעג, דריי נעכט
גאָט אַף זונעלע אין כעס,—
זון געוואָרפן צו לבנה
האָט א זילבערן שטיינדעלע.

31

זונעלע צעהאַקט לבנה *)
מיט א שאַרפן שווערד,
ווייל ער נעמט אוועק די כלה
פון דעם מאָרגנשטערן.

32

זונעלע שמייסט לבנה׳לע
מיט א זילבערן בייטשעלע,
פאר וואָס עס האָט פון מאָרגנשטערן
אָפּגענומען מיידעלע.

33

זונעלע שמייסט לבנה׳לע
מיט א זילבערן ריטעלע.
—אַך, ניט שמייס מיך, זונעלע,
דו נעם ס׳טאָגעלע, מיר—נאַכטעלע.

34

לבנה׳לע, דו ברודער אַלטער,
פאַרוואָס שיינסטו ניט באַטאָג?—
אַלץ דו בלאָנקעסט אין די נעכט,
מיט דיין קיילאכדיקן געשטאַלט.

*) לבנה אין לעטיש—מענלאכער מין.

35

ליימע*)

אלע זאָגן, אלע זאָגן,
אז מיין ליימע איז דערטרונקען,—
זיצט מיין ליימע אויף א באַרג,
אויף א שטול א זילבערנעם.

36

ליימע קומט צו מיר צוגאַסט—
כ'האָב איר ניט א שטול דערלאַנגט,
האָב דערלאַנגט איר זיידן קאָשיקל—
מיר דאָרט לייגן גרינגע טעגעלאך.

37

וואָלט איך שיעור אריינגעפאַלן
אין א טרערן־טייך,
ליימע זאָל ניט אָנהאַלטן
מיך באַם שלייער ווייסינקן.

38

וואַסער מיידעלע איז ערלאַך,
פלעכט איר ליימע קרענצעלע,—
מאַכט אים אוים פון ווייסן זילבער,
גיסט אים אוים פון לויטער גאָלד.

39

ליימע האָט געפרעגט באַ ליימע,
וואו יתומה אָפצוגעבן?—
אָפגעבן אין א תבואה־שפע,
זאָל א לעבן־לאַנג ניט וויינען.

*) נעמען פון גליק.

40

קלייבט זיך ליימע אין גאָטס הויז,
האָט זי מיך צו זיך פאַרבעטן.

ליימע טראָגט א גאָלדענעם גורט,—
מיר דערלאַנגט זי זילבערנעס.

און זי זאָגט מיר, אים דערלאַנגנדיק:
—טראָג אים ערלאַך, מיידעלע.

האָב איך ביטער זיך צעוויינט,
אירע ווערטער הערנדיק.

—אָפּווישן מיט וואָס זאָל איך
מיינע פלייצנדיקע טרערן?

און ס'דערלאַנגט מיר אליין ליימע
ס'אייגן זיידן טיכעלע.

—וואו זאָל איך וואַשן
ליימע'ס געשאָנקן טיכעלע?

אליין ליימע ווייזט מיר אָן,
גאָלדן טייכעלע אין טאָל.

—וואו זאָל איך טריקענען
ליימע'ס געשאָנקן טיכעלע?

אליין ליימע ווייזט מיר אָן,
גאָלדן פלעקעלע אין גערטל.

—וואו זאָל איך וועלגערן,
ליימע'ס געשאָנקן טיכעלע?

אליין ליימע ווייזט מיר אָן,
גאָלדענעם וואַלץ אין קאַמער:

—טריקן עס און וועלגער,
און באַהאַלט באַם דעק אין קופערט.

נאָר אַז אָנקומען וועט חגא,
גיב עס אָפּ צום אַקערמאַן.

גיב אַוועק צום אַקערמאַן,
ליימע׳ס געשאָנקן טיכעלע:

—אין דער פרעמד אַוועקגייענדיק,
דעק מיך איין אין ווייסן שלייער.

∽

41

כ׳האָב א ווייסן באָב געפונען
אפן ברעג פון דווינע־טייך,
לויף איך הין און לויף אהער,—
זוך איך, וואו אים צו פאַרזעצן.

קום איך אָן צום רויזן־גערטל
און האָב דאָרט מיין באָב פאַרזעצט,—
איז מיין באָב הויך אויסגעוואַקסן,
אַזש ביז צו דעם הימל.

קלעטער איך ארויף צום הימל
איבער דעם באָבס בלעטעלאך,—
טרעף איך אָן גאָטס זונדעלע,
פערדעלע זיינס זאָטלענדיק.

—א גוט מאָרגן דיר, גאָטס זונדעלע,
זאָג, וואו איז דיין טאַטע־מאַמעלע?
—טאַטע־מאַמעלע אף ברעג פון ים,—
איך אליין בין דאָ פאַרבליבן.

איך אליין בין דאָ פארבליבן,
אויסצושמידן שווערדעלע,—
האָב זיך שווערדל אויסגעשמידט
פונם גיפט פון בינעלע.

האָב צעהאַקט דעם טייוולס מאַמע,
אף ניין שטיקער,
מיין קאָלירטן קאַפּטל פאַרפלעקנדיק
מיטן טייוולשן בלוט.

—פרעג איך בא דיר, ליבע ליימע,
וואו זאָל איך אים וואַשן?

—זוך אָפּ אזא אָזערע,
וואָס צעפּלייצט זיך אין ניין טייכן.

—פרעג איך בא דיר, ליבע ליימע,
וואו זאָל איך אים טריקענען?—
—זוך זיך אָפּ א דעמב־בוים,
וואָס האָט צווייגן ניין.

—פרעג איך בא דיר, ליבע ליימע,
וואו זאָל איך אים וועלגערן?—
—זוך זיך אָפּ א וואַלץ־געשטעל,
וואָס האָט וואַלצן ניין.

—פרעג איך בא דיר, ליבע ליימע,
וואו זאָל איך באַהאַלטן אים?—
—זוך זיך אָפּ א קופערטל,
וואָס האָט שלעסער ניין.

42

נעליימע*)

ליימע גייט מיט נעליימע
איבער שמאָלן בריקעלע:
ליימע־געטין, גיי פאַרויס,
שטויס די נעליימע אין וואַסער.

43

האָט זיך אָנגעשוכטע נעליימע,
גרייט אין וועג מיך צו באַגלייטן:
ליימע, בעסער דו באַגלייט מיך,
גיי מיט פּיסעלאַך כאָטש באָרוויסע.

*) נעמין פון אומגליק.

44

לאונא דיענא*)

לאונאַ דיענאַ, לאונאַ דיענאַ,
שטויסט מיך ברעג אַרונטער,
נעמט מיך געטעלע פארן הענטל,
פירט מיך באַרג ארויף.

45

לאונאַ דיענאַ, לאונאַ דיענאַ,
למאי פאַרפאַלגסטו מיך נאָר איינע?—
זאָלסט פאַרפאָלגן ווייטער אַנדערן,
זאָל מען מיך ניט אויסלאַכן.

46

שיק א רעגן, גאָטעלע,
בעת כ׳וועל אין דער פרעמד אַוועק,—
פאַלן זאָל אין זייט פון וועג
מיטן רעגן לאונאַ דיענאַ.

47

שדים

פערד הויך הירזשן—שדים פאָרן,
בלישצנדיק שטראָמט טייכל,—
אפן ברעג האָב איך געשטעלט זיך
מיט א שאַרפן שווערדעלע.

*) שלעכטער טאג.

48

צפון־טעכטערל

בוי מיר, טאַטעלע, א שיף,
וועב מיר, מאַמעלע, א זעגל,—
פאָרן וועל איך איבערן וועלט־ים,
זוכן טעכטערל פון צפון־ווינט.

פאָר איך טעג און נעכט א סך,
טעכטערל פון צפון־ווינט ניטאָ,—
קום איך צו א באַרג—אַן אינדזל,
וואו דריי ריזן מאָלן שניי.

—גוטן מאָרגן, שניי־מילנער,
וואו איז טעכטערל פון צפון־ווינט?
—גוטן מאָרגן, גוטן יאָר דיר, רודערער,—
פאָר אַלץ ווייטער קעגן צפון.

פאָר איך נאָך פיל טעג און נעכט,
טעכטערל פון צפון־ווינט ניטאָ,—
קום איך צו א באַרג—אַן אינדזל,—
וואו דריי ריזן שמידן אייז.

—גוטן מאָרגן, אייז־שמידן,
וואו איז טעכטערל פון צפון־ווינט?
—גוטן מאָרגן, גוטן יאָר דיר, רודערער—
פאָר אלץ ווייטער קעגן צפון...

II.

מלחמה

49

זונעלע, א נעפל אויפהויבנדיק,
פאַרשטעקט זיך הינטער וואָלקן,—
רופן פריצים צו מלחמה,
אַליין אַנטלויפנדיק קיין דייטשלאַנד.

50

זאָגט מען: פריצים זיינען העלדן,
שרעקן זיך איבערן שליאַך-וועג רייטן,—
וואַרטן, אַף די פערדלאַך זיצנדיק,
אַף מיין ברודערל.

51

האָט אזוי געזאָגט מיין מאַמעלע,
מיר דאָס קעפּל גלעטנדיק:
—אוי, מיין זונדעלע, ליב זונדעלע,
וואו וועסטו אַוועקפאַלן:
צי אין ליטע,
צי אַף דעק פון וואַסערל?

52

ווייצן-ברויט באַק אוים מיר, מאַמעלע,
אויסריכטנדיק צו מלחמה,—
וועט עס מיר אַף לייגער קלעקן,
זיין מיר גרינגער אַפן רוקן.

53

מוטערל האָט פערד געזאָטלט,
פאָטערל דעם זון ארויפגעזעצט:
—זייט געזונט, אוי, טאַטע-מאַמעלע,
איר וועט מיך שוין מער ניט זען.

54

האָט צעווײנט זיך מיידעלע,
וואָס האָט זיך פאַר'קנס'ט צו מיר,
אַף מיין פערדל זעענדיק
זעלנערישן זאָטעלע.

55

צו מלחמה גייענדיק,
גיב איך מיין ווייבעלע די האַנט.
אָנגעגאָסן פול א הייפעלע
האָבן אירע טרערעלאך.

—אוי, נשמה-ווייבעלע,
וואו זאָל איך דיך לאָזן?—
קאָן מיט זיך ניט נעמען דיך,
לאָזן דאָ איז א רחמנות.

56

בין אַף באַרג ארויפגעגאַנגען,
אַף שפּיץ בערגעלע,—
טרעף איך אָן מיין מיידעלע,
ביטער וויינענדיק.

—זאָג וואָס ווײנסטו אזוי ביטער,
וואָס באַדויערסטו?
—ווי זאָל איך ניט ביטער וויינען,—
מ'פירט מיין ברודערל צו מלחמה.

מוז אַוועקגיין אַף מלחמה,
וואו וועט ער אַהינקומען?—
שווער, אוי שווער איז אַף מלחמה
פאַר די טאַטעס זינדעלאך.

57

שוועב, לבנה ווייסינקע,
פּאַר באַגלאָזטן פענצטערל,—
פריצים אָפּגעפירט מיין ברודערל,
האָב איך ניט מיין קינעך־שפּאַלטער.

58

האָב איך, צו מלחמה גייענדיק,
ריטעלע פאַרשטעקט באַם טויער:

ווערט עס וואַקסן, ווערט עס גרינען,
זאָלט איר וואַרטן אַף מיין קומען,

ווערט ניט וואַקסן, ווערט ניט גרינען,
דאַן זאָלט איר אַף מיר ניט וואַרטן.

59

וואָלט געגאַנגען צו מלחמה
אנשטאָט יונגן ברודערל,—
שרעק איך זיך, מיין מיידל־קראַנץ
וועט פון ווייטן פינקלען.

60

גלעט איך קאָפּ בא פערדעלע,
גלעט מיטביידע הענטעלאך,
פערדל זיך געראַטעוועט
האָט פון שווערדן ניין אנטבלויזטע.

61

ווער גרייט זעלנערלס געלעגער
און שפּרייט אוים ווייס ליילאַכל?—
שראָט און קוילן—זיין געלעגער,
שווערד צעשפּרייט ווייס ליילאַכל.

62

טראַכטן ברידערלאך:
ווער פון זיי זאָל גיין
אף מלחמה־פעלד?

—דאָס יונג ברודערל,
דאָס אַלט פערדעלע.

האָט יונג ברודערל
ניט קיין מיידעלע,
וואָס זאָל וויינען שטאַרק.

—דאָס אַלט פערדעלע
הירזשעט ניט,
בעת'ן אָנזאָטלען.

63

הינטער טייכל ווייסער נעפל,—
ווער האָט נעפל אויסגעשפרייט?

אף מלחמה איז דאָס ברודערל,
גייען מיידעלאך צוויי וויינענדיק:

שוועסטערל באַוויינט דאָס ברודערל,
צווייטע מיידעלע—איר חתנ'דל.

III.

אוועקגערויבט מיידל

64

האָבן מיר איין איינציק שוועסטערל,
אָבער ניין זיינען מיר ברידערלאך.

וואָסער אַרבעט שווערע פּאָדערן
מיר פון אונזער איינציק שוועסטערל?—

אין באַגינען־שעה צוויי קערנערלאך
פונם ריינסטן קאָרן אויסמאָלן.

—גיי דאָך, גיי א קוק טאָן, מאַמעלע,
וואָס טוט אונזער שוועסטער־מאָלערין?

מאַמעלע צוריק קומט, וויינענדיק,—
איז ניטאָ אין קאַמער מאָלערין.

—אוי, וואָס ווארט איר, ברידערלאך?
יאָגט זיך, יאָגט נאָך אייער שוועסטערל.

שאַרפט די העק, טוט אָן די שטיוול,—
זאָטלט אייערע ברוינע פערדעלאך.

זאָטלט אייערע ברוינע פערדעלאך,
טוט אָן אייערע שעשקע־פעלצעלאך.

טוט אָן אייערע סויבלנע היטעלאך,—
איר זאָלט אָניאָגן דאָס שוועסטערל!

רייטן הונדערט מייל א נאַכטעלע
און צוויי הונדערט אין א טאָגעלע.

פונקט צום סוף די הונדערט מייל
שטייען שפּילנדיקע קלעזמער ניין.

זאָגט, וואָס שפּילט איר אזוי אומעטיק?
—שפּילן מיר עס פּאר א שוועסטערל.

שוועסטערל וואָס האָט ניין ברידערלאך,
נעכטן האָט מען זי פאַרבייגעפירט.

—זאָגט אונז קלעזמער, קלעזמער ערלאבע
וועלן מיר זי נאָך דעריאָגן?

—רייט א צווייטע הונדערט מייל,
דעמאָלט וועט איר זי דעריאָגן.

און צום סוף דעם צווייטן הונדערט
שטייען שפּילנדיקע קלעזמער ניין.

—רייט א דריטע הונדערט מייל,
דעמאָלט וועט איר זי דעריאָגן.

און צום סוף דעם דריטן הונדערט
שטייען טייערלאך צעעפנטע.

גייט אַרום אַן אַלטע מאַמעלע,
וואָס נעמט איין די הינט די בייזע.

לאָזט זי מיך אריין אין הייפעלע,
פירט אריין מיך אין א קאַמערל.

זי דערלאַנגט מיר נאָך א וויטשקע־שטול
זיך צו זעצן פאַרן ליפּע־טיש.

שטעלט אַוועק נאָך פּוטער האַרטינקן,
גיט מיר חלה פּרוכקע־ווייסינקע.

האָבן מיר דאָך ניט געגעסן,
נאָך דער שוועסטערל זיך יאָגנדיק.

האָב דערזען באַלד אונזער שוועסטערל,
זיצט באַם ליפּע־טיש בא ברעגעלע.

—שוועסטערל דו, גאָלדן שוועסטערל,
קום מיט מיר צו אונזער היימעלע.

—ברודער־ברודערל, ווייך־וואַקסעלע,
וועל איך ניט מיט דיר צוריקגיין.

האָב דאָ גוטע ערד געפונען,—
פאַר דער גוטער ערד אַן אַקערער.

טראָג אָפּ, ברודערל, צו מאַמעלען
מיינע נאַכטיקע גערוסן.

אוי, פאַר וואָס געלאָזט האָט מאַמעלע
מיך אַליין אין טונקל קאַמערל.

מיך אַליין אין טונקל קאַמערל,
איך זאָל ריינעם קאָרן מאָלן?

65

עס האָט פרי געקריִיט דאָס הענדעלע,
און איך טרעט אריין אין שיפעלע,—

שוין געטראָפן ליטוויש מיידעלע
קלאַפּט דאָס גרעט באַם טייכעלע.

שליידער איך אַוועק דעם פּראַלניקל,
נעם דאָס מיידעלע אַריין אין שיפעלע.

66

איז פרעמד מיידעלע אַנטלאָפן,
אַז איך האָב גערופן זי.
—דו אַנטלויפסט פון מיינע ווערטערלאך,—
פון מיר אַליין וועסטו ניט לויפן.

67

ליפּע-ביימעלע צעצווייגטע
פאַרבאהאלט מיין קרענצעלע,—
פרעמדע בויגן ביימעלאך,
זוכנדיק מיין קרענצעלע.

68

אוי, דו גרין בעריאָזע-וועלדל,
צי ביזטו אַף מיר ברוגז?—

איך וואָלט פון די פרעמדע
זיך געראַטעוועט, אנטלויפנדיק,

נאָר דו האָסט אָראָפּגעריסן
פון מיין קעפּל ס׳קרענצעלע.

69

האָבן מיך אַרומגערינגלט
מאַנסבילן דריי פרעמדע,
אפן בערגל צווישן סאָסנעס,—
ווילן קרענצל מיינס ארונטעררייסן.

האָב איך האַנט געפּאַכט מיט קרענצל,
ביזן אָנקום פון די ברידערלאַך,—
דעמאָלט האָב איך אויפגעשטעלט
אף מיין קעפּל ס'קרענצעלע.

70

אוי, מאַמעלע, אוי, מאַמעלע,
שרעקלאַך איז אין הארבסט די נאַכט,—
ווינטל בלאָזט, די בלעטער שאָרכן,
פרעמדע ווילן כאַפּן מיך.

71

אַרום בערגל פאָרט א פרעמדער,
איך פון באַרג צום טאָלכל,
פרעמדער אינם רויזן-גערטל,—
איך אין די קאַנאָפּליעס.

72

קלאַפּט וויים ציגעלע*) דאָס גרעט
אפן ברעג פון דווינע-טייך,—
שפּרינגט אָן וואָלף**)—פאַרטראָגט דאָס ציגעלע,
בלייבט דאָס גרעט ניט אויסגעקלאַפּט.

*) א מיידל.
**) א בחור.

73

ווייסינקע בעריאָזעס פינקלען
פונם ברודערס הייפעלע.

ס'זיינען ניט בעריאָזעס ווייסינקע,
נאָר דעם ברודערס שווערדלאך.

פינקלען זיי אַנטקעגן לייט פרעמדע,—
שוועסטערל באַשיצנדיק.

74

אַלע טעג באַשירעמט גאָטעלע,
היינט נאָר ניט באַשירעמט,—
פרעמדע אָפּגערויבט מיין שוועסטערל,
מיר צעבראָכן שווערדעלע.

75

שוועסטערל־מוזינקעלע,
האַלט פעסט אָן מיין פערדעלע,—
פרעמדע פירן אונזער שוועסטערל,—
וועל נאָר שווערדעלע אַרויסציען.

76

האָט אַדורכגעשטאָכן פענצטערל
מיטן שטאָלן שווערדעלע,—
האָט אַרויסגעקראָגן שוועסטערל
פון ניין ברידערלאך.

77

האָב א יונגיטשקע—א קלוגיטשקע,—
זיך געקאַנט מיט פרעמדע רייצן.

פרעמדע רייטן איבער סטעזשקעלע,—
איך אַף בערגל האָב צעזונגען זיך.

קוים די פרעמדע אפן בערגל,
איך פון בערגל שפרינג צום טאָל.

קוים די פרעמדע אינם טאָל,
בין איך אינם וועלדל.

קוים די פרעמדע אינם וועלדל,
איך—צו בריִדערס הייפעלע.

קוים די פרעמדע אינם הייפעלע,
איך—אין שטוב בא מיינע שוועגערינס.

—אוי, איר ליבע שוועגערינס,
העלפט, אוי, מיר זיך ראַטעווען.

איינע דעקט מיר צו דעם קאָפּ,
צווייטע טוט מיר אַ פּאַטשיילע אָן,

און די דריטע כלומרשט טרייבט מיך:
—גיי זיך, גיי, גאַסט ניט געבעטענע,

קען איך דיך פון לאַנג,
דו רכילות־טרייבערקע.

נאָר די פרעמדע רופן אָפּ זיך:
—זי איז ניט קיין גאַסט קיין פרעמדע,

ס׳איז פון בריִדערלאך דאָס שוועסטערל—
זי׳ט אין האַנט געהאַלטן קרענצעלע.

IV.

ליבע

78

ליינ איך פארן טיר אף דר׳ערד
א בעריאָזע־צווייגעלע.

קומט א מיידעלע—טרעט אריבער,
קומט א צווייטע—גייט ארום,

קומט א דריטע—הויבט עס אויף,—
איז די דריטע מיין באַשערטע.

79

חתנ׳דל צעלייגט א פייער
פון בעריאָזע האָלץ.

ווען דאָס האָלץ שטיל ברענען,—
וועלן מיר בשלום לעבן.

ווען דאָס פייערל טראַסקן, קנאַקן,—
וועלן מיר זיך קריגן, שלאָגן.

80

ניי איך אוים פאר מיין ליבינקן
א שיין טיכעלע,
וואַרף ארום מיט בלימעלאך,
לייג אין דער מיט מיין הערצעלע.

81

צוליב מיר, יונג בחור׳ל,
טו ניט אָן קיין שטיוועלאך,—
אויב דו וועסט מיר נאָר געפעלן,
מעגסטו טראָגן קאָרע־לאַפּצעס.

82

זיי זיינען צוויי,—וועלכע צוויי,—
וואָס שלאָפן ניט באַנאַכט?

עס איז אַלעמען באַוואוסט,
ווער עס קאָן ניט איינשלאָפן:

שלאָפט ניט דאָס יונג בחור'ל,
פון א מיידל טראַכטנדיק.

שלאָפט ניט דאָס יונג מיידעלע,
הענטשקעס שטריקנדיק פאר איר בחור'ל.

83

אויסגעשפרייט האָט בחור'ל
מיר דעם וועג מיט ליפע-בלעטער,—
מעגסט מיט גאָלד מיין וועג באַשיטן,
וועסטו מיר דאָך ניט באַקומען.

84

זאָג, וואו ביזטו, ליבינקער,
לעצטע נאַכטעלע געשלאָפן?—
אונטער סאָסנע, עגלע-בוים,
צי בא אנדער מאַמעס מיידעלע?

—בין אף גרינעם פעלד געשלאָפן
אונטער דעמבע-בוים געדיכטן:
ליפע-בלעטעלאך—צעקאָפּנס,
גרינע צווייגעלאך—מיין ליילאכל.

—אָך, מיין ליבער פריינטעלע,
וואָלט איך דאָס געוואוסט,
וואָלט איך דיר געשיקט
ליילאכלאך צוויי ווייסינקע,

ליילאכלאך צוויי ווייסינקע
און צוויי ווייכע קישעלאך.

85

האָב געהאט א ווייסע טיבעלע,
האָב איך עס געוועלט נאָך אויסבלייכן,—
אָנגעקומען מחותּנים גוטע,
האָב איך בעסערע פאַרלאַנגט.

86

לערכע, קליינטשינק פייגעלע,
דו ווייסט נאָר און איך,
וואו עס איז מיין מיידעלע.

טראָג איר מיינע גרוסן אָפּ
אויף די שפּיצן פליגעלאך.

ווערן מיד די פליגעלאך,
פלי צום ים־אויסגוס.

פלי צום ים־אויסגוס,
ביז צום ראָר־בוים גרינינקן.

87

מיידעלע זונלאָקיקע,
ניט גיי פאַרביי, זיי מיט מיר,—
האָסט אין דיינע גאָלדענע לאָקן
מיין קאָפּ און האַרץ געפאַנגען.

88

בויגט זיך, בויגט, בעריאָזקעלאך,
פאַר דער זון און מיט דער זון,—
בויגן פּונקט אזוי זיך אינגעלאך
פאַר דער טעכטערלס מאַמעלע.

89

האָט מען פייערן צעצונדן,
אָדער ברענט דער ווערבע־בוים?
ניין, די אינגלאַכס אויגן ברענען,
אַז זיי האָבן מיך דערזען.

90

אַז מיך זעט א בחור׳ל,
רייסט ער אויגן אויף און מויל, —
וואָלט איך זיין א זעמעלע,
וואָלט ער מיך פאַרשלינגען.

91

איינער וואַרפט אף מיר די אויגן,
וואַגט ניט עפּעס מיך צו פרעגן, —
וואַגט ניט מיך צו אָנרירן,
וואַגט ניט רינגעלע אַראָפּנעמען.

92

וואו ביזטו געוואַקסן, מיידל,
האָב איך קיינמאָל ניט געזען דיך,—
טראַ־רי־די, ראַ־לאַ־לאַ,
האָב קיינמאָל דיך ניט געזען?

ביזט בא מאַמעלען געוואַקסן,
צי בא מאַמעלען אין קופערט,—
טראַ־רי־די, ראַ־לאַ־לאַ,
צי אין מאַמעס קופערטל?

—בין בא מאַמעלען געוואַקסן,
גלייך ווי א מאַמזעל א רייכע,—
טראַ־רי־די, ראַ־לאַ־לאַ,
גלייך אן איידעלע מאַמזעל.

זעקעלאך פון ווייסע פאַדים,
רויטע שיכעלאך פאַרפוצטע,—
טראַ־רי־די, ראַ־לאַ־לאַ,
רויט־פאַרפוצטע שיכעלאך.

—שטרעק אויס הענטל, גיב מיר מיילכל,
וועסט זיין, מיידעלע, מיין כלה,—
טראַ־רי־די, ראַ־לאַ־לאַ,
וועסט מיין כלה־מיידל זיין.

—בחור׳ל, אומזיסט גאָר רעדסטו,
דאַרפֿ ניט, דו זאָלסט מיך גוסטירן,—
טראַ־רי־די, ראַ־לאַ־לאַ,
דיין גוסטירן איז אומזיסט.

האָב אן אנדער טאַטנס זונדל
צוגעזאָגט מיין הענטל געבן,—
טראַ־רי־די, ראַ־לאַ־לאַ,
הענטל מיינע צוגעזאָגט.

93

וואָס האָסטו זיך, מיידעלע,
אזוי לאַנג געריייצט מיט מיר,—
פאר וואָס מיר ניט אָפּגעזאָגט
בא מיין ערשטן ווערטעלע?

94

גאָטעניו, האָב איך עס מזל,
מער פון אלע מיידעלאך.

בחורים׳לאך צוויי פון ווייט,
און פון אונזער דאָרף—א דריטער.

אפן הויף בא אונז—א פערטער,—
אלע פרעגן אלץ אף מיר.

95

איבער מיר צוויי בחורים׳לאך
זיינען שטאַרק צעקריגט:
מיין נדנ׳עלע וויל איינער,
מיך אַליין—דער צווייטער.

ווער עס מיינט מיין רייך נדנ׳עלע,
קען נאָר טרערעלאך פאַרגיסן,—
ווער עס מיינט מיך, שיינינקע,
יענער איז א ברויט-געבער.

96

האָב דערקענט יענץ בחור׳ל,
וואָס טרינקט טרערן מיידלשע,—
שוואַרצע הערעלאך, רויטע בעקעלאך,
גלייך עס פונקלט פייערל.

97

קוק איך ניט, פרעמד בחור'ל,
וואָס דו טראָגסט אָן זייט דאָס היטעלע,—
קוק איך אף דיין ארבעטל,
אף דיין מאָנסבילש שכל'ע.

98

האָב דערקענט דאָס בחור'ל,
וואָס האָט חתונה אין האַרבסט,—
גייט מיט שטאָלץ און שפּאַנט א זיכערער,
היטעלע איבער די אויגן.

99

טאַטנס זונדעלע,—א מיידלניק,—
קוקט אף מיר דריי זומערן,—
וואָלט ער זיין באשיידן, ערלאך,
וואָלט אין ערשטן זומער קנס-מאל זיין.

100

איטלאַך-איטלאכער
האָט זיין אָנשיקעניש,—
ציגעלע—דעם וואָלף, איך—א בחור'ל,
הינדעלע—דעם האַביכט.

101

ברעך איך ניט קיין ליפּע-צווייגן,
בין אליין א ליפּע-ביימעלע,—
ברעך פון דעמבעלע די צווייגן,
איך באדארף אן אַקערער.

102

אפן שטיין טאַנץ, קאַטערל,
ווער נאָך היי־יאָר זיין מיין התונה?
ווער געשען עס, קאַטערל,
קריגסטו הענטשקעלאַך א פּאָר.

103

האָסטו, שוועסטערל, א סך ברידערלאַך,
גיב אָפּ מיר איין אַקערער,—
וויל איך בא דיר אויסבעטן
דיין מיטלסט ברודערל.

104

איך—א שוועסטערל, דו—א שוועסטערל,
ביידע האָבן מיר דאָך ברידער,—
לאָמיר בייטן זיך מיט ברידערלאַך,
וועלן ביידע האָבן אַקערער.

∾

105

שפרינג איך פריי ארום אין גערטל,
פליק די ווייסע רויזן,—
פליק איך, פליק איך ווייסע רויזן,
אויסצופלעכטן קרענצל.

פלעכט איך, פלעכט איך ווייסן קרענצל,
טו אים אָן אַף קעפּל,—
מיטן קרענצל אפן קעפּל,
קום איך אָן צום ים'עלע.

הויבט דער מאָרגנווינט אָן בלאָזן,
בלאָזט אַראָפּ מיין קרענצל,—
האָט פאַרטראָגן ווייסן קרענצל
אַזש צום טיפן ים'עלע.

לויף ארום אַף ברעג פון ים'עלע,
קרענצל זינקט אין וואַסערל,—
אינגעלאך צוויי אָנגעקומען,
בין איך שטיין געבליבן.

איינער הויבט צו מיר אָן ריידן,
זאָגט מיר שיינע ווערטערלאך,
זאָגט דער צווייטער: דו זאָלסט, מיידעלע,
אָנהאַלטן מיין פערדעלע.

דו זאָלסט אָנהאַלטן מיין פערדעלע,
איך אין ים וועל שווימען,—
איך וועל שווימען נאָך דיין קרענצל
ביזן אָפּגרונט ים'עלעס.

נעם זיך, מיידעלע, דיין קרענצל,
זאָלסט ניט זאָגן מאַמעלען,
אַז כ'האָב אויפגעהויבן קרענצל
פונם אָפּגרונט ים'עלעס.

106

זאָל מיר ציגעלע מיינס זאָגן,
וואָס האָט טייכעלע געמורמלט, —
וואָס האָט טייכעלע געמורמלט
און געצוויטשערט נאַכטיגאַל?

וואו ס'האָט טייכעלע געמורמלט,
האָבן דאָרט צעבליט זיך קנאָספּן, —
וואו נאָר ס'קומען אויף זיך מענטשן,
האַלט מען מיך אַלץ אין איין לויבן.

זיסן האָניקל זויגט בינעלע,
ריידן זיס אַזוי די מענטשן, —
האָב איך ווערטער־בלימעלאַך
אויפגענומען פאַר מיין קרענצל.

בלימעלאַך פון זיך צעבליטע,
האָב זיך אויסגעפלאָכטן קרענצל, —
ס'הערן איין זיך אַלע מענטשן,
וואָס איך וויל נאָר זאָגן.

107

איז פאַרלאָרן מיר מיין פערדל,
איז פאַרלאָרן אינם וועלדל,—
האָב דריי טעג, דריי נעכטעלאַך
אומגעבלאָנקעט, פערדל זוכנדיק.

אויסגעטאָגט דער טאָג דער פערטער,
האָב איך פערדל מיינס געפונען,
פערדל מיינס האָב איך געפונען
בא יונג מיידעלע אין גערטל.

בעט איך, בעט איך, זי זאָל אָפּגעבן,
שלאָג איר געלט פאַר, נאָר זי נעמט ניט,—
—קען ניט פערדעלע דיר אומקערן,
ס'האָט פאַרשאַפט אונז גרויסן היזק.

מיר צעטראָטן רויזן־גערטל,
בא די ברידער—קאָרן־פעלד,
וועלן זיי דיר, אפשר, שיינקען,
איך די רויזן וועל ניט שיינקען.

וועסטו צוזאָגן מיך נעמען,
וועל איך דיר די רויזן שיינקען.
—ווי זאָל איך דיך, מיידל, נעמען,
אַז דו ביזט מיר ניט צום האַרצן?

ניט איין טאָג, נאָר אַ גאַנץ לעבן
דאַרף מען אָפּלעבן צוזאַמען,—
ניט קיין טוך איז'ס אַף די אַקסלען,—
קאָנסט פאַרוויקלען זיך און אויסוויקלען.

108

אַך, איך וויין מיט אים אינאיינעם,
שלימזל'דיק בחור'ל,—
ער וויינט, מיך נאָר וועלנדיק,
איך—צו אים ניט גייענדיק.

109

גאָטעניו, אוי גאָטעניו,
וואַקסט אין שטוב אַן אַקערער.

נאָר איך רוף אים ברודערל,
קיינער זאָל ניט דאַכטן.

קיינער זאָל ניט דאַכטן,—
ס'זאָל קיין קלאַנג זיך ניט צעטראָגן.

110

אוי, איך וויל ניט, גאָטעניו,
מיט שוואַרץ קעפּעלע אַן אַקערער,—
וויל מיט בלאָנדע הערעלאַך
און מיט רויטע בעקעלאַך.

111

אוי וואָס טו איך, גאָטעניו,
ניט קיין גליקלאַכער דער זומער:

האָב צעטראָגן דורכן זומער
אַלע קליידער מיינע זיידענע.

זיינען בלינד געווען די בחורים,
וואָס זיי האָבן ניט געזען מיך?

112

גיין וואו זאָל איך, גאָטעניו,
אַז מיך דאַרף ניט קיינער?—
דאַרף מיך ניט פרעמד בחור'ל,
דאַרף ניט אייגן ברודערל.

113

פלאַנץ איך א בעז-ביימל
אינם מיט הייפל.

ביימל צעוואַקסן זיך
איז אין ניין צווייגן.

אױף איטלאך צווייגעלע
וואַקסן ניין בלומען.

קומען אָן פרעמדינקע
בלימעלאך רייסן.

—וואָס ווילסטו, שוועסטערל,
פאַר דיין שיין קרענצל?

ווילסטו נאָר—גיב איך דיר
פערדעלע ברוינעס?

—וויל איך ניט, וויל איך ניט,
האָב איך אַליין עס.

—ווילסטו נאָר—גיב איך דיר,—
אַקערער יונגען?

—וויל איך עס, וויל איך עס—
האָב ניט אזוינעס.

114

האַלבע נאַכט אַף גרינער לאָנקע
האָב איך פריגעלאָזט מיין פערדעלע.

—נעם אַף דיין באַראָט מיך, גאַטעניו,
כ׳גיב זיך אָפּ אין דיינע הענטעלאך.

מ׳האָט פאַרזייט באַ לייטן קאָרן,
איך נאָר האָב נאָך ניט געבראָנעט.

בראָנען ווי וועל איך מיין פעלדעלע,
אַז איך האָב ניט מיין ברוין פערדעלע?

פאַר א משכן מיידלס מאַמעלע
אָפּגעגעבן מיין ברוין פערדעלע.

זי זאָל אַנדערן ניט צוזאָגן
מיידעלע, וואָס איז געפעליק מיר.

115

סאָסינקע וואַקסט שלאַנק אין וועלד'ל,
מיידעלע שיינס בא דער מאַמען,—
טראַ־ראַ־ראַ, לאַ־לאַ,
טעכטערל בא מאַמעלען.

שאַרף איך העקל פאַר דער סאָסנע,
אָנגעשוכט זיך פאַרן מיידל,—
טראַ־ראַ־ראַ, לאַ־לאַ,
טו אָן שפּאָרן בלאַנקינקע.

האָב איך אָנגעשמידט ברוין פערדל
פון שטאָל האַרטן פּאַדקעוועלאך,—
טראַ־ראַ־ראַ, לאַ־לאַ,
פּאַדקעוועלאך שטאָלענע.

זאָלן פייערל אויסהאַקן
אַפן הויף בא מיידלס מאַמען,—
טראַ־ראַ־ראַ, לאַ־לאַ,
צו מיין מיידלס מאַמעלען.

פאָר איך, פאָר איך, כוואַטסקער בחור,
און קום אָן צו מיידלס מאַמען,—
טראַ־ראַ־ראַ, לאַ־לאַ,
צו מיין מיידלס מאַמעלען.

קלינגען אָפּ א שעה די שפּאָרן,
אַז איך שפּרינג פון פערד אַרונטער,—
טראַ־ראַ־ראַ, לאַ־לאַ,
אַז איך שפּרינג אַראָפּ פון פערד.

116

מאַמעלע, אַליין דאָס מאַמעלע
האָט מיך אויסגעהאָדעוועט,
כדי אז קומען וועט פרעמד בחור׳ל,
זאָל דער טאַטע זיין מיין אָפּגעבער.

117

גיי זיך, בחור, טויגעניששט,
בין איך ניט דיין כלה,—
א דיק מיידעלע מיט א רייך נדנ׳עלע
איז רייכן זונדלס כלה.

118

אוי, איר מיינע ברידערלאך,
וואָס בין איך דערעסן אייך?—
וואָסער מיידלניק עס שדכנ׳ט זיך,
ווילט איר מיך אים אָפּגעבן.

119

נעמען וועל איך ניט קיין פּריצ׳ל,
נעמען וועל איך ניט קיין אָרימן.

א סך אַרבעט בא דעם פּריצ׳ל,
ווינציק ברויט באם אָרימן.

נעמען זיך אזא א מיטעלן—
וועט זיין ארבעט און אויך ברויטעלע.

120

נעמען וועל איך ניט קיין אלמן,
בעסער אָן א מאַן פאַרבלייבן,—
וועט דער אַלמן אַלץ מיך שטראָפן,
זיין געוועזן ווייב אויסרימען.

121

שטיי איך אינם רויזן-גערטל,
פלעכט א רויזן-קרענצל,
הער איך פרעמדע אָנגעפאָרן,
קוק—אַן אַלמן אָנגעקומען.

איך שאַר אויף צום פילויט די רויזן,
וויש אין טיכעלע די טרערן,
בין א ווײילינקע פאַרטראַכט—
איך זאָל געבן האַנט, צי ניין?

זאָג איך: בעסער פאָר אַוועק,—
וועלן טאַטע-מאַמעלע
מיך פאַר דיר ניט אָפּגעבן—
פאַר א שיכור-יונג פון שענק,
פאַר דעם גרעסטן פערד-בייטער.

122

קום באַנאַנד, מיין שוועסטערל,
וויגן זיך אַף עפּלבוים,—
אונטער וועלכער ס׳ברעכט דער צווייג זיך,
יענע וועט אן אַלמן קריגן.

123

איך גיי אַרום א גרויסן קרייז,
ארום דעם אַלמנ׳ס שליטן,—
איז דער שליטן פונם אַלמן
פול מיט טרערן ביטערע.

124

וואָלט געזעצט זיך בעסער אין א שטראָם,
איידער אינם אלמנ׳ס שליטן,—
גרינג ווארפט אום דער שטראָם,
גרינג מאַכט וויינען דיך אן אלמן.

125

איך גיי אַרום אַ האַלבן באַרג,
האָב פֿרעמד בחור׳ל אַרויסבאַגלייט,—
האָב צעזעגנט זיך אים זאָגנדיק:
„גיי זיך און זאָלסט ווידער קומען”.

126

וואַקס אויס, וואַקס, ליב אינגעלע,
מיט געקרויזטע הערעלאַך,—
ווען נאָר ליימע ווערן,
וועל איך גלעטן דיינע קרייזעלאַך.

127

וואַקס, בעריאָזקע, ברייט און נידעריק,
כ׳וועל קומען שניידן פֿון דיר בעזימער,—
וואַקס אַ שטיל און קלוגיטשק אינגעלע,—
איך וועל זיין דיין כלה-מיידל.

128

וואַקס איך, וואַקס בא מאַמעלען,
צו וואָס וואַקס איך, ווייס נאָר גאָטעלע:
צי איך וואַקס פֿאַר פֿרעמדן בחור׳ל,
צי אָפּ אַרבעטן בא ברידערלאַך?

129

זאָל בא מאַמען וואַקסן זונדעלע,
פֿונעם גערשטן-פֿעלד מיין אַקערער,—
די פּאַטשיילע*) ליגט בכבוד׳דיק
אויפֿן דעק פֿון קופֿערטל.

---

*) דאַס מיידל פֿלעגט האָבן גרייט אין איר נאָב אַ מתנה פֿאַר דער שוויגער—אַן אויסגעשטריקטע גרויסע וואָלענע פּאַטשיילע.

130

גערודערט שיפל מיט א בלימעלע,
קעגן טעכטערס מאַמעלע,—
קומט אָן טעכטערס מאַמעלע,
א צעבליטע ווי א בעז־בוים.

131

ווייס בלימעלע, גרין וויטשקעלע
שאָקלט זיך אין אָזערע,—
ווייס בלימעלע—מיין שוועסטערל,
גרין וויטשקעלע—כלה־מיידעלע.

132

בליט דער בעז, נאָר ניט אזוי,
ווי עס בליט דער עפּלבוים,—
שוועסטערל איז ליב, נאָר ניט אזוי,
ווי ס׳איז ליב פרעמד מיידעלע.

133

לוינט צוליב איין ניסעלע
איינבויגן דעם גרויסן נוסבוים?—
לוינט צוליב איין מיידעלע
טראָגן אזא האַרצווייטיק?

134

וואונדער, וואָסער וואונדער,
האָב געוועלט זי, האָט זי זיך געשפּאַרט,—
האָב איך ניט גענומען זי,
האָט זי ביטער זיך צעוויינט.

135

ווייס איין גאָט דעם טאָגעלע,
ווען איך וועל אין פרעמד אַוועק,—
איז אַף רוקן נאָך באַם שעפּסעלע *)
די פּאַטשיילע, וואָס כ׳וועל מיטנעמען.

136

שלעכטע בחורים׳לאך, קומט ניט,
דאַרף איך ניט קיין שלעכטע,—
האָב איך ניט קיין ברודערל,
וואָס זאָל מיך באַשיצן.

137

האָט דאָס פריציש טעכטערל
לאַנג געטראָגן קרענצעלע,—
ניט געקומען איז קיין פריצ׳ל,
ניט דערוועגט האָט זיך אַן אָרימער.

138

האָב דעם טיש געהאַלטן ווייס,
אָפּט געוואַשן קאַמערל,—
אפשר וועט אין שכנות
טרעפן זיך מיין אַקערער.

139

ניט געגאַנגען צו דער קרעטשמע,
ניט אַף יאַרמאַרק זיך באַוויזן,—
ווער עס וויל מיך אָנקוקן,
קומען זאָל צום ברודערס הייפעלע.

*) דער וואָל.

140

נאָענט האַרבסט, די בלעטער פאַלן,
אומעטיק די מיידעלאך, —
פאַלן בלעטער, קייקלען זיך,
גייט א מיידעלע אום וויינענדיק.

141

וויים גאָטעלע, וויים ליימע,
איך נאָר איינע ווייס ניט, —
איז באַשערט מיר אָדער ניט
פונם גערשטן-פעלד אן אַקערער?

142

גיט נאָר גאָט, פרעמד בחור׳ל,
פאַלסט אריין אין מיינע הענטעלאך, —
איך וועל שוין אזוי דיך בויגן,
גלייך א יונגן לאשיקל.

143

שטאָלצער בחור, פלינקע הענט
און א צונג א שאַרפינקע, —
דער געפעלט מיר, וויל זיין זיינע,
זאָל מיך מאַמע צו אים אָפּגעבן.

144

קלויב זיך ווייטער איבער, בחור׳ל,
וואוין ניט מיר אין שכנות, —
צוליב דיר האָב איך צעטראָגן
מיינע בעסטע קליידער.

145

בין מיט ברודער ניט געגאַנגען
אויך א וועג א קורצינקן,—
מיט פרעמד בחור׳ל פאַרגאַנגען
א מהלך—הונדערט-מייליקן.

146

זינגט ניט זים אזוי קיין פייגעלע,
ווי עס וואַרקעט טויב אין וואַלד.

קיינער האָט ניט אזוי ליב מיך,
ווי מיך ליבט פרעמד בחור׳ל.

ער דעקט איין מיך מיט זיין מאַנטל,
טוליעט מיינע פיסלאך אין זיין פעלץ.

147

איז געוועזן מיין כלה-מיידל,
גלייך א גאָלדן שוועסטערל,—
אָפּגעדראָשן, גייט זי אָפּמאָלן,
אָפּגעמאָלן—גייט צום פעלד.

148

גיי, מיין פראַצעוויטע שוועסטערל,
גיי קוק אָן מיין כלה-מיידל.

דו קאָנסט באַלד דערקענען,
וואָסער מיידעלע טויג צו אַרבעט.

וואָסער מיידעלע טויג צו אַרבעט
און וואָס איז איר גוסט.

149

שכנ׳יש מיידעלע, שיין בלימעלע,
דו וועסט זיין מיין כלה,—
ביזטו אין מיין הערצעלע,
גלייך א בלימעלע אין גערטל.

150

גאָלדן שכנ׳יש מיידעלע,
פאר וואָס ביזטו אזוי שלאַנק?—
שטיי איך אויף, צי לייג איך זיך,
ביזטו פאר די אויגן מיר.

151

אוי, דו מאַמע־מאַמעלע,
וואָסערע האָסטו טעכטער?

קוים איך זעץ זיך אפן פערד,
שלעפן זיי אַראָפּ מיין היטעלע.

שלעפן מיר אַראָפּ דאָס היטעלע
וואַרפן אינם רויזן גערטל.

זאָל איך רייסן רויזעלאך,
צי נאָר נעמען היטעלע?

152

איי, דו שטאָלצע מיידעלע,
ניט פאַררייס הויך ס׳נעזעלע.

וועל ניט קוקן אף דיין שטאָלצקייט,
אף פאַרריסן נעזעלע.

וועל דיין שטאָלץ זען אין דיין ארבעט,
אינם שכל קלוגיטשקן.

153

זאָרג איך זיך ניט פאַר עשירות,
אז מיין כלה איז א שייניגקע.

מ'וועט ניט אָנזען מיין עשירות,
ווי מען זעט מיין כלה אָן.

דאָס עשירות איז אין קלייטעלע,
און די כלה אפן פעלדעלע.

154

ווינטעלע, דו בלאָז מיין שיפל,
ביז צו קורלאַנד*) מיך פאַרטראָג.

קורלענדערקע אָנגעבאָטן
האָט מיר טאָכטער־מאָלערין.

אָנגעבאָטן, ניט געגעבן,—
זאָגט, איך בין א שיכור־יונג.

זאָגט איך בין א גרויסער שיכור,
פּטר יאָגנדיק די פערד.

האָב איך פרעמדס אין שיינק געטרונקען,
צו פרעמד פערדעלע געיאָגט?

ווינטעלע, דו בלאָז מיין שיפל,
ביז צו קורלאַנד מיך פאַרטראָג.

קורלענדערקע אָנגעבאָטן
האָט מיר טאָכטער־מאָלערין.

---

*) זע אנמערקונג צו נומ. 329.

155

זיפּ דעם האָבער אוים, מיין ליבינקע,
און שיט אָן אים פאר מיין פערדעלע,—
צוליב דיר איז עס געלאָפן
א מהלך אזא וויַיטן.

156

אויסגעזיפּטן האָבער אָנשיטן
וועל איך מיין באַשערטנס פערדל,—
עס זאָל גיכער מיך אַוועקפירן
פון מיין ברודערס שוועל.

157

גיב מיך, מאַמע, פאר א כלה
דעם, וואָס איז צום הארצן מיר.

חנ'עוודיק איז בחור'ל,
שיין זיינע מתנה'לאך.

זיצט זיך אפן פערדעלע,
נאָר זאָגט ווערטער ליבינקע,
גלייך ער זיצט אין שטיבעלע.

158

האָב איך מיטלייד מיט דיר, בחור'ל,
זע איך, גייסטו א פאַרפינצטערטער.

שעם איך זיך פאר מענטשן,
שרעק זיך פאר דער מאַמעלען.

וואָלט איך אויסקלייבן א בלאָנדינקן
מיט וויים-ראָזע בעקלאך.

159

האָט געזיפּצעט טיף מיין מיידעלע,
אף די הענטלאך אָנגעלענט.

—האָסטו, נשמה׳לע, פאַרויסגעזען,
אז איך וועל ניט לעבן לאַנג?

וועל איך לעבן לאַנג, צי ניט לאַנג,—
וועל זונם עלטער ניט דערלעבן.

נאָר דאָס וואַסערל און שטיינדעלע
קענען, ווי די זון לאַנג לעבן.

אינם טאָל איז טיף דאָס וואַסערל,
און אף באַרג איז הויך דאָס שטיינדעלע.

וועל פון שטיין א בוים אָפּהאַקן,
צינדן פייערל אין וואַסערשטראָם.

זאָלן וואַרעמען זיך פאַרשווינדעלאך,
די וואָס ווינטשן מיר כל׳בייז.

160

אַז איך בין געווען א יונגער,
האָב איך מיידלאך אפּן ווינט געלאָזט,—
האָב דערפאר אזא באַקומען,
סאַמע ערגסטע מיידעלע.

161

אַפּן בערגל—ווייסע רויזן,
אונטער בערגל—רויטער מאָן.
קומען בחורימ׳לאך צו די רויזן,
בויג איך איין זיך אינם מאָן.

162

ליג זיך, ברודערל, אױף סטעזשקע,
זוך ניט דיין באַשערטע,—
זי אַליין וועט אָנקומען,
פעלד־בלימעלאך קלויבנדיק.

163

פערדעלע, לויף, זוך דיין וועג,
שטעל זיך אין דאָרף דאָ ניט אָפּ,—
מיידעלאך־פוילערקעס—דאָ,
וואַרפן דעם מיסט דורכן פענצטער.

164

שיין זינגט זי, מיין מיידעלע,
צווישן גרינינקע בעריאָזקעס,—
שאַר די צווייגעלאך פאנאנדער,
ווייז פאר מיר זיך, שיינינקע.

ז.

משפחה

165

ניט באַקלאָג זיך, יונגע כלה,
אף מיין ברודערל,—
דיינע אייגענע ברידערלאך
טוען אוים דיר קרענצעלע.

166

למאי זאָל איך מיין שוועסטערל
קרענצעלע ניט אויסטאָן?—
צי האָט ניט מיין שוועסטערל
ערלאך קרענצעלע געטראָגן?

167

מאַמעלע, שטרעק אוים די הענטעלאך,
פרעמדע זעצן מיך אין שליטן,
זאָלן פאַלן מיינע טרערעלאך
אין מיין מאַמעס הענטעלאך.

168

פון וואָס טראַכט מיידלם מאַמעלע,
איבערן הויף אומלויפנדיק?—
מיר זיינען נעכטן אָנגעפאָרן
מיט דריי שליטנס ליידיקע.

169

טראַכטן-טראַכט ניט, מאַמעלע,
טראַכט, ווי אָנפילן די וועגענער,—
גיי אין שטאַל און גיי אין קלייט,—
פול באַלאַד די וועגענער.

170

ליימע, גיי און בענטש די חלוקה,
טיילט זיך מאַמעלע מיט טעכטערל,—
טיילן זיך די שעפּסן, קיעלאך,—
טיילן זיך די ווייסע ליילאכער.

171

פעלן אוים דער מאַמעלען,
אף א מאָל דריי זאַכן:
אין שטאַל—די קי, אין קלייט—דער אויסשטייער,
אין מאָל-קאַמער—די מאָלערין.

172

לאָזט מיך ווייט ארוים מיין מאַמעלע,
זאָגט זי צו, זי וועט ניט וויינען.

נאָר נעם איך די שיך זיך אָנטאָן,
האָט זי שוין צעוויינט זיך ביטער.

איך פאַרוויקל אין פאַטשיילע זיך,
וויינען אלע ברידערלאך.

זעץ איך זיך אף חתנ׳ס פערד,
מיוקן אלע קי אין שטאַל.

אז איך רייט ארוים פון טויער,
הירזשען אַלע ברוינע פערדעלאך.

173

אז איר׳ט, ברידער, אָפּפאָרן,
אף צוריק קערט אוים די פערד,—
אָנצואווינטשן שוועסטערל,
זי זאָל לעבן גליקלאך.

174

זונעלע, וואַרט אָפּ,
וואָס איך וועל דיר זאָגן,—
טראָג אָפּ צו מיין מאַמעלען
הונדערט נאַכטיקע גערוסן.

175

פאַרן גאַנצן לאַנגן זומער
קריגט זיך מאַן און ווייב,—
וויל דער מאַן א גערשטן-שניטער *)
און דאָס ווייב—א ווערערין *).

176

גאָט מיינער, איי געטעלע,
ביידע זידלען איינע—מיך,—
זידלט מיך יונג מאַנעלע,
זידלט מיך מיין שוויגערל.

177

אַלץ איז בא מיר אַף דער העלפט
מיט מיין ווייבל יונגיטשקער,—
אַף דער העלפט דאָס בעטל, קאָלדרעטשקע,
אַף דער העלפט וויס ליילאַכל.

178

האָב געקויפט א בייטש אין ריגע,
האַלט אים אָפן דעק פון קופערט,
וועל מיט אים מיין מאַנעלע
איטלאַכן פרימאָרגן שמייסן.

---

*) ער—א זוו, זי—א טאָכטער.

179

דעם וואָלפס מאַמע, דעם זונס מאַמע,
ביידע גייען זיי איין וועג,—
דעם וואָלפס מאַמע זוכט א שעפּסל,
דעם זונס מאַמע—וועבערין.

180

האָט אן עפּלבוים ווייסע בלומען,
וואַקסן אף אים רויטע עפּעלאך,—
האָט א מאַמע שיינע טעכטער,
קומען צו איר הויכע געסט.

181

מזל׳דיק איז יענע מאַמעלע,
האָט דריי טעכטער און דריי זין,—
נדנ׳ס דריי ארויסגעפירט,
נדנ׳ס דריי אריינגעפירט.

182

אוי, געמאַטערט לעבן מיינס,
ווי זאָל איך דיך דורכטראָגן?—
שוויינק אין שווייס מיין העמדעלע,
און אין טרערעלאך מיין ליילאך.

183

טרייב איך טשערעדע דורך בלאָטעס,
ס׳ברעכן זיך די צווייגעלאך,—
האָט מיך מאַמעלע אריינגעגעבן
אין גרויס אָרימקייט.

184

קוק אָן, כלה יונגינקע,
ווער דיך קומט באַזוכן,—
חתנ'ס טאַטע קומט צו דיר,
קאַלירטע הענטשקעס *) דערוואַרטנדיק.

185

קוקן זיך טשיקאַווע אָן איינאַנדער
די געקומענע מחותנים,—
איינער טראָגט א פרעמדנס בגדים,
צווייטער—פרעמדנס היטל.

186

קיינער זעט ניט, אַלע בלינדע,
בלינד די פרעמדע פערדעלאך,—
אָנגעפּאָרן צום סטויג היי,
מיינענדיק, עס איז א שטוב.

187

רופן אוים די געסט געקומענע:
—ס'איז פון דינסטן מעל דער קאָרנברויט.
—האָב מיט מיינע הענט דאָס מעל געמאָלן
אפן מילשטיין פון מיין ברודער.

188

אוי, דו שכנ'יש מאַמעלע,
וואָלט איך זיין דיין שנור,—
וואָלט איך אויסטאָן דיר די שיכעלאך,
אויסבעטן דיר בעטעלע.

---

*) זע אנמערקונג צו נומ. 322.

189

ריין געהאַלטן ברודערל
האָב איך, גלייך א שוואַן א ווייסן,—
האָב אים איצט געבראַכט א כלה,
זאָל זי אים אין א זאַק באַהאַלטן.

190

מוסר מיך ניט, מאַמעלע,
לאַז מיך אויסוואַקסן ניט אויסגעמוסרט,—
לאַז מיך אויסוואַקסן ניט אויסגעמוסרט
פאַר א בחור, וואָס איז אויך ניט אויסגעמוסרט.

191

ריר זיך, פערדעלע דו מיינס,
בעת איך טו א נעם די לייצעס,—
זאָלסט פאַרשטיין, יונג ווייבעלע,
בעת איך טו מיטן אויג א פינטל.

192

בין א יונגערמאַנטשיקל,
וואו זאָל איך אַהינטאָן ווייבעלע?—
בוי איך אוים א שיפעלע
אפן ברעג פון שטראָמיק טייכעלע.
שווימען זאָל מיין ווייבעלע
צו א ווייטן געגנטל.

האָט צעשריען זיך קוקאווקע,
נאַכטיגאַל—געצוויטשערט,
גייט אום וויינענדיק מיין ווייבעלע
אינם פרעמדן געגנטל.

—וויין ניט ביטער, ווייבעלע,
און זאָלסט שווער ניט זיפצן,—
היינטיקס יאָר, צי קומענדיקס
וועל איך צו דיר קומען.

—אַליץ עס פרעגן נאָך די פאַראָבקעס:
וועמעס איז דאָס ווייבעלע,—
גאָלדיק האָריק ווייבעלע.

∾

193

מיט זילבער האָט באַשאָטן ס׳פּאָטערל
זיין פויל טעכטערל,
שדכנ׳ט זיך צו איר מיין ברודערל,
אפן זילבער זיך פאַרקוקנדיק.

194

האָט געקראָגן ברודערל
וואונדער־שיינע ווייבעלע,—
וואונדער־שיין דאָס פּנימ׳ל,
וואונדערבאַרע פוילערין.

195

האַלט דיך, האַלט דיך, ברודערל,
אזא קלאָץ באַקומענדיק,
למאי האָסטו דיין שוועסטערל
ניט געוועלט זיך אָנטרויען,
אז דו ווילסט א כלה נעמען?

196

ברייגנ איך ברודערס ווייבעלע,
גלייך א גרויסע בעריכע,—
האָט די פּיס מיר אָפּגעטראָטן,
האָט מיין פערדעלע פאַרמאַטערט.

197

אלץ עס קלאָגט מיין ווייבעלע,—
וואָס וויל זי אין לעבן נאָך?—
האָט זי זאַט צו עסן, טרינקען,
וואָסער וואוילטאָג וויל זי נאָך?

198

—זאָג וואָס ווילסטו, וואָס טוט ווי דיר,
ווייבעלע מיינס יונגיטשקע,—
וואַי, וואַי, מיין יונג ווייבעלע?

פעלט דיר ברויט, צי פעלט דיר זאַלץ,
אָדער איך בין צו דיר שלעכט,—
וואַי, וואַי, מיין יונג ווייבעלע?

—פעלט ניט ברויט מיר, פעלט ניט זאַלץ,—
פעלן ווערטער ליבינקע,
פעלן ווערטער ליבינקע.

—אויב ס׳געפעלט דיר—לעב מיט מיר,
ניט געפעלן—קום פאַנאַנדער,
וועלן זיך פאַנאַנדערגיין.

טייל אָפּ העלפט דעם בעטגעוואַנט,
חופה־רינגעלע צעברעך,—
אָפּ ניין שטיקער אים צעברעך.

און פאַרוואַרף צום גרונט פון טייכל,
פינקלען זאָל אָפּ טייכלס גרונט,
אָבער ניט אָפּ הענטל מיינס.

זאָלן פינקלען אָפּ מיין הענטל
מיינע טריפנדיקע טרערן,
וויינענדיק א לעבן־לאַנג.

199

קלאָגט זי: פֿרײַקײט װיל זי, פֿרײַקײט,
מײַן יונג װײַבעלע,—
לאָז איך פֿרײַ זי, לאָז זיך אָנשפּילן,
אַבי נאָר זי זאָל ניט קלאָגן.

200

אין שלאַקס־רעגן איז אַנטלאָפֿן
יונגע װײַבל פֿון מײַן ברודערל,—
אונטער דער געדיכטער ליפּע
האָט מען זי געפֿונען שטײענדיק.

201

שטאַרקער בלאָז, אײ, װינט דו בלויער,
אין מײַן שײער בלאָז אַרײַן,—
איך זאָל אױסרײניקן קאָנען
פֿאַר מײַן ברודערס פֿערד דעם האָבער.

202

בעסער דרעש איך אין דעם שײער,
אײדער שװערן מילשטײן דרײען.

פֿינף־זעקס זײנען מיר באַם דרעשן,
אײנע נאָר דעם מילשטײן דרײט.

זײנען מיר נײַן יונגע ברידער,
נאָר א שװעסטערל אײנאײנציק.

אַלע טאָג דרײט זי דעם מילשטײן,—
קאָרן מאָלט זי אױס א מאָס.

שװעסטערל, זאָלסט מאָלן דיקער,
זאָלסט ניט מאָלן אַזױ דין.

װעסט דין־מאָלנדיק ניט קאָנען
מאַכן זאַט דאָס גאַנצע הױז.

203

זאָרג זיך, מאַמעלע, וואָס זאָרגן?—
זאָלסט פאר מיר ניט זאָרגן.
בין א בחור, ניט קיין מיידעלע,
דאַרף איך ניט קיין נדן.

204

שפּאַנט א פרעמדער, שפּאַנט א ברודער,—
ביידע שפּאַנען זייערע פערדעלאך.

ביידע האָבן גרויע פערדעלאך,
ביידנס שליטעלאך באַשלאָגן.

רופט מיך פרעמדער, רופט מיך ברודער:
—קום דאָ, שוועסטערל, זיך זעצן.

האָב איך זיך פאַרטראַכט, ניט ווייסנדיק,
נ׳וועמעס שליטעלע זיך זעצן.

האָב געזעצט זיך מיט פרעמד בחור׳ל,
איידער מיט מיין אייגן ברודערל.

ער׳ט מיר געבן ברויט ס׳גאַנץ לעבן,
וועט א לעבן-לאַנג מיך שליטלען.

ער דעם ברויט וועט מיר ניט זשאַלעווען,
וועל איך ארבעטן, צי ניט.

ברודערל מיינס, ברויט מיר געבנדיק,
זועט טאָגטעגלאך מיר עס פאָרוואַרפן.

205

האָב געקוקט פון זייט אַף בחור׳ל,
וואָס ער טוט א שיכור׳ער,—
שלאָגט א שיכור׳ער זיין פערדעלע,
וועט ער שלאָגן אויך זיין ווייבעלע.

206

לאָזט מיך ברודער ניט צום פערדל צו,
האַלט עס פאר זיין כלה־מיידל,—
היט אָפּ, ברודערל, דיין פערדעלע,
היט פאר מיר אן אנדערער.

207

זאָל איך בראָדזשן איבער בלאָטע?—
טראָג איך ווייסע זעקעלאך.
זאָל איך פאר א שנור אַוועק?—
שלעכט איז אויך צו זיין בא ברידערלאך.

208

בעט זיך ברודערל בא שוועסטערל:
—זיי בא מיר ביז איבער האַרבסט.
—ניין, איך וועל ניט, ברודערל,—
עס איז שלעכט צו מיר דיין ווייבעלע.

209

פריינטלאך בעט זיך ברודערל:
—שוועסטערל, מאַך צו די טיר *).
—דאַרפסט ניט, ברודערל, זיך זאָרגן,
ער איז היי־יאָריקן האַרבסט
אונזער שטיבל שוין פאַרבייגעפאָרן.

*) מ׳זאָל ניט קומען צו איר זיך שדכנ׳ען.

210

זאָל געראָטן היי־יאָר, גאָטעלע,
גוט זאָל אויפגעלייגט זיין מאַמעלע,—
וועל איך קומענדיקן יאָר
מער ניט גיין אַף ברודערס פעלדעלע.

211

איר באַטראַכט אייך, ברידערלאַך,
וואָס איר רעכנט מיט מיר טאָן:—
ווילט איר קומענדיקן האַרבסט
זאָל איך נאָך מיין קרענצל טראָגן?

212

האָט מיר ברודערל געהייסן
אין דער פרעמד זאָל איך אוועק:

אין דער פרעמד, וואָס וועל איך טאָן,—
בין נאָך אַזאַ קליינינקע?

אַזוי הויך די גרויפּן־סטופּע,
אַזוי הויך די האַנט־מיל.

וועל איך ניט צו קיין זאַך גרייכן,—
טרעפּעלע זיך מוזן אונטערשטעלן.

213

טאַטע און מאַמע,
דריטער—פרעמד בחור׳ל,
וואָס טוען זיי אינם קלייטעלע?

טאַטע גיט טאָכטער אָפּ,
מאַמע דערלאָזט ניט,
וויינענדיק בעט זיך דאָס בחור׳ל.

214

ניי מיר, מאַמעלע, א העמד,
אָבער שטאַרק און מיט ניין *) נעט,
און אין נאָט אין ניינטן
ניי דיין גוטע ברכה איין.

215

דונערן און בליצן,
אוי, שלאָגט איין מיין שוויגערל,—
איך זאָל אייניקנע אליין
קלינגלען מיט די שליסעלאַך.

216

וואָלט איך טאַטעלען דערקענען
צווישן הונדערט שיכורים,—
מיטן ביר־קרוג זילבערנעם,—
דאָס איז דאָך מיין טאַטעלע,
דאָס איז דאָך מיין שיכור׳ל!

וואָלט איך ברודערל דערקענען
צווישן הונדערט אַקערער,—
מיטן אַקער דימענטענעם,
מיטן פערדל ברוינינקן,—
דאָס איז דאָך מיין ברודערל,
דאָס איז דאָך מיין אַקערער!

וואָלט איך מאַמעלען דערקענען
צווישן הונדערט שפינערינס,—
מיטן שפינראַד זילבערנעם,
מיטן דינעם נעדעלע,—
דאָס איז דאָך מיין מאַמעלע,
דאָס איז דאָך מיין שפינערין!

*) ניין איז א הייליקע צאָל.

217

האָט דער ים געברומט, געשטורעמט
אין פאַרנעפּלטן באַגינען,—
אָנגעקומען צום ים׳ס ברעגעלע
זיינען שוועסטערלאַך, שפּאַצירנדיק,
צו באַזוכן זייערע ברידערלאַך.
אַלע ברידערלאַך געפונען,
ניט געווען נאָר דאָס מיזיניקל.
גייען זיי און נישטערן,
זוכן זייער ברודערל.

פישער האָבן זיי געטראָפן:
נעצן זיידענע און גאָלדן שיפעלע,
און מיט זעגלען זילבערנע.

—פישערלאַך, איר ים־מענטשן,
האָט איר ניט געזען אויף ים׳עלע
אונזער ברודערל?

—איי, איר שיינע מיידעלאַך,
זאָגט, ווי עס האָט אויסגעזען
אייער ברודערל?

—זיינע בעקעלאַך וויים־ראָזע,
און די הערעלאַך—העל־גאָלדיקע.
—איי, איר שיינע מיידעלאַך,
ליגט אזא אויף דעק פון ים׳עלע.

נעכטן געשפּאַצירט, זיך שפּילנדיק,
אויפן ברעג די ברידערלאַך,
און היינט גייען וויינענדיק
אויפן ברעג די שוועסטערלאַך.

218

אויסגעבויט ווײַס שטיבעלע,
זיצן זאָל דאָרטן ווײַס מיידעלע,—
האָב באַקומען א שוואַרצאויגיקע,
אַלץ זי זיצט הינטערן אויוון.

219

רייץ איך, רייץ איך זיך מיט ברודערל:
—איך האָב דיר פאַרויסגעזאָגט,—

אַלע מיידלאך שכנ׳ישע
האָסטו טאָרבעס אָנגערופן.

האָסט אצינד אַליין א טאָרבע,—
לעבן דיר זיצט זי.

220

קלאָגט זיך שוועסטערל פאַרן ברודער:
מענטשן האָבן זי באַרעדט.

ברודער ענטפערט אָפּ דער שוועסטערל:
—וואָסער בוים האָט ניט א ווינט צעשאָקלט,

וואָסער קאָרן האָט א האָגל ניט געטראָפן,
וועמען שווינען בייזע צינגער?

221

וואַרט איך אויף מיין ברודערל,
שפּרייט איך אוים זיין וועג מיט ליפּע־בלעטער,—
בלאָזט א ווינט אַוועק די בלעטעלאך,
ניט געקומען איז מיין ברודערל.

222

די ברידער, שוועסטערל ליבנדיק,
וואַרפן שווערד איר פּאר א בריקל:
—איי, דו שוועסטערל, גיי לייכטער,
זאָלסט דאָס שווערד ניט איינברעכן.

VI.

יתומה'שע

223

איז מיין פייערל פאַרלאָשן,
איך האָב מאַמעלען פאַרלאָרן,—
פייער קריג איך בא א שכן,
נאָר געפין ניט מאַמעלען.

224

זוכנדיק מיין מאַמעלען,
לויף איך אָן צום הויכן אַיער,—
לויף אַרוים פון הויכן אַיער,
שטראָמט א גאָלדן וואַסערל.

אינם גאָלדן וואַסערל
באָדן זיך דריי לײמע־גענטינס,—
פרעגן צוויי בא מיר: „וואו לויפסטו?״,
און די דריטע רופט צו זיך מיך.

די, וואָס'ט מיך צו זיך פאַרבעטן,
האָט געזאָגט מיר, וואו ס'איז מאַמעלע:
—איי, דו מיידעלע, לויף, מיידעלע,
ביז צו יענעם גרינעם בערגעלע.

דאָרטן שלאָפט דיין מאַמעלע
אונטערן באַגרעזלט ערדעלע.
—שטיי־זשע אויף, מיין מאַמעלע,
איך הויב אויף ס'באַגרעזלט ערדעלע.

וועל דיר וויינענדיק דערציילן
ווי ס'באַהאַנדלט מיך די שטיפמאַמע,—
רייסט די האָר מיר, שלאָגט אין פנים,
בריקעט מיך אונטערן באַנק.

225

גיט די שטיפמאַמע דער יתומה׳לע
ברויט אַריבערן פּייערל,—
גיי, יתומה׳לע, אַרום,
זאָלסט ניט אָפּברענען די הענטעלאך.

226

ווייס, ווי שניי איז דאָס יתומה׳לע,—
האָט א שניי איר דען באַשאָטן?—
ניין, ניט אזוי איז ווייס דער שניי,
ווי דאָס ערלאַכע יתומה׳לע.

227

דערקענט האָב איך ס׳יתומה׳לע
אינם גאַנצן מיידל-קרייז,—
אין האַנט—א ווייסע טיכעלע,
נאַס פון טרערן ס׳טיכעלע.

228

פון באַגינען ביזן אָוונט,
אַלץ בין איך די שולדיקע,—
איך מוז נעמען אַלץ אױף זיך,
ווייל איך האָב ניט טאַטע-מאַמעלען.

229

גייט דריי יאָר אויף זונעלע
איבער זומפּיקן בעריאָזקעלע,—
פרעמדע מענטשן דריי יאָר פאָרן
אָנקוקן ס׳יתומה׳לע.

230

זינג, יתומה׳לע, א לידעלע,
ווייסטו לידעלאך א סך,—
האָסטו ניט קיין טאַטע-מאַמעלען,
זאָל דאָס זינגען דיך באַרואיקן.

231

זונעלע קוקט אום זיך, שוועבנדיק,
ווי עס שלאָפן יענע קינדער,—
ווי עס שלאָפן יענע קינדער,
וועמען ס׳פעלן טאַטע-מאַמעלע.

232

זונעלע אַוועקגעשוואומען,
איך פאַרבליבן בין אין שאָטן,—
האָב איך ניט מיין מאַמעלען,
ס׳זאָל מיך אין דער זון-זייט שטעלן.

שווים דיך, זונעלע, הער מיך אוים,
האָב דיר וואָס צו זאָגן,—
צו מיין מאַמעלען פאַרטראָגן
זאָלסטו מיין גוט אָוונטל.

זונעלע גאָר נידעריק, נידעריק,
מאַמעלע אין ווייטן-וויים,—
לויף איך, לויף, נאָר ווער ניט אָניאָגן,
רוף איך, רוף, וועל ניט דעררופן זיך.

233

האָב געהאַט איין איינציק רויזעלע,
וואו מיין רויזעלע פאַרפלאַנצן?—
דאָרטן וועל איך עס פאַרפלאַנצן,
אפן שפּיץ פון הויכן בערגל.

הויכע רויזן אויסגעוואַקסן,
גרייכן אַזש צום הימל,—
קלעטער איך אַרויף צום הימל,
איבער מיינע הויכע רויזן.

טרעף איך אָן גאָטס זונדעלע,
פערדעלע זיינס זאָטלענדיק,
—א גוט מאָרגן דיר, גאָטס זונדעלע,
זאָג, וואו איז מיין טאַטע-מאַמעלע?

—זוך זיי, מיידעלע, אין פרייסנלאַנד,—
פראַוון זיי דיין ברודערס התונה.
און איך קום אַראָפּ אין פרייסנלאַנד,—
בין געשוואומען איבער ים'עלע.

—א גוט מאָרגן, טאַטע-מאַמעלע,
איר'ט פאַרלאָזן מיך א קליינטשינקע,—
אויסגעוואַקסן א גרויס מיידעלע,
האָב איך נאָר געפונען ס'וויגעלע,
וואו איר האָט אַמאָל פאַרשלעפערט מיך.

234

וואָלט איך וויסן דעם בית-עלמנ׳דל,
וואו ס׳שלאָפט טאַטע-מאַמעלע,
וואָלט איך צאַמעלע באַפּוצט
מיט רויט-רויטע רויזעלאך.

235

וואָלט איך וויסן יענעם בערגעלע,
וואו עס ליגט מיין מאַמעלע,
וואָלט איך ניט דערלאָזט, חזירים׳לאך
זאָלן בערגעלע צעגראָבן.

וואָלט אַרומגעצאַמט דאָס בערגעלע
מיט געזעגטע דעמבע-ברעטעלאך,—
מיט געזעגטע דעמבע-ברעטעלאך,
און מיט טשוועקלאך אייזערנע.

VII.

אלטקייט

236

אַלטקייט מיינע, אַלטקייט,
זעט מען ניט, ווי דו קומסט אָן,—
וואָלט איך דיך דערזען,
וואָלט איך מיטן פוס דיך אָפּשטויסן.

237

טראַכט איך, זוך איך דעם באַשייד:
וואָס מיר פעלט אין לעבן?
פעלט געזונט מיר, פעלן כוחות,
שׂכל איז איבערגענוג.

238

האָט מיין מאַמעלען פאַרוואָלט זיך
צוויי מאָל ווערן יונג,—
נאָר עס בליט קיין בלימעלע
צוויי מאָל אין א זומער.

239

איז שוין אַלט מיין מאַמעלע,
טויג ניט צו קיין ארבעט,—
זיצט אַראָפּגעהאַנגען ס'קעפּעלע,
גלייך אין האַרבסט א גערשטנזאַנג.

240

עס איז אַלט מיין מאַמעלע
קען די סטאַדע ניט ארויסבאַגלייטן,—
אוי, וועסט נאָך מוזן בא דער שנור
אין פרימאָרגן מילשטיין דרייען.

241

מורמלט אַלטע באָבעניו:
—גאָר ניטאָ קיין יאַגדעס, שוועמלאַך...
—גענוג יאַגדעס דאָ און שוועמלאַך,—
ווער וועט, אַלטע, פאַר דיר אָנקלייבן?

VIII.

טוים

242

דווינע-טייך שוואַרצאויגיקע,
לעבנס אזוי פיל פאַרשלינגנדיק,—
ווי זאָל דווינע שוואַרץ ניט פליסן,
לעבנס אזוי פיל פאַרשלינגנדיק?

243

וואויל איז יונגערהייט צו שטאַרבן,
אָדער גאָר אַלט—ניט אין יאָרן מיטעלע,—
ווער אין מיטן לעבן שטאַרבט,
לאָזט נאָך צופיל ביינקנדיקע.

244

פירט מיך, פלינקע ברוינע פערד,
דאָרט צום זאַמדיק בערגעלע,—
ס'קערן זיך צוריק די ברוינע פערד,
אָבער איך קום ניט צוריק.

245

איך האָב בא מיין לעבן
ניט פאַרליטן זאַמד אין שוך,
אוי ווי לייד איך, אז אין גאַנצן
האָט מען מיך מיט זאַמד פאַרשאָטן.

246

מיין לעצט לעבנס-שטיבעלע
האָט קיין טיר, קיין פענצטערל,—
האָט קיין טיר צום עפענען,
פענצטערל—דעם דרויסן זען.

247

האָב געמיינט, א רעגנדל
קאַפּעט אפן הייפּל,—
ניין, עס איז מיין מאַמעלע,—
יאָמערדיק באַקלאָגט זי מיך.

248

איר באַגראָבט מיך לעבן שליאַך,
בין געווען א רעדער־מאַכער,—
ראָד וועט, זיך פאַרבייקייקלענדיק,
זאָגן: „אָט דאָ ליגט מיין מייסטער!"

249

פערדל האָט צעהירזשעט זיך
פאַרביי דעם בית־עלמין לויפנדיק:
—אָט דאָ שלאָפט מיין אַקערער,
פלעגט מיר ריינעם האָבער אָנשיטן.

250

גיי אַהיים, מיין ווייבעלע,
זוך אן אנדער אַקערער,—
זוך אן אנדער אַקערער,
איך פאַרבלייב אף בערגעלע.

251

זיי געזונט, מיין ליבינקע,
זוך אן אנדער אינגעלע,—
זוך אן אנדער חת'עלע,
מיך באַדעקט דאָס בערגעלע.

252

קום באַזוך מיך, ליבינקע,
ליג איך אזא רואיקער,—
קום באַזוך מיין קבר׳ל,
ברייננ א האַנט פול מאַנבלומען.

253

איך קאָן ניט אויפשטיין, טעכטערל,
ליג איך אונטער שלעסער דריי:

געלער זאַמד באַדעקט די אויגן,
דריקט מיין ברוסט געדיכטע גראָז.

מיינע גלידער איינגעפּענטעט
האָבן וואָרצלען פון בעריאָזע.

254

בעריאָזעס אַלטע אויסגעפּוצט,
זייער קאָרע נאָר געבליבן,—
אויסגעשטאָרבן העלדן אַלטע,
זייערע נעמען נאָר פאַרבליבן.

IX.

פריצים און לאנדקנעכט

255

זונעלע, צו גאָט פאַרגיי זיך,
גיב אונז שבת אָוונט־רו,—
אַרבעט גיבן בייזע פּריצים,
אָבער ניט קיין אָוונט־רו.

מעל האָט שוואַרצע שלאַנג געמאָלן
אַף אַ שטיין אין מיטן ים,—
עסן זאָלן ס׳מעל די פּריצים,
צווינגען אַרבעטן באַנאַכט.

לויף אַ היים, אַ היים לויף, פערדל,—
מיטן קאָרע־צאַמעלע:
שלעכטע צייטן, בייזע פּריצים,
וואַגסט ניט קייטל אויסצושמידן.

256

זאָגט פאַרגייענדיק דאָס זונעלע:
—רוט אייך אָפּ, איר אַרבעטסלייט,—
זיינען אייך די הענט ניט מיד
נאָך אַ לאַנגן פּראַציע־טאָג?

257

פריץ, פריצ׳ל,
שלאָג אונז ניט באַנאַכט,—
שלאָג אונז אין באַגינען,
וויינען זאָל דאָס זונעלע.

258

הילכיקער, הילכיקער הוסט,
אַלע ברידער מיינע פינף,—
זאָל מען מיינען, איר זייט זקנים,
וועט מען אייך ניט שיקן דרעשן.

259

זאָגט, ווער זיינען די, וואָס זינגען
שפּעטן אָוונטל—אָן זונעלע?

זיינען דאָס יתומים־קינדער,—
קנעכט בא רשעות׳דיקע פּריצים.

צינדן פייערן, זיך אָנצוואַרעמען,
ווישן זיך די טרערן ביטערע.

גריזשן האַרטן ברויט פון מעקענע,
ווייקנדיק אין קוואַל־וואַסער.

260

זאָגט א דייטש *) צום צווייטן דייטש:
—איז מיין כלה־מיידל שיין!
וועט דער רוח דיר א שיינהייט געבן,
גלייך צום גערשטן פונם לאַנדקנעכט.

261

צו וואָס קומסטו, דייטש,
צו דעם פּויערס חתונה?—
וואָסער טייוול גייט
אף א חתונה באַ דייטשן?

262

איי, גייט, מענטשן, אָנקוקן,
וואָסער וואונדער אפן פעלד,—
שלעפּן פינף קעץ אן אַקעראייזן,
אַקערט ווײנענדיק א דייטש.

*) אונטערן וואָרט דייטש ווערט פארשטאנען דער דייטשישער פּריץ, דער באַראָן.

263

דרעש איך אינם פּריץ'ס שייער,
נאָר מען נעמט ניט צו דעם שטרוי,—
אַ־יאַ, ראַ־לאַ־לאַ,
קיינער נעמט ניט צו דעם שטרוי.

העלף דעם שטרוי מיר טראָגן, שוועסטער,
פאר א ווייסן וואָלנטוך,—
אַ־יאַ, ראַ־לאַ־לאַ,
פאר א ווייסן וואָלנטוך.

זיינען מאָגער, קליין די דרעשער
בא דעם פּריץ אינם שייער,—
אַ־יאַ, ראַ־לאַ־לאַ,
בא דעם פּריץ אינם שייער.

איימיץ פאַלט איבערן דרעש־דראָנג,
איימיץ פאַלט אַוועק אין שטרוי,—
אַ־יאַ, ראַ־לאַ־לאַ,
איימיץ פאַלט אוועק אין שטרוי.

בעסער וועל איך קאָרן דרעשן,
איידער מיט א בחור שלאָפן,—
אַ־יאַ, ראַ־לאַ־לאַ,
איידער מיט א בחור שלאָפן,—

אויסגעדראָשן קאָרן־סנאָפּעס,
קער איך אום זיך שטאָלץ אהיים,—
אַ־יאַ, ראַ־לאַ־לאַ,
קער איך אום זיך שטאָלץ אהיים.

זאָל איך מיט א בחור שלאָפן,
לאָז איך אייגעלאך ארונטער,—
אַ־יאַ, ראַ־לאַ־לאַ,
לאָז איך אייגעלאך אַרונטער.

264

פריץ מעג דעם פויער זידלען,
זידלען מעג דער מאַן זיין ווייב,—
נאָר ניטאָ איז אזא רעכט,
ס'זאָל מעגן ברודערל זידלען שוועסטערל.

265

עסט דער חזיר פון דער קאָרעטע,
מוז ער דאָרט א פיסל אָפּטונקען,—
אַז דער פריץ טרינקט זיין וויין,
מוז ער חוזק'ן פון אָרימען.

266

לוינט ניט זיך צו לאָזן רייטן
צוליב פריציש טעכטערל,—
גרויס די גדולה פון די פריצים,
ווינציק טויגן זייערע טעכטערלאך.

267

ווער וועט געבן מיר יענץ בלימעלע,
וואָס וואַקסט איינזאַם בא דער אָזערע?

ווער וועט געבן מיר יענץ מיידעלע—
בת־יחיד'קעלע בא מאַמעלען?—

פארן פישער איז יענץ בלימעלע,
פארן פריץ—בת־יחיד'קעלע.

268

ווער ניט האָניק צו א קראָ,
פריציש טעכטערל צו א פויער?—
פיקט דער קראָ דעם סאָסנע־סאָק,
נעמט דער פויער א פויער־מיידל.

269

וואָס נעמסטו א ווייב זיך קנעכט?—
האָסט א שטוב, א רויכהייזל?
אוי, דיין שטוב, דיין רויכהייזל
וויגט נאָך אום דער ווינט אין וואַלד *).

270

וואויל איז גאָטעלעס מתנה
פאַרן פריצ'ס טעכטערלאך,—
אויסגעקעכלטע אָף שמאַנט,
פירט מען זיי אַוועק **) צו זויערמילך.

271

אויסנייערינס, שטריקערינס
זעצן אוים זיך באַם זייט שליאַך.

—נעם, מיין ברודערל, א שטריקערין,
בלייבן זאָל די אויסנייערין,

בלייבן זאָל די אויסנייערין
פאַרן פריציש זונדעלע.

272

אַקער איך מיין ערד אין וואַלד
נעם א ווייב א פויער-מיידל,—
ווער וועט געבן מיר א פריי פעלד,
ווער א רייכע טעכטערל?

*) דיביימער אין וואַלד.
** נאָך דער חתונה.

273

לויפט דאָס שפּינראָד איבערן וועג,
זוכנדיק די שפּינערין,—
שפּינראָד, מעגסט אוועקפּאַלן,
מ'האָט די שפּינערין ווייט פֿאַרשלעפּט.

274

וואָסער יאָמערלאַך געזאַנג
הילכט אדורך באַנאַכט?—
ס'זינגט יתומה-מיידעלע,
וואָס עס דינט באַם פּריץ.

X.

פאסטוכשע

275

פֿאַסטוכל געשטאָרבן,—
אַלע פֿאַסטוכער באַוויינען:

גראָבט די גרוב דער חזיר
אויפֿן הויכן בערגל;

די קוקאַווקע קלינגט
אויף בעריאָזע קרומער;

פּיקהאָלץ שמידט אַ צלם
פֿון אַן עגלע טרוקענער;

אַלע קלײנע פֿייגעלאַך
האַלטן אָפּ אַ תּפֿילה;

בלוי-פֿויגל ברענגט נייעסל
צו זיין טאַטע-מאַמעלען.

און די ציג צום הימל קלעטערט—
האָט צו גאָט אַ טענה.

276

באַק אַ ברויט מיר, מאַמעלע,
דאַרף איך טרייבן טשערעדע.

באַקסטו אויס אַ גרויסן,
וועל איך ווייט זי טרייבן.

באַקסטו אויס אַ קליינעם,—
טרייב איך ביז צום טויער.

277

אַלע קי מיינע—געפּלעקטע,
געפּלעקטע—גרויסע, קליינינקע,—
הער איך זיך ניט אויף צו פֿרייען:
בין פֿון געפּלעקטע קי אַ פּאַסטושקע.

XI.

געזאנג

278

לײמע ליבינקע, גאָטס טעכטערל,
קום זאָג פּאָר אונז לידער,—
זאָג אונז פּאָר און זינג אַלײן
סײ פון יונגע, סײ פון אַלטע.

279

בעת איך זינג—איז פײן געזונגען,
בעת איך װײן—אױ, װײן איך ביטער.

װי זאָל איך ניט זינגען פײן,—
זאָגט מיר מאַראַ *) אַלע לידער?

װי זאָל איך ניט ביטער װײנען,—
בין איך א יתומה'לע?

280

דרײ מאָס דײנעס **) מיטגעבראכט
נאָך דער חתונה צום מאַנס שטוב;

איז די שװיגער צו מיר ליב,—
זינג איך, ס'זאָל איר פרײלאך זײן;

איז זי אָבער בײז און שלעכט,—
זײן איך שטיל, פאַרבאָרג די לידער.

281

דו ביזט שולדיק, מאַמעלע,
װאָס איך בין א זינגערקע,—
האָסט אין װיגל אונטערן קישן
מיר געלעגט א נאַכטיגאַל.

*) זע אנמערקונג צו נום. 15.
**) אין לעטיש איז אײנצאל—דײנא, מערצאל—דײנאס.

282

צוליב א לידל, מענטשן גוטע,
ניט פאַרפירט קיין קריג,—
זינג איך ס׳לידל, ווי עס איז,
האָב עס ניט אליין פאַרפאַסט.

האָט׳ס פאַרשריבן מאַמעלע,
ווען איך בין אין וויג געשלאָפן,
ניט געוואוסט וואָלט מאַמעלע,
ליימע זאָל ניט פאָרזאָגן.

283

זינגען, מיידלאך, קומט מיט מיר,
האָב איך לידעלאך א סך,—
האָב זיי איינציקווייז געזאַמלט,
וואַנדערנדיק אין דער פרעמד.

284

באַלד אין אָוונט פלעג איך קומען
זינגען פארן וואַסערקוואַל,—
האָב פאַרזונגען דאָרט מיין נדן
און מיין מאַרגאַריטן-קרענצל.

285

זינג איך הויך,
צי זינג איך נידעריק,
נאָר ס׳דערקענען אלע באַלד
ס׳בויגיק קול׳כל מיינס.

286

וועל איך קיינעם ניט דערלאָזן
מיינע לידער מאַטערן,—
האָב א לידל אויסגעזונגען,
באַלד אין קנויל פאַרוויקלט.

287

אינגלאַך קליינטשינקע צעמאַטערן
אַלע שיינע לידער, —
ליגן אָן זיי אין א לאַפּצע,
איבערן קאַמער שלעפּנדיק.

288

אַלע לידער אויסגעזונגען,
פּיטערנדיק ברודערס קיעלאַך,
נאָר איין ליד נאָך ניט געזונגען, —
וועל עס שפּעט אין אָוונט אויסזינגען
פאַר מיין קליינטשיק שוועסטערל.

XII.

טאַנץ

289

וועט זיך אין א קאַראַהאָד
לאָזן יונגוואַרג טאַנצן,—

ווער אין שיך, ווער אין לאַפּצעס,
און ווער באָרוויס.

וואָלט איך אויך געטאַנצט, געשפּרונגען,
האָט מיין שוך געפּלאַצט.

—כאַפּ א רימענדל, פאַרבינד,—
טאַנץ און שפּרינג ווי אלע.

XIII.

וויגלידער

290

שלאָף, שלאָף, קינדעלע,
אינם גאָלדן וויגעלע,—
זאָלסט ניט האָרכן הענדעלע,
זאָלסט ניט וועקן מאַמעלען.

291

אַ־יאַ־שו, בערם זונדעלע
מיט די ברייטע לאַפּקעלאך,—
טאַטעלע זוכט האָניק,
מאַמעלע קלייבט יאַגדעס.

עס וועט ברייגנען טאַטעלע
האָניקל פון בינשטאָק,
עס וועט ברייגנען מאַמעלע
יאַגדעלאך א קערבל.

עס וועט זיין דיר קינדעלע,
אף א רואיק שלאָפעלע,—
אַ־יאַ, שו־שו־שו,
אף א רואיק שלאָפעלע.

292

מאַמע, האָדעווע אוים טעכטערל,
אונטער באַנק וואָרף זונדעלע,—
דרעשן גיכער גיין וועט טעכטערל,
ווי די שנור די יונגינקע.

293

זאָלסט מיך, מאַמעלע, פאַרשלעפערן
אף גרינגע הענטעלאך,—
איך וועל זיין פאר דיר א העלפערין
אף גרינגע פיסעלאך.

294

נער מיך, מאַמעלע,
מיט פּעט מילכעלע,
וועל איך זיין א שטאַרקינקע,
בחור׳ל דעם וועג ניט אָפּטרעטן.

295

וויג מיך, מאַמעלע, פאַרוויג
אין א גרויסן היינגנדיקן וויג,—
איך זאָל וואַקסן שלאַנק און הויך,
זיין א פלינקע וועבערין.

296

שלאָף, שלאָף, ברודערל,
מיט א זיסן שלאָפעלע,—
איך וועל פאר דיר אויסשטריקן
הענטשקעלאך געשפּריינקלטע.

297

זאָל זיך שאָקלען וויגעלע,
אויסוויגן מיין ברודערל,—
פּריץ דאַרף א לאַנדקנעכט,
מאַמעלע—אַן אקערער.

XIV.

איראַנישער צוזאַג

298

ווען גרינען וועלן פּאַרקאָן־דריינגער,
ווען די שטיינער וועלן פּוילן,

ווען דער שטיין אַף וואַסערל וועט שווימען,
ווען דאָס פעדערל צום גרונט וועט זינקען,—

דעמאָלט וועל איך זיך אהיים אומקערן,
טאַטע־מאַמעלען באַזוכן.

299

ווען דאָס הענטל פונם האַק וועט בליען,
ווען דער קראָ וועט שליטן קירעווען,
ווען דעם באָב וועט מען מיט דלאָט צעהאַקן,—
דעמאָלט וועט בא אים זיין חתונה.

300

—טעכטערלאַך, גייט לאָזט אריין,—
איימיץ קלאַפּט אין טיר.

—מאַמעלע, דאָס איז דיין זונדל,—
קלאַפּט צו דיר אין טיר.

זיינע פיס און הענט אין בלוט,
טרערן אױף די באַקן.

—אוי, מיין זונדל-זונדעלע,
וואָסער זינד ביזטו באַגאַנגען?

מאַמע-מאַמעלע געטרייע,
איך האָב ברודערל געקוילעט.

—אוי, מיין זונדל-זונדעלע,
וואו וועסטו איצט גיין?

—מאַמע מיינע, מאַמעלע,
וועל אוועק אין דייטשלאנד.

—אוי מיין זונדל-זונדעלע,
ווען וועסטו צוריקקומען?

—קומען ווען עס וועלן וואַקסן
אױף די פּאַרקאַן-דריינגער בלעטער,
און די שטיינער וועלן בליען.

XV.

שטוב

301

לאַנג געהערט, און איצט געזען
אין דער פרעמד א שיינע שטוב,—
שווימט אַרום דאָס זונעלע,
קוקט אין גלאָזיק פענצטערל.

302

יאָמער ניט, יונג ווייבעלע,
פירט מען ווייט דיך ניט אַוועק,—
שימערט נאָנט ס'באַגלאָזטע פענצטערל
דורך צובלעטערטן עפּלבוים.

303

מענטשן חשוב'ע, הייזער נידעריקע:
צום פאָרהויז קריך איך איינגעהויקערט,
גיי אין שטוב אַף אלע פיר.

קנעט דעם ברויט אין דייזשע,
אַף די קניען שטייענדיק,

אין דעם קו־שטאַל אַנצוקומען,
מוז איך שאַרן זיך אפן בויך.

304

בין געוואַקסן בא די ברידערלאך,
אין געהובלט שטיבעלע,—
פירט מען אַפּ מיך אין דער פרעמד,
דאָ די שטוב—א וויטשקע־ביידל.

305

זוך איך ניט קיין גלאָז־פענצטער,
קיין געזעגטן שטיבעלע,—
זאָל זיך זיין אן איינגע שטעלכעלע,
מ'זאָל דעם ביסן נאָר ניט פאָרוואַרפן.

XVI.

קלייט

306

האָסטו, ברודערל, א גאָלדן פלעקעלע
אין וואַנט פון קלייט אריינצושלאָגן?—
וואו ס'טו אָנהייגנגען דעם קרענצל,
וואָס עס וועט דיין כלה אויסטאָן?

307

איך בוי א קלייטעלע פאר שוועסטערל
פון געזעגטע ברעטעלאך,
ווינטעלע זאָל דורכבלאָזן,—
שוועסטערלס צירונג זאָל ניט שימלען.

308

בליט אייך, בליט אייך, קאָרנזאַנגען,
בליט אין שורות ניין,
האָט געבויט א קלייט מיין ברודערל
מיט ניין קאַסטנס פארן קאָרן.

XVII.

מרחץ

309

איך קום אין ליימע'ס מרחצ'ל,
האָב פאַרשפּאַרט דאָס טירעלע,
ווייס נאָר גאָט און ליימע ליבינקע,
צי וועל איך נאָך זען דאָס זונעלע.

310

קום איך אינם מרחצ'ל,
טו אויס גאָלדן רינגעלע,—
ליימע־געטין, נעם מיין רינגעלע,
נעם ניט מיין נשמה'לע.

311

ליגט א ווייסער גרויסער שטיין
אויפן וועג צום מרחץ,—
רוען דאָרט זיך ווייבעלאך,
ווייבעלאך מעוברת'ע.

312

פאר מיין יונגיטשק ווייבעלע
אויסגעפּראַוועט בריקעלע צום מרחץ,—
ניט פאַרנעצן אירע פיסעלאך,
אַז זי גייט, באַגלייט פון ליימע.

XVIII.

מעבל און זאַכן

313

טיש

טישעלע, אוי טישעלע,
איז פאר דיר פונקט צוגעפאַסט,—
זיצן ארום דיר די מאַנסבילן
גלייך ווי דיקע דעמבע־ביימער.

314

שטול

מענטשן קענען גוט מיין טאַטעלען,
מענטשן קענען גוט מיין מאַמעלען,
איינע איך,—בין א פארשטויסענע,—
מ׳גיט מיר ניט קיין שטול צום זיצן.

315

מיינע ברידערלאך—גרויסע מאַנסבילן,
איך, דאָס שוועסטערל,—א קליינס,—
ברידערלאך, דערלאַנגט א הויכן שטול,—
ס׳זאָל זיין שוועסטערל גלייך מיט אייך.

316

קופערט

ריגע שטורעמט, ריגע שטורעמט,
ווער באַשטורעמט די שטאָט ריגע?—

מען באַשמידט דעם מיידלס קופערט *)—
האָט זי ברידער דרייערליי.—

פֿאָטערס ברודער שמידט דעם קופערט,
מוטערס ברודער—שליסעלע,

און איר אייגן ברודערל
גיסט אויס גילדן דעקעלע.

317

היטל

היטל מיינע, היטעלע,—
פֿאַרוואָרפֿט עס מיידעלע אין רויזן־קוסט,—
קימערט מיר ניט ס׳היטעלע,
וויל נאָר כאַפּן די וואָרפּערקע.

318

מיידעלאַך אַרום מיין היטעלע,
ווי די בינען זיך אַרומגעקלעפּט,—
צי דען איז מיין היטעלע
אויסגעשמירט אין האָניק?

*) אין קופערט האַלט דאָס מיידל איר אויסשטייער.

319

שיכעלאך

אירע ברידער אייגענע
הויבן אויף דעם וואוקס פון שוועסטערל,—
נייען שיך איר מיט אפּסאַצלאך הויכע,
קויפן איר א הויכן קרענצעלע.

320

בין בא מאַמעלען געוואַקסן,
ווי א רויטינק יאַגדעלע,—
חת׳על'ע מיר אויפגענייט
פונקט צום פיסל גאָלדענע שיכעלאך.

321

ניי מיר, שוסטער, שיכעלאך,
ניי זיי אוים מיט גאָלדענע פליטערלאך,—
איך זאָל רייצן אין דער פרעמד,
מיט מיין פיסל יונגן בחור׳ל.

322

הענטשקעלאך

האָב איך צוגעזאָגט מיין אינגעלע
א פּאָר ווייסע הענטשקעלאך,—
אוי, וואָס טו איך, גאָטעלע?—
מאַמע האַלט דעם קופערטס שליסעלע.

—גיב מיר, מאַמעלע, דאָס שליסעלע
דארף איך זען עפּעס אין קופערטל,—
אוי, וואָס טו איך, גאָטעלע,
גייט מיט מיר מיט מאַמעלע.

דאַרף איך גאָטעלע באַדאַנקען,
וואָס צעבילט האָט זיך דאָס הינטעלע,—
מאַמעלע נעמט הינטל איין,
איך די הענטשקאלאך אין בוזעם.

—נא דיר, בחור׳ל, די הענטשקעלאך
האָב די ערשטע זיי געשטריקט,—
האָב פון מאַמעלען זיי אָפּגע׳גנב׳עט,
ועסטו פאר מיר אָנזאָטלען
ס׳ערשטע מאָל ברוין פערדעלע.

*) דאָס לעטיש מיידל פלעגט אָנגרייטן צווישן איר אויסשטייער א סך פּאָר הענטשקעס, אויסצוטיילן אף איר חתונה די מחותנים.

323

ליאַלקע

וועמען אָפּגעבן מיין ליאַלקעלע
—פאַרוויגן?

טאַטעלען,
אָדער מאַמעלען?

וועל ניט געבן טאַטעלען:
זיינע—האַרטע הענט.

איך וועל געבן מאַמעלען:
אירע הענטלאַך—ווייכינקע.

XIX.

ביר

324

ביר, דו זיסינקע,
זאָג, וואו קלייבט מען פאר דיר האָפּן?—
ביים טיר פון פערקאָנס שטיבעלע,
פון די זאַנגען גאָלדענע.

325

גאָט, דו העלף—ווען העלף?—
אונזער ביר־ברויער:
זעצן זאָל מיט דאַמף זיין קעסל,
שוימען זאָל זיין טון.

326

בחורים׳לאך ווייסן ניט,
צו געפעלן מיידל׳ס מאַמעלע:
מיטן קופל ביר אין האַנט,
און דאָס היטל אונטער פאַכווע.

XX.

געגנטז, לענדער, פעלקער

327

מאַמעלע, טרייב ניט דעם פרעמדן,
קומט ער אָן פון זייער ווייט,—
אונזער ברויט, אז ער וועט עסן,
וועט ער אין דער וועלט אונז אויסרימען.

328

געוועלט האָט זיך מיר ליטע־לאַנד
אויסברענען מיט גרינעם פייער,—
איך האָב זיך נאָר איינס דערמאָנט,
ס׳וואוינט מיין שוועסטער אפן ליטע־גרענעץ.

329

א גאָטהעלף דיר, קורלענדערין *)
שוויינקסט א פנים קוילן־זעק?—
—ביזט משוגע, ליפלענדערין **),
איך שווינק מיין ברודערס יום־טוב־העמדער.

330

גיב איך אָפּ צו א רוס מיין שוועסטער,
נעם פאר זיך ליטווינערין,—
איך קום צו רוסן, צו ליטווינער,
האָב איך קרובים אומעטום.

331

אויפגעגאַנגען גרין באַגינענדל,
אויפגעגאַנגען איז גרין זונעלע,—
צינדן אָן עם מיינע ברידערלאך
ווייט א שלאָם א רוסישן?

*) קורלאנד, מיט דער שטאָט ליפּיי, אפן ברעג פון באַלטישן ים.
**) ליפלאנד, מיט דער שטאָט ריגע, באם רינער אויסגוס.

332

אײ, ליטווינער, מײנע ברידערלאך,
איר זײט מײן הויף פֿאַרבײגעפֿאָרן, —
איר אַף אײביק בלײבט ליטווינער,
ניט צו מיר פֿארפֿאָרנדיק.

333

פֿאַר וואָס האָט מען, מאָרגנשטערן,
ניט געזען דײן אויפֿגאַנג? —
מאָרגנשטערן זוכט אין דײטשלאנד
זיך א סאַמעט רעקעלע.

334

גרויסל זיך ניט, דײטשעלע,
מײן ניט ביזט א פּריץ, —
האָסט אײן אײנציק שוואַרצע װעסטל —
פֿון אן אידן אָפּגעראַבעוועט.

335

מײן װײב האָט קרובים אידישע,
עסט זי ניט קײן חזיר־פֿלײש, —
קוילע איך פֿאַר איר אן אָקס,
עס אלײן דאָס חזיר־פֿלײש.

336

אידעלע שוואַרצבערדלדיק,
אוי, װי זיס דײן שמעק־טאַבאַק, —
אײנמאָל נאָר א שמעק געטאָן,
האָבן הויזן זיך צעטרײסלט.

אידעלע שוואַרצבערדלדיק,
אוי, װי זיס דײן שמעק־טאַבאַק, —
האָב צװײ מאָל א שמעק געטאָן,
האָבן לונגען זיך צעקלונגען.

337

אידיש מיידעלע ווייגט ביטער
איז באַם איד א גרויסער באָרד,—
וויין ניט ביטער, אידישקע,
מיר'ן באָרד באַם אידן אויספוצן.

338

אַט־אַ איז א זומערל,
איד טרייבט פערד באַנאַכט אף פאַשע,
אידנס באָרד האָט זיך פאַרסמאַליעט *),
און דעם פערד האָט וואָלף צעביסן.

339

פריצ'ל האָט פריצ'טע
מיט אַן עפּעלע גערייצט.

אַקערער זיין ווייבעלע
מיט א סקאָרינקע ברויט.

אידעלע פירט מאַמעלען
שפּאַצירן אין א מולטער.

ציגיינער האָט ציגיינערטע
מיט א בייטש „גערזשינדזשלט" **).

*) איינשלאַפנדיק באַם נעמאַכטן פייער.
**) „דזשינדשל"—אף ציגיינעריש שמייסן.

XXI.

בהמות און חיות

340

פערד

ליכטעלאך אין ים צוויי ברענען
ברענען אפן דעק פון ים׳עלע.

פונם ים ארויסגעשוואומען
זיינען פערדעלאך צוויי געלינקע.

איינס האָט גאָלדן זאָטעלע,
צווייט—א גאָלדן צאַמעלע.

341

פערדעלאך צוויי גרויע
פונם ים ארויסגעלאָפן.

אפן ערשטן—שטערנדיקע דעקטוך,
אפן אנדערן—גאָלדן צאַמעלע.

עסן ניט קיין בלאָטיק גראָז,
טרינקען ניט קיין בלאָטיק וואַסער.

זוכן גראָז, וואו טייך פארבויגט זיך,
וואַסער ריינינקן, וואָס קוואַלט.

ווילן גאָלדענע קאָרעטעס אין שטאַל,
דימענטענע זיפּ אָף האָבער.

בחורים׳לאך זאָלן זיי פיטערן,
זקנים׳לאך זאָלן זיי רייניקן.

342

ווייסע הערנער, שוואַרצע אָקסן,
עסן איער אין דער דווינע,—
ס׳זיינען ניט קיין שוואַרצע אָקסן,
נאָר פון גאָטעלע די פערד.

343

האָב געקויפט בא גאָטעלע
פערדעלע לאנגפיסיקן,—
בראָדזשעט עס דורך אלע טייכן,
שפרינגט אריבער דווינע־טייך.

344

כ׳האָב געקויפט א ברוינעס פערד
פון א וואַסער־בלעזעלע,—
זעץ איך זיך אף אים ארויף,
שאָקלט עס זיך, ווי דאָס וואַסערל.

345

דו מיין שוואַרצינק פערדעלע,
וועל איך דיך ניט מאַטערן,—
איך וועל נעמען קליינטשינק ווייבעלע,
מאַכן א לייכט שליטעלע.

346

שמיד איך אונטער ברוינעם פערד
פאָדקעוועלאך זילבערנע,—
זען צו רייטן אין דער פינצטער,
ביז עס גייט לבנה אויף.

347

בא מיין ברוינעם פערדל
איז א צאַמעלע מיט גלעקלאך,—
הירזשעט פערדל טראַמפּלענדיק,
טרייסלענדיק זיך, קלינגלענדיק.

348

פערדעלע מיינס ווייסינקע,
דו האָסט מיך פאַרשעמט,

דו האָסט מיך פאַרשעמט,
פארן גאנצן מיידל־קרייז,—

האָסט מיט פוס זיך אויסגעגליטשט,
אַראָפּגעפאַלן איז מיין היטעלע.

349

בייזערט אייך ניט, מיידעלאך,
האָב געטאָן עס אומגערן,—
פערדל מיינס, זיך שפּילנדיק,
איז אריינגעשפּרונגען
אינס רויזנגערטנדל.

350

ווײַנט דאָס פערדעלע באַרג ארויף,
צי האָב איך דעם באַרג געמאַכט?—
גאָטעלע האָט באַרג געמאַכט,
פּריץ—וואָגן אָנגעלאָדן.

351

איז א גוטינק פערדעלע,
וואָס באַוואַרפט מיט שניי דעם שליטן,—
עס איז גוט יענץ טאַטעלע,
וואָס קען זונדעלע דערציען.

352

זאָלן וועלף און קראָעס אויפפרעסן
פערדל פון מיין חתן,—
ער האָט אין בלאָטע אויסגעטונקט
ווייסן שלייער מיינעם.

353

לאָז איך זיך ווייט רייטן
אויף א ניט געריייניקט פערד,—
איך פאַרקער נאָר פאַזע ווועלדל,
זאָלן אים די צווייגן רייניקן.

354

בא מיין ברוינעם פערדעלע
צאַמעלע פון סטרונעס,—
אָנגעפּאָרן שפילנדיק,
זוך איך כלה-מיידעלע.

355

פלעכט איך לייצעם זילבערנע,
שמיד דאָס פערדעלע אין גאָלד,—
זאָל מיין כלה, פאָרנדיק,
שיינען, ווי דאָס זונעלע.

356

מונטער-מונטערער, ברוין-פערדל,
קריך ניט, צייל ניט דיינע טריט,—
אז איך שיט דיר אָן דעם האָבער,
צייל איך פריער דען די קערנער?

357

א ווייס פערד און א שיין ווייב
איז אַן אומגליק פארן מאַן,—
וואָשן דאַרף מען ווייסן פערד,
היטן שיינע ווייב.

358

קו

קיעלע געפלעקטע, טייל זיך אָפּ
פון די ברוינע—דאַרפישע,—
זאָל ניט זאָגן מאַמעלע,
איך האָב אינאיינעם איך געפיטערט.

359

עסט איך, קי, דעם גרינעם גראָז,
נאָר ניט טרעט אים מיט די פיס,—
ביטער וויינען גרעזעלאך,
אז מען טרעט אף זיי.

360

קיעלע ווייספלעקיקע,
זאָג, וואָס ברילסטו אף דער נאַכט?—

ווילסט א שטאַל א גאָלדענעם?
ווילסט א קארעטע א זילבערנע?

—כ'בריל ניט נאָך א גאָלדענעם שטאַל,
נאָך א קאַרעטע א זילבערנע.

פוילט זיך יונגע באלעבאָסטעטשקע
וויל ניט קומען מעלקן מיך.

361

ציג

האַלט א ציג ווער פאַר א בהמה,
און א מיידל פאַר א מענטשן?
מ׳טראַכט פון פלויטן פאַר קיין ציג נים,
מ׳טראַכט פון ערד נים פאַר קיין מיידל.

362

איך וועל אָפּגעבן צום וואָלף
ציג, וואָס גריזשעט עפּלבוים,—
פרעמדן אָפּגעבן מיין שוועסטערל,
ווייל זי פיטערט נים דאָס ציגעלע.

363

הונט

שטאַרק האָט זיך צעבילט דער הונט,
און איך האָב אים נאָך צערייצט,—
כ׳האָב געוואוסט, אים רייצנדיק,
אז נים מיינע ברידער גייען.

∾

364

וואָלף

זע איך אינם חלום,
ס'לויפט א הינקענדיקער וואָלף,—
ס'וועט מיין ערשטער שדכן קומען
אף א הינקנדיקן פערד.

365

שווערן וואָלף און ציגעלע
בשלום לעבן מיטאנאנדער,—
נאָר קוים טוט א שפּראַץ אף טאָג,
האָט וואָלף ציגעלע פארצוקט.

366

בער

ברייטע לאַפּצעס אָנגעטאָן
און אַוועק אין וואלד מיט האַק,—
אין בוים א בינשטאָק אויסגעדליבעט.

זאָגט דער לויערנדיקער בער:
—אַי, א גוטער בינשטאָקמייסטער,
איך וועל האָבן זיסן האָניק
אינם קומענדיקן ווינטער.

367

וואָלט זיך לעבן וואַלד געדיכטן
אקערפעלד געוואונטשן.

מיט פינף הירשן וואָלט איך רינווע שניידן,
פוקסל וואָלט ארומגעגראָבן.

העזעלע וואָלט ערד צעברעקלט
מיט די פיסלאך הינטערשטע.

טרייסל-פויגל מיט ווייס העלדזעלע
זיין וואָלט מיין באַדינערין.

XXII.

פייגלעך

368

נאַכטיגאַל

פלעכט די נאַכטיגאַל א קרענצל
אין מיין רויזן־גערטל,—
האָב קיין שלאָף נים, האָב קיין כח,
האָרכנדיק די נאַכטיגאַל.

369

פרי באַגינען שטיי אויף, נאַכטיגאַל,
די קי ארויסטרייבן אף לאָנקע.

דו וועסט פיטערן, איך וועל אויסנייען
פאר מיין בחור׳ל זיידן טיכעלע:

אויסנייען אין מיטן—הערצעלע,
און ארומרינגלען מיט ליבע־ווערטער.

370

איז בא מיר גוטפריינטשאפט
מיט דער נאַכטיגאַל פון עפלבוים,—
צוויטשערט נאַכטיגאַל אף עפלבוים,
און איך מאָל אין ברודערס מיל־קאַמער.

371

קוקאַווקע

שריי, קוקאַווקעלע, ליב פייגעלע,
שרייסט בעת איך בין טרויעריק.

טרויערסט אין בעריאָזע־וועלדעלע,
בעת איך שטיי פאר מאַמעס טירעלע:

אויסגעהאַקט פאר דיר דאָס וועלדל,—
מיר איז מאַמעלע געשטאָרבן.

372

שוואַן

שוואַנענמאַמע, שיץ דיין קינדעלע,
יאָגט דער שטורעם אָן א וועל,—
מיידל'ס מאַמע, היט דיין טעכטערל,
קומען בחורים'לאך שלעכטע.

373

וואַלדהון

שווימען לאָז איך זיך אין שיפל
איבער ימ'עלע אַף יאָגד,—
ווייס ניט וואָסער וואַלדהון שיסן,
שיין בא איטלאכער דער טשוב.

האָב איך וואַלדהינדל דערשאָסן,
וואָס געפלויגן איז באם ברעג,—
וואַלד־הינדל, מיין גאָלדנפליגל,
ליגסט אַף דעק פון ימ'עלע.

וואָלט פון ריינעם גאָלד אן אַנגל
טיף אין ים אראָפּגעלאָזט,—
ביז צו דיינע גאָלדנע פליגלען
צו די שפיצן פליגעלאך.

XXIII.

בינעז און בינער

374

הודזשעט דאָס ווילד בינעלע
אפן ברעג פון דווינע־טייך,—
בא די מיידעלאך פון דווינע־ברעג
הודזשן פונקט אזוי די ריידעלאך.

375

גייט די בין איבערן בלומענקוסט,
בויגט זיך ניט קיין בלימעלע,—
רייד איך אוים א וואָרט צום בחור'ל,
נעמט די ערד זיך טרייסלען.

376

בין און מיידל, בין און מיידל,
ביידע שעדיקן ניט קיינעם,—
טרעט די בין ניט אוים דאָס פעלד,
פאַרמאָגט ניט מיידעלע קיין ערד.

377

בינעלאך און מיידעלאך,
לעבן אין גוט־שכנות,—
טרעט די בין ניט אוים דעם פעלד,
האָט פיינט מיידעלע זיך צו קריגן.

378

האָב דריי בינעלאך געפונען,
ברייען ביר אין קאָרעטע,—
גיט־זשע מיר זיך אָנטרינקען
פון א קרוג א זילבערנעם.

379

בינעלע שוועבט הודזשנדיק,
שוועבט איבער מיין מיידל־קראַנץ,—
מען וועט קומען נעמען מיך
פארן זונדעלע פון בינער.

380

מאַכט א וואַרע, גיט דעם וועג,
מ׳פירט ס׳מוזינקעלע פון בינער,—
טראָגט זי שלייערן פון זייד,
גייט אין שיכעלאך פון וואַקס.

381

א בייז בינעלע
גיט זיסן האָניקל,—
בא שטרענגער מאַמעלען
איז ערלאך טעכטערל.

XXIV.

מוראַשקעס

382

מוראַשקעס מאַכן אַ מוראַשניק
הינטער פערדן־שטאַל,—
טייוולס מאַמע לויפט פאַרביי,
אירע נעגל גריזשנדיק.

383

פיטערנדיק טשערעדע, געפונען
פון מוראַשקעס אויסגעוועבט אַ טיכעלע,—
גיב איך עס מיין ברודערל,
זאָל ער רייצן זיך מיט זיין מיידעלע.

XXV.

פיש

384

העכט

גאָלדנשופּיק העכטעלע,
קום מיט מיר זיך שפּילן—
דו—אין טיפן וואַסערל,
איך—אין יאַסן־שיפעלע.

385

פּלאָטקע

שווימען־שווים זיך פּלאָטקעלע,
פונם וואַסערל צו וואַסער,—
אָט אזוי פאַרגייט מיין חן
צוליב מענטשלאכע רכילות.

XXVI.

וואלד און ביימער

386

פריי דיך, פריי דיך, וועלדער־מאַמע,
פאָרן שטאַרקע מאַנסבילן צום וואַלד.—
שאַרפע העק, געשמידטע וועגן,
און אין פאַדקעוועס די פערד.

387

פאָרט א האָלצהעקער דורך וואַלד
אָנגעקליידט אין וואַלד־מלבושים.—
גרינע בוים־נאָדלען זיין קאַפּטל,
און פון קאָרע איז זיין היטל.

388

ווי ס׳הויבט אָן זיך גרויסער וואַלד,
שפּאַרט א טונקל־גרינער רויך.—
ס׳ברענט א בחור׳שע נשמה,
ער האָט פון מיידעלאך געשפּאָט.

389

פון ביינער מאַכן הינט א שליטן,
אויסשליטלען פון וואַלד דעם שומר.—
הערט נאָר, מענטשן, פּלאי־פּלאים,—
ס׳האָבן הינט א הונט געשליטלט.

390

דעמב

א ווייב באַם קליאָן, א ווייב באַם יאַסען,
נאָר באַם דעמב קיין ווייב ניטאָ.—
האָט געבויגן זיך דער דעמב־בוים
אַף אלע זייטן פון דער לאַנקע.

391

וואַקסט א ברייט-צעצווייגטער דעמב
און געדיכט באַדעקט מיט בלעטער,
נאָר נאָך שענער וואַקסט די ליפּע
און זי האָט דעם דעמב פאַר'כשופ'ט.

392

הינטער טייך, אין פּייכטקייט,
וואַקסט א ברייט-צעצווייגטער דעמב,—
בינעלע פאַרוואַרפט א פעדימל
אַזש צום ברייט-צעצווייגטן דעמב.

393

נידעריקער דעמבע-בוים,
זאָג, וואָס וואַקסטו אינם טאָל?

שלאָפן אינם טאָל חזירים,
זיי צעגריזשען דיינע וואָרצלען.

מיידלאך, שטייענדיק אױף באַרג,
ברעכן דיינע צווייגן.

394

אַי, דו נידעריקער דעמב,
זאָג, וואָס וואַקסטו אינם טאָל?—
הודזשען בינען איבער דיר,
גייט פאַרביי דער בינשטאָק-מייסטער.

395

נידעריקער דעמבע-בוים,
גרינער גראָז וואַקסט דיך אַריבער,—
ברודערל, דו ווינטיק קעפּעלע,
יונגע ווייב וועט דיך אַרומטרייבן.

396

ליפּע

וועל איך שטאַרבן, מאַמעלע,
וואו טוסטו אהין מיין קרענצל?

היינג אים אָן אָף ליפּע־ביימעלע,
זאָל אים זילבערן דאָס זונעלע:

וועלן פאלן ליפּעס בלימעלאך,
וועלן פאלן קרענצלס פליטערלאך.

397

ליפּע־ביימעלע אין טאָלכל,
איז פארפולט מיט ווייסן זילבער,—
זוכט די ליפּע זיך אנטקעגן
שיינעס בחור׳ל, יונגן דעמבעלע.

398

ברעך איך ניט קיין ליפּע־צווייגעלע,
בין אליין א ליפּע־ביימעלע,—
וואָלט פון דעמב א צווייג אָפּברעכן,
אַלץ ער ברוגז׳ט זיך אָף מיר.

399

שפּארט זיך אָן די אַלטע ליפּע
אָנס יונגן דעמב,—
יונגער דעמב רופט אָפּ זיך:
—בין איך דען פאר דיר אן אָפּשפּאַר?

400

דעמב און קליאָן און יאסען,
וואָס גוטס עפּעס זוכט איר?
—זוכן ליפּעס טעכטערל
פארן זונדעלע פון דעמב.

401

בעריאָזע

אין דריי בלעטלאַך וואַקסט בעריאָזקעלע
אפֿן ראַנד פֿון זונענוועג.

אף איין בלעטעלע שיינט דער מאָרגנשטערן,
אפֿן אַנדערן גייט אויף לבנה׳לע.

אפֿן דריטן בלעטעלע
גייט אויף שטראַלנדיקע זונעלע.

402

האָט זיך אויסגעפּוצט בעריאָזקעלע,
בלעטעלע צו בלעטעלע,—
האָב איך צוגעפּוצט מיין קרענצעלע,
פּאַטשערקע צו פּאַטשערקע.

403

פֿון בעריאָזקע פֿאַלן בלעטעלאַך,
אַז אף צווייגל שפּרינגט די נאַכטיגאַל,—
פֿון יונג בחור׳ל פֿאַלן טרערעלאַך,
אַז ער רעדט מיט מיר.

404

פּוצט בעריאָזקע זיך מיט בלעטעלאַך,
פּוצט זיך מיידעלע מיט קרענצעלע,—
רייסט דער ווינט אָפּ גרינע בלעטעלאַך,
פֿרעמדער נעמט אַראָפּ מיין קרענצעלע.

405

ניט פאַר מיר, בעריאָזקע, וואַקס,
פּוץ זיך ניט מיט בלעטעלאַך,—
ווייל איך דאָ ניט לעבן מער,
שניידן פון דיר בעזימער.

406

קען איך א בעריאָזקעלע אין זומפּ,
וואָס האָט ברייט צעוואַקסן זיך,—
האָב איך ליב געקראָגן אינגעלע,
טרינקט ער מיינע טרערעלאַך.

407

סאָסנע

בויגט זיך הין און הער
סאָסנע גרינינקע אין וואַלד,—
אזוי וועל איך נאָך מיין שכל
בויגן באלעבאטיש טעכטערל.

408

קרעכצט אין וואַלד א סאָסנעלע,
אויסגעוווייקט פון רעגנדל,—
וויינען ביטער קינדערלאַך,
עלטערן פארלירנדיק.

409

סאָסנע־ביימלאַך דריי אין וועלדל,
אַלע דריי איין הויך,—
האַק איך ערשטן ביימל,
ברעכט זיך איין דאָס צווייטע,
און דאָס דריטע בויגט זיך אויך.

באַ מאַמעלען דריי טעכטערלאַך,
אַלע דריי גלייך שיין,—
שדכן איך זיך צו דער ערשטער
קומט אַרויס די צווייטע,
און די דריטע חנ׳ט זיך אויך.

410

האָב אַף בערגעלע פֿאַרפֿלאַנצט אַ סאָסינקע,
וואַרטנדיק אַף האָניק זיסן,—
האָב איך חתונה מיט אַ יונגינקער,
איך זאָל האָבן אַ ווייך בעטעלע.

411

סאָסינקע, וואו זיינען דיינע נאָדלען?—
הוילע צווייגן וויגן זיך.
מאַמעלע, וואו זיינען דיינע טעכטער?—
שטייען שטולן ליידיקע אין שטוב.

412

סאָסנע און עגלע

אויב ס׳איז עמיץ רייך,—
זיינען סאָסנע, עגלע רייך,—
זומער, ווי אויך ווינטער
אָנגעטאָן אין גרינעם.

413

סאָסנע, עגלע—ביימער מיידלשע,—
גרינען ווינטער, גרינען זומער;
דעמבעס—ביימער אינגלשע,—
ניט באַבלעטערטע אויך זומער.

414

עפּלבוים

וואַקסן אוים אַף עפּלבוים
עפּעלאַך פינף גאָלדענע,—
גיב איך צוויי מיין ברודערל,
דריי פאר זיך באהאלטן:

קויף פאר איינעם זיך א פערדעלע,
פארן אנדערן—א שטיקל ערד,
פארן דריטן עפּעלע—
א חתנ׳דל, אן אַקערמאַן.

415

פאָר איך צווישן עפּלביימער,
שיטן זיי אַף פערדל בלימעלאַך,—
גיי איך צווישן מענטשן פרעמדע,
גלאַנצן בא זיי טרערעלאַך.

416

ווינט ברעכט איין דעם עפּלבוים,
אוי, ניט טרעט אים מיט די פיס,—
א יתומה'לע—דאָס מיידעלע,
האַלט ניט אויף די צינגער זי.

417

שיקט מיך פרעמדע מאַמעלע
שניידן עפּלביימלס צווייגן.

—ניין, איך גיי ניט, מאַמעלע,—
האָט מיט ווייסע בלימעלאך

עפּלביימעלע צעבליט זיך,—
פלייצן מיינע טרערעלאך.

418

עפּלביימעלע דו, בלי,
וואָס לאָזט דיך ניט בליען?—
שאַדט דיר ניט דער מאָרגנטוי,
ניט דער צפון-ווינט.

419

נוסבוים

גלייכע וואַקסן אַלעביימער,
נוסבוים וואַקסט אַ קרומער,—
האָט דער נוסבוים אַ סך קינדערלאַך,
אַלע זיי—אין שאָלעכץ-פּעלצעלאַך.

420

נוסבוים בליט באַם סאַמע וואָרצל,
בליט מיט רויטע בלימעלאַך,—
ס'האָט מיך האָלדט פון גאַנצן האַרצן
כלה-מיידעלע.

421

ריים איך ניסעלע פון נוסבוים,
נוסבוים רייסט אַראָפּ מיין קרענצל.
—נוסבוים, נעם צוריק דיין ניסעלע,
גיב מיר אָפּ מיין קרענצעלע.

422

קאַשטאַנענבוים

שטאַרק, זאָגט מען, איז דער קאַשטאַן-בוים,
קלוג דאָס מיידלס מאַמעלע,—
צעשפּאָלטן האָב איך דעם קאַשטאַן-שטאַם,
איינגערעדט דאָס מיידלס מאַמעלע.

XXVII.

תבואה

423

ווייל איך ניט קיין טרעפּ קיין הויכע,
ניט קיין בונט־געמאָלטע קלייט־טירן,
נאָר א גוטן תבואהפעלד,
ווייסע ברויט זאָל וואַקסן.

424

אַט אן אָרט—א תבואה־שפע,
האָט מיך מאַמעלע אהער ארויסגעלאָזט,—
פרי באַגינען אפן פעלד
אַקערן נײַן יונגען.

425

קאָרן

קאָרן קייקלט זיך און כוואַליעט
אפן ברייטן אַקער־פעלד;
ס'קוקט מיט פרייד דער אַקערמאַן,
אף זייטיק סטעזשקע שטייענדיק.

426

קאָרן, קאָרן גילדערנער,
טייער איז דיין זאַנג,—
מען צאָלט פאר דיר אין דייטשלאנד
גאָלד־געשמידטע טאלער.

427

וואָס טויג הויכער קאָרנזאַנג,
האָט ער שלעכט זיך אָנגעגאָסן?—
וואָס טויג שייניק בחור'ל,
אז עס פעלט גוט הערצעלע?

428

האָט זיך איינגעלייגט דער קאָרן
אפן ברודערס פעלדעלע,—
ברודער, נעם יונג ווייבעלע,
וואָס זאָל אויפהויבן דעם קאָרן.

429

יומים*)

וואו ביזטו, יומים,
אין לאַנגן זומער?
—אַף מיטן פעלד,
אונטער גרויען שטיינדעלע.

430

גערשטן

אײלט אייך, ברידער, זייען גערשטן,
זייט מיטביידע הענט,—
ליגן זאָגט די נאַכטיגאַל,
אז ס׳וועט זיין א קורצער זומער.

431

כ׳האָב פאַרזייט פון הויפן גערשטן,
ניט פון פולן קערבל,—
טרינק איך ביר אצונד פון גלאָז,
ניט פון פולן עמער.

*) „יומים"—אן איבערגעלאזטער ניט־אויסגעשניטענער קארנגארב אין מיטן פעלד. דארט געפינט זיך דער קארנגאט. ווען גאר דער קארן איז אפגעשניטן, שניידט מען צולעצט אפ דעם „יומים"־גארב. מען וויקלט ארום מיט די „יומים"־זאנגען די סערפן און אזוי לאזט מען זיך אהיים.

432

האָבער

פעלד פאַרזיי איך פול מיט האָבער,
גער א ווייב זיך אן אלמנה,—
צי איז האָבער ניט קיין תבואה,
אן אלמנה ניט קיין ווייב?

433

ניט דערקענט יונג ווייבעלע
אינם האָבערפעלד,—
ווייס—די זאַנגען פונם האָבער,
ווייס איז מיין יונג ווייבעלע.

434

גריקע

ווייסער בליט דאָס גריקע־פעלד
פון אלע איבעריקע פעלדער,—
ריינער איז ס'יתומה'לע
פון אלע מאַמעס טעכטערלאך.

435

פול מיט גריקע איז דער זומער,
דריי שדכנים אָנגעפאָרן,—
וואָלטן קאָרן, גערשטן אָנגעוואַקסן,
וואָלטן זיי געקומען נײַן.

XXVIII.

אַרבעם

436

זײ איך אונטער באַרג דעם אַרבעס,
ער זאָל זיך ניט אַרונטערקײַקלען,—
אַף אַן אָקס פיר איך מײַן שװעסטער,
ס'זאָל ניט ציטערן די ערד.

XXIX.

פלאַקס

437

נידעריקער פלאַקס,
שטאַרקע פּאַקעלעס,—
אינגסטער ברודערל
באַדויערט שוועסטערל.

438

פלאַקס—וויים פלאַקסעלע, אַף פעלדעלע,
טעכטער-טעכטערלאַך בא מאַמעלען,—
ווער וועט אויספּוצן דעם פלאַקסעלע,
ווער—די מאַמעס טעכטערלאַך?

439

גאָט צו הילף דיר, שיינער בחור,—
דו צעאַקערסט ס'פעלד פאַר פלאַקס.
—דאַנק דיר, שיינע מיידעלע,
דו וועסט אים אראָפּנעמען.

XXX.

בלומען

440

װאַקסט שײן בלימעלע אױף באַרג,
נאָך א שענערס װאַקסט אין טאָל,—
רײַכע טעכטערל איז שײן,
דאָס יתומה'לע נאָך שענער.

441

די רויז

שפּרינג איך איבער גערטנדל,
פֿאַנסע רויזן ביזן גורט,—
זאָלן בליען מײַנע בעקעלאַך,
װי די פֿאַנסע רויזן.

442

ברידערלאַך, קוקט צו,
איז די רויז פֿאַר אײַך א בײַשפּיל,
בליענדיק אריבער צאָם,
קוקט זי אינם פֿרעמדן גאָרטן.

443

מאַמעלע, פֿאַרשטעל דאָס רויזן-גערטל
מיט א װײַסן לײַלאַכל,—
זאָלן פֿרעמדע לײַט ניט אָנקוקן
קלײנע רויזן-פּליקערין.

444

צי דען לוינט זיך פאר איין רויז
אויפבויען א הויכן צאַם?—
צי דען לוינט זיך פאר איין מיידל
רייטן אזא לאַנגן וועג.

רייטן אזא ווייטן וועג,—
אז ס׳זאָל אויסשוויצן מיין פערד?—
פון מיין פערדל רינט דער שוויס,
און פון מיר די הייסע טרערן.

האָב מיט זיידן דעקטור
אָפּגעווישט דעם שוויים פון פערד,
און האָב מיט מיין טיכעלע
אָפּגעווישט די הייסע טרערן.

445

הער איך, מענטשן זאָגן:
—איז דיין כלה דיר ניט טריי.
אלץ איך טראַכט, עס רוט מיין האַרץ ניט,
וועל איך פאָרן זי באַזוכן.

פאָר איך אָן ביז צו איר היפל,—
שטייט זי אין דער טיר פון שטוב,—
נעמט ניט מיין „גוטמאָרגן" אָן.
—מיינסטו טאַקע, גרויסהאַלטעריין,
איך וועל צו די פיס דיר פאַלן?

וועט א מאַמעלע נאָך געבן
מיר א קלוג דערצויגן טעכטערל,—
גלייך א בליענדיקע רויז,
וועט מיין כלה-מיידל זיין.

446

מאָן

וואַקסט רויט מאָנעלע
הינטער הויכן גראָז, —
ס׳זאָל ניט בלאָזן
אױף אים צפֿון־ווינט.

ליבע שוועסטערל,
וואַקס בא ברודערל, —
ס׳זאָלן מענטשן פֿרעמדע
דיך ניט אָנקוקן.

XXXI.

יאַגדעס

447

יאַגדעס, יאַגדעס, נים און נים,
אף מיין וועג פוןביידע זייטן,—
קלייב איך אָן זיי איינציקוויים,
גייענדיק צום ברודערל.

448

גיי איך קלייבן יאַגדעס
מיט מיין קליינעם ברודערל,—
וואָסער יאַגדע איך געפין,
גיב איך קליינעם ברודערל.

449

איך ריים אָפּ א צייטיק יאַגדעלע,
נעם זיך א דערוואַקסן מיידעלע,—
צייטיק יאַגדעלע איז געשמאַק,
קלוג—דערוואַקסן מיידעלע.

450

וועלדער טונקעלע אין קורלאַנד,
נאָר מיט יאַגדעס רויטינקע,—
ס'זיינען נים קיין רויטע יאַגדעס,
נאָר פון זונעלע די טרערן.

ניגונים צו אייניקע לעטישע דיינעם

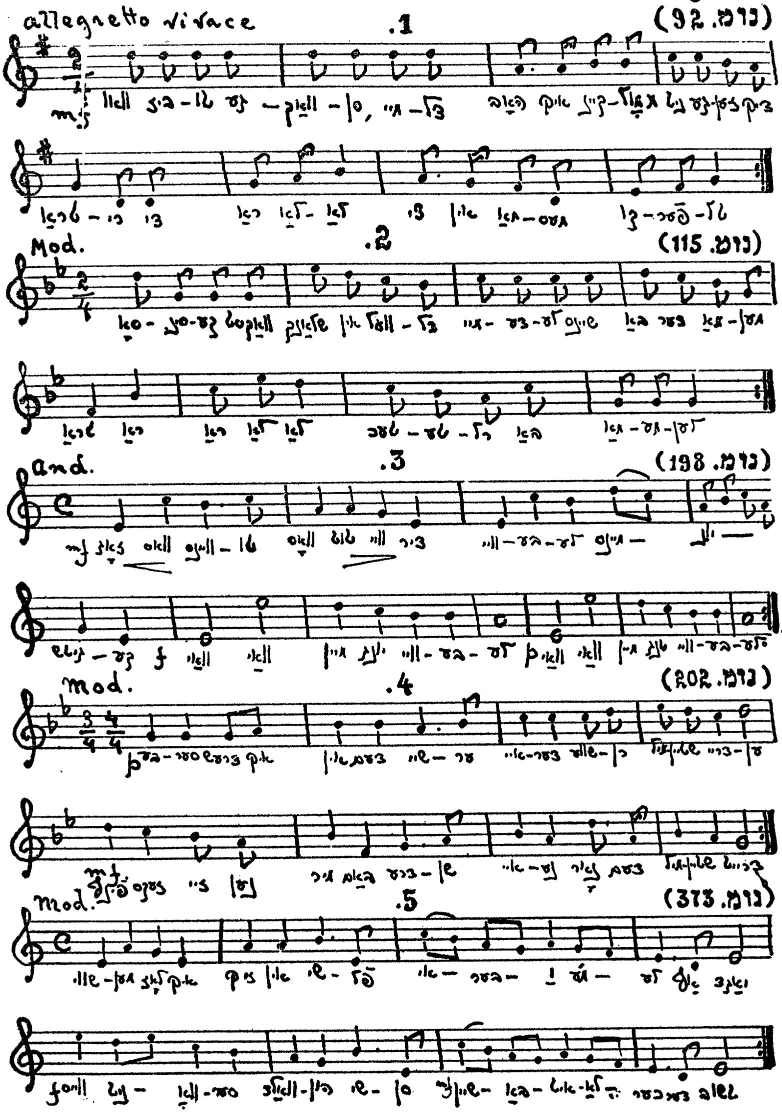

צווישן אנדערע אויסגענוצטע פאַלגנדיקע קוואַלן:

אין ליטוויש:

Dawkont S. Dajnes Žiamajtių pagal žodžių Dajninikų iszraszytas. Pirmas Pēdelis. Petropilie, 1846.

Svotbine Rēda Velunyčiu Lietuviu surašyta par Antaną Juškevičę 1870 metuose.

Lietuviškos Dajnos užrašytos par Antaną Juškevičę apigardoje Pušalačiu ir Velunos iš žodžiu Lietuviu Dajnininku ir Dajnininkiu (Pirma ir Antra lajda). 1880.

Antra knyga (Trečia ir ketvirta lajda.) 1881.

Trečia knyga. 1882.

Lietuviškos Svotbinēs Dajnos, užrašytos par Antaną Juškevičę. Petropylē, 1883.

Basanavičius J. Oškabalių Dainos.

Kalvaitis V. Prusijos Lietuvių Dainos. 1905.

Janulaitis A., Žydai Lietuvoje. Kaunas, 1923 m.

Biržiška M. Dainų Atsiminimai iš Lietuvos Istorijos, Vilnius, 1920 m.

Biržiška M. Dainos Keliais, Vilnius 1921 m.

Biržiška M., Dainų Literaturos Vadovēlis II-sis, naujai paruoštas leidimas, Kaunas, 1923 m.

אין לעטיש:

Büttner G. F., Latweeschu lauschu dseesmas un singes. Jelgawa, 1844.

Wihtols J., 200 Latweeschu tautas dseesmas. Riga.

Baron Kr., Latvju dainas I-VI, Riga, 1922.

אין רוסיש:

Форунатовъ и Миллеръ, "Литовскія Народныя пѣсни". Изданіе Императорскаго Московскаго Университета 1872 г.

Бершадскій С., "Литовскіе Евреи". С.-Петербургъ 1883 г.

Я. Лаутенбахъ, "Очерки изъ исторіи Литовско-Латышскаго народнаго творчества". Юрьевъ 1896.

"Памятники латышскаго народнаго творчества", собраны и изданы Иваномъ Спрогисомъ, Вильна 1868.

Бривземніаксъ Фр. "Сборникъ антрополическихъ и этнографическихъ статей о Россіи и странахъ ей прилежащихъ" Книга II, Москва 1873 г.

Вольтеръ, Э. А. "Праздники и семейныя пѣсни латышей". С.-Петербургъ 1890 г.

אין פּויליש:

Kolberg O., Pieśni Ludu Litewskiego. Kraków, 1879.

אין דייטש:

Lessing G. E., Briefe die neueste Literatur betrefend. No. 33. 1759.

Herder Y., Stimmen der Völker in Liedern. 1779.

Yennisch, Vorrede.
Kant I., Nachschrift eines Freundes.
{ Littauisch-deutsches, Deutsch - littauisches Wörter-Buch, Ch. G. Mielcke, Königsberg, 1800.

Rhesa L. J., Dainos, oder Litthauische Volkslider gesammelt, überstzt und mit gegenüberstehendem Urtext herausgegeben. Nebst einer Abhandlung über die litthauischen Volksgedichte. Königsberg, 1825.

Nesselmann, G. H. F., Littauische Volkslieder, gesammelt, kritisch bearbeitet und metrisch übersetzt. Mit einer Musikbeilage. Berlin, 1853.

Schleicher A., Litauisches Lesebuch und Glossar. Prag, 1857.

Niemi, Handbuch der Litauischen Sprache.

Leskien A. und Brugman K., Litauische Volkslieder aus dem Preussischen und dem Russischen Litauen, Strassburg, 1882.

Bezzenberger A., Litauische Forschungen. Göttingen, 1882.

Bartsch Chr., Dainu Balsai. Melodieen Litauischer Volklieder, gesammelt und mit Textübersetzung, Anmerkungen und Einleitung. Erster Teil. Heidelberg, 1886. Zweiter Teil. Heidelberg, 1889.

Bezzenberger A., Lettische Dialekt-Studien. Göttingen, 1885.

Lohmeyer, Ein Bericht über Reste lettischen Heidentums. Mitteilung der litauischer litter. Gesellschaft.

Dorneth I., Die Letten unter den Deutschen. Berlin, 1885.

Mannhardt W., Lettische Sonnenmythen.

זאל דער לייענער פאררעכטן די פאלגנדיקע באמערקטע דרוקפעלערן:

זייט:	שורה:	געדרוקט:	דארף זיין:
40	3 (פון אויבן)	אף דיינע הענטלאך אנגעלעגט	אף דיינע הענטלאך אנגעלענט
130	13 (פון אונטן)	מאמעלע שלאגט מיך	מאנעלע שלאגט מיך
131	11 (פון אונטן)	מאמעלע שלאגט מיך	מאנעלע שלאגט מיך
143	4 (פון אויבן)	פאררֿאסט איז אינגעלע	פאררֿאסט איז רינגעלע
202	7 (פון אויבן)	עלגע-בוים און סאסנע-בוים	עגלע-בוים און סאסנע-בוים
213	4 (פון אויבן)	מיט קיין גרעבער?	ניט קיין גרעבער?
217	2 (פון אויבן)	—בין איך מיר גוט אויפגעלייגט, וועל איך מיט דיר טאנצן	
288	5 (פון אויבן)	איך שאר אויף צום פילויט די רויזן	איך שאר אויף צום פלויט די רויזן
334	2 (פון אונטן)	ווער וועט געבן מיר א פריי פעל	ווער וועט געבן מיר א פריי פעלד,

אינהאלט

ליטווישע

		זייט
	איינלייטונג	5
נומער		
	1	
	מיטאלאגישע	
1	באגינעז־שעה א חתונה	22
2	לויפט אף בערגל געטין ליימע	23
3	ליפע־ביימער דריי באם טייכל	24
4	פארביי מיין טאטנס טייערן	25
5	איד רייט דעם בריק דורד	26
6	ליב זונעלע, גאטס־טעכטערל	27
7	אוי, נעכטן שפעט אין אוונט	28
8	לבנה'לע און זונעלע	29
9	אוי, שלאפן, שלאפן	30
10	אין דער מיט פון טייכן, ימים'לאך	31
11	אונטער קליאן־בוים שלאגט א קוואלכל	32
12	בליט גאטס ביימעלע	33
13	איי, דו שלאנג, דו שליינגעלע	34
14	די האק (שפיל)	35
15	טרייב, ווינטעלע	36
16	זונעלע־מאמעלע	37
17	דו בעקעלע שווארצבערדלדיקס	38
	II	
	היסטארישע	
18	נו זינג, מיין שוועסטערל	40
19	היינט אף דער לאנקע	42
20	ניין יאר פארלאפן	44
21	הינטער דער שטאט ווילנע	46
	III	
	מלחמה	
22	בערג און טאלן	50
23	איי, אויפגעטריבן	52
24	באם אלטן טאטן	55

IV

נומער		זייט
	אוועקגערויבטע כלה	
25	ניט געקרייט האט נאך דאס הענדל	58
26	האט דורך נאכטעלע	60
27	עס שיקט מיך מאמעלע	63
28	דורך בעריאזע-וואלד שטראמט טייכל	64

V

	ליבע	
29	שפראץ אף טאג-באגינענדל	68
30	דער ווינט, וואס בלאזט ער	69
31	אוי, האט ארויסגעשפראצט	70
32	האב איך א מיידל	71
33	לויף, לויף, מיין פערדל	72
34	יונגע מיידעלע מיינע	74
35	איבער בערגל-בערגעלע	76
36	זאלסט שפאנען, דינער	77
37	אין א פינצטער נאכטעלע	78
38	אוי, מיין מיידעלע	79
39	איי, פיטער, פאטערל	80
40	איי דו פערדל-פערדעלע	82
41	האט שפאצירט א מיידעלע	83
42	עס שרייט דאס מאמעלע	84
43	איז צו זען אין רויטן עפעלע	84
44	אוי איז שוין דאס מיידעלע	85
45	דריי אינגעלאך	85
46	וואס וועט זיין, מאמעלע, וואס	86
47	אז איך וועל אויסוואקסן	86
48	פיר איך פרי באגינענדל	87
49	בין איך געגאנגען	87
50	ס'ארא וואונדער, גרויסער וואונדער	88
51	הינטער טייכן	89
52	אין וואלד פארגאנגען	92
53	עס שיקט מיך מאמעלע	94
54	גרינינקער-גרין	96
55	בין איך געגאנגען	98
56	שטראמיק טייכעלע	100
57	אוי, אוי, ווי בין איך מיר	101
58	פון דער פערדן טשערעדע	102
59	וואלט איך אויסזינגען א לידל	103
60	בין געווען א כוואט—א בחור'ל	104
61	וואס ווייסטו בחור'ל	105
62	איך פיטער פערדל	106

VI

	משפחה	
63	האב געלאזט וויסן	110
64	האסטו, ליב מאמעלע	112
65	ניין יאר פארלאפן	113
66	איי, רוטן, איר רוטן	116

נומער — זייט

67 בא מאמעלען געוואקסן - - - - - - - 117
68 בין איך, יונג מיידעלע - - - - - - - 117
69 האב איך, זייענדיק בא מאמעלען - - - - - - 118
70 האב געהאט א פערדעלע - - - - - - - 121
71 בין איך בא ליב מאמעלען - - - - - - - 122
72 פארגאנגען זונעלע - - - - - - - 124
73 אוי, א וואונדער - - - - - - - 126
74 ניט באטראכט האסטו זיך מיידעלע - - - - - - 127
75 פון וואס געזאמלט - - - - - - - 128
76 אוי, אלע שילטן מיך - - - - - - - 130
77 טעגעלאך דריי פריילאכע - - - - - - - 132
78 איך וועל ניט זינגען - - - - - - - 133
79 מיין ליב מיידעלע - - - - - - - 134
80 שדכן, דריי-קאפ, דו מולירער - - - - - - - 136
81 איז א פריילאך חתונ'קה - - - - - - - 137
82 טאכטער מיינע, סימאניענע - - - - - - - 138
83 איך וועל אוועקגיין - - - - - - - 140
84 אף וועג אף ווייטן - - - - - - - 141
85 איך וועל אוועקגיין - - - - - - - 142

VII

יתומים'שע

86 איבער דער אזערע - - - - - - - 146
87 א, וואו רייט איך, ברידערלאך - - - - - - - 147
88 ביידע מיר שוועסטער - - - - - - - 148
89 דארט אף הויכן בערגעלע - - - - - - - 149
90 דורך דארף געגאנגען - - - - - - - 150
91 איי, האט געהודזשעט - - - - - - - 152
92 געשיקט מיך אינם וועלדעלע - - - - - - - 154

VIII

ראודאס (קלאגלידער)

93 נאך א מאמען - - - - - - - - 156
94 נאך א מאן - - - - - - - - 157
95 נאך א טאכטער - - - - - - - 158
96 נאך א זון - - - - - - - - 159
97 געדונגענע קלאגערין - - - - - - - 160

IX

געזאנג

98 איר דיינעם, איר דיינעם - - - - - - - 162
99 איך וועל אויסזינגען - - - - - - - 162
100 איך וועל אויסזינגען - - - - - - - 163

X

פארוויגנדיק

101 קליאן-בוים וואקסט אין גערטנדל - - - - - - 166
102 טשוטשיא—ליוליא, קליינינקער - - - - - - 166

XI

נומער		זייט
	אַרבעט	
103	מאָלנדיק	168
104	רייטן ברידערלאַך דריי יונגע	169
105	טראָגנדיק די ברידער עסן	170
106	פּאַסטושקעס	171
107	שפּרעץ אַף טאָג זיך אויפגעהויבן	172
108	אפן בערגל—קאָרן	173
109	האָב איך היינטיק נאַכטעלע	175
110	נאָך וואַסער גייענדיק	176
111	זייענדיק מאַן	176
112	איך האָב געדינט באַם פּריץ	177

XII

נומער		זייט
	שפּאַסיקע און וואוילערישע	
113	שוועלבעלע, דו לויפּערקע	182
114	פריילאַך איז אין קרעטשמעלע	183
115	גיין לאָמיר, ברידערלאַך, אהיים, אהיים	184
116	איך האָב ביר טרינקנדיק	184
117	איך האָב ביר טרינקנדיק	185
118	איי, איך טרינק און טרינק	186
119	ברודערל מיינס, טרינק	187
120	האָב א שטיבל אויסגעבויט	188
121	איי, דו יורגיס־יורגעלע	190
122	פאַלט דער טוי פון דער בעריאָזע	192
123	איי, איר מיידעלאַך	193
124	גזלנים־ליד	194
125	זינגט דער וואָלף, זינגט דער בער	195
126	אוי, דו גאָטעניו, דו גאָט מיינער	196
127	לאָמיר טרינקען היינט און הוליען	197
128	שווימט א גענדזעלע	198

XIII

נומער		זייט
	רעטענישן	
129	דערמאָן זיך, מיידעלע	202
130	זאָג מיר, מיידעלע	203
131	איי, דו סאָקאָל־פויגל פרייער	204

XIV

נומער		זייט
	פייגלען און חיות	
132	נאַכטיגאַל	208
133	האָט פאַרמאָגט די באָבעניו	210
134	שפּאַצירט א ציגעלע	211
135	געבראַכט האָט די באָבעניו	212
136	הענדעלאַך, צוויי הענדעלאַך	214
137	גייט די יונגע שנור צום קלייטל	214
138	האָט געקרייט די קאָטשערע	215
139	בער איז אָנגעקומען	216
140	דו וועלפל־וועלפעלע	218
	ניגונים צו אייניקע ליטווישע דיינעס	221

לעטישע

נומער		זייט
	איינלייטונג	225
	I	
1-48	מיטאלאגישע פערקאנס.—זונעלע.—אוונטשטערן.—מארגנשטערן.—גאטס זונדעלאר גאטס טעכטערלאר.—לבנה.—זונעלע און לבנה.—ליימע.— נעליימע.—לאונא דיענא.—שדים.—צפון־טעכטערל.	240
	II.	
49-63	מלחמה	258
	III.	
64-77	אוועקגערויבטע מיידל	264
	IV.	
78-164	ליבע	272
	V	
165-222	משפחה	300
	VI	
223-235	יתומה׳שע	318
	VII	
236-241	אלטקייט	324
	VIII	
242-254	טויט	326
	IX	
255-274	פריצים און לאנדקנעכט	330
	X	
275-277	פאסטוכשע	338
	XI	
278-288	געזאנג	340

נומער		זייט
	XII	
289	טאנץ	344
	XIII	
297-290	וויגלידער	346
	XIV	
300-298	איראנישער צוזאג	350
	XV	
305-301	שטוב	354
	VXI	
308-306	קלייט	356
	XVII	
312-309	מרחץ	358
	XVIII	
323-313	מעבל און זאכן	360
	טיש.—שטול.—קופערט.—היטל.—שיכעלאד.—הענטשקעלאד.—ליאלקע.	
	XIX	
326-324	ביר	366
	XX	
339-327	געגנטן, לענדער, פעלקער	368
	XXI	
367-340	בהמות און חיות	372
	פערד.—קו.—ציג.—הונט.—וואלף.—בער	
	XXII	
373-368	פייגלען	382
	נאכטיגאל.—קוקאווקע.—שוואן.—וואלדהון	
	XXIII	
381-374	בינען און בינער	386
	XXIV	
383-382	מוראשקעס	390
	XXV	
385-384	פיש	392
	העכט.—פלאטקע.	
	XXVI	
422-386	וואלד אוןביימער	394
	דעמב.—ליפע.—בעריאזע.—סאסנע.—עפלבוים.—נוסבוים.—קאשטאנענבוים	
	XXVII	
435-423	תבואה	404
	קארן.—נערשן.—האבער.—גריקע.	

נומער		זייט
	XXVIII	
436	אַרבעס	408
	XXIX	
439-437	פלאַקס	410
	XXX	
446-440	בלומען	412
	XXXI	
450-447	יאַגדעס	416
	ניגונים צו אייניקע לעטישע דיינעס	417
	אויסגענוצטע קוואַלן	418
	באַמערקטע דרוק־פעלערן	420
	אינהאַלט	421